

TAMPU STELIAN

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófa helyzetekben nyújtott műszaki támogatása a polgárok biztonságának növelése érdekében

Témavezető: Dr. Sáfár Brigitta

Tartalom

1. Fejezet

1.1	Előszó.....	4
1.2	Bevezetés.....	6
1.3	A probléma megfogalmazása.....	7
1.4	A megfogalmazott hipotézisek.....	11
1.5	A katasztrófa és krízis fogalma, rövid történetének áttekintése.....	21
1.6	Kutatási módszerek, megfogalmazott stratégiák.....	24
1.7	A világban működő nemzetközi szervezetek rövid ismertetése.....	27
1.8	Az NGO-k és humánbiztonsági szerepük.....	33
1.9	A Máltai Lovagrend rövid története.....	39
1.10	A Magyar Máltai Szeretetszolgálat rövid története.....	56

2. Fejezet

	Első Hipotézis: megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása.....	73
2.1	Az 1989-es NDK menekültek befogadása.....	75
2.2	Romániai menekültek támogatása, megjelenés Erdélyben.....	79
2.3	A Délvidéki háború és menekültjeinek támogatása.....	81
2.4	Természeti Katasztrófák	84
2.5	Ipari katasztrófák	89
2.6	Menekültek ellátása 2015-ben és utána.....	91
2.7	Az MMSZ Covid-19 járvány alatti tevékenysége.....	92
2.8	Orosz-Ukrán háború menekültjeinek ellátása	94

3. Fejezet

	Második hipotézis megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása.....	98
3.1	Az MMSZ Hajléktalan ellátásának története.....	99
3.2	Az MMSZ Időotthonok működtetésének története.....	102
3.3	Családvédelmi centrumok és Pszichoszociális tevékenységük.....	104
3.4	Az MMSZ EÜ centrumok és lábadozók.....	106
3.5	Az MMSZ fogyatékkal élők gondozása, ellátása.....	108
3.6	Az MMSZ Nevelőszülői hálózata.....	111
3.7	MMSZ Vészhelyzetkezelési Munkacsoportja.....	113

4. Fejezet

Harmadig hipotézis megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása.....	117
4.1 Az MMSZ Mentőszolgálat.....	119
4.2 Az MMSZ Mobil szűrőállomásai.....	122
4.3 Az MMSZ egyéb Egészségügyi Intézményei.....	126
4.4 Az MMSZ Telemedicina alkalmazása.....	128
4.5 Az MMSZ szerepe Európában és Európán kívül.....	133

5. Fejezet

5.1 Hipotézisek bizonyításának összefoglalása.....	138
5.2 Tézisek összefoglalása, megfogalmazott új tudományos eredmények.....	141
5.3 Következtetések, ajánlások.....	143
5.4 Végző.....	145
5.5 A témában készült publikációim.....	146
5.6 Konferenciákon való részvételem.....	147
5.7 Hivatkozott szakirodalom.....	148
5.8 Riportalanyok.....	163
5.9 Fotók.....	164
5.10 Mellékletek.....	168

1. Fejezet

1.1 Előszó

A természeti és humanitárius katasztrófák kora az emberiséggel egyidős, ugyanakkor napjaink valósága is. A természeti és civilizációs eredetű veszélyhelyzetek egyre sűrűbben és egyre súlyosabb következményekkel jelentkeznak, miközben a társadalmak sérülékenysége – demográfiai, klíma-változási, gazdasági és infrastrukturális okokból – folyamatosan növekszik. Ebben a kiszámíthatatlan és sokszor embert próbáló környezetben válik különösen fontossá mindazon szervezetek tevékenysége, amelyek gyors, hatékony és megbízható segítséget képesek nyújtani a bajba jutottoknak. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ezen szervezetek egyik legmeghatározóbb hazai képviselője.

A jelen doktori disszertáció célja, hogy feltárja és rendszerezetten bemutassa a Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi helyzetekben végzett humánbiztonsági és műszaki támogatói tevékenységének sajátosságait, működési elveit és fejlődési irányait. A kutatás középpontjában az a kérdés áll: miként járul hozzá egy humanitárius szervezet tevékenysége és műszaki háttere, valamint innovatív megoldásai a polgárok biztonságának közvetlen növeléséhez?

A dolgozat nem csupán a vizsgálat tárgyát kívánja körvonalazni, hanem arra is rámutat, hogy a Szeretetszolgálat humanitárius küldetése, szociális tevékenysége, katasztrófa és krízis helyzetekben való helytállása és műszaki professzionalizmusa hogyan épülnek egymásra. A technikai eszközök, a terepi kapacitások és a speciális tudás önmagukban nem elegendőek; ezek akkor válnak valóban hatékonyá, ha egy olyan értékorientált szervezeti kultúrába ágyazódnak, amelynek elsődleges célja az emberi méltóság védelme és a közösségek megerősítése.

A tanulmány elkészítése során szerzett tapasztalatok megerősítettek abban a felismerésben, hogy a biztonság nem pusztán állami felelősség, hanem közös társadalmi ügy. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat által kialakított humánbiztonsági modell – az elesettek iránti elköteleződése, a professzionális műszaki fejlesztések és beavatkozások, valamint a szolidaritás összekapcsolása – e közös felelősségvállalás egyik legértékesebb példája.

Bízom benne, hogy a disszertáció hozzájárul a katasztrófavédelmi rendszer társadalmi és szakmai párbeszédének gazdagításához, továbbá új szempontokat kínál mindazoknak, akik fontosnak tartják a humanitárius segítségnyújtás és a modern műszaki megoldások összehangolását, amely által a Szeretetszolgálat hatékonyan hozzájárul a természeti és humanitárius katasztrófák elhárításához, helyreállításához a polgárok védelme érdekében.

E munkát tisztelettel ajánlom mindazoknak, akik hivatásként, szolgálatként vagy tudományos érdeklődésből a humánbiztonság és az önkéntes- önzetlen segítségnyújtás ügyéért dolgoznak.

1.2 Bevezetés

A 20. század, valamint a 21. század első évtizedei radikális átalakulást hoztak a katasztrófák természetének, kezelésének és társadalmi hatásainak vizsgálatában. A klímaváltozás, a globalizációs folyamatok, az urbanizáció gyorsulása, valamint a társadalmi sebezhetőségek mélyülése mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a természeti és humanitárius katasztrófák kockázata, gyakorisága és komplexitása egyre növekvő tendenciát mutasson. Ebben a dinamikusan változó környezetben a lakosság biztonsága — beleértve a fizikai, egészségügyi, szociális és pszichés dimenziókat — olyan kihívásokkal szembesül, amelyek meghaladják az állami katasztrófavédelmi rendszerek hagyományos reakcióképességét [2]. A modern katasztrófamenedzsment ezért csak több szereplő összehangolt részvételével valósulhat meg: a központi és helyi állami szervek, az önkormányzatok, a honvédség, a rendvédelmi szervek, a magánszféra és a civil-karitatív szervezetek egyaránt meghatározó szerepet töltenek be a megelőzésben, a felkészülésben, a beavatkozásban és a helyreállításban egyaránt.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat — történelmi hagyományaira, társadalmi beágyazottságára és professzionális működésére támaszkodva — az elmúlt évtizedekben a magyarországi katasztrófavédelem egyik legmegbízhatóbb és leginnovatívabb civil partnere lett. A szervezet küldetésének középpontjában a rászorulókat támogatása, a humanitárius elvek érvényesítése, valamint a sérülékeny társadalmi csoportok védelme áll, ugyanakkor tevékenységi köre messze túlmutat a klasszikus szociális ellátáson: a katasztrófák során végzett műszaki, logisztikai és operatív támogatása mára olyan komplex rendszerré fejlődött, amely rendszerrel érdemben képes hozzájárulni a polgárok biztonságának növeléséhez. A Szeretetszolgálat professzionális műszaki kapacitásai — a mobil logisztikai egységektől a kommunikációs rendszereken át a speciális egészségbiztonsági járműparkig — nem pusztán kiegészítik, hanem sok esetben tehermentesítik is az állami katasztrófa-elhárítási struktúrákat.

A polgárok biztonságának kérdése ma már nem kizárólag az objektív veszélyek elhárítását jelenti. A modern biztonságfelfogás a humánbiztonság szempontjait integrálja: a biztonság a fizikai túlélésen túl a méltóság megőrzését, az alapvető szükségletekhez való hozzáférést, a kiszolgáltatottság csökkentését és a társadalmi kohézió fenntartását is jelenti [87]. Ebben a kontextusban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által nyújtott humanitárius és műszaki támogatás egyszerre fizikai és társadalmi védőháló is. A műszaki beavatkozások — például a lakhatási krízisek gyors kezelése, a mobil egészségügyi infrastruktúrák felállítása vagy a kritikus ellátórendszerek ideiglenes pótlása — olyan multidimenzionális biztonsági funkciókat

látnak el, amelyek messze túlmutatnak a technikai segítségnyújtáson. A mobil egészségügyi intézményei nem csupán szolgáltatást jelentenek, hanem egészségbiztonsági szempontból életmentést, a mobil generátorok biztosítása nem csupán energiaellátást jelent, hanem az életmentő gépek működésének garanciáját, egy sátrótábor felállítása nem pusztán fizikai védelem, hanem a pszichés stabilitás minimális feltételeinek megteremtése, a katasztrófától sújtott ember ellátása nem csupán életben tartást jelent, hanem a reményt az újrakezdéshez.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófhelyzetekben betöltött szerepének tudományos igényű vizsgálata azonban eddig viszonylag korlátozott. Bár a karitatív szervezetek humanitárius tevékenységét több kutatás is érinti, a civil szereplők műszaki-támogatási kapacitásainak elemzése háttérbe szorult a katasztrófavédelmi szakirodalomban. A legtöbb hazai és nemzetközi tanulmány elsősorban a humanitárius segítségnyújtás szociális vagy egészségügyi aspektusait tárgyalja, miközben a modern humanitárius műveletek egyre inkább technológia- és infrastruktúra- vezéreltek. E hiány kitöltésének igénye különösen indokoltá teszi a jelen értekezés témaválasztását. A Szeretetszolgálat műszaki támogatásának rendszerszintű elemzése, kapacitásainak bemutatása, valamint ezek hatásának vizsgálata a polgárok biztonságára nézve hozzájárul a hazai katasztrófavédelmi rendszer civil területének mélyebb megértéséhez.

A műszaki támogatás szerepe továbbá szorosan összekapcsolódik a társadalmi reziliencia fogalmával. A reziliencia — a közösségek, intézmények és rendszerek alkalmazkodóképessége és regenerációs potenciálja — nem csupán intézményi vagy strukturális kérdés, hanem kulturális és közösségi érték is [2]. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége a gyakorlatban egyszerre erősíti a helyi közösségek önvédelmi képességeit és a társadalmi együttműködés kultúráját, legfőképpen a hátrányos helyzetű országrészek, települések lakosságát illetően, nemzeti és nemzetközi területen egyaránt. A katasztrófák során megvalósuló humanitárius és műszaki segítségnyújtás ugyanis kollektív élménnyé válik: egy olyan közös cselekvési mezőt teremt, ahol az állami és a civil szereplők, az önkéntesek és a professzionális csapatok egyaránt részt vesznek a krízisek kezelésében [1]. E kollektív tapasztalat nemcsak a biztonság objektív növelését eredményezi, hanem javítja a lakosságnak az állami és civil intézményekbe vetett bizalmát, ami a hatékony katasztrófavédelem egyik alapfeltétele.

Jelen értekezés célja a Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófhelyzetekben nyújtott műszaki támogatási tevékenységének átfogó, rendszertani elemzése, valamint annak feltárása,

hogy e tevékenységek milyen módon és milyen mértékben járulnak hozzá a polgárok biztonságának növeléséhez. A vizsgálat törekszik arra, hogy a humanitárius, katasztrófavédelmi, műszaki és társadalombiztonsági perspektívákat integrálja. A bevezetőben ismertetett kihívások és koncepcionális keretek rávilágítanak arra, hogy a civil szféra humanitárius, szociális és műszaki kapacitásainak elemzése nem csupán tudományos érdekesség, hanem a gyakorlatban is egyre relevánsabb kérdés a modern katasztrófavédelmi rendszerek fenntartható fejlesztése szempontjából.

1.3 A probléma megfogalmazása

Az egyházi és karitatív szervezetek szerepe a természeti és humanitárius katasztrófák eseteiben napjainkra meghatározó jelentőségűvé vált [3]. A civil szervezetek – így a Magyar Máltai Szeretetszolgálat – tevékenysége azonban nem elszigetelt módon, hanem szigorú jogi és intézményi keretek között valósul meg [18],[37],[62],[70]. Magyarországon ma már több szinten figyelhető meg a civil szervezetek természeti és humanitárius katasztrófák során történő részvételének jogi szabályozása. A szabályozás lehet alkotmányos, törvényi, kormányrendeleti, Lovagrendi, valamint – az Európai Unióhoz való csatlakozás óta – nemzetközi jogi szinten is megjelenik. A karitatív és civil szervezetek együttműködése az állami szervekkel természeti és humanitárius katasztrófák esetében az alábbi keretek között valósulhat meg.

a.) Alkotmányos alapkeretek szerint – a civil szervezetek részvételének legitimitását már az Alaptörvény is megalapozza¹. Az *Alaptörvény II. cikke* kimondja, hogy „az emberi méltóság sérthetetlen”, amely egyben kötelezettségként is értelmezhető az állam és a társadalom szereplői számára. Az *Alaptörvény XIX. cikke* szerint „Magyarország törekszik arra, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson”, illetve az állam köteles a rászorulókat védelemben részesíteni. Ebből következően az állami szervek együttműködése a szociális és humánbiztonsági feladatokat ellátó szervezetekkel alapvető kötelezettségként jelenik meg. Fontos továbbá megjegyezni, hogy az Alaptörvény biztosítja az egyesülési jog és a vallásszabadság érvényesülését is. Az *Alaptörvény VII. cikke* kimondja, hogy „az állam és az egyházak különváltan működnek”, és biztosítja az egyházak autonómiáját, míg a *VIII. cikk* rögzíti, hogy a polgárok szabadon hozhatnak létre szervezeteket. Mindezen alkotmányos garanciák következtében az elmúlt évtizedekben számos civil és karitatív szervezet jött létre,

¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

amelyek humanitárius, illetve humánbiztonsági tevékenységet végeznek nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.

b.) Törvényi alapkeretek szerint – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenységét alapvetően meghatározza a Magyar Állam által 2010-ben megalkotott *2010. évi CXL. törvény*, amely „együttműködési megállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Szuverén Katonai és Ispotályos Rend között”². A törvény meghatározza, hogy a magyar állam milyen feladatkörökben számít a Rend által alapított szervezetekre, valamint azt is rögzíti, hogy milyen tevékenységek támogatását vállalja a kormány. A karitatív és civil önkéntes szervezetek katasztrófavédelmi tevékenységét a katasztrófavédelemről szóló *2011. évi CXXVIII. törvény* kulcspontjai határozzák meg, amely egyben az önkéntesek katasztrófavédelmi rendszerbe történő bevonását is szabályozza³. A jogszabály pontosan meghatározza a katasztrófa fogalmát, részletezi annak típusait, rögzíti az állami szervek feladatait, értelmezi a polgári védelmi és önkéntes szervezetek jogállását, valamint részletes eligazítást ad a karitatív és civil szervezetekkel való együttműködés rendjéről. A törvény értelmében a civil és karitatív szervezetek minősített mentőszervezetként nyilvántartásba vehetők. Ebben a minőségükben jogosultak részt venni a mentési műveletekben, bevetéseik során pedig a hivatásos katasztrófavédelmi szervek irányítása alatt működnek. Tagjaik minden szükséges biztonsági és védőfelszerelést megkapnak az államtól. A jogszabály célja annak biztosítása, hogy a civil szereplők integrált módon vehessenek részt a megelőzési, elhárítási és helyreállítási munkálatokban a bekövetkezett katasztrófák esetében, miközben tevékenységük nem okoz szervezeti vagy irányítási zavarokat a mentési folyamatok során. A civil szervezetek működését szabályozó *2011. évi CLXXV. törvény* – közismert nevén a civil törvény – részletesen szabályozza az alapítványok és egyesületek létrehozását, működését, valamint közhasznú minősítését. A jogszabály meghatározza a civil szervezetek adókedvezményeit, pályázati részvételük lehetőségeit, valamint az állami támogatások igénybevételének kereteit⁴. Az önkéntesség jogi hátterét a *2005. évi LXXXVIII. törvény* szabályozza, amely rögzíti az önkéntesek és a fogadó szervezetek közötti jogviszony alapjait, meghatározza a munkavédelmi biztonság feltételeit és az ezzel kapcsolatos kötelezettségeket⁵.

² 2010. évi CXL. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispotályos Rend közötti Együttműködési Megállapodás kihirdetéséről

³ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

⁴ 2011. évi CLXXV. civil törvény

⁵ 2005. évi LXXXVIII. törvény

A törvény egyben kijelöli a hivatásos katasztrófavédelmi szervek és az önkéntes szervezetek közötti együttműködés jogi kereteit.

c.) Kormányrendeleti alapkeretek szerint – a 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet szabályozza az önkéntes és civil szervezetek részvételét katasztrófák és vészhelyzetek esetében⁶. A rendelet VIII. fejezete kimondja: „57. § (1) Az országban működő önkéntes mentőszervezet a hazai katasztrófák, veszélyhelyzetek és kiterjedt káresemények hatásai elleni védekezésben akkor vehet részt, ha a Nemzeti Minősítési Rendszerben meghatározott képzettségi és felkészültségi követelményeknek eleget téve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve által lefolytatott eljárásban megszerezte a minősítést.” A Nemzeti Minősítési Rendszert a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve minden év január 31-ig közzéteszi hivatalos honlapján. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2013 áprilisában együttműködési megállapodást kötött az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal. A megállapodás értelmében a szervezet rendeltetése: „az érintett lakosság és a beavatkozók pszichoszociális szemléletű komplex vészhelyzeti támogatása, a kárhelyfelszámolás szükségleteihez alkalmazkodva, rugalmasan szervezett tevékenységekkel a polgári védelmi, egészségügyi, humanitárius segélyezési és újjáépítési szakterületeken”. Feladatai közé tartozik többek között a katasztrófavédelmi intervenciós csoportokkal való együttműködés, az egészségügyi mobil komponensek működtetése a helyszínen, a kitelepítések esetében ideiglenes táborok létrehozása és működtetése, valamint a lakosság elhelyezésének támogatása. Emellett a szervezet folyamatos humanitárius segítségnyújtást biztosít a bekövetkezett katasztrófák során, és szükség esetén részt vesz a helyreállítási és újjáépítési feladatokban is.

d.) Nemzetközi jogi alapkeretek szerint – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat külföldi humanitárius tevékenységét és katasztrófavédelmi misszióit az Európai Unió Polgári Védelmi Mechanizmusáról szóló 1313/2013/EU rendelet szabályozza⁷. Ez a keretrendszer lehetővé teszi, hogy a szervezet nemzetközi humanitárius és katasztrófavédelmi bevetéseken vegyen részt, közös uniós kiképzésekben működjön közre, csatlakozzon a RescEU eszközparkhoz, valamint EU-s finanszírozás segítségével fejlessze infrastruktúráját és technikai kapacitásait⁸.

⁶ 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXXVIII. törvény végrehajtásáról

⁷ 1313/2013/EU határozata az EU Polgári védelmi Mechanizmusáról

⁸ RescEU kapacitásokra vonatkozó végrehajtási határozatok (pl. 2019/570/EU)

e.) A Szuverén Máltai Lovagrend alapkeretei szerint – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alapítója a Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szuverén Ispotályos Szent János Lovagrend. A Rend 2022-ben módosított és kihirdetett alkotmányának 2. cikkelye 3. paragrafusa értelmében a szervezet katasztrófavédelmi tevékenysége nemcsak jogszerű, hanem egyben kötelezettség is⁹.

A humánbiztonság értelmezése az ENSZ szerint is az egyén komplex védelmét jelenti, amely nem csupán fizikai biztonságot foglal magában, hanem gazdasági, társadalmi, egészségügyi és környezeti védelmet is. Ebben az értelemben a karitatív szervezetek kiemelt jelentőséggel bírnak: gyorsan mozgósíthatók, képesek elérni a legkiszolgáltatottabb társadalmi csoportokat, jelentős társadalmi bizalommal rendelkeznek, valamint rugalmasan reagálnak a változó helyzetekre. Sok esetben helyi hálózatokat működtetnek, amely jól megfigyelhető a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működésében is.

A civil szervezetek törvényi szabályozása tehát nem azt jelenti, hogy engedélyt kapnak humánbiztonsági feladataik ellátására, hanem azt, hogy az állam – így a magyar állam is – számol velük, és a katasztrófavédelem stratégiai partnereiként tekint rájuk.

A jelen kutatás alapvető kérdése ebből a komplex szemléletből fakad: milyen módon, milyen mértékben és milyen mechanizmusokon keresztül járul hozzá a Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelemben nyújtott humánbiztonsági és műszaki támogatása az állampolgárok biztonságának növeléséhez, valamint miként illeszkedik ez a tevékenység Magyarország katasztrófavédelmi rendszerének strukturális és működési logikájába?

A kérdés több szinten is értelmezhető.

Első szinten megállapítható, hogy a katasztrófavédelmi szakirodalom elsősorban az állami kapacitásokra összpontosít, különösen a műszaki rendszerek tekintetében. Ugyanakkor a civil szervezetek humánbiztonsági tevékenységük során alkalmazott műszaki rendszerei is magas színvonalúak, amelyek révén gyors reagálásra képesek és rugalmasan működnek.

Második szinten megfigyelhető, hogy a magyar katasztrófavédelmi rendszer több szereplő együttműködésére épül. A civil szervezetek műszaki rendszereinek integrációja azonban nem minden esetben kellően szabályozott, sokszor csupán helyi gyakorlatokon alapul. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ebben az értelemben egy informális rendszerszintet lép túl, amikor

⁹ A Szuverén Máltai Rend 2022-es Alkotmánya és Törvénykönyve

országos, sőt olykor nemzetközi szinten is alkalmazza műszaki rendszereit humanitárius tevékenysége során.

Harmadik szinten fontos hangsúlyozni, hogy bár a Magyar Máltai Szeretetszolgálat számos katasztrófa- és krízishelyzetben bizonyította műszaki komponenseinek hatékonyságát és működési logikáját, ezek a folyamatok eddig nem kerültek átfogó tudományos vizsgálat tárgyává.

Végül **negyedik szinten** annak megértése is kiemelt jelentőségű, hogy a civil és önkéntes szervezetek műszaki komponenseinek alkalmazása miként hat a polgárok szubjektív és objektív biztonságérzetére, valamint ezek alkalmazása katasztrófachelyzetekben miként járul hozzá a kiszolgáltatott társadalmi csoportok védelméhez?

Feltételezhető, hogy a civil szervezetek műszaki kapacitásairól jelenleg magas szintű ismerethiány áll fenn, és rendszerszintű hiányosság tapasztalható abban is, hogy ezek a kapacitások miként illeszkednek az állampolgárok komplex biztonságát szolgáló országos stratégiákba. Jelen dolgozat célja e két hiányosság pótlása tudományos igényű elemzés révén.

1.4 A megfogalmazott hipotézisek

- 1. Hipotézis 1:** *Igazolhatónak látom, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, mint karitatív és humanitárius szervezet, sikeresen vehet részt a természeti és a humanitárius katasztrófavédelmi tevékenységekben az állampolgárok biztonságérzetének növelése érdekében, mert ezáltal hozzájárulhat a hazai katasztrófavédelem rendszeréhez és kiegészítheti a hivatásos mentőszervezetek erőforrásait.*
- 2. Hipotézis 2:** *Igazolhatónak látom, hogy a kormányzati szervek – szociális ellátásban, egészségügyben és a nemzeti védekezés rendszerében történő – szabályozott együttműködése a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal növeli az állampolgárok biztonságát, biztonságérzetét.*
- 3. Hipotézis 3:** *Feltételezem, hogy korunk legjelentősebb kihívásait jelentő humanitárius krízishelyzetek kezelésében való részvétele a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak, és a hasonló profilú szervezeteknek, kibővíti az egészségügyi ellátó képességeikkel, műszaki eszközeikkel eredményesebb válságkezelés valósítható meg.*

A huszadik és huszonegyedik század humánbiztonsági szemlélete paradigmaváltást hozott az emberi élet és a társadalmi biztonság értelmezésében [87]. A hagyományos, főként állami eszközökre épülő biztonsági modellek helyét fokozatosan átvették a komplex, multidimenzionális megközelítések, amelyek az egyén és a közösség biztonságát egyaránt hangsúlyozzák. A humánbiztonság ma már nem csupán fizikai védelmet jelent, hanem kiterjed a társadalmi, szociális, gazdasági, egészségügyi és pszicho-szociális komponensekre, beleértve a betegségek, a szegénység, a társadalmi kirekesztés, a természeti és humanitárius katasztrófák, valamint az emberi méltóságot fenyegető veszélyek elleni védelmet is [89], [90]. Ebben a kontextusban a civil és karitatív szervezetek, valamint az állami védelmi és mentőszervezetek szoros együttműködése alapvető feltétele a hatékony válságkezelésnek. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat több évtizedes tapasztalata kiváló példája annak, hogyan lehet integráltan alkalmazni egészségügyi, műszaki és humán erőforrásokat a komplex válsághelyzetek kezelésében.

Az **egyes számú hipotézis** megfogalmazásának időszerűsége nem vitatható. A huszadik és a huszonegyedik század humánbiztonsági szemlélete, filozófiája, valamint az újraértelmezett biztonsági eszmerendszerek egyértelművé teszik, hogy szükségessé vált a biztonságról való gondolkodás megújítása [87],[91]. A korábbi, hagyományos biztonságfelfogást egyre inkább felváltja egy olyan komplex megközelítés, amely a paradigmaváltás szükségességét hangsúlyozva túlmutat az eddig ismert és alkalmazott biztonsági ismereteken. Ebben az új szemléletben a biztonság nem kizárólag állami vagy katonai kérdésként jelenik meg, hanem sokkal szélesebb társadalmi dimenziókban értelmezhető [87]. Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a civil, illetve karitatív–humanitárius szervezetek és egyesületek, valamint az önkéntes szerveződések napjainkban rendkívül jelentős szerepet töltenek be a katasztrófavédelem rendszerében [82]. Ennek következtében jelentőségüket mind nemzeti, mind nemzetközi szinten széles körben elismerik. A nemzetközi tapasztalatok alapján jól működő modellnek tekinthető az a gyakorlat, amelyben az állami és nemzetközi biztonsági szervezetek ösztönzik és támogatják a civil szervezetek részvételét a katasztrófavédelemben és a humanitárius tevékenységekben [89][90]. Ennek eredményeként kijelenthető, hogy az állami védelmi szervezetek szoros együttműködésben dolgoznak a civil szervezetekkel a válsághelyzetek megelőzésében, kezelésében és a helyreállítási folyamatokban. Biztosan tudjuk, hogy az ENSZ és alszervezetei, valamint az Európai Unió és számos más nemzetközi szervezet kiemelten hangsúlyozza a civil és önkéntes szféra minél szélesebb körű bevonását a katasztrófák kezelésének teljes ciklusába [86],[92]. Ez a bevonás kiterjed a megelőzés, a

reagálás és különösen a helyreállítás fázisaira. Magyarországon a katasztrófavédelmi rendszerben szintén kiemelt szerepet kap a civil együttműködés. A Magyarország Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága (a továbbiakban: OKF) szoros együttműködést alakított ki az országban működő karitatív szervezetekkel, különösen a Karitatív Tanács tagjaival, így többek között a Magyar Vöröskeresztrel, a Baptista Szeretetszolgálattal, a Református Szeretetszolgálattal, az Ökumenikus Segélyszervezettel, a Katolikus Karitással, valamint a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal [170],[177].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat több évtizedes gyakorlati és elméleti tapasztalata, valamint az általa kiépített egyedi infrastruktúra jelentős cselekvőképességet biztosít a természeti és humanitárius katasztrófák kezelésében. A szervezet tevékenysége számos válsághelyzet során bizonyította hatékonyságát [7]. Minden eddigi krízishelyzetben egyértelműen kimutatható volt a szervezet szakszerű és gyors reagálása, amely szakértelmének, szervezetségének és elhivatottságának köszönhetően az állampolgárok biztonságát erősítő magatartásként értelmezhető [10]. A szervezet beavatkozásai különböző jellegű tevékenységeket foglalhatnak magukban. Ezek között szerepelnek humánerőforrást igénylő feladatok, műszaki eszközökkel végzett mentési és logisztikai tevékenységek, valamint egyéb infrastrukturális erőforrások alkalmazása. A segítségnyújtás formája mindig az adott válsághelyzet jellegétől függ: lehet élelmiszer- és segélyosztás, humanitárius támogatás, egészségügyi ellátás vagy egyéb sürgősségi szolgáltatás. Fontos hangsúlyozni, hogy a katasztrófaelhárítási műveletek keretében az állami védelmi szervek határozzák meg, hogy a szervezet milyen feladatok ellátásában vehet részt [171], [173]. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat gyors reagálóképessége, országos logisztikai hálózata, valamint a jól szervezett önkéntes mobilizációs rendszere jelentős erőforrást képvisel a katasztrófavédelemben. Mindezek alapján megállapítható, hogy a polgárok biztonsági érdekei megkövetelik az ilyen képességekkel rendelkező karitatív és humanitárius szervezetek minél szélesebb körű bevonását a természeti és humanitárius katasztrófák megelőzésébe, kezelésébe és a helyreállítási folyamatokba [37].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta számos hazai és nemzetközi válsághelyzetben bizonyította hatékonyságát. Ezek közül kiemelhető [135]:

- *1989-ben a keletnémet menekültek számára menekülttáborok kialakítása és működtetése,*
- *1989–1990 között az erdélyi magyar menekültek segítése a határ menti településeken (Debrecen, Békéscsaba), valamint a romániai forradalom következtében kialakult erdélyi válsághelyzet humanitárius támogatása,*

- *1991-ben a délszláv háború áldozatainak nyújtott egészségügyi, befogadási és logisztikai segítségnyújtás,*
- *1997-ben a lengyelországi árvíz károsultjainak megsegítése,*
- *1998–1999-ben a kárpátaljai árvizek következményeinek enyhítése,*
- *2000-ben a dunai, tiszai és bodrogi árvizek idején végzett segítségnyújtás,*
- *2004-ben a Sri Lanka-i cunami áldozatainak támogatása,*
- *2005-ben a pakisztáni földrengés után egészségügyi segítségnyújtás, valamint az erdélyi Nyikó menti árvíz utáni helyreállítási munkálatok,*
- *2006-ban az indonéziai vulkánkitörés károsultjainak segítése és a dunai árvízi védekezésben való részvétel,*
- *2008-ban a kínai Csengdu földrengés után végzett mentési tevékenység,*
- *2010-ben a felsőzsolcai árvíz, valamint a devecseri vörösiszap-katasztrófa következményeinek enyhítése,*
- *2013-ban a dunai árvízi védekezésben való részvétel,*
- *2015-ben a migrációs válság idején nyújtott humanitárius segítség,*
- *2020-ban a Covid–19 világjárvány idején végzett tevékenységek,*
- *2022-ben az orosz–ukrán háború menekültjeinek ellátása,*
- *2024-ben a dunai árvízi védekezésben való részvétel.*

A felsorolt tevékenységek egyértelműen bizonyítják, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szerepvállalása hozzájárult és hozzájárul a polgárok biztonságérzetének növeléséhez. A humánbiztonság fogalma ma már nem kizárólag a fizikai védelem meglétéből fakad. Empirikus tapasztalatok igazolják, hogy a lakosság biztonságérzete jelentősen növekszik, ha az emberek tudják és érzik, hogy baj esetén számíthatnak gyorsan reagáló, szakmailag felkészült és elkötelezett segítő szervezetekre [135].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat jelenléte nem csupán technikai vagy logisztikai segítséget jelent, hanem lelki támogatást és személyes jelenlétet is biztosít a rászorulóknak számára. Ez a humán jelenlét jelentős mértékben hozzájárul a közösségi biztonságérzet erősítéséhez. Amennyiben alapul vesszük a szervezet egykori elnökének, P. Kozma Imre OH gyakran idézett gondolatát – miszerint „az emberi élet védelme nem csak az állam, hanem minden jóakaratú ember feladata” –, akkor világosan kirajzolódik a szervezet alapfilozófiája is. Ez a szemlélet mára szinte ethoszként jelenik meg a szervezet működésében [48].

A hivatásos mentőszervezetek minden katasztrófa esetében ellátják a védekezési, mentési és helyreállítási feladatokat, azonban erőforrásaik sok esetben végesek. Ilyen helyzetekben különösen fontos szerepet töltenek be a karitatív és humanitárius szervezetek, amelyek tevékenységükkel képesek kiegészíteni a hivatásos mentőszervezetek kapacitásait. Az együttműködés lehetővé teszi, hogy a felszabaduló állami erőforrásokat más területeken, a hatékonyabb védekezés, mentés és helyreállítás érdekében lehessen felhasználni.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat működésének kezdeti időszakában elsősorban logisztikai és segélyezési feladatokat látott el, például élelmiszer- és ruhaosztás, valamint orvosi műszerek beszerzése [135]. Az 1989 nyarán megjelenő keletnémet menekültek tömeges érkezése azonban komoly humanitárius válsághelyzetet idézett elő Magyarországon. Ebben a helyzetben a frissen megalakult szervezet nemzetközi kapcsolatait is felhasználva létrehozta a zugligeti menekülttábor, amely kulcsszerepet játszott a menekültek ellátásában [13]. Ezzel párhuzamosan Erdélyből is jelentős számú menekült érkezett, akiknek ételmezését, elhelyezését és egészségügyi ellátását szintén a szervezet segítette [70], [83],[85].

Az ezt követő évtizedekben a szervezet katasztrófavédelmi képességei folyamatosan fejlődtek. Humánerőforrása több tízezer főre bővült, egészségügyi kapacitása pedig jelentősen megerősödött. A szervezet mentőszolgálatot működtet, mobil orvosi rendelőket és szűrőállomásokat hozott létre, valamint kórházi fenntartói képességekkel is rendelkezik [4], [6], [78]. A 21. században a telemedicina rendszerének kiépítése tovább növelte az egészségügyi ellátás szolgáltatásainak hatékonyságát [215], [216], [217], [218].

A hivatásos mentőszervezetek és a civil szervezetek együttműködésének jogszabályi háttérét a 2011. évi CXXVIII. törvény biztosítja, amely lehetőséget teremt arra, hogy a civil, karitatív és humanitárius szervezetek hivatalosan is bekapcsolódjanak a katasztrófavédelmi feladatok ellátásába. A törvényi szabályozás keretei között a Magyar Máltai Szeretetszolgálat regisztrált és elismert önkéntes mentőszervezetként működik, rendszeres résztvevője a hatósági gyakorlatoknak és a válságkezelési protokolloknak [181], [182],[183].

A fent bemutatott tények alapján megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat valós, hatékony és nélkülözhetetlen szereplője a természeti és humanitárius katasztrófák kezelésének [8],[9]. A szervezet a hivatásos mentőszervezetek tehermentesítésével és kiegészítő szerepvállalásával hozzájárul az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének növeléséhez. Mindezek a képességek és tevékenységek erősítik a magyarországi és a nemzetközi humánbiztonsági rendszerek komplexitását, valamint azok ellenállóképességét.

A **második hipotézis** megfogalmazása a mai humánbiztonság fogalmának komplex metszetét tárja elénk. A globális és lokális veszélyek sokasodása a humánbiztonság „reneszánszát” idézi elő, amely lehetőséget ad az emberi élet, az életminőség és a társadalmi jólét fenntartására egy komplex, többdimenziós megközelítésben [89].

A Koppenhágai Biztonságpolitikai Iskola szektorális biztonságszemlélete jelentős újragondolást hozott az ember biztonságának kérdésében. Ebben a szemléletben az egyén, mint individuum kerül a középpontba, miközben nem csökken a kollektív biztonság jelentősége [87]. Ez a hangsúlyeltolódás világosan rámutat arra, hogy a társadalom biztonságát nem csupán állami eszközökkel, hanem a közösségi és civil intézmények bevonásával is erősíteni lehet. Az állami és civil szervezetek közötti együttműködés kulcsfontosságú abban, hogy a társadalom tagjai megtapasztalják: léteznek olyan intézmények, amelyek képesek védelmet és segítséget nyújtani katasztrófák, krízishelyzetek, valamint az életminőséget fenyegető veszélyek esetén [86],[106].

A humánbiztonság fogalma túlmutat a pusztán fizikai védelem biztosításán. Ide tartozik az emberi életet és életminőséget fenyegető tényezőkkel szembeni védelem is, úgymint a betegségek, a szegénység, az emberi méltóság veszélyeztetése, a társadalmi kirekesztés, a természeti és humanitárius katasztrófák, a gyermekbántalmazás, valamint a vallási vagy etnikai üldöztetés elleni védelem [99]. Ezen túlmenően a humánbiztonság magában foglalja az ezekre irányuló preventív és aktív beavatkozásokat is.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat alapító elnöke, P. Kozma Imre OH így fogalmazta meg a humánbiztonság szemléletét: „Az ember nem csak test, hanem lélek is – a biztonság nem csupán katonai kérdés, hanem szociális, egészségügyi és erkölcsi is. A Szeretetszolgálatunk azért van, hogy ebben a komplex biztonságban partner legyen.” Ennek szellemében a szervezet hosszú évtizedek óta a magyar állam szociális és humánbiztonsági ellátórendszerének kiegészítő, gyakran innovatív partnereként működik, hozzájárulva a szociális ellátás, az egészségügy és a nemzeti védekezés területein végzett széleskörű tevékenységekhez [56], [57].

A szociális ellátás terén a Magyar Máltai Szeretetszolgálat országos szinten működtet hajléktalanellátó intézményeket, idősotthonokat, nappali és bentlakásos intézményeket fogyatékkal élők számára, családok átmeneti otthonait, valamint szociális oktatási és nevelési intézményeket. Továbbá a Jelenlét Programok keretében gazdasági, lakhatási és integrációs intézményeket is fenntart, amelyek nem csupán humánbiztonsági szerepet töltenek be, hanem egyben a társadalmi kohéziót is erősítik [131],[135].

Az egészségügyi ellátás terén a szervezet tevékenysége ugyancsak kiterjedt és komplex. Saját orvosi rendelőkkel, Mozgó Orvosi Rendelőkkel, Mobil Szűrőállomásokkal, kórházi fenntartói kapacitással, Telemedicinális Logisztikai Rendszerrel és mentőszolgálattal rendelkezik,

továbbá elsősegélynyújtó oktatások, egészségfejlesztő programok és pszicho-szociális tevékenységek is részei a portfóliónak [22],[207]. Az állammal való együttműködés ebben a szektorban különösen fontos, mivel a hátrányos helyzetű, nehezen elérhető térségekben az állami egészségügyi rendszer nem minden esetben képes ellátást nyújtani, így a szervezet közreműködése életmentő és pótolhatatlan [16], [18].

A nemzeti védekezés rendszerében való együttműködés is kiemelt jelentőségű, az állami operatív törzsekkel összhangban végzett tevékenységek révén. A szervezet szerepe a természeti és humanitárius katasztrófák esetében – például árvizek, menekülthelyzetek, valamint a pandémia idején – közvetlen életmentő és támogatói feladatokat ölel fel [166]. Kiemelt példák erre a tesztelésekben, oltásokban való részvétel, a védőeszközök beszerzése és kiosztása, valamint a karanténban lévők megsegítése [199], [200],[201],[203].

Az állami és civil együttműködés szabályozott formáinak számos előnye van. Elsőként az erőforrások hatékony felhasználása emelhető ki: az állam és a karitatív szervezetek összehangolják kapacitásaikat, így a rendszer gyorsabban és hatékonyabban képes reagálni a kialakult krízishelyzetekre [177]. Másodikként a helyismeret és rugalmasság előnye emelendő ki: a Magyar Máltai Szeretetszolgálat országos lefedettsége révén az ország legtávolabbi területein is azonnali reagálásra képes, helyismerete és tapasztalata kiemelkedő, ami az állami rendszerekben nem mindig adott [135]. Rugalmasságából adódóan személyre szabott segítséget tud nyújtani, ami az állami szervek esetében kevésbé valósítható meg. Harmadikként a társadalmi bizalom erősítése jelenik meg: a civil, karitatív szervezetek nagyobb bizalmat élveznek a lakosság körében, így az együttműködés az állami szervek iránti bizalmat is növeli.

Összességében az állami szervek és a karitatív, illetve civil szervezetek együttműködése a biztonság és a biztonságérzet növekedését eredményezheti [150]. Ez kiterjed mind az objektív biztonságérzetre – azaz a ténylegesen hozzáférhető ellátásokra, támogatásokra –, mind a szubjektív biztonságérzetre, amely a tudatot jelenti, hogy baj esetén számíthatnak segítségre, legyen az szociális, egészségügyi vagy rendkívüli veszélyhelyzet [26]. Az együttműködés következménye a társadalmi stabilitás megőrzése, az emberséges ellátórendszerek kiépítése és fenntartása [224].

A fentiek alapján világosan igazolható, hogy a különböző ágazatok – szociális, egészségügyi és nemzeti védekezési rendszerek – mentén történő szabályozott együttműködés nemcsak a polgárok biztonságát és biztonságérzetét növeli, hanem hozzájárul egy humánusabb,

ellenállóképesebb és társadalmilag összetartóbb közeg kialakulásához. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége így nem csupán kiegészíti az állami kapacitásokat, hanem kulcsszerepet játszik a modern humánbiztonsági paradigmában, amely az egyén és a közösség biztonságát egyaránt szem előtt tartja [87], [223],[224].

A **harmadik hipotézis** alapvető feltételezése szerint a jelenlegi globális és lokális környezet jelentős humanitárius konfliktusokkal, válságokkal és krízisekkel szembesít minket. A háborúk, migrációs nyomás, természeti katasztrófák, valamint járványok sokasága olyan összetett kihívásokat teremt, amelyek kezeléséhez már nem elegendő kizárólag az állami szervek bevetése [87],[88]. E feltételezés alapján a civil, humanitárius és karitatív szervezetek, mint amilyen a Magyar Máltai Szeretetszolgálat is, kritikus szerepet töltenek be a válságkezelésben, különösen az egészségügyi és műszaki komponenseik, fejlesztéseik révén, amelyek a védekezés hatékonyságát jelentősen növelik [79],[80],[81].

A hipotézis azon alapfeltevést tartalmazza, hogy a komplex krízisek és válsághelyzetek sikeres kezelése megköveteli a civil humanitárius szervezetek szakmai, műszaki, technikai és egészségügyi erőforrásainak integrált alkalmazását. Ez a megközelítés az állami szervek kapacitásainak kiegészítésén túl lehetővé teszi a gyorsabb, célzottabb és eredményesebb válságkezelést, amely közvetlenül hozzájárul az állampolgárok biztonságának növeléséhez [73],[75],[76].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat több évtizedes tevékenysége alátámasztja ezt a hipotézist. E példák között szerepel az 1991-ben kezdődött délszláv háború során a menekültek és sebesültek ellátása, a 2015-ös migrációs válság idején végzett humanitárius tevékenység, a 2020-as Covid–19 járvány idején alkalmazott egészségügyi komponensek, valamint a 2022-ben kezdődött orosz–ukrán háború menekültjei számára biztosított szűrőállomások [14],[50],[74],[142],[169]. Ezek a tevékenységek egyértelműen demonstrálják, hogy a szervezet katasztrófavédelmi szerepe, a műszaki és technikai eszközök alkalmazásával, képes megerősíteni, kiegészíteni és tehermentesíteni az állami védekezési kapacitásokat, ezáltal növelve a válságkezelés hatékonyságát.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségügyi és katasztrófavédelmi műszaki képességei kiemelkednek az átlagos civil, karitatív és humanitárius szervezetekhez képest, mivel a szervezet szellemisége több évszázados örökségből eredően az emberi élet védelmét és az

emberi értékek megőrzését tekinti kiemelt céljának [77]. A szervezet egészségügyi és műszaki komponensei a következők:

- **Mentői és mentőszolgálat** békés időszakokban az Országos Mentőszolgálat kiegészítő egységeiként működnek, míg természeti és humanitárius katasztrófák esetén nemzeti és nemzetközi bevetésre is alkalmasak, korszerű technikával felszerelt mentőautókkal, rohammentővel és eseti mentőegységekkel [61],[144],[145],[147].
- **Mozgó Orvosi Rendelői** eredetileg főként a hajléktalanok elérésére lettek kialakítva, azonban napjainkra a szervezet Magyarországon és nemzetközi bevetéseken (pl. 2015-ös migrációs hullám menekültjeinek ellátása, Covid-19 járvány, orosz–ukrán háború menekültjeinek ellátása, közel-keleti konfliktusok, Aleppó) is sikeresen alkalmazza ezeket. A rendelők minden egészségügyi követelménynek megfelelő műszaki felszereltséggel rendelkeznek [20],[21],[54],[191].
- **Konténeres szállásrendszerek**, mint mobil infrastruktúra, lehetővé teszik a gyors átmeneti lakhatási egységek felállítását, különösen fontos a hirtelen keletkezett természeti és humanitárius katasztrófák esetében.
- **Tüdőszűrő és szűrőállomások** kimagasló jelentőséggel bírnak, mivel alkalmazásuk nem csupán válsághelyzetekre korlátozódik, hanem mindenkor, mindenhol használhatók, például vállalati dolgozók szűrésére is. Krízishelyzetekben azonban a gyorsan kivitelezhető szűrések a tömeges menekülthullámok esetén kiemelkedő népegészségügyi értéket képviselnek [165].
- **Kórházak** (Vác 1995–2011, Pomáz 2021–) fenntartása jelentős egészségügyi komponens, összekapcsolva a szervezet országos regionális orvosi rendelőivel (Budapest, Pécs, Miskolc), amelyek bevethetők természeti és humanitárius katasztrófák esetében [135],[214].
- **Telemedicina:** korszerű egészségügyi és logisztikai rendszer, amely egyben a Vészhelyzetkezelés Munkacsoport kiinduló központjaként működik a szervezet katasztrófavédelmi tevékenységében [213].

Nemzeti szinten a Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségügyi és műszaki komponensei egyedülállónak tekinthetők, hiszen a Magyar Vöröskereszten kívül kevés olyan civil szervezet van, amely hasonló eszköz- és képességrendszerrel rendelkezik [222]. E komponensek nélkül a humanitárius segítségnyújtás és a katasztrófavédelmi szerep nem biztosítana azonos biztonsági értéket és hatékonyságot.

Az ENSZ gyakran partnerségben dolgozik olyan civil szervezetekkel, amelyek rendelkeznek ilyen műszaki komponensekkel, helyben jelen vannak, gyorsan reagálnak, és emberközeli megoldásokat kínálnak [209]. A civil és humanitárius szervezetek gyors reagálóképessége, valamint egészségügyi és műszaki komponenseik alkalmazása jelentősen növeli a védekezés hatékonyságát természeti és humanitárius katasztrófák esetén [208]. Nemzetközi és hazai gyakorlatok is alátámasztják, hogy a válságkezelések sokkal eredményesebbek, ha az állami védelmi szervek szorosan együttműködnek a civil szervezetekkel, és alkalmazzák azok egészségügyi és műszaki kapacitásait is [205],[206],[219].

Összességében a hipotézis alátámasztja, hogy a komplex, többdimenziós válságkezelés napjainkban elképzelhetetlen az állami szervek és a civil humanitárius szervezetek integrált együttműködése nélkül. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat kiemelkedő műszaki és egészségügyi képességei, gyors reagálása és hosszú távú tapasztalata révén kulcsszereplője a nemzeti és nemzetközi válságkezelési mechanizmusoknak, valamint az állampolgárok biztonságának és humánbiztonságának megerősítésében.

A három hipotézis integrált vizsgálata alapján egyértelműen kimutatható, hogy:

- A humánbiztonság komplex megközelítése az állam és a civil-humanitárius szervezetek integrált együttműködésén alapul.
- A Magyar Máltai Szeretetszolgálat kiemelkedő egészségügyi és műszaki képességei, valamint gyors reagálóképessége kulcsszerepet játszanak a természeti és humanitárius katasztrófák, valamint a migrációs és járványhelyzetek kezelésében.
- Az együttműködés nem csupán a hatékonyságot növeli, hanem erősíti az állampolgárok biztonságérzetét, támogatja a társadalmi kohéziót és a humánus ellátórendszerek kialakulását.

Összességében a Magyar Máltai Szeretetszolgálat példája azt mutatja, hogy a modern humánbiztonság és válságkezelés paradigmája elképzelhetetlen a civil-humanitárius szervezetek teljes körű bevonása nélkül, akik szakmai, műszaki és egészségügyi komponenseik révén kritikus partnerként működnek együtt az állami szervekkel, így növelve a társadalom ellenállóképességét és biztonságát [2].

1.5 A Katasztrófa és krízis fogalma, rövid történetének áttekintése

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenységének megértéséhez szükségünk van meghatározni a katasztrófa, valamint a krízis fogalmát. A legpontosabb meghatározást a 2011. évi CXXVIII. törvényben olvashatjuk: „*Katasztrófa: a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.*”¹⁰

Tehát a **katasztrófa** és a **krízis** olyan rendkívüli helyzetekre utaló fogalmak, amelyek az egyén, a közösség vagy a társadalom működését súlyosan megzavarhatják, azonban jelentésük és kiterjedtségük nagyban eltér egymástól. Ha külön akarjuk meghatározni a *Katasztrófa* fogalmát, akkor azt mondhatjuk, hogy olyan hirtelen vagy gyors lefolyású esemény, történés, amely nagyfokú pusztítást, emberi áldozatokat, anyagi károkat és a társadalom gazdasági működésének súlyos zavarát okozhatja. A katasztrófa általában meghaladja az érintett közösség saját erőforrásait, ellenállóképességét, ezért külső segítségre van szükség a következmények mielőbbi felszámolásához. A katasztrófa lehet természeti eredetű (mint pl. árvíz, földrengés) vagy emberi tevékenység következménye (pl. ipari baleset, háború). Azonban a *krízis* olyan kritikus állapotot vagy fordulópontot jelent, amelyben a megszokott megoldási módok már nem elegendőek, és sürgős döntésekre, beavatkozásra van szükség. Ilyen esetekben elégséges lehet egy karitatív-civil szervezet szociális beavatkozása is. A krízis lehet egyéni jellegű (például lelki válság), szervezeti vagy társadalmi szintű. A krízis állapot nem feltétlenül jár nagy fizikai pusztítással, de súlyos működési zavarokat, bizonytalanságot és veszélyhelyzetet idézhet elő [94]. A katasztrófáknak két fő típusát ismerjük. Az egyik ilyen típus a természeti katasztrófák. Ezek olyan események, amelyeket elsődlegesen nem emberi eredetűek, hanem sok esetben természeti erők idézik elő. Az emberiség eddigi történetében sok ilyen eseménnyel találkozott az ember. Ide tartoznak a földrengések is, ezeket sajnos sokszor nem lehet előre jelezni, hirtelen

¹⁰ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

alakulnak ki és sok esetben nagyon nagy pusztításokat képesek végezni, úgy az emberi életek tekintetében, mint az emberi javakban végzett pusztítás is, valamint a természeti javakban is. Ugyancsak súlyos károkat képesek okozni a vulkánkitörések, amelyeket ma már könnyebben előre jelezhetnek a szakemberek. Az árvizek is súlyos károkat okozhatnak, ezektől hazánk sem mentes, a két legnagyobb folyónk mentén magas a kitérttség és ez nagyon magas készültséget igényel szinte évi gyakorisággal. Globálisan az árvizek nagyon gyakoriak, sok emberi áldozatot követelnek és ilyen esetekben mindenfajta polgári védekezésre és beavatkozásra szükség van. Amennyiben a földrengések epicentruma egy tenger területén található, akkor a következménye a cunamik kialakulása, amelytől védekezni szinte lehetetlen. Ezen események magas halálos áldozatokkal járnak, sok esetben egész települések lakosságát képesek elpusztítani. Védekezni ellene nagyon nehéz, előrejelzése is nehéz. Aszályok sokszor előfordulnak, főleg olyan területeken, ahol egyébként is alacsony az éves csapadék mennyiség, ezen természeti katasztrófa következménye az éhínségek kialakulása, amely maga után vonja a járványok kialakulását is. Az erdőtüzek is magas pusztításokat képesek végezni és legtöbbször villámok következményeként alakulnak ki, de sajnos emberi mulasztás vagy szándékosság is előfordul a kialakulásuk okaként. Napjainkban gyakoriak az erdőtüzek, főleg a melegebb éghajlatú térségekben [94],[106].

A másik fő típusa a katasztrófáknak az ember által okozott humanitárius, ipari vagy másik megnevezése szerint a civilizációs katasztrófák, amelynek jellemzői, hogy a kialakulásukat ember okozza. Ide is több fajta, az emberi életben súlyos károkat okozó, katasztrófa sorolható, amelyek elkerülhetőek lennének, de emberek tevékenysége révén mégis létrejönnek. Egyik ilyen katasztrófa a fegyveres konfliktusok, vagyis a háború, legyen az helyi, kontinentális vagy világháború formájú, minden esetben emberi életek pusztulását eredményezi és egyéb nem kívánt következményekkel járnak. Szintén súlyos katasztrófák közé sorolhatóak a népirtások, amelyekből jó néhányat ismerünk már a történelemből. Ezek egész népcsoportokat, kultúrákat képesek elpusztítani, pótolhatatlan károkat okozva az emberiségnek. Az éhínségek, amelyeknek több oka is lehet, szintén magas veszélyeket hordoznak. Okai lehetnek a szárazságok, demográfiai robbanások, azaz túlnépesedés, azonban politikai okok is gyakran idéznek elő éhínségeket, valamint egyéb környezeti katasztrófák is. Ennek következményeként jön létre a menekültválság, amely a történelem során nagyon sokszor előfordult már, és amely napjainkban is zajlik. Az ipari katasztrófák is magas számú áldozatokat követelnek, ilyen volt a Csernobili atomkatasztrófa, amely több évtizedre megváltoztatta az ott élő emberek és

természeti világ életét. Természetesen ide sorolhatóak a terrorcselekmények is, amelyek napjainkban szintén gyakoriak, és sokszor ezek is sok áldozatot követelnek [94].

Amennyiben a természeti és humanitárius katasztrófák történetét akarjuk röviden összefoglalni, akkor megszámlálhatatlan esetről tudnánk forrásokat találni, főleg az írásbeliség megjelenése óta, de az előtte lévő korszakokról is ma már a tudomány könnyen megállapíthatja a katasztrófák előfordulását. Az *ókori* civilizációk társadalma alapvetően minden természeti katasztrófának természetfeletti erőt tulajdonított, azt gondolták, hogy az istenek büntetése, amellyel az embert akarják figyelmeztetni, vagy jó útra téríteni. A történelmi források nagyon sok árvízről, földrengésről, vulkánkitörésről és járványokról tudósítanak úgy Mezopotámiában, mint az Egyiptomi birodalomban, de gyakoriak a görög államok történetében is. A katasztrófák sok esetben már nem csak emberi áldozatokkal jártak, hanem mivel az istenek büntetéseként értelmezték, ezért a politikai vezetők erkölestelen életét vonták kérdőre, így nagyon sok esetben a katasztrófák politikai következményekkel is járhattak. Bár a kór háborúi is hatalmas emberi veszteségekkel jártak, sok esetben járványokat vontak maguk után, valamint nagyon sok ember rabszolgasorba történő elnyomásával is jártak. A középkori Európa társadalmait mélyen átítatta a kereszténység, a járványokat ekkor Isten büntetésének gondolták, sokszor az egyházvezetők az államok vezetőit okolták, a lakosságot pedig folyamatos áldozatvállalásra ösztönözték. Egyéb természeti katasztrófák is gyakran előfordultak, a háborúk pedig szinte egymást érték. A középkor egyik súlyosabb járványa a 14. századi pestisjárvány volt, amikor a kontinens lakosságának az egyharmada elpusztult, de az éhínségek is gyakoriak voltak. A Keresztény egyházak tevékenységében ebben az időszakban jelenik meg a karitász szervezett formája, amelynek az volt a célja, hogy az emberi szenvedést enyhíteni próbálja, főleg az éhínségek áldozataira figyelt. Hasonlóan alakult a kora újkor is, csak annyi változás történt, hogy az amerikai kontinensek felfedezésével az oda behurcolt járványok gyakorlatilag kiirtották az őslakosságot, a megmaradt lakosságot pedig az erőszak és a kizsákmányolás ölte meg. Fontos megemlíteni az 1955-ös liszaboni földrengést, mert súlyossága olyan méretű volt, hogy az ráirányította az emberek figyelmét arra, hogy a katasztrófák megmagyarázhatóak tudományosan, így a védekezést és megelőzést is fontolóra kezdték venni. A 19. század, azaz az újkor emberének egyik legfontosabb mérföldköve az ipari forradalom erősödése, annak gyórsulása, amelynek köszönhetően már az ipari balesetek is jelentkeznek, növekednek a városok, magas a zsúfoltság, gyakoriak a járványok, rosszak a higiéniai körülmények, és ezek mind a nem kívánt járványok kialakulásához vezettek. Azonban ebben a században születik meg a humanitárius gondolkodás, és létrejön a világ legnagyobb és legelterjedtebb

humanitárius szervezete, a Vöröskereszt. A 20. század háborúi, népirtásai kiegészítették a természeti katasztrófákat, az ipari katasztrófák tényleges bekövetkezése megmutatta az emberiségnek, hogy a technológiai fejlődése nem csak a javát szolgálja, hanem akár a pusztulását is eredményezheti. Ebben a században a nemzetközi szervezetek hálózatai, valamint a katasztrófavédelmi intézmények, főleg a fejlett országokban, de ma már a föld minden országában, közös szimbiózisban vannak jelen. Azonban napjainkban sokkal komplexebb jelleggel bírnak a katasztrófák, helyi kialakulásuk gyorsan globális hatással jár, legyen az járvány vagy háború [94].

A röviden összefoglalt katasztrófa fogalma és annak története kapcsán elmondhatjuk, hogy a katasztrófák története gyakorlatilag összefonódik az emberi civilizáció fejlődésével. Mindenképpen erősítette a társadalmak szolidaritási készségét, mert a természeti katasztrófák elkerülhetetlenek voltak, és azért, hogy hatásukat mérsékelni lehessen, össze kellett fogniuk az embereknek. Nem így van ez az ipari katasztrófák vonatkozásában, hiszen azok emberi döntések következményeként alakulnak ki, ezért ezek hatására az ember erkölcsi felelőségét kell górcső alá venni. Mindezek tükrében megállapítható, hogy a humánbiztonság egyik fő feladata napjainkban az, hogy az ember méltóságát humánbiztonsági tevékenységének központi elemévé kell tennie.

1.6 Kutatási módszerek, megfogalmazott stratégiák

A kutatás tervezése során elsődleges szempontként jelent meg a tudományos megalapozottság és az eredmények megbízhatóságának biztosítása. Ennek érdekében a vizsgálat során többféle kutatási módszer együttes alkalmazása mellett döntöttem. A módszertani pluralizmus lehetővé tette, hogy a kutatási kérdéseket több nézőpontból vizsgáljam, valamint a különböző módszerek eredményeit egymást kiegészítve értelmezzem.

A kutatás egyik alapvető módszertani eszköze az analízis volt, amelyet mind kvantitatív, mind kvalitatív formában alkalmaztam. Az analitikus megközelítés lehetőséget biztosított a vizsgált jelenségek részletes feltárására, az egyes tényezők elkülönítésére, valamint a közöttük fennálló kapcsolatok azonosítására. A kutatás során kiemelt figyelmet fordítottam a szöveges források szisztematikus feldolgozására, továbbá a korábbi tudományos kutatások eredményeinek összehasonlító elemzésére. Ennek célja az volt, hogy a vizsgált tématerület komplex összefüggéseit mélyebb szinten tárjam fel, valamint az eddigi tudományos eredményeket integrált módon értelmezzem.

Az elemzés során hangsúlyt fektettem az ok-okozati kapcsolatok feltárására, a rendelkezésre álló adatok rendszerezésére és szükség szerinti tisztítására, valamint a kutatási eredmények megfelelő kontextusba helyezésére. Fontos szempont volt továbbá, hogy az elemzés ne csupán a jelenségek leíró szintjén maradjon, hanem lehetőséget biztosítson a mögöttes folyamatok és strukturális összefüggések azonosítására is.

A kutatás átfogó jellegének biztosítása érdekében az analízist kiegészítettem a szintézis módszerével. A szintetizáló megközelítés lehetővé tette, hogy a különböző forrásokból – tudományos publikációkból, dokumentumokból, statisztikai adatokból és egyéb szakmai anyagokból – származó információkat egységes rendszerben értelmezzem. A különböző adatok és megállapítások integrálása révén egy új, koherens értelmezési keret kialakítására törekedtem. A szintézis módszerének alkalmazásával azt a célt fogalmaztam meg, hogy a kutatás eredményeként olyan elméleti megközelítés jöjjön létre, amely új szempontokat kínál a vizsgált problémakör értelmezéséhez.

A kutatás során alkalmaztam az adaptáció módszerét is, amely különösen az egészségbiztonsági és társadalomtudományi vizsgálatokban bír jelentőséggel. Az adaptáció lehetőséget biztosít arra, hogy más tudományterületeken vagy nemzetközi kutatási gyakorlatban kialakult modellek, megközelítések és módszertani megoldások a vizsgált terület sajátosságaihoz igazítva kerüljenek alkalmazásra. Ez a megközelítés hozzájárul a kutatás módszertani megalapozottságához és tudományos precizitásához.

A kutatási folyamat során egyaránt alkalmaztam deduktív és induktív logikai megközelítést. A deduktív módszer – amely a szakirodalomban gyakran „felülről lefelé” építkező logikaként jelenik meg – lehetővé tette, hogy az általános elméleti megállapításokból kiindulva konkrét empirikus jelenségeket vizsgáljak. Ezzel párhuzamosan az induktív módszert is alkalmaztam, amely az egyedi megfigyelésekből és tapasztalatokból kiindulva vezet el általános következtetések megfogalmazásához. A két módszer együttes alkalmazása biztosította a kutatás logikai koherenciáját és módszertani egyensúlyát.

A kutatás fontos részét képezte az empirikus adatgyűjtés. Ennek keretében információkat gyűjtöttem a szervezet munkatársaitól, a szervezet rendelkezésére álló adatbázisokból, valamint szakmai beszélgetésekből és rövid szakmai tudósításokból. A kutatás során számos interjút készítettem olyan vezető beosztásban dolgozó szakemberekkel, akik saját szakterületükön

meghatározó szerepet töltenek be, és tevékenységük révén közvetlen tapasztalatokkal rendelkeznek a vizsgált folyamatokról.

A vizsgálat során áttekintettem a témához kapcsolódó hazai és nemzetközi szakirodalmat, valamint elemeztem a releváns nemzeti és nemzetközi jogszabályi környezetet is. A kutatás empirikus megalapozását erősítette, hogy részt vettem a szervezet által szervezett katasztrófavédelmi gyakorlatokon, amelyek lehetőséget biztosítottak a szervezeti működés és a gyakorlati folyamatok közvetlen megfigyelésére.

A kutatás egyik meghatározó erőforrását a saját szakmai tapasztalataim jelentették. Huszonnégy éve dolgozom a szervezet munkatársaként, így hosszú időn keresztül közvetlenül követhettem nyomon annak fejlődését és tevékenységének alakulását. Ennek köszönhetően részletes ismereteket szereztem a szervezet működéséről, történeti fejlődéséről és intézményi sajátosságairól. A kutatás során külön figyelmet fordítottam a szervezet alapítójának, a Szuverén Máltai Lovagrend történetének feldolgozására, valamint a Magyar Máltai Szeretetszolgálat fejlődésének és működésének vizsgálatára.

Elemzésem során részletesen tanulmányoztam a szervezet belső dokumentációját is, beleértve a nem nyilvános számviteli dokumentumokat, szervezeti okiratokat, a közgyűlések jegyzőkönyveit, a vezetői döntéseket és határozatokat, valamint az éves beszámolókat. Ezek az elsődleges források jelentős mértékben hozzájárultak a szervezet működésének és stratégiai fejlődésének mélyebb megértéséhez.

A kutatás során elért eredményeket számos hazai és nemzetközi szakfolyóiratban publikáltam magyar és angol nyelven. A publikációk elkészítése során is a fent bemutatott kutatási módszereket alkalmaztam. Az ott közölt eredményekre hazai és nemzetközi kutatók egyaránt hivatkoztak, ami megerősíti a kutatás tudományos relevanciáját és szakmai elfogadottságát.

Kutatási korlátok

A kutatás során alkalmazott módszerek és források lehetővé tették a vizsgált téma átfogó és több szempontú elemzését, ugyanakkor szükséges rámutatni a vizsgálat bizonyos korlátaira is. A kutatás egyik sajátossága, hogy jelentős mértékben támaszkodik a vizsgált szervezet működésével kapcsolatos belső dokumentumokra és empirikus tapasztalatokra. Bár ez lehetővé tette a szervezet működésének mélyebb megértését, egyben azt is jelenti, hogy a vizsgálat elsősorban az adott szervezeti környezet kontextusában értelmezhető.

További korlátot jelenthet, hogy egyes belső dokumentumok és szervezeti adatok nem nyilvános jellegűek, ezért azok teljes körű bemutatása a kutatás keretein belül nem minden esetben volt lehetséges. Emellett az interjúk és szakmai beszélgetések során szerzett információk bizonyos mértékig szubjektív elemeket is tartalmazhatnak, amely a társadalomtudományi kutatások sajátos jellemzője.

Mindazonáltal a különböző kutatási módszerek együttes alkalmazása, a több forrásból származó adatok összevetése, valamint a hazai és nemzetközi szakirodalom bevonása hozzájárult ahhoz, hogy a kutatás eredményei megalapozott és tudományosan értelmezhető következtetésekhez vezessenek.

A kutatási módszerek összegzése

A kutatás során alkalmazott módszertani megközelítés célja az volt, hogy a vizsgált témát komplex és többdimenziós módon lehessen elemezni. Ennek érdekében a kutatás az analízis és a szintézis módszereire épült, amelyeket kvantitatív és kvalitatív megközelítésekkel egyaránt kiegészítettem. A deduktív és induktív logika együttes alkalmazása lehetővé tette az elméleti és empirikus vizsgálatok összekapcsolását, míg az adaptáció módszere hozzájárult a különböző tudományterületek tapasztalatainak integrálásához.

A kutatás empirikus alapját a dokumentumelemzés, az interjúk, a szakmai tapasztalatok, valamint a szervezeti működés közvetlen megfigyelése képezte. A hazai és nemzetközi szakirodalom, továbbá a releváns jogszabályi környezet vizsgálata biztosította a kutatás elméleti és normatív megalapozottságát.

A különböző módszerek kombinált alkalmazása lehetővé tette, hogy a kutatás a vizsgált jelenségeket több nézőpontból értelmezze, és ezáltal hozzájáruljon a téma tudományos feldolgozásához, valamint a vizsgált szervezeti és társadalmi folyamatok mélyebb megértéséhez.

1.7 A világban működő nemzetközi szervezetek rövid ismertetése

Ahhoz, hogy meg tudjuk érteni a civil szervezetek, illetve a Magyar Máltai Szeretetszolgálat betagozódását a humánbiztonság különböző szektoraiba, szükséges áttekinteni – a teljesség igénye nélkül – néhány olyan nemzetközi szervezetet, amelyek sok esetben nemzetközi szerepet töltenek be, és amelyek humánbiztonsági feladatai megkérdőjelezhetetlenek [86]. Nem áll

módomban ezen szervezetek teljes történetét és működési felépítését részletesen bemutatni, ezért elsősorban a biztonsági, valamint a humánbiztonsági aspektusokat emelem ki. Mindezt annak érdekében teszem, hogy globális összefüggéseiben láthassuk a védelmi és biztonsági rendszerek humánbiztonsági kapcsolódásait, valamint a civil (NGO) szervezetek humanitárius tevékenységének szerkezeti illeszkedését a nemzetközi biztonsági szervezetek rendszeréhez [107]. Leegyszerűsítve elmondható, hogy a világban vannak globális, regionális és helyi szervezetek, azonban mindezen szervezetek jogi státuszát meghatározzák megalapítójuk, céljuk és kifejtett tevékenységük [106]. A Föld szinte valamennyi országa csatlakozott már legalább egy, vagy akár több regionális szervezethez, illetve egy vagy több globális szervezethez is. Ennek oka elsősorban az, hogy egyetlen állam sem szeretne elszigetelt helyzetbe kerülni, mivel biztonsági szintje általában annál magasabb, minél több nemzetközi szervezet tagja. Ezt a nagyhatalmak is jól tudják, és gyakran ki is használják ezt a helyzetet.

A globális humánbiztonsági szerkezet *univerzális szervezete* az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ), amelynek megalakulása óta a világszervezet szerepét szánták. Gyakorlatilag minden olyan humanitárius szervezet, amely a világban működni kíván, tevékenysége révén valamilyen formában kapcsolódik az ENSZ rendszeréhez [91]. Története során minden olyan kérdéssel foglalkozott és foglalkozik, amely az emberiséget érinti, és amennyiben a szervezet képes lesz sikeresen alkalmazkodni az új korszak kihívásaihoz, megkerülhetetlen szereplője marad a jövőben is az emberiség globális problémáinak kezelésében. Tevékenységei gyakorlatilag minden biztonsági szektort érintenek, és mindezt azzal a humanitárius szándékkal végzi, hogy a világban keletkezett és a jövőben keletkező problémákat minél hatékonyabban és szakszerűbben kezelje. Tagja lehet a világ bármely országa, ezért ma a világ legtöbb tagállamával rendelkező globális szervezetnek tekinthető. Ez a széles tagság lehetővé teszi, hogy a természeti és humanitárius katasztrófák, valamint a felmerülő problémák kezelése minél gyorsabban és hatékonyabban történjen. Az ENSZ által létrehozott szakosított intézmények globális tevékenysége ma már a humánbiztonság korszerű szemléletét követi, amely a nemzeti határokon átívelő életvédelem elvére épül. Ez azt jelenti, hogy az emberi élet és az emberi környezet minél hatékonyabb védelmét tekintik elsődleges célnak, minden rendelkezésre álló eszköz felhasználásával. Ennek megfelelően az ENSZ igyekszik minden olyan helyi szervezetet – civil szervezeteket, NGO-kat, valamint helyi közösségeket – bevonni humánbiztonsági tevékenységeibe, amelyek a lehető leggyorsabban és leghatékonyabban tudnak reagálni az egyének védelme érdekében. Ilyen szervezetek közé tartozik napjainkban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vagy a Vöröskereszt is. Az ENSZ hat fő szerve közül természetesen a

legfontosabb a Közgyűlés, ahová mind a 193 tagállam delegálhat képviselőket. A Biztonsági Tanács öt állandó tagjának kérdése napjainkban egyre gyakrabban kerül napirendre, különösen akkor, ha olyan globális jelentőségű államokra gondolunk, mint például a gyorsan fejlődő és hatalmas népséggel rendelkező India. A vizsgált témánk szempontjából az ENSZ egyik legfontosabb szerve a Gazdasági és Szociális Tanács (ECOSOC – Economic and Social Council), amely világszerte koordinálja a szakosított szervezetek és az ENSZ-szel együttműködő intézmények tevékenységét. Az ENSZ humánbiztonsági misszióinak sikeréhez jelentősen hozzájárulnak az általa elismert regionális szervezetek, valamint a helyi NGO-k is. Ilyen módon a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége is beilleszkedik ebbe a globális rendszerbe [90],[91].

A regionális nemzetközi szervezetek, amelyek különböző feladatrendszerek mentén jöttek létre, a világ szinte minden kontinensén megtalálhatók. Egyes szervezetek több kontinensre kiterjedő működéssel rendelkeznek, míg mások csupán egy-egy régiót érintenek. Ezek a szervezetek rendkívül sokrétű humánbiztonsági szerepet töltenek be, különösen azokban az esetekben, amikor eredetileg biztonságvédelmi céllal jöttek létre. Az ilyen szervezetek alapvetően közös érdekeken alapuló érdekközösségek vagy érdekszövetségek. Függetlenül attól, hogy közös védelmi szervezetekről, biztonsági szervezetekről, gazdasági szövetségekről, kulturális együttműködésekről vagy integrációs uniókról beszélünk, egy közös vonás mindegyik esetében megfigyelhető: az egymás iránt vállalt szolidaritás és felelősség, valamint az egymás megsegítésére irányuló szándék. Ezek az érdekközösségek és érdekszövetségek kölcsönösen segítik egymást humanitárius és természeti katasztrófák esetén is. Jó példa erre a NATO is, amely eredetileg védelmi szervezetként, azaz katonai szövetségként jött létre, azonban tevékenysége ma már nem csupán katonai védelmi feladatokra korlátozódik. A szervezet békefenntartó és környezetvédelmi szerepe is egyre hangsúlyosabbá vált [95],[96],[97]. A hidegháború lezárulását követően a NATO számára lehetőség nyílt arra, hogy alkalmazkodjon az új globális kihívásokhoz. A szervezet 1949. április 4-én jött létre kollektív védelmi szövetségként, azonban az új nemzetközi környezetben szükségessé vált működésének újragondolása. Ennek célja az volt, hogy a tagállamok továbbra is fenntartsák a szervezetet, miközben az új humánbiztonsági szemléletnek megfelelően a biztonsági szektorok szélesebb körét is bevonják tevékenységeibe [93],[105].

Az Európai Unió, amelynek tagállamai közül sok egyben a NATO tagja is, alapvetően nem klasszikus biztonsági szervezetként jött létre [98]. Létrejöttének alapja elsősorban gazdasági

együttműködés volt. Az új évezred eseményei azonban jelentősen befolyásolták az Európai Unió biztonságpolitikai gondolkodását. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás, valamint a 2003-ban Javier Solana által megfogalmazott európai biztonsági stratégia ráirányította a figyelmet a közös európai értékek védelmének fontosságára. A következő évtized közepén, a 2014–2015-ös tömeges migrációs hullám további kihívásokat jelentett az Európai Unió számára. Federica Mogherini és Nathalie Tocci iránymutatásával 2016-ban az EU új biztonsági szemléletet fogalmazott meg [100],[101]. Ennek lényege az volt, hogy az integrációs szervezet felismerte a korszak biztonsági kihívásait, és a közös védelem, valamint a közös biztonság kérdése már nem csupán politikai célként, hanem konkrét stratégiai elképzelések formájában jelent meg. Ennek megfelelően az Európai Unió támogatja és finanszírozza azokat a civil és karitatív szervezeteket, amelyek Európában vagy Európán kívül humanitárius és humánbiztonsági feladatokat látnak el. A szakértők egy része ma már az EU-t is nemzetközi biztonsági szervezetként értelmezi, amely képes megerősíteni tagállamainak biztonságát, ugyanakkor sajátos intézményi felépítése miatt elsősorban más regionális biztonsági szervezetekkel együttműködve képes ezt a szerepet betölteni [102],[103].

Ebbe a körbe tartozik a páneurópai szemléletet képviselő EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) is. A szervezet története több évtizedre nyúlik vissza, hiszen már az 1950-es években felmerült létrehozásának gondolata [104]. Valójában azonban az 1970-es évek folyamatai alapozták meg működésének feltételeit, amikor az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) elfogadta a Helsink-i Alapelveket, amelyeket Európa államainak túlnyomó többsége aláírt. Az EBESZ sajátossága, hogy az európai államok mellett ázsiai és észak-amerikai országok is tagjai, így a szervezet bizonyos értelemben a globális „Észak” együttműködési fórumának is tekinthető. A szervezet emellett további együttműködési kapcsolatokat tart fenn több állammal is, például Ausztráliával, Japánnal, Izraellel és Thaifölddel. Székhelye Bécsben található és legfontosabb döntéshozó testületei közé tartozik a nagykövetekből álló Állandó Tanács, amely rendszeresen ülésezik a Hofburg kongresszusi központban [108],[109]. Bár a szervezet legmagasabb szintű döntéshozó fóruma 2010 óta nem ült össze, az EBESZ továbbra is fontos szerepet tölt be az európai biztonság és stabilitás fenntartásában, valamint a konfliktusok előrejelzésében és kezelésében [110],[111],[112].

Az Eurázsiai térségben működő kollektív biztonsági szervezet a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (KBSZSZ), angol nevén Collective Security Treaty Organization (CSTO) [113]. A szervezet a posztsovjjet térség több államát fogja össze, és gyakran a „keleti

NATO”-ként is emlegetik. Feladatai közé tartozik a terrorizmus elleni küzdelem, valamint más biztonsági kockázatok kezelése, beleértve a természeti katasztrófák elleni együttműködést is [114].

Ázsiában szintén jelentős regionális szervezet az ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), vagyis a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége, amelyet az ENSZ is elismer [120]. A szervezet 1967-ben jött létre, és a délkelet-ázsiai térség mintegy 640 millió lakosát képviseli. A biztonsági kérdések mellett jelentős szerepet vállal humánbiztonsági és gazdasági kérdésekben is [121],[122].

A térség másik fontos szervezete a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO – Shanghai Cooperation Organization), amelyet szintén figyelembe kell vennünk a globális biztonsági struktúrák vizsgálata során [123]. A szervezet hatalmas földrajzi területet fog át: Eurázsia mintegy 60%-át, valamint a világ népességének körülbelül 40%-át képviseli. Bár viszonylag fiatal szervezet, megjelenése jelentős geopolitikai változásokra utal, mivel olyan államokat fog össze, amelyek a világ legnépesebb országai közé tartoznak. A szakértők többsége szerint az SCO elsősorban a kollektív biztonság koncepcióját képviseli, és jelenleg nem mutatkozik olyan irányú törekvés, hogy klasszikus kollektív védelmi szervezetté váljon. Mindazonáltal a szervezet tevékenységeire érdemes figyelmet fordítani, különösen annak fényében, hogy a kínai és az orosz hadsereg már tartott közös katonai hadgyakorlatokat. A szervezet ugyanakkor humánbiztonsági kérdésekben igyekszik együttműködni az ENSZ-szel, valamint annak szakosított intézményeivel is [129].

A Brit Birodalom, amely a 20. század közepén még jelentős nagyhatalomnak számított, az Arab-öböl térségének egyes államai számára felajánlotta védelmi támogatását. Ennek következtében 1981-ben létrejött az Öböl Menti Együttműködési Tanács (GCC – Gulf Cooperation Council), azzal az egyértelmű céllal, hogy ellensúlyt képezzen a térség két jelentős katonai hatalmával, Irakkal és Iránnal szemben [118]. Napjainkban azonban a térség védelmét gyakorlatilag az Egyesült Államok biztosítja, amelynek katonai bázisai a régió több országában, illetve a GCC valamennyi tagállamában megtalálhatók. Ennek következtében a kis, ám rendkívül gazdag államok viszonylag kevés erőforrást fordítanak saját katonai védelmi rendszereik fejlesztésére [117],[119].

Az Afrikai Unió kontinentális jellegéből adódóan jelentős biztonságpolitikai elképzelésekkel rendelkezik, ugyanakkor a regionális érdekek gyakran felülírják a kontinentális szintű

célkitűzéseket. További problémát jelent az is, hogy a szervezet költségvetésének jelentős részét külső donorok biztosítják, ami korlátozza mozgásterét és döntési autonómiáját. A külvilágtól való függőség, a destabilizált politikai rendszerek, az etnikai határok problémái, a természeti katasztrófák, a járványok és a robbanásszerű demográfiai növekedés mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a megoldások gyakran regionális szinten legyenek kereshetőek. Ennek következtében több regionális szervezet is létrejött, például Kelet-Afrika államainak együttműködései (ECCAS, UDEAC, ECGLC, EAC), a közép-afrikai államok szervezetei (COPAX, MARAC, FOMAC), a dél-afrikai térség államainak szövetsége (SADC), valamint a nyugat-afrikai országok együttműködési szervezete (ECOWAS) [115],[116].

A nemzetközi szervezetek egyik legrégebbi együttműködési formája az amerikai kontinensen alakult ki. A szerveződés gondolata már a 19. század elején megjelent, és alapvetően a pánamerikanizmus eszméjére épült. Ennek eredményeként jött létre a Pánamerikai Unió, majd 1948-ban az Amerikai Államok Szervezete (OAS – Organization of American States) [124]. A szervezet alapításakor 21 államot foglalt magában, napjainkban azonban már 35 tagállama van. Az OAS egyben az amerikai kontinens kollektív védelmi rendszerének egyik alapintézménye is. A szervezeten belül azonban az Egyesült Államok vezető szerepe gyakran feszültségeket okoz, mivel ezt a befolyást időnként a többi tagállam érdekeivel szemben érvényesíti. Mivel a szervezet sok esetben nem képes teljes mértékben képviselni a tagállamok regionális érdekeit, a kontinensen több kisebb regionális integráció is létrejött, például a MERCOSUR (Dél-amerikai Közös Piac) vagy az UNASUR (Dél-amerikai Nemzetek Uniója). Ezek célja, hogy a régiók és egyes országok érdekképviselése erősebb legyen a nemzetközi rendszerben. Az Amerikai Államok Szervezetét a hidegháború idején a Szovjetunióval szembeni közös geopolitikai érdekek is összetartották. A geopolitikai helyzet változása azonban azóta jelentősen átalakította a szervezet szerepét, és ma már kevésbé egyértelmű a jövőbeni szerepe [125]. Mindazonáltal az ENSZ továbbra is regionális szervezatként tartja nyilván, és számottevő partnernek tekinti. Ugyanakkor a kontinensen felmerülő konfliktusok esetében nem mindig sikerült érvényt szereznie az alapokmányában rögzített biztonsági elveknek. Erre példa az 1982-es Falkland-szigeteki konfliktus, amikor az Egyesült Államok Argentína támogatása helyett inkább Nagy-Britannia oldalán maradt. A szakmai értékelések ugyanakkor továbbra is regionális kollektív biztonsági közösségként tekintenek a szervezetre, amely bizonyos helyzetekben képes együttműködésre készíteni a tagállamokat különböző biztonságpolitikai kérdésekben [126].

A térség egyik legismertebb katonai jellegű megállapodása a Riói Szerződés (Rio Treaty, 1947), amely szintén a hidegháborús időszakban jött létre [127]. Gyökerei azonban a 19. század elejére vezethetők vissza, amikor megfogalmazódott a Monroe-doktrína, valamint az amerikai kontinens geopolitikai szerepének erősödése. Mint a legtöbb nemzetközi szervezetben, itt is az erősebb államok érdekérvényesítő képessége érvényesül leginkább, amelynek következtében az erős gazdasággal és katonai potenciállal rendelkező Egyesült Államok vezető szerepe egyértelműen kirajzolódik [126],[128].

A bemutatott nemzetközi biztonsági szervezeteken kívül természetesen számos más hasonló szervezet működik világszerte, és napjainkban is folyamatosan jönnek létre új együttműködési formák [130]. Jelen elemzésben kontinensenként legalább egy jelentősebb nemzetközi biztonsági szervezetet igyekeztem bemutatni annak érdekében, hogy szemléltetni tudjam: napjainkban szinte minden régióban működik valamilyen lokális, regionális vagy globális kollektív védelmi, illetve kollektív biztonsági szervezet. Az államok ezekhez a szervezetekhez saját érdekeik mentén csatlakoznak, biztonságuk megerősítése érdekében, illetve gyakran törekednek újabb együttműködések kialakítására is.

1.8 Az NGO-k és humánbiztonsági szerepük

A nemzetközi humanitárius jog tényleges és átfogó megfogalmazása – amely az ember alapvető és elidegeníthetetlen jogait foglalja magában, függetlenül attól, hogy az egyén a világ mely részén született, milyen nemű, vallású vagy társadalmi helyzetű – alapvetően a 19. és a 20. század történelmi fejlődésének eredménye. E jogi és erkölcsi normarendszer kialakulása szorosan összefügg a modern nemzetközi jog fejlődésével, valamint azokkal a humanitárius tapasztalatokkal, amelyek különösen a fegyveres konfliktusok és a nagyszabású társadalmi katasztrófák következtében váltak egyre nyilvánvalóbbá. A humanitárius jog alapját azok a nemzetközi egyezmények és dokumentumok képezik, amelyek az 1864 és 1984 közötti időszakban jöttek létre, különösen a Genfi egyezmények, a Hágai egyezmények, valamint az ezekhez kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyvek és nemzetközi megállapodások¹¹.

E dokumentumok lefektették azokat az alapelveket, amelyek szerint a világ minden pontján minden embert megilletnek bizonyos alapvető humanitárius és emberi jogok. Ezek közé

¹¹ A Nemzetközi Vöröskereszt és a Vörösféldhold Mozgalom Alapszabálya, A Genfi Egyezmények (1949) és a kiegészítő jegyzőkönyvek (1977)

tartozik többek között az élethez való jog, az egészséges és biztonságos élelmiszerhez való hozzáférés joga, a tiszta ivóvízhez való jog, a személyes szabadsághoz való jog, a munkához való jog, az emberi méltósághoz való jog, az önérvényesítés és a társadalmi részvétel joga, valamint a tiszta környezethez és levegőhöz való jog. Ugyancsak ide sorolható a lakhatáshoz – azaz a fedélhez – való jog, a vélemény- és szólásszabadság joga, a szabad mozgás joga, valamint mindazon jogok összessége, amelyek az emberi élet fennmaradásához, a méltó életkörülmények biztosításához és a társadalmi részvételhez szükségesek.

Az emberi jogok univerzális elismerésének egyik legfontosabb mérföldköve az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amelyet 1948-ban fogadott el az Egyesült Nemzetek Szervezete. A dokumentum azóta a modern nemzetközi emberi jogi rendszer alapját képezi, és világszerte iránytűként szolgál az államok, a nemzetközi szervezetek és a civil társadalmi szereplők számára. A világban működő civil szervezetek döntő többsége saját értékrendjét és tevékenységi céljait e nyilatkozat alapelveire építi, és működése során aktívan törekszik annak gyakorlati érvényesítésére. A humanitárius és civil szervezetek célkitűzései, programjai és beavatkozásai ezért nagyrészt összhangban állnak a Nyilatkozatban megfogalmazott alapelvekkel, és gyakran annak konkrét megvalósítását szolgálják a mindennapi gyakorlatban¹².

A kutatásom során megvizsgált mintegy száz civil szervezet működésének elemzése alapján megállapítható, hogy ezek mindegyike valamely egyetemes emberi jog védelmére vagy szolgálatára jött létre. Ez független attól, hogy a szervezet vallási alapokon működik-e, vagy világi, nem vallási háttérű intézményként jött létre. A vizsgált szervezetek többsége a 20. század második felétől kezdve napjainkig alakult meg, ami összefügg a modern civil társadalom fejlődésével, a globalizáció folyamatával, valamint azzal a növekvő társadalmi igénnyel, hogy a humanitárius problémák kezelésében az állami intézményrendszer mellett a civil szféra is aktív szerepet vállaljon.

A civil szervezetek megalakulásának földrajzi eloszlása is egyértelmű mintázatot mutat. A legtöbb ilyen szervezet a gazdaságilag fejlett régiókban jön létre, elsősorban olyan országokban, ahol stabil politikai és gazdasági környezet, valamint megfelelő finanszírozási lehetőségek állnak rendelkezésre. Ebből következően a civil szervezetek jelentős részének hivatalos bejegyzési székhelye Európa fejlett államaiban található. Kiemelkedő szerepet tölt be

¹² Az ENSZ Humanitárius Elvek (Humanity, Neutrality, Impartiality, Independence)

ebben a tekintetben Svájc, amely hosszú ideje a nemzetközi szervezetek egyik legfontosabb központja. Ezt követi Nagy-Britannia, különösen London, amely számos nemzetközi civil és humanitárius szervezet központjaként működik. Emellett jelentős számú civil szervezet található Olaszország, Franciaország, Belgium, Hollandia és Németország területén is. A 21. század elejétől kezdve pedig egyre több civil szervezet kerül bejegyzésre az északi, skandináv államokban, ahol a társadalmi részvétel és a civil aktivitás hagyományosan magas szintű [107].

A civil szervezetek létrejöttének feltételei között nemcsak gazdasági, hanem politikai tényezők is meghatározó szerepet játszanak. A demokratikus politikai rendszerekben általában kedvezőbb feltételek állnak rendelkezésre a civil kezdeményezések megszervezésére és működtetésére, míg az autoriter vagy erősen centralizált politikai rendszerekben a civil szerveződések létrejötte gyakran korlátozott, vagy nehezített. Az ilyen rendszerekben a független civil szervezetek megjelenése sok esetben a politikai elit tekintélyének megkérdőjelezéseként értelmezhető, ezért a hatalmi struktúrák gyakran korlátozzák vagy szigorúan ellenőrzik működésüket. Amennyiben mégis engedélyezik működésüket, az rendszerint az állami szervekkel való szoros együttműködés vagy felügyelet mellett történik.

Számos civil szervezet létrejötte egy-egy traumatikus humanitárius eseményhez vagy történelmi fordulóponthoz köthető. Ezek az események gyakran katalizátorként működnek, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a társadalom különböző szereplői szervezett formában próbáljanak választ adni az adott krízishelyzetre. A 20. és a 21. század történetében több olyan jelentős esemény azonosítható, amely közvetlenül vagy közvetve hozzájárult új civil szervezetek létrejöttéhez.

Ilyen meghatározó esemény volt például az Első világháború, amelynek következményeként hatalmas menekülthullámok indultak meg, valamint súlyos járványok és éhínségek alakultak ki, amelyek szükségessé tették a humanitárius segítségnyújtás megszervezését. Hasonló hatással voltak a két világháború közötti időszak természeti és gazdasági válságai, majd a Második világháború pusztító következményei is, amelyek világszerte új humanitárius szervezetek létrejöttét ösztönözték.

A hidegháború időszakában, különösen az 1950-es években kiújuló regionális konfliktusok, felkelések és kisebb fegyveres összecsapások szintén hozzájárultak a humanitárius civil szervezetek számának növekedéséhez. A későbbi évtizedekben az afrikai dekolonizációs

folyamat során kialakuló politikai instabilitás és társadalmi krízisek is jelentős szerepet játszottak új segélyszervezetek megalakulásában.

A civil szervezetek létrejöttére hatással volt az 1956-os magyar forradalom menekülthulláma is, amelynek következtében több európai országban humanitárius kezdeményezések indultak el, köztük például az Osztrák Máltai Segélyszervezet létrejötte. Hasonló módon jelentős hatást gyakorolt a nemzetközi humanitárius szervezetek fejlődésére a Csernobili atomkatasztrófa 1986-ban, amely ráirányította a figyelmet a nukleáris katasztrófák humanitárius következményeire.

A 20. század végén kialakuló új geopolitikai helyzet, különösen a Szovjetunió felbomlása és az egypólusú világrend kialakulása szintén új humanitárius kihívásokat hozott létre. A globalizáció felgyorsulásával párhuzamosan egyre gyakoribbá váltak a nagyszabású természeti és humanitárius katasztrófák – például árvizek, földrengések, cunamik vagy nukleáris balesetek –, amelyek mellett a klímaváltozás és a globális migrációs hullámok is új feladatok elé állították a civil szervezeteket.

A 21. században további kihívásokat jelentettek olyan globális válsághelyzetek, mint a COVID-19 világjárvány, valamint a Orosz–ukrán háború, továbbá a különböző természeti katasztrófák – például árvizek, földrengések és erdőtüzek –, amelyek ismét rámutattak a civil és humanitárius szervezetek nélkülözhetetlen szerepére.

A vizsgált szervezetek többsége nem feltétlenül abban az országban fejti ki tényleges tevékenységét, ahol hivatalosan bejegyzésre kerül. Sok esetben a fejlett országokban működő szervezetek elsősorban a fejlődő régiókban végeznek humanitárius, szociális vagy emberi jogi tevékenységet. E régiókban a civil szervezetek gyakran együttműködnek a helyi politikai intézményekkel és a helyi civil szervezetekkel, miközben tevékenységük révén jelentős hatást gyakorolnak a humánbiztonság alakulására. Az ilyen együttműködések révén a civil szervezetek sok esetben a humánbiztonság meghatározó szereplőivé válnak.

A civil szervezetek hivatalos bejegyzése gyakran európai országokban vagy az Egyesült Államok területén történik, miközben tényleges működési területük sok esetben Kelet-Európa, Afrika, Dél-Amerika, Közel-Kelet vagy Kelet-Ázsia fejlődő régióiban található. A fejlődő országokban működő NGO-k általában igyekeznek együttműködni az adott állam politikai

intézményeivel, valamint – amennyiben lehetséges – a helyi civil szervezetekkel is, annak érdekében, hogy tevékenységük minél hatékonyabb és fenntarthatóbb legyen.

A fejlődő régiókban létrejött civil szervezetek pénzügyi forrásai gyakran korlátozottak, ezért működésük nagymértékben függ a nemzetközi támogatásoktól. Számos esetben a fejlett országokból érkező pénzügyi támogatások, alapítványi források vagy nemzetközi programok biztosítják a működésükhöz szükséges anyagi háttérrel. Emellett sok szervezet részt vesz az Egyesült Nemzetek Szervezete által finanszírozott programokban is, amelyek lehetőséget biztosítanak számukra különböző humanitárius és fejlesztési projektek megvalósítására.

A modern társadalmakban a lokális és globális szinten működő civil szervezetek – más néven NGO-k, azaz nem kormányzati szervezetek – ma már nélkülözhetetlen szereplői a humánbiztonság rendszerének. Ezek a szervezetek alapvetően az államoktól függetlenül jönnek létre, és működésük is többnyire autonóm módon zajlik. A nemzetközi szakirodalomban a leggyakoribb megnevezésük a Non-Governmental Organization (NGO), de emellett számos más elnevezéssel is találkozhatunk. Ilyen például a nonprofit szervezet megnevezés, vagy hazánkban a karitatív szervezet, segélyszervezet, egyházi szervezet, civil társadalmi szervezet vagy társadalmi szervezet kifejezés. Az Európai Unió szakirodalmában gyakran használják az NSA (Non-State Actor) vagy a CSO (Civil Society Organization) elnevezéseket is. A gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy a nemzetközi biztonsági szervezetek mellett az NGO-k rendkívül fontos szerepet töltenek be a humánbiztonság területén. Bár formálisan nem alanyai a nemzetközi jognak, konzultatív és participatív szerepük révén jelentős befolyással bírnak a nemzetközi humanitárius és fejlesztési folyamatokra [107].

Fontosságukat jól mutatja, hogy az ezredfordulóra a világban működő civil szervezetek száma globálisan több tízezerre tehető, és számuk a fejlődő régiókban ma is folyamatosan növekszik. Számos szervezet tevékenysége nem korlátozódik egyetlen országra vagy régióra, hanem globális jellegűvé válik, és akár több kontinensen is aktívan jelen van.

E szervezetek egyik alapvető jellemzője, hogy közhatalmi funkciót nem töltenek be, és alapításuk általában nem köthető közvetlenül állami vagy politikai szereplőkhöz. Ugyanakkor egyes programjaik megvalósítását az államok gyakran támogatják, illetve együttműködnek velük különböző humanitárius vagy fejlesztési projektekben. A civil szervezetek lehetnek természetes személyek által alapított közösségek vagy jogi személyiséggel rendelkező intézmények, humán erőforrásuk pedig hagyományosan önkéntesekből állt, bár napjainkban

egyre nagyobb arányban jelennek meg a professzionális, alkalmazotti státuszban dolgozó szakemberek is.

A civil szervezetek egyik legfontosabb sajátossága a magas szintű szakmai elhivatottság, amely különböző területeken jelenik meg, így például a szociális ellátás, a mentési tevékenységek, az egészségügyi segítségnyújtás, a katasztrófavédelem, a jogvédelem, a gondozási és ápolási feladatok, valamint a környezetvédelem területén. Ezek a szervezetek alapvetően nem profitorientáltak: amennyiben tevékenységük során bevétel vagy nyereség keletkezik, azt rendszerint visszaforgatják a szervezet céljainak megvalósítására [221].

Működésükre jellemző a nagyfokú rugalmasság és gyors reagálóképesség. A civil szervezetek gyakran képesek rövid időn belül reagálni a humanitárius válsághelyzetekre, és gyorsan mozgósítani humán és technikai erőforrásaikat. Sok szervezet rendelkezik készenléti állománnyal, amelynek tagjai – szakemberek és önkéntesek egyaránt – szükség esetén azonnal bevetethetők különböző válsághelyzetekben.

A civil szervezetek működésének további fontos jellemzője az átláthatóság és az elszámoltathatóság. Sok országban adókedvezmények vagy adómentesség is segíti működésüket, miközben tevékenységük jelentős részét állami vagy nemzetközi támogatások teszik lehetővé.

Profiljuk alapján a civil szervezetek rendkívül széles spektrumot ölelnek fel. A nemzetközi gyakorlatban találunk humanitárius, karitatív, szociális, kulturális, környezetvédelmi, tudományos, jogvédő, humánbiztonsági és vallási profilú szervezeteket. Sok esetben azonban ezek a profilok nem különülnek el élesen egymástól, hanem egy adott szervezet egyszerre több területen is aktív szerepet vállal.

A szakirodalom a civil szervezetek működését és társadalmi beágyazottságát vizsgálva több európai modellt különböztet meg. Ezek közé tartozik a skandináv szociáldemokrata modell, az angolszász liberális modell, a kontinentális korporatív modell, valamint a fejlődő kelet-közép-európai modell. A globalizáció és a nemzetközi együttműködések erősödése következtében azonban ezek a modellek napjainkra egyre inkább összemosódnak, és gyakran olyan vegyes szervezeti formák jönnek létre, amelyek több modell jellemzőit is magukon viselik. Ennek eredményeként egyre több olyan NGO jelenik meg a nemzetközi szinten, amely rövid időn

belül globális szereplővé válik, és tevékenységével jelentős hatást gyakorol a humánbiztonság különböző dimenzióira [86],[106].

1.9 A Máltai Lovagrend rövid története

Annak az eszmének a története, amelyet ma a Szuverén Máltai Lovagrend (teljes nevén: Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispótyalos Rend) vall és megél, és amelyet a Lovagrend szervezetei tevékenységeik középpontjába állítanak, nagyon messzire nyúlik vissza a történelemben. A jobb megértés érdekében fontosnak tartom azt a törekvést, hogy a Rend kezdeti alapgondolatának és megalakulásának történelmi, illetve eszmetörténeti táptalaját röviden megismerjük és megértsük.

A Közel-Kelet geopolitikai eseményei a XI. század második felében új fordulóponthoz jutottak a térségben élő népek számára. A Római Birodalom nyugati részének bukása a 5. század végén ugyan nem rántotta magával a Kelet-római, Bizánc központú császárságot – amely csak 1453-ban bukik majd el –, a térség politikai folyamatai azonban egyre nehezebb helyzetbe hozták a keresztény közösségeket. Az iszlám vallás létrejötte és gyors terjeszkedése nemcsak a Közel-Keleten élő keresztények mozgásterét szűkítette, hanem a nyugati keresztény világ számára is komoly akadályt jelentett a Szentföldre irányuló zarándoklatok során. A nyugati keresztény zarándokok számára az iszlám terjeszkedése miatt egyre jelentősebb biztonsági kockázatot jelentett a szent helyek felkeresése [132].

A 7. század első évtizedeiben a perzsák foglalták el Jeruzsálemet. A szakrális épületek egy részét megsemmisítették vagy kifosztották, majd a keresztények rövid időn belül visszafoglalták a várost. Az arabok későbbi megjelenése azonban nem járt a szent helyek újbóli tisztításával. A bazilika – mint kiemelt zarándokhely – a keresztények kezén maradhatott. Sőt, az arab kalifák – részben a frank királyok közbenjárásának köszönhetően – lehetővé tették, hogy a bazilika és környéke egyfajta zarándokközponttá váljon, ahol az érkező zarándokok találkozhattak, gyülekezhettek, megpihenhettek, ellátást kaphattak, sőt gyógyulást is kereshettek. A zarándokok biztonságát és helyzetét akkor kezdte komolyabban veszélyeztetni a politikai hatalom változása, amikor az úgynevezett „őrült” al-Hakim kalifa 1008-ban hatalomra került. Uralkodása idején a bazilika és környékének személyzetét üldözni kezdték, és többieket kivégeztek. Nem sokkal később azonban a Bizánci Császárság közbenjárására a lerombolt épületeket helyreállították, aminek következtében a zarándokok ismét látogatni kezdhették a szent helyeket [140]. Ebben az időszakban, az ezredforduló környékén történt az

a fejlemény, amely a későbbi Máltai Lovagrend kialakulásának egyik legfontosabb előzményévé vált. A Nápolyi Királyságból kivált Amalfi Hercegség, illetve Amalfi Köztársaság (Ducatum Amalfitanum) kereskedői saját költségükön létrehoztak Jeruzsálemben egy hospitium-ot, vagyis olyan vendégházat és kórházi jellegű intézményt, amely a zarándokok pihenését és gyógyítását szolgálta. Ennek az intézménynek több célja is volt. A zarándokok gyakran rendkívül megterhelő és veszélyes utazás után érkeztek meg Jeruzsálembe. Az odavezető út nemcsak hosszú, hanem biztonsági szempontból is kockázatos volt, ezért sokan legyengült állapotban érkeztek meg, súlyos betegségekkel vagy sérülésekkel. Ahhoz, hogy visszaindulásuk biztonságos legyen, feltétlenül pihenésre, ellátásra és ápolásra volt szükségük. Az Amalfi kereskedők által alapított hospitium éppen ezt a célt szolgálta: menedéket, orvosi ellátást és lelki támogatást nyújtott az érkező zarándokok számára. Az Amalfi Köztársaságból érkező zarándokok közül csak azok a szabad férfiak vállalhatták hosszabb időn keresztül az ilyen jellegű szolgálatot Jeruzsálemben, akik anyagi helyzetüknek köszönhetően megengedhették maguknak, hogy huzamosabb ideig távol maradjanak otthonuktól. Ez különösen jelentős körülmény volt, hiszen ebben az időszakban – az 1050-es évek környékén – Amalfi politikai és gazdasági helyzete meggyengült. Egy pusztító tengeri katasztrófa, valószínűleg cunami következtében a köztársaság önállósága és befolyása fokozatosan hanyatlani kezdett, majd nem sokkal később meg is szűnt [134],[140].

Az 1060-as évekre az Amalfiak által létrehozott vendégház és kórház olyan mértékben fejlődött, hogy a bazilika közelében álló épületet már kőfallal kellett körül venni. Ennek oka az volt, hogy a térségben egyre erősebb katonai fenyegetést jelentettek a szeldzsuk törökök támadásai, akik többször megrohamozták a várost és annak környékét. A törökök végül elfoglalták azt a negyedet is, amely addig a zarándokok ellenőrzése alatt állt. Ezek az események közvetlen előzményei lettek a keresztes hadjáratok meghirdetésének. A nyugati keresztény világ vezetője, II. Orbán pápa 1095-ben hirdette meg az első keresztes hadjáratot. Az elképzelés szerint vissza kellett foglalni a kereszténység bölcsőjének tekintett területeket, amelyek az iszlám terjeszkedés következtében a nyugati keresztények számára egyre inkább megközelíthetetlenek váltak. A keresztes hadjáratok megindulása, valamint a több mint kétszáz éven át tartó katonai és vallási küzdelmek alapvetően meghatározták a kialakulóban lévő Szent János Ispótyalos Rend – a későbbi Máltai Lovagrend – értékrendjét, tevékenységét és szerepvállalását. A zarándokok védelme, a betegek és rászorulóknak ápolása, valamint a keresztény közösségek támogatása olyan alapelvekké váltak, amelyek a későbbiekben a Lovagrend működésének és humánbiztonsági küldetésének központi elemei lettek [134].

A johanniták – akik vélhetőleg az egykori Amalfiak, védőszentjüknek Keresztelő Szent Jánost választották, – már a keresztes seregek megérkezése előtt létrehozták első intézményüket, az úgynevezett *hospitale pauperumot* (a szegények ispotályát). Ennek az intézménynek a fő feladata a sebesültek és a legyengült zarándokok gondozása és ápolása volt. Már ebben a korai időszakban is olyan humanitárius magatartást tanúsítottak, amely korukat jelentősen megelőzte. Az ispotályba ugyanis minden rászorulót befogadtak, függetlenül attól, hogy milyen vallási felekezethez tartozott, vagy mely nép tagja volt az ápolásra szoruló személy [132].

Azonban a Rend első vezetőjeként a történeti hagyomány Gerard de Martigues személyét tartja számon, aki Provence-ból származó nemes volt. A források szerint ő szervezte szerzetesi közösségbe azokat az önkénteseket, akik humanitárius tevékenységet végeztek Jeruzsálemben. A közösség szervezeti alapjait – a hagyomány szerint – a Szent Benedek által kialakított regula szellemisége inspirálta. Gerard de Martigues a szolgálatot végző testvéreket olyan közösséggé szervezte, amely egyszerre épített a szerzetesi fegyelemre, a keresztyén irgalmasság eszméjére, valamint a kor technikai és gyakorlati eszközeire, amelyek az ápolás és a gyógyítás során rendelkezésre álltak. A közösség létrejöttének idejét általában 1089 körülre teszik. Ez azért is figyelemre méltó, mert ekkor még a keresztes hadjáratokat hivatalosan meg sem hirdették, és Jeruzsálem elfoglalása is csak később, 1099-ben történt meg. Ez azt jelenti, hogy a johanniták humanitárius tevékenysége már a keresztes hadjáratok előtt megjelent a térségben. Gerard de Martigues működésének idején II. Paschalis pápa 1113-ban kiadott *Pie postulatio voluntatis* kezdetű bullájában hivatalosan is megerősítette és elismerte a rend működését. Ez a dokumentum különleges jelentőséggel bírt a közösség történetében, hiszen kimondta, hogy a rend vezetőjének megválasztása a közösség belső ügye [51], [133]. Ennek következtében a rend autonómiát kapott saját vezetőjének kiválasztásában, és lehetővé vált, hogy a közösség maga határozza meg működésének alapvető kereteit. A dokumentum alapján jól meghatározható, hogy az intézményesült közösség tevékenységi köre már a kezdeti időszakban is túlmutatott a pusztá betegápoláson. A betegek gondozása mellett a szegények, az elesettek és a gyengék védelme is fontos feladatként jelent meg. Ezek a tevékenységek a kor társadalmi viszonyai között a humánbiztonság egyik legkorábbi és legjelentősebb megnyilvánulásaként értelmezhetők.

A rend történetének következő meghatározó alakja Raymund du Puy volt, aki 1125 és 1158 között töltötte be a nagymesteri tisztséget. Az ő nevéhez fűződik a rend szabályzatának kidolgozása, amely tizenkilenc pontban foglalta össze a közösség működésének alapelveit. Ez

a regula vált a rend szervezeti és szellemi alapjává, és évszázadokon keresztül meghatározta a johannita – később máltai – lovagrend működését. A szabályzat nemcsak a szerzetesi élet kereteit rögzítette, hanem a karitatív és védelmi feladatok ellátásának elveit is, amelyek a rend küldetésének alapját képezték a következő évszázadok során [136].

Amint a keresztes seregek megjelentek a Közel-Keleten, a térség biztonságpolitikai helyzete alapvetően megváltozott. A korábban nagyrészt egybefüggő muszlim fennhatóság alatt álló területeken nyugati mintájú keresztény államalakulatok jöttek létre. Ezek közé tartozott az Edesszai Grófság (1098–1150), az Antiochiai Fejedelemség (1098–1289), a Jeruzsálemi Királyság (*Regnum Hierosolimitanum*, 1099–1291), valamint a Tripoliszi Grófság (1109–1289). Ezek az új politikai képződmények igyekeztek védelmet biztosítani a térségben élő keresztény lakosság számára, ugyanakkor jelenlétük jelentős feszültségeket is generált a már meglévő hatalmi struktúrák és vallási közösségek között. Az újonnan létrejött keresztény államok biztonságának megszervezése és fenntartása magával hozta a katonai lovagrendek kialakulásának gondolatát. Ezek a szervezetek természetesen az európai lovagi kultúra szellemiségéből táplálkoztak, amelyet a keresztes hadjáratok résztvevői magukkal vittek a Szentföldre. A 12. század folyamán három olyan jelentős katonai lovagrend alakult ki, amelyek a térség katonai és társadalmi életében is meghatározó szerepet játszottak. Ezek közül kettő – a templomosok és a teuton (német) lovagok – alapvetően katonai céllal jött létre. A harmadik rend, a johanniták – vagyis a Keresztelő Szent Jánosról elnevezett ispotályosok, a mai Máltai Lovagrend elődje – kezdetben kivételt képezett [137]. A johanniták eredeti küldetése ugyanis nem katonai, hanem kifejezetten karitatív jellegű volt: a betegek, a sebesültek és a zarándokok ápolása. Csak később alakították ki a katonai feladatokra is alkalmas lovagi réteget, amely nemesi származású harcosokból állt. Ezek a lovagok – hasonlóan a templomosokhoz és a teuton lovagokhoz – nemcsak katonai feladatokat láttak el, hanem a kor viszonyai között humánvédelmi szerepet is vállaltak. A templomos és a teuton lovagrend ma már nem létezik eredeti formájában. Ennek egyik oka az volt, hogy ezek a rendek elsősorban saját nyelvi és kulturális közegükből fogadtak be tagokat. A templomosok főként francia nyelvterületekről, míg a teuton lovagok elsősorban német nyelvterületekről toborozták tagjaikat. A templomos lovagrend története különösen drámai fordulatot vett a 14. század elején. IV. (Szép) Fülöp francia király politikai és gazdasági okokból fellépett a rend ellen és 1308 körül megindította annak felszámolását. Franciaország területén a templomosok vagyonát elkobozták, míg más európai területeken a rend birtokainak jelentős része – a lovagokkal együtt – beolvadt a johannita rend szervezetébe. A német lovagrend, vagyis a teutonok története eltérően alakult:

különböző átalakulásokon keresztül egészen a 19. század végéig fennmaradtak, azonban a 20. századra már elvesztették lovagi jellegüket, és inkább meghatározott közösségi és karitatív feladatokat ellátó intézményként működnek tovább [132].

A keresztes hadjáratok lezárultával, illetve a Közel-Keleten létrehozott keresztény államalakulatok megszűnésével a lovagrendek szerepköre is jelentősen átalakult. A templomos lovagok nagy része visszavonult Franciaországba, míg a teuton lovagrend tevékenysége fokozatosan háttérbe szorult a térségben. A Szent János Lovagok története azonban több szempontból is eltért a másik két, elsősorban katonai céllal létrehozott lovagrend történetétől. A különbségek sokszor abban is megmutatkoztak, hogy a rendek időnként rivalizáltak egymással az uralkodók támogatásáért és elismeréséért [139].

A johanniták intézményesülésének alapját azonban nem a katonai tevékenység, hanem az ápolás és a karitatív szolgálat jelentette. Csak később vállaltak katonai szerepet, amikor a térségben kialakult politikai és katonai helyzet egyre inkább megkövetelte az önvédelem megszervezését. Katonai tevékenységük olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy egyes időszakokban jelentős területek is a rend fennhatósága alá kerültek; például volt olyan időszak, amikor a Tripoliszi Grófság is a rend birtokába került. Mindazonáltal, miközben a johanniták aktívan részt vettek a térség védelmében, alapvető küldetésük – a betegek és rászorulóknak az ápolása – soha nem szűnt meg. Első ispotályuk Jeruzsálemben működött, és ezt az intézményt még a város elvesztése után is engedélyezték működni. Ez különösen figyelemre méltó, hiszen ekkorra a rend már kiterjedt ispotályhálózattal rendelkezett. Ezeknek az intézményeknek a fenntartását nagyméretű földbirtokok biztosították, amelyekhez a rend többnyire adományok révén jutott hozzá Európa különböző részein. A johanniták szentföldi szerepét tehát nem elsősorban katonai tevékenységük emelte ki a többi lovagrend közül – bár Jeruzsálem, Margat vára, valamint a Szentföld utolsó keresztény bázisa, Akkón védelmében elévülhetetlen hősiességről tettek tanúbizonyságot –, hanem sokkal inkább az elesettek, a szegények, a betegek és a segítségre szorulóknak megsegítése, gondozása és ápolása. Ebből a küldetésből alakult ki a rend máig ismert jelmondata is: *Tuitio fidei, et obsequium pauperum* („A hit védelme és a szegények szolgálata”). A rendi hagyományban egy másik fontos kifejezés is használatos: „uraink, a betegek”. Ez a gondolat a rendi fogadalom letételekor hangzik el, amikor a lovagok ünnepélyes ígéretet tesznek: „megígérjük, hogy uraink, a betegek szolgálói leszünk” (*sclavi dominorum infirmorum*) [138].

A keresztes hadjáratok végével a johannitáknak is el kellett hagyniuk a Szentföldet. Ugyanakkor alapvető küldetésük – a zarándokok és betegek segítése – miatt nem távolodhattak el túlságosan a térségtől. Bár Európában már ekkor is kiterjedt birtokhálózattal rendelkeztek, nem tértek vissza teljes egészében a kontinensre, hanem igyekeztek a Szentföld közelében maradni. A mintegy kétszáz éves szentföldi jelenlét után – amely a rend történetírói szerint 1099 és 1291 közé tehető – a lovagok ideiglenesen Ciprus szigetén telepedtek le, amely ekkor ismét a ciprusi király fennhatósága alá tartozott. A szigeten hozzájuk csatlakoztak a templomos lovagok egyes csoportjai is. A ciprusi tartózkodás azonban nem bizonyult hosszú távú megoldásnak. A rend történetírói ezt az időszakot nagyjából 1291 és 1308 közé teszik. Bár ez az időszak nem volt eseménytelen, a rend számára a legfontosabb feladat az volt, hogy megtalálja azt a végleges és biztonságos központot, ahonnan tovább folytathatja küldetését. Ebben az időszakban történt a templomos rend felszámolása is, amely a johanniták története szempontjából rendkívül jelentős eseménynek bizonyult. Franciaországon kívül a templomos lovagok nagy része – vagyonukkal együtt – a Szent János lovagok rendjébe olvadt be. Ennek következtében a johannita rend jelentős anyagi és szervezeti megerősödésen ment keresztül [140],[229].

A korszak másik fontos következménye az volt, hogy a szárazföldi bázisok elvesztése – Jeruzsálem, Margat és Akkón eleste – új kihívások elé állította a rendet. A ciprusi tartózkodás idején, amikor négy nagymester váltotta egymást a rend élén, a lovagok kénytelenek voltak alkalmazkodni az új helyzethez. Ez a folyamat arra ösztönözte őket, hogy a korszak legfejlettebb technikai megoldásait alkalmazzák a hajóépítés és a tengeri közlekedés területén. Ennek következtében a rend életében a hajóépítés műszaki tudománya, valamint az erődítmény- és épületépítés magas szintű művelése kulcsfontosságúvá vált. Ezek a technikai és szervezeti képességek később meghatározó szerepet játszottak a rend további történetében, és egészen a 18. század végéig a johannita – később máltai – lovagrend működésének egyik alapvető pillérét jelentették. A János lovagok Ciprus szigetéről szemelték ki maguknak Rodosz szigetét és annak mellékszigeteit, amelyeket végül 1308 és 1522 között birtokoltak [134],[140]. A Rodoszon eltöltött több mint kétszáz év alapvetően meghatározta a lovagrend történetét és fejlődését. Ezen az időszakon belül fejlesztették szinte tökéletes szintre a hajóépítés és a tengeri hajózás mesterségét, amelynek eredményeként a kor legjobb és legfélelmetesebb gályái jelentek meg a térség tengerein a rend szolgálatában. A sziget birtokbavétele lehetőséget teremtett a lovagrend számára arra, hogy hivatásának megfelelően, kedvező történelmi körülmények esetén ismét visszatérhessen eredeti működési területére, a Szentföldre. Egyúttal az is megállapítható, hogy

a sziget elfoglalása és az azon való tartós letelepedés tette lehetővé a rend számára az önálló, szuverén és államszerű működés kialakulását. Rodosz a nyugati kereszténység egyik legkeletibb bástyájává vált, és egyfajta reményt jelentett a nyugati keresztény világ számára arra, hogy a jövőben akár újra vissza lehet hódítani a Szentföldet. Rodosz szigete volt a lovagrend első valódi, területi alapokon nyugvó állama. A sziget lakói a rend fennhatósága alá tartozó alattvalókká váltak, míg a rend tagjai alkották az uralkodó réteget, amelynek élén a nagymester állt. Ezen a helyen a lovagok egy sajátos, rendi alapokon nyugvó államszervezetet hoztak létre. Saját pénzt verettek, saját zászlóval rendelkeztek, valamint kialakították saját belső jogrendjüket és szabályrendszerüket is. Az állam működéséhez természetesen jelentős mértékben hozzájárultak a rend európai birtokainak jövedelmei. Ezeket a jövedelmeket a különböző nyelvterületeken működő rendi vezetők rendszeresen beszolgáltatták a központ számára. A jelentős anyagi források lehetővé tették a lovagrend számára, hogy komoly kereskedelmi tevékenységet is folytasson, amely tovább növelte bevételeit. Ezekből az erőforrásokból építették ki a kor egyik legmodernebb hadiflottáját, amelynek hatékony és gyors gályáit még a kalózok is igyekeztek elkerülni. A rodoszi építkezések egyik legjelentősebb eseménye az 1437-ben elkészült kórház felépítése volt. Ez az intézmény lehetővé tette, hogy a rend továbbra is teljesíteni tudja eredeti küldetését, vagyis a betegek és rászorulóak ápolását. A kórház működése egyben a kor humanitárius gondolkodásának és a humánbiztonság egyik legmagasabb szintű megnyilvánulásának is tekinthető. A korszak leggyakoribb betegségei ebben az időben rendkívül súlyos és gyakran halálos kimenetelűek voltak. A pestis, a vérhas, a tuberkulózis, a lepra és a himlő mind olyan betegségeknek számítottak, amelyek gyógyítása a kor orvostudománya számára még nem, vagy csak nagyon korlátozott mértékben volt lehetséges. Ennek ellenére a rend kórházaiban igyekeztek a lehető legmagasabb szintű ellátást biztosítani a betegek számára. Az építkezések során alkalmazott műszaki megoldások megfeleltek a kor legmodernebb követelményeinek. Az európai építészeti stílusok hatását is magukon viselő erődtípmények elsősorban azt a célt szolgálták, hogy a sziget biztonságát hosszú távon garantálják. A rodoszi vár megerősítése például közel negyven éven keresztül tartott. Az ilyen nagyszabású építkezések és védelmi beruházások komoly biztonságot jelentettek nemcsak a rend tagjai, hanem a sziget lakossága, valamint a keresztény kereskedelem számára is. A lovagok tevékenysége ebben az időszakban is rendkívül sokrétű és mozgalmas életformára utal. Katonai szerepük – amelyet részben a templomos lovagrend hatására alakítottak ki – továbbra is nélkülözhetetlen volt, mivel a térségben működő kalózok folyamatos támadásai és zaklatásai állandó készenlétet követeltek meg. Ugyanakkor eredeti hivatásuk, a betegápolás, mindvégig megmaradt a rend alapvető küldetéséként. Emellett a lovagok jelentős figyelmet fordítottak a

hajó- és erődépítésre, a kereskedelemre, valamint a tudományok művelésére is. Ezek a tevékenységek nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a rend képes legyen magas szinten ellátni mind műszaki feladatait – például a hajóépítést, az erődítmények építését vagy a gyógyítást –, mind pedig katonai kötelezettségeit. A lovagrend szervezeti struktúrája is nagyrészt Rodoszon kristályosodott ki. A rend tagjai több jól elkülöníthető csoportot alkottak. A lovagok, akik a fegyveres harcosok – vagyis a kardforgatók – voltak, külön rendi csoportot képeztek. Tőlük elkülönülten működtek a káplánok (*sacerdotes*), akik elsősorban vallási feladatokat láttak el, és a hit védelmét képviselték a rend életében. A harmadik jelentős csoportot a szolgáló testvérek alkották. Esetükben nem mindig követelték meg a nemesi származást, és elsősorban ők végezték a betegápolással, valamint a szegények gondozásával kapcsolatos feladatokat [132],[134],[140].

A lovagrend nemzetközi jellege nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a szervezet globális szinten is elismertté váljon. Az átgondolt igazgatási rendszer tette lehetővé, hogy a rend évszázadokon keresztül fennmaradjon, sőt folyamatosan gyarapodjon. Európa-szerte létrejöttek a rend tartományai, amelyek jelentős birtokállománnyal rendelkeztek. Ezeket a tartományokat nyolc úgynevezett „nyelvterületre” (*langue*) osztották. Három francia nyelvterület létezett: Provence, Auvergne és France. Ezek mellett működött az itáliai tartomány, az Aragóniai (spanyol) tartomány, az angol tartomány – amelyet VIII. Henrik ugyan hivatalosan megszüntetett, de bizonyos formában mégis tovább élt –, valamint a német és a portugál–kasztíliai tartomány. A történelem folyamán ezek a szervezeti egységek bizonyos változásokon mentek keresztül, de alapvetően évszázadokon keresztül fennmaradtak, folyamatosan gyarapítva az adományként kapott birtokaikat. Ezek az ingatlanok és földbirtokok alkották a rend alapvagyonát. A renden belül minden nyelvterületnek sajátos feladatai is voltak. Például a kórházak működtetésének megszervezéséért elsősorban a francia nyelvterületek feleltek, míg a gályaflootta főparancsnoki tisztségét hagyományosan az itáliai lovagok töltötték be. Ez a munkamegosztás jelentős mértékben hozzájárult a rend hatékony működéséhez és hosszú távú fennmaradásához [140].

Az Egyház belső problémái, valamint az egyes országok különböző politikai eseményei jelentős hatással voltak a Lovagrend léteire, működésére és tevékenységére. Annak ellenére, hogy a rend a korban félelmetes hadiflottával és kiváló gályákkal rendelkezett, nem volt képes hosszú távon megtartani a jól védhető Rodosz szigetét és annak környékét. Az Oszmán Birodalom létszámfölényben lévő hadseregével szemben ugyanis már nem tudtak hatékonyan védekezni, miközben a nyugati keresztény hatalmaktól sem kaptak érdemi katonai segítséget.

Konstantinápoly 1453-as eleste, majd Nándorfehérvár 1521-es elvesztése komoly félelmet keltett Európában a szultáni seregek erejét illetően. Ebben a helyzetben a Lovagrend tagjai követték vezetőjük bölcs döntését. Így 1523. január 1-jén harminc hajón elhagyták Rodoszt, és átadták a szigetet I. Szulejmán szultánnak, annak az uralkodónak, aki később, 1566-ban Szigetvár ostroma közben halt meg [134].

Rodosz elvesztése rendkívül nehéz és bizonytalan helyzetbe hozta a Lovagrendet. A lovagok nyugati irányba indultak hajóikkal, anélkül, hogy tudták volna, pontosan hol fognak kikötni, illetve melyik területen kaphatnak majd új letelepedési lehetőséget. A 16. század Európa és a kereszténység számára egyértelműen vízváltó korszak volt. A reformáció kibontakozása, az Oszmán Birodalom folyamatos terjeszkedése, az európai nagyhatalmak rivalizálása, valamint a nagy földrajzi felfedezések mind alapjaiban változtatták meg az addigi világrendet, hatalmi viszonyokat és gazdasági kapcsolatokat. A Lovagrend számára rendkívül bizonytalan volt, hogy milyen politikai és vallási körülmények fogadják majd őket a kontinentális Európában. Joggal számíthattak arra, hogy az egyes államok vezetői megpróbálják saját politikai érdekeik szolgálatába állítani a rendet vagy annak vezetőjét. Európa egyik leghatalmasabb uralkodója ebben az időben V. (Habsburg) Károly volt, aki hosszú ideig tartó hatalmi küzdelmet folytatott a francia királlyal. Uralkodása során legalább négy háborút indított Franciaország ellen, és csaknem negyvenéves uralkodását nagyrészt a francia királlyal folytatott harcok, valamint a reformáció következtében kialakult egyházi problémák határozták meg. Mindez különösen érdekes volt a Lovagrend szempontjából, hiszen a rend vezetői között igen sok francia származású lovag volt, miközben a pápához való hűségük is rendíthetetlennek számított. Egy dolog azonban számukra is egyértelmű volt: új letelepedési lehetőségük kulcsa V. Károly kezében volt. Bár VIII. Henrik angol király is fontolgatta annak lehetőségét, hogy megoldja a lovagok letelepedési problémáját, ez a lehetőség végül nem bizonyult megvalósíthatónak [134].

A Lovagrend számára szinte bizonyos volt, hogy jövőjét valahol a Földközi-tenger térségében kívánja folytatni. Számukra különösen fontos volt egy megfelelő tengeri kikötő megléte, hiszen a több mint kétszáz éves rodoszi tartózkodás során a János lovagok valójában tengeri renddé fejlődtek. A hajózás, a tengeri hadviselés és a flottaszervezés ekkorra már a rend működésének egyik legfontosabb alapját képezte. Abban a században azonban, amikor Európa hatalmai egymással rivalizáltak, az Oszmán Birodalom európai terjeszkedése szinte megállíthatatlannak tűnt, a vallási konfliktusok lángba borították a kontinenst, és a földrajzi felfedezések új gazdasági versenyt indítottak el, rendkívül nehéz volt olyan bölcs politikai döntéseket hozni,

amelyek biztosítani tudták volna a Lovagrend szuverenitásának fennmaradását, függetlenségének megőrzését és egyben a letelepedés lehetőségét is. Az európai nagyhatalmak többsége szívesen maga mellé állította volna a már akkor is rendkívül tekintélyes és a tengeri hadviselésben sikeres Lovagrendet. Nemzetközi jellege miatt elvileg bármelyik uralkodó – legyen az a francia király, az angol király vagy a német-római császár – képes lett volna befolyása alá vonni a rendet. Ugyanakkor a pápai hatalom meggyengülése miatt a pápa is igyekezett megőrizni befolyását a rend fölött, vagy legalább biztosítani annak támogatását. VIII. Henrik ajánlata végül nem tűnt megfelelő megoldásnak a lovagok számára. Ezután a rend vezetése arra törekedett, hogy a Német-római Birodalom fennhatósága alá tartozó szigetek egyikén kapjanak új letelepedési lehetőséget. Felmerült Szicília, Korzika és Szardínia szigete is, azonban végül a birodalom déli határait fenyegető oszmán támadások elleni védekezés szempontjából Málta és Gozo szigetei bizonyultak a legalkalmasabb megoldásnak. A szigetek átengedésének egyértelmű geopolitikai céljai voltak. Észak-Afrika partvidékének megtartása kulcsfontosságú volt V. Károly számára, ezért is került sor Tripolisz átadására a Lovagrendnek, bár ennek a döntésnek a lovagok maguk nem feltétlenül örültek. Tripolisz végül 1551-ben el is veszett az oszmánokkal szemben. Málta és Gozo szigeteinek természetesen már ekkor is volt állandó lakossága. A lakók többsége földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott, ugyanakkor létezett egy vezető, nemesi és vagyonos réteg is. A lakosság egy része nem fogadta örömmel, hogy a Lovagrend fennhatósága alá kerül. Ennek egyik oka az volt, hogy a Lovagrend zárt társadalmi réteget alkotott, és nemzetközi jellege ellenére viszonylag nehéz volt bekerülni a rend tagjai közé. A két sziget közül Gozo rendelkezett kedvezőbb termőföldekkel, azonban településeit gyakran fosztogatták a kalózkodók, ezért a lakosság folyamatos veszélyben élt. Málta szigete ezzel szemben jóval sziklásabb és szárazabb volt, ugyanakkor a sziget keleti partján olyan természetes kikötőhelyek találhatók, amelyek végül elfogadható feltételeket biztosítottak a Lovagrend számára. A szigetek azonban komoly hiány volt fában és ivóvízben, ezért ezeknek az erőforrásoknak jelentős részét északi területekről kellett beszerezni. V. Károly végül jelképes ajándék fejében, örök feudumként adta át a szigeteket a Lovagrendnek. A döntés természetesen nem volt teljesen önzetlen: az uralkodó elvárta, hogy ha a térségben katonai vállalkozásra kerül sor, a lovagok haderejükkel csatlakozzanak a birodalom hadműveleteihez. A Lovagrend által fizetett jelképes adó minden év november 1-jén egy vadászsólyom volt, amelyet a rend adott át a császárnak. Ez nem véletlen, hiszen a rend vadászsólyom-tenyésztése a korban világhírűnek számított. Amikor a Lovagrend 1530-ban átvette Málta szigetét, első lépésként megkezdték megfogyatkozott hadiflottájuk pótlását. Ezzel párhuzamosan hozzáfogtak a kikötők alkalmassá tételéhez, majd a települések rendezéséhez és újjáépítéséhez.

Ezek a munkálatok hatalmas pénzügyi forrásokat igényeltek. A helyzetet tovább nehezítette, hogy az európai rendi központok földbirtokainak egy része a reformáció következtében elveszett, így kevesebb jövedelmet tudtak a központ számára beszolgáltatni. Az új otthon kiépítése mellett a Lovagrendnek folyamatos katonai konfliktusokkal is szembe kellett néznie, amelyek szintén jelentős anyagi terhet jelentettek. 1535-ben részt vettek a Tunisz elleni hadjáratban, 1551-ben elvesztették Tripoliszt, 1565-ben pedig Málta ellen indult meg az oszmánok híres támadása, az úgynevezett Nagy Ostrom. Nem sokkal később, 1571-ben a rend hajói részt vettek a lepantói tengeri csatában is. Mindezekkel párhuzamosan hatalmas építkezések zajlottak a szigeten: erődítményeket korszerűsítettek, új védműveket emeltek, és folyamatosan bővítették hadiflottájukat. Ha csak a 16. század eseményeit vizsgáljuk, jól látható, hogy a Lovagrend számára a máltai időszak kezdete egyáltalán nem volt nyugodt vagy eseménytelen. A szigeteken való berendezkedésük után azonban egyre inkább a „Máltai Lovagrend” megnevezés vált általánossá a rend megjelölésére. Ez az elnevezés azóta is fennmaradt, és napjainkban is így ismeri a világ a Szent János lovagok történelmi közösségét [134].

A 17. század annak ellenére, hogy a Máltai-szigeteken látszólag eseménytelennek tűnt, annál inkább eseménydús volt a kontinentális Európában és az Európán kívüli világban. Ennek a századnak már a kezdetén Anglia és Hollandia, jól kihasználva a földrajzi felfedezések következtében megnyíló lehetőségeket, olyan felemelkedési pályára álltak, amely elé már alig gördült akadály. Ezzel párhuzamosan a spanyol és portugál hatalom hanyatlása is egyre nyilvánvalóbbá vált, és e folyamatot sem tudta érdemben megállítani senki. A Máltai Lovagrend vezetői ebben az időszakban egyre nagyobb számban Franciaországból kerültek ki, így a francia királyok befolyása a rendre fokozatosan erősödött, miközben a Habsburgok és a pápaság hatása gyengült. Az európai katolicizmus is ebben a században szenvedte el egyik legnagyobb megrendülését. Anglia végleg protestánssá vált, Hollandia lakosságának jelentős része szintén a reformáció irányába sodródott, a Habsburgok ereje pedig gyengülni kezdett. Mindez együtt járt a katolicizmus politikai és társadalmi befolyásának csökkenésével, ami a Máltai Lovagrend számára kedvezőtlen folyamat volt. Természetesen a század legvéresebb és leghosszabb konfliktusa a harmincéves háború volt, amely gyakorlatilag teljesen kivérezte Európát. A háború következményeként a protestáns egyházak megerősödtek, ami szintén hozzájárult ahhoz, hogy a Máltai Lovagrend szerepe és jelentősége fokozatosan háttérbe szorult. Ugyanakkor ez a helyzet lehetőséget is teremtett arra, hogy a rend energiáit a hadakozás helyett más területekre fordítsa. Egyre nagyobb hangsúlyt kapott a gyógyítás, a kultúra, a

művészetek és a kereskedelem támogatása. A Lovagrend vezetése ebben a században mind több anyagi forrást fordított korszerűsítésre és fejlesztésekre, a tudományok közül különösen az orvostudomány került előtérbe [132].

Az Orosz Birodalom felemelkedése, valamint az Oszmán Birodalom fokozatos kiszorítása Magyarországról és a Balkánról szintén hatással volt a Máltai Lovagrend életére. A térségben található rendházak és birtokok ismét nagyobb mértékben tudták támogatni a központot, ami részben kárpótolta a nyugat-európai birtokok elvesztéséből fakadó veszteségeket, amelyek sok esetben protestáns egyházak kezébe kerültek. A Máltai-szigeteken eközben tökéletesítették a kor legmodernebb gályatípusait. Ezeknek a hajóknak a műszaki tudását a francia és az olasz hajóépítő iskolák legkiemelkedőbb mestereitől vették át. Egy-egy gályahajón akár ötszáz fő is elfért, mozgékonyak és viszonylag szélesek voltak, ami csökkentette a felborulás veszélyét. Hadászati értékük sok ország hadihajóival összehasonlítva is kiemelkedő volt. A legismertebb típusok közé tartozott a fregatt, a galeosz, valamint az angol hajóépítés hatására kialakított briton és a shebeck típusú hajó. Ezek a gályák mindig jól vizsgáztak azokban a helyzetekben, amikor a lovagoknak valóban használniuk kellett őket [132].

A 18. század Európája azt a látszatot és képzetet sugallja, mintha a Máltai Lovagok háborítatlanul élhetnék életüket a már jól berendezett szigetekben, azonban a valóság ennél jóval összetettebb. A századot a spanyol örökösödési háború nyitotta meg, amely már önmagában is jelentős hatással volt az európai hatalmi viszonyokra. Talán még nagyobb kihívást jelentett azonban a felvilágosodás eszméinek terjedése, amely egyre inkább megkérdőjelezte a katolikus egyház tekintélyét és társadalmi szerepét. Az iparosodás kezdete, a porosz állam és az Orosz Birodalom megerősödése, valamint Észak-Amerika fokozatos elszakadása Európától mind sajátos módon befolyásolta a Máltai Lovagrend életét is. A korszak műszaki fejlődése és az orvostudomány gyarapodása hatalmas előrelépést jelentett, és a Lovagrend igyekezett élni ezekkel a lehetőségekkel. A levéltári forrásokból tudjuk, hogy 1761-ben nyilvános könyvtár nyílt Máltán, majd 1768-ban megnyitották az első orvosi egyetemet is. Ez az intézmény jelentősen hozzájárult a lovagok által végzett betegápolás és gyógyítás sikeréhez. A megszerzett tudást és tapasztalatot Európa más területeire is tovább tudták adni, és a már meglévő ispotályok mellett újakat is alapítottak a század folyamán. Fontos megjegyezni, hogy a század második felében a rend tagjai között egyre erősebb francia túlsúly alakult ki. Ez nem kevés problémát okozott, hiszen a francia királyi politika, valamint a franciaországi események közvetve a Lovagrend életére is hatással voltak. Az észak-amerikai események, majd különösen a francia

forradalom végkifejlete végül megpecsételte a Máltai Lovagrend máltai otthonának sorsát. Amikor 1798-ban Napóleon hadiflottájával körülvette a szigetet, a lovagok számára világossá vált, hogy nem érdemes szembeszállni ekkora túlerővel. Harci edzettségük már nem volt a régi, hadiflottájuk sem számított a legkorszerűbbnek, létszámuk sem volt elegendő, ráadásul a rend tagjai között jelentős számban voltak francia származású lovagok is [135].

A Máltai-szigetek elvesztése rendkívül érzékenyen érintette a Lovagrendet. Ez az időszak egyfajta történelmi választóvonalnak tekinthető: addig a lovagok olyan területi állammal rendelkeztek, ahol saját bel- és külpolitikájukat maguk határozták meg, és ténylegesen államként működtek. 1308-tól 1798-ig – kisebb megszakításokkal – folyamatosan birtokoltak olyan földrajzi területet, ahol életük minden szegmensét önállóan szervezhették. 1798 után azonban új korszak kezdődött. A Máltai Lovagrend továbbra is szuverén maradt, diplomáciai kapcsolatai pedig az idők során egyre szélesebb körben épültek ki. Tevékenysége globálissá vált, és különösen a humánbiztonság területén vált nélkülözhetetlenné. Főként a fejlődő régiókban végzett humanitárius munkája révén szerzett jelentős nemzetközi elismerést. Katonai szerepe fokozatosan átalakult: a hangsúly a betegápolásra, a szegények gondozására, a keresztény hit védelmére és a szociális problémák enyhítésére került. E célok megvalósítása érdekében számtalan szervezetet hoztak létre, amelyek révén világszerte segítik az emberi szenvedések enyhítését. Málta és Gozo szigeteinek elvesztése után a Lovagrend több helyen is kereste új központját. Rövid ideig, 1798 és 1799 között Triesztben működött a rend székhelye, majd néhány évre – meglepő módon – Szentpétervárra került a központ, mivel az orosz cárt választották nagymesternek. Ezt követően a rend székhelye ismét Itáliába került: előbb Messinában, majd Cataniában (1803–1825), később Ferrarában (1825–1834) működött, végül pedig 1834-ben Rómában talált végleges otthonra [132].

Ettől kezdve a Lovagrend elsősorban jelmondatának szellemében tevékenykedik: „Tuitio fidei et obsequium pauperum” – „A hit védelme és a szegények szolgálata.” Humanitárius tevékenységét világszerte, számtalan szervezetén keresztül vagy közvetlenül gyakorolja, és ma már minden kontinensen jelen van. A rend különösen fontos szerepet játszott a 20. század két világháborújában is, amikor a korszak legmodernebb műszaki eszközeit alkalmazva mentették a sebesülteket, gondozták a betegeket és ápolták a hadisérülteket. Munkájuk jelentősen hozzájárult a háborúk során keletkezett emberi szenvedések enyhítéséhez.

A Máltai Lovagrend magyarországi rövid története: Ahhoz, hogy megértsük a Magyar Máltai Szeretetszolgálat humánbiztonsági szerepét Magyarországon, Európában és a világban,

szükséges megismernünk a Lovagrend megtelepedésének és megjelenésének történetét hazánkban. Fontos annak megértése, hogy a Lovagrend miként, mikor és kiknek köszönhetően tette meg első lépéseit Magyarországon. Vizsgálunk kell azt is, hogy milyen feladatokat vállalt fel, milyen szerepet töltött be az akkori magyar társadalomban, valamint az adott korszak politikai és egyházi vezető rétegében. Ugyancsak lényeges kérdés, hogy a Lovagrend milyen szándékokkal igyekezett az országban örökölt vagy adományként kapott birtokainak jövedelmét hasznosítani és gazdálkodását megszervezni [60].

A kutató történészek munkája és az általuk feltárt források, dokumentumok alapján ma már széles körben elfogadott tény, hogy az akkor még János-lovagok néven ismert rend valamikor a 12. század folyamán jelenhetett meg az Árpádok királyságában [229]. Megtelepedésük az ország szakrális és politikai központjának számító Székesfehérvár környékén történt. A fennmaradt kimutatások szerint II. Géza (1141–1162) király feleségének, Eufrozinának a neve merül fel mint az egyik első adományozó, és az sem kizárt, hogy személyesen is kapcsolatba került a renddel, sőt bizonyos formában csatlakozott is hozzá. A következő Árpád-házi uralkodó, akinek esetében már fennmaradt dokumentumok is bizonyítják a János-lovagok támogatását, Eufrozina fia, III. Béla király (1172–1196) volt. A támogatás ebben az időszakban elsősorban birtokadományok formájában jelent meg, és többnyire visszafogott mértékű volt. Ezek az adományok elsősorban a dinasztikus családok köréből származtak, ahol az öröklési jogrend lehetővé tette ilyen jellegű felajánlások megtételét. Amennyiben királynék, hercegnék vagy a magas rangú arisztokrácia tagjai közül valaki támogatni kívánta a Magyarországon megtelepülő János-lovagokat, ezt leginkább *hitbérük* terhére tehették meg. Ez a jelenség Eufrozina esetében is megfigyelhető. A feudális Nyugat-Európában nem csupán a dinasztikus családok járulhattak hozzá birtokadományaikkal a lovagrendek gyarapodásához, hanem az öröklési szokásjognak köszönhetően más földbirtokos családok is. Közép- és Kelet-Európában azonban ez a lehetőség jóval szűkebb volt, és gyakorlatilag a dinasztikus családok privilégiumának számított. Ez a jelenség II. András (1205–1235) király esetében is megfigyelhető. A király nemcsak a lovagrendek támogatásában mutatott elkötelezettséget, hanem személyesen is részt vett az egyik keresztes hadjáratban. András király apja fogadalmát örökölte meg, miszerint részt kell vennie egy keresztes hadjáratban, és ezt a kötelezettséget teljesítette is. A források szerint az ötödik keresztes hadjárat egyik kiemelkedő uralkodói résztvevője volt. A hadjárat 1217 és 1221 között zajlott, és a Szentszék reményei szerint Jeruzsálem felszabadítása után Egyiptom ellen is támadást kívántak indítani. Ez az utóbbi azonban végül nem valósult meg, mivel a magyar király és kísérete időközben visszaindult

Magyarországra. A hazafelé vezető út már nem tengeren, hanem szárazföldön, a via militaris útvonalán történt. Ennek során a király több dinasztikus házassági szerződést is kötött, ami a korszak diplomáciai gyakorlatának megszokott eleme volt. Fontos megemlíteni, hogy a magyar király felkereste Akkon és Margat várát is. Ezekben az erődítményekben működött a János-lovagok központi irányítása azt követően, hogy kiszorultak Jeruzsálemből. A király mindkét helyen adományokat ígért a rend számára. Később a lovagok innen Ciprus szigetére költöztették központjukat. II. András személyes részvétele a keresztes hadjáratban lehetőséget adott számára, hogy közvetlenül is megismerje a lovagrendek működését, vezetőit és feladatait. Megismerhette azt a nélkülözhetetlen tevékenységet, amelyet a János-lovagok végeztek: a zarándokok biztonságának védelmét, a betegek gyógyítását, a keresztény hit védelmét, valamint a térség keresztény lakosságának biztonságát. Ennek a tapasztalatnak jelentősége volt, hiszen láthatjuk, hogy az Árpád-házi királyok a későbbiekben is folyamatosan támogatták a Magyarországon működő lovagrendeket. Nemcsak a János-lovagok élvezték a dinasztia rokonszenvét, hanem a korszak más jelentős rendjei is, például a templomosok és a Német Lovagrend. A király hazatérése után folytatódtak a birtokadományozások, és az Árpád-korban Székesfehérvár a János-lovagok egyik fontos magyarországi központjává vált. IV. Béla uralkodása idején, különösen a tatárjárás utáni újjáépítés időszakában, az ország helyreállítása élvezett elsőbbséget, ezért olykor háttérbe szorultak az apja által tett ígérek. Ezekre az ígérekre azonban a pápa időnként emlékeztette a királyt. A 13. század folyamán így is számos preceptorium – vagyis rendi birtokközpont – működött Magyarországon, főként a Dunántúlon. Találkozunk azonban birtokközpontokkal Erdélyben is, például Tordán, valamint a Börzsöny déli lejtőjén fekvő területeken, Szomolya, Tolmács és Szirák környékén [132],[229].

A 14–15. század folyamán a János-lovagok élete gyökeresen megváltozott, nemcsak Magyarországon, hanem egész Európában. A rend központja kiszorult a Szentföldről, majd hosszabb időre Rodosz szigetén rendezte be székhelyét. A rodoszi lovagállam felépítése, megerősítése és védelme azonban az európai rendházak és birtokok felelőssége is volt. Ez azt jelentette, hogy a bevételek jelentős részét be kellett fizetni a központ számára, és szükség esetén katonai segítséget is kellett küldeni. A János-lovagok vagyonának gyarapodását jelentősen befolyásolta a Vienne-i zsinat döntése is, amely feloszlatta a templomos lovagrendet. A templomosok jelentős vagyonának és birtokainak egy része a János-lovagokhoz került, ami új központok, új birtokok és új tagok megjelenését eredményezte. Hunyadi Zsolt kutatásai szerint – amelyeket a 1300 és 1350 közötti időszak preceptoriumairól készített tanulmányában ismertet – a rend birtokközpontjainak száma ebben az időszakban gyakorlatilag

megduplázódott. Ennek következtében a Magyar–Szlavón perjelség is jelentősen gyarapodott, például a vránai perjelséggel [134]. Ezt a központot a korszak uralkodói gyakran politikai céljaik szolgálatába is állították. Az Anjou-kor a szakirodalom szerint a Lovagrend egyik legmozgalmasabb időszaka volt. A Magyar–Szlavón perjelség az itáliai nyelvterülethez tartozott ugyan, mégis két kiemelkedő központja – Vrána és Székesfehérvár – révén fontos biztonságpolitikai szerepet töltött be. Annyi bizonyos, hogy I. Károly király hatalmának megszilárdításában a János-lovagok is közreműködtek. A Rozgonyi csatát rekonstruáló történészek is megállapították, hogy a lovagok katonai ereje ebben a korszakban még igen jelentős volt. A magyar királyok hadseregében egészen a mohácsi csatáig, sőt Székesfehérvár elfoglalásáig fontos szerepet játszottak. Nagy Lajos király uralkodása idején a perjelek inkább katonai erényeikkel tűntek ki, mint szerzetesi mivoltukkal. Ennek ellenére a történetírás ezt az időszakot gyakran a János-lovagok magyarországi aranykorának tekinti. Az Oszmán Birodalom megjelenése és tartós berendezkedése Magyarország jelentős részén azonban alapvetően megpecsételte a lovagrend sorsát az országban. Vrána, Székesfehérvár és Esztergom eleste arra kényszerítette a rend tagjait, hogy a megmaradt levéltári anyagokat kimentsék. Az esztergomi iratok Pozsonyba kerültek, a székesfehérvári dokumentumokat Sopronba menekítették, míg Vrána a zágrábi nagyprépost fennhatósága alá került. A 17. század első felére a magyarországi máltai központok gyakorlatilag megszűntek működni. A rend birtokait nagyrészt elveszítették, és ezeket a későbbi évszázadokban sem tudták visszaszerezni [134,[227].

A 18. század folyamán több országgyűlés is foglalkozott a Lovagrend magyarországi visszaállításának kérdésével, azonban a 20. századig nem történt érdemi előrelépés. A Lovagrend magyarországi újjáéledésének kiindulópontja a 20. század eseményeiben keresendő. A trianoni Magyarországon különös figyelmet kaptak a kulturális, egyházi és egészségügyi kérdések, ami a Máltai Lovagrend iránt is újra felkeltette az érdeklődést. Ennek eredményeként 1925-ben a Lovagrend Budapesten követséget állított fel, majd 1928-ban megalakult a Máltai Magyar Lovagszövetség. 1931-ben a Nagymester Magyarországra látogatott, az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszuson pedig a Lovagrend fontos szerepet töltött be. 1945-ben megalakult a Magyarországi Máltai Lovagok Szövetsége. A kommunista diktatúra idején a szövetség tagjai nagyrészt emigrációban folytatták tevékenységüket, míg az országban maradt tagok csak korlátozottan és többnyire rejtett formában működhettek. A rendszerváltozást követően, 1996-ban a szövetség központja ismét Budapestre került. A magyarországi máltai tevékenység humánbiztonsági jelentősége különösen 1989-ben vált láthatóvá. Addig a

segítségnyújtás sokszor titokban, közvetített formában történt az itthon maradt tagok közreműködésével. Ebben az időszakban a Lovagrend fontos szerepet vállalt egy segélyszervezet létrehozásában is, amelynek történetét külön fejezet tárgyalja. A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége ma is számos hazai és nemzetközi humánbiztonsági, szociális és humanitárius programot működtet és támogat [19]. A Máltai Lovagrend és a Magyar Állam között 2010-ben létrejött együttműködési megállapodás értelmében a programok gyakorlati megvalósítója a Lovagrend segélyszervezete, a **Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület**. Ez azonban nem zárja ki, hogy a Magyar Máltai Lovagok Szövetsége önállóan is vállaljon egészségügyi, humanitárius vagy szociális feladatokat [140],[58],[227].

1.10 A Magyar Máltai Szeretetszolgálat rövid története

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesületnek 31 alapító tagja volt, akik közül az egyik alapító Kozma Imre, aki az Egyesület elnöki tisztségét 35 éven keresztül töltötte be. A szervezetet 1989. február 10-én jegyezte be a Fővárosi Bíróság. Visszaemlékezéseiben Kozma Imre hangsúlyozza, hogy a karitatív civil szervezet alapjai nem kizárólag a rendszerváltozás évéhez köthetők, hanem jóval korábbi időszakban keresendők [47].

Mint azt már korábban említettem, az állami szervek a nyolcvanas évek második felében egyre lazábban figyelték azokat az összejöveteleket és kezdeményezéseket, amelyek civil vagy egyházi körökből indultak. A zugligeti plébánia köré gyűlt családokat és fiatalokat az állami megfigyelő szervek egyre ritkábban követték, vagy legalábbis nem zaklatták őket olyan intenzitással, mint korábban. Amennyiben a szervezet megalakulásának gyökereit minden szempont figyelembevételével vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy azok a plébánián megszervezett közösséghez vezetnek vissza. Ez a közösség elsősorban értelmiségiekből állt, akik figyelmen kívül hagyták a kor politikai rendszerének elvárásait, és teret engedtek annak a törekvésnek, hogy a társadalom szociális és humánbiztonsági kérdéseivel aktívan foglalkozzanak. Gondolkodásmódjuk eltért a pártállami ideológiai iránymutatásoktól. Tudatosan törekedtek az elrejtett szociális és humanitárius problémák feltárására, és minden rendelkezésükre álló sajátos eszközrendszert felhasználva cselekvő civil aktivistákká váltak. Ez a közösségi gondolkodás és aktivitás jelentette a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulásának egyik alapját: a zugligeti Szent Család plébánia vezetője és annak közössége. A szervezet kialakulásának azonban volt egy másik, ugyancsak meghatározó pillére is: az emigrációban élő magyar máltai lovagok és az anyaország közötti kapcsolatrendszer. A kommunista diktatúra elől menekülni kényszerült, illetve korábban emigrált magyar

értelmiségiek és a Máltai Lovagrendhez tartozó személyek a nyugati országokban szervezett közösségeket alkottak. Ezek a közösségek egymással és az anyaországgal is folyamatos kapcsolatban álltak. A nyolcvanas évek közepén a Máltai Lovagrend köreiben tevékenykedő személyek azt a döntést hozták, hogy segélyakciók keretében próbálnak segítséget eljuttatni Magyarországra. Kapcsolati hálójukon keresztül szerzett információik alapján hamar felismerték, hogy tevékenységük sikeréhez szükséges a politikai hatalom jóindulatának megszerzése, valamint a történelmi egyházak támogatása is [64],[69].

A politikai hatalom nyugat felé történő elmozdulása ekkor már közismert volt, ugyanakkor a pártállami rendszer továbbra is igyekezett megtartani hatalmát. Az egyházak helyzete bizonytalan maradt, hiszen az Egyházügyi Hivatal ebben az időszakban még aktívan működött. Nem lehetett pontosan tudni, hogy egy-egy kezdeményezés milyen reakciót vált ki az állami szervek részéről. Ezért nevezi a korszakot a szakirodalom gyakran a bizalmatlanság időszakának: a jelek arra utaltak, hogy bizonyos kezdeményezések már megvalósíthatók, de minden érintett fél – köztük az egyházi vezetők is – óvatos maradt. Ebben a bizonytalan politikai és társadalmi környezetben kereste meg Csilla von Boeselager Paskai László bíborost, az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye érsekét. Kérésében arra kérte az egyház vezetését, hogy működjön közre a Nyugat-Európából Magyarországra szánt orvosi műszerek beszállításában, ügyintézésében, tárolásában és szétosztásában. A válasz azonban ekkor még elutasító volt. A megoldást végül – egy apáca javaslatára – a zugligeti plébános személye jelentette. Az itt működő közösség lett annak a formálódó szervezetnek az alapja, amely előbb 1988. december 18-án Németországban jött létre Ungarischer Malteser Caritasdienst (UMCD) néven. Ennek a szervezetnek a vezetői magyar máltai lovagok voltak [228].

A következő év januárjában fogadták el az 1989. évi II. törvényt, amely a szabad egyesülés jogát biztosította. A törvényt 1989. január 24-én hirdették ki, hatálybalépését pedig február 4-re tették. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat alakuló ülését 1989. február 4-én tartották, és a bíróság február 10-én jegyezte be a szervezetet. Az alapítói lista szerint az Egyesületnek 31 alapító tagja volt, akik közül többen a mai napig aktív önkéntesei a szervezetnek. A bejegyzés a Budapest XII. kerületében található Szarvas Gábor út 52. szám alatti címen történt, amely akkor és ma is a zugligeti Szent Család-templom és plébánia címe. A jelenlegi, Szarvas Gábor út 58–60. szám alatt található ingatlanok ekkor még nem voltak a szervezet tulajdonában; ezek csak később kerültek a Magyar Máltai Szeretetszolgálat birtokába, és azóta is a szervezet székhelyül szolgálnak. A bejegyzett szervezet az első években a zugligeti templom pincéjében

kialakított ideiglenes irodákban végezte tevékenységét. Itt tárolták a külföldről érkezett adományok egy részét is. Az alapító tagok közül többen tevékenyen részt vettek a szervezet működtetésében, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a 31 alapító tag nem kizárólag a zugligeti plébánia közösségéhez tartozott. A szervezet önkénteseinek jelentős része azonban valóban ebből a közösségből érkezett [228].

A szervezet bejegyzését követően néhány hónappal olyan történelmi események következtek, amelyek rendkívüli kihívások elé állították az akkor még fiatal karitatív szervezetet. 1989. augusztus 14. és november 14. között mintegy 48 600 keletnémet állampolgár ellátásáról kellett gondoskodni Magyarországon. Az NDK menekülttáborainak megnyitása a szervezet történetében valóságos „Big Bang” -nek tekinthető, hiszen mintegy két hónapon keresztül a nemzetközi média figyelmének középpontjába került [46],[225]. A szervezet első évének eseményei hosszú távon meghatározták a Magyar Máltai Szeretetszolgálat jövőjét, társadalmi szerepét, valamint szociális és humánbiztonsági feladatait. Ugyanakkor az állam magatartását is befolyásolták a későbbi támogatási döntések során. Az 1989-es menekültválság kezelése messze meghaladta a fiatal szervezet műszaki és humanitárius kapacitásait. A Máltai Lovagrend nyugat-európai szervezeteinek nemzetközi együttműködése, valamint katasztrófavédelmi tapasztalata azonban lehetővé tette, hogy rövid időn belül jelentős technikai és logisztikai segítség érkezzen Magyarországra. A Zugligeten felállított menekülttábor teljes műszaki felszerelését a nyugatnémet máltai szervezet biztosította: a sátrakat, a szaniterkonténereket, a biztonságvédelmi rendszereket, valamint az informatikai berendezések teljes rendszerét is [45],[228]. Az év meghatározó eseményei közé tartozott a romániai forradalom kitörése is, amely nemcsak politikai, hanem jelentős humanitárius következményekkel is járt a térségben. A forradalmi események hatására Erdélyből menekültek érkeztek Magyarországra, akiknek ellátása komoly feladat elé állította az országot. A menekültek ellátása mellett egy másik fontos tevékenység is megjelent: a forradalmi események idején szervezett humanitárius akció keretében anyagi és egészségügyi forrásokat juttattak el az erdélyi területekre. Ezeket az adományokat az ott működő romániai szervezetek továbbították a fegyveres konfliktusok által érintett településekre. A szállítmányok konvojok formájában indultak Budapestről, és a szállítmányokat a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetőségének tagjai személyesen kísérték a célállomásokig. A humanitárius akciónak azonban volt egy fontos előzménye is. A forradalmat megelőző időszakban önkéntes fiatalok szervezetten, hátizsákos formában juttattak el adományokat Erdélybe. Ez a tevékenység rendszeres, programszerű akcióként működött egészen a forradalom kitöréséig. A hátizsákos adományok elsősorban alapvető egészségügyi

felszereléseket, gyógyszereket, valamint olykor könyveket tartalmaztak. Ezek az adományok olyan hiánycikkek voltak, amelyek a romániai ellátási nehézségek közepette akár életmentő szerepet is betölthettek. Az önkéntes fiatalok által végzett szállítások nemcsak humanitárius segítséget jelentettek, hanem egyfajta civil szolidaritási mozgalomként is értelmezhetőek, amely a határon túli magyar közösségekkel való kapcsolat fenntartását is szolgálta. Az 1990-es év első felében jelentős népmozgás indult meg Erdély irányából Magyarország felé. A romániai politikai és gazdasági bizonytalanság következtében nagy tömegek érkeztek a magyar határhoz, ami a keleti határ menti települések számára komoly humanitárius terhelést jelentett [161]. Ennek következtében a határ menti nagyobb városokban egymás után alakultak meg a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vidéki csoportjai. Ebben az időszakban jöttek létre többek között a debreceni, békéscsabai, mátészalkai, nyíregyházi és szegedi csoportok, amelyek a helyi közösségek bevonásával igyekeztek megszervezni a menekültek ellátását és a humanitárius segítségnyújtást [135],[228].

A rendszerváltozás második évében fokozatosan kezdtek kirajzolódni az előző közel fél évszázados politikai és gazdasági rendszer magyar társadalomra gyakorolt negatív hatásai. Az államszocialista rendszer örökségeként számos súlyos szociális probléma került felszínre, amelyek kezelésére a frissen átalakuló állami intézményrendszer nem volt felkészülve. Az állami szakpolitikai rendszerek és a szociális infrastruktúra hiányosságai miatt az állam önmagában nem volt képes kezelni a társadalmi problémák sokaságát. Ebben a helyzetben 1990-ben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat országos szinten azzal szembesült, hogy a hajléktalanok ellátása, a szegénység enyhítése, a magas munkanélküliség következtében kilátástalanságba került emberek megsegítése, az idős emberek magukra maradottságának kezelése, valamint a fogyatékkal élők kiszolgáltatottsága hatalmas feladatként jelentkezik. Mindez olyan időszakban történt, amikor maga a szervezet is komoly infrastrukturális hiányosságokkal küzdött. Az infrastruktúra hiányát azonban sok esetben a szervezet vezetőinek kreativitása és kezdeményezőkészsége pótolta. Az 1990-es év folyamán létrehozott és működtetett intézmények jól jelzik, hogy a humanitárius tevékenység műszaki és szervezeti eszközrendszerét gyakran a leleményesség segítségével kellett megteremteni. A rendelkezésre álló erőforrások hiánya nem akadályozta meg a szervezetet abban, hogy új és innovatív megoldásokat keressen a társadalmi problémák kezelésére. Ebben az időszakban jött létre például a hajléktalanok számára kialakított szálláshely a budapesti Hajógyári-sziget területén, ahol egy elhagyatott hajótestben alakítottak ki ideiglenes hajléktalanszállót. Az egykori hajó a Vitalij Zakrutkin nevet viselte, és különleges körülmények között biztosított menedéket a fedél

nélkül maradt emberek számára. Ugyancsak ebben az időszakban indult el a Miklós utcai hajléktalanszálló működése egy korábbi laktanya épületében, valamint létrejött a Szatmár utcai családok átmeneti otthona is. A fővárosi szociális segítségnyújtás egyik szimbolikus helyszíne volt a Moszkva téren működő úgynevezett „zsíroskenyér-osztás”, amely a rászorulóknak számára egyszerű, de rendszeres ételkészítést biztosított. A szervezet ebben az időszakban indította el börtönmissziós tevékenységét is, amely a fogvatartottak lelki és társadalmi reintegrációját kívánta segíteni [224].

A szervezet 1990 és 1994 közötti időszakában további humánbiztonsági szakfeladatokkal bővült. Ezek közé tartozott például az önkéntes mentőcsoporthozak megszervezése mentőautókkal, mozgássérült táborok szervezése, a fürdetőszolgálat létrehozása, valamint a hajléktalan emberek számára kialakított úgynevezett „vonat” szálló elindítása. Ebben az időszakban épültek meg az észak-magyarországi időszotthonok is, például Mátrafüred településen. Emellett több ingyen konyha nyílt meg, valamint megtörtént a Pátyi gyermekvédelmi központ alapkövetétele is [135].

Fontos történelmi eseményként emelhető ki a délszláv háború kitörése, amely újabb humanitárius kihívásokat hozott a térség számára. A Jugoszláv háborúk következtében menekültek érkeztek Magyarországra, és a déli határ menti településeken is szükségessé vált a humanitárius segítség megszervezése. Ez a folyamat hozzájárult a déli régiókban működő máltai csoportok létrejöttéhez. Különösen meghatározó volt ebben az időszakban a pécsi csoport megalakulása, amelynek létrejöttében a háborús események jelentős szerepet játszottak. A sebesültek ellátása, valamint a menekültek befogadása a térségben humanitárius katasztrófa helyzetet teremtett, amelyre a szervezetnek gyors és hatékony választ kellett adnia [63].

A gyorsan sikeressé és társadalmilag ismertté váló szervezet rövid idő alatt jelentősen növelte létszámát és országos hálózatát. Az 1993 és 1995 közötti időszakban közel háromszáz helyi önkéntes csoport jött létre több ezer önkéntes részvételével. Ennek eredményeként a szervezet gyakorlatilag az egész ország területén jelen volt, biztosítva a humanitárius segítségnyújtás országos lefedettségét. A szervezeti struktúra ennek megfelelően fokozatosan átalakult. A kezdetben elsősorban budapesti központú és országos irányítású szervezet mellett megjelent a megyei szintű vezetési struktúra is, amely lehetővé tette a helyi problémák hatékonyabb kezelését. Ezt a struktúrát később, Magyarország európai uniós csatlakozása után regionális szervezeti rendszer váltotta fel, amely jobban illeszkedett az európai fejlesztési és támogatási rendszerekhez.

A karitatív szervezetek rendszerváltás óta eltelt első négy évének humánbiztonsági tevékenységét jelentős mértékben szabályozta az 1993-ban elfogadott szociális törvény. A 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról első alkalommal teremtett olyan jogi keretrendszert, amely lehetővé tette a szociális és karitatív tevékenységet végző civil szervezetek intézményfenntartói működését. A törvény rendelkezései értelmében azok a szervezetek, amelyek közhasznúságukat bizonyítani tudták, jogosulttá váltak arra, hogy az általuk végzett szociális és humánbiztonsági feladatok ellátásához állami támogatást igényeljenek. Ez a rendszer nemcsak a civil szervezetek működését stabilizálta, hanem az állami szociális rendszer terheit is csökkentette, mivel a karitatív szervezetek a társadalmi problémák kezelésében aktív partnerszerepet vállaltak¹³.

Ebben az időszakban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége már túlmutatott a klasszikus karitatív segítségnyújtáson. A szervezet jelentős mértékben hozzájárult az állami szociálbiztonsági rendszer működéséhez, valamint a humánbiztonság, a természeti és humanitárius katasztrófák elleni védekezés területén is fontos szerepet vállalt. Mindezek mellett már működésének első éveiben megjelent az egészségbiztonság dimenziója is a szervezet tevékenységében [66],[153]. A szervezet első kórházfenntartói és működtetői szerepvállalása a váci irgalmasrendi kórház átvételével kezdődött, amelyet Máltai Szeretetszolgálat néven működtetett. A kórház fenntartását a Szeretetszolgálat hosszú éveken keresztül biztosította, majd 2011-ben visszaadta az intézményt az eredeti fenntartónak, a Betegápoló Irgalmasrendnek. Az egészségbiztonsági szerep azonban ezt követően is megmaradt, sőt tovább erősödött a szervezet működésében [135]. A Szeretetszolgálat egészségbiztonsági tevékenysége kiemelkedő szerepet töltött be a magyar egészségügyi rendszerben, különösen a mentőszolgálat és a betegszállító egységek működtetésén keresztül [61]. Ezzel párhuzamosan a szervezet fontos műszaki fejlesztéseket is végrehajtott, amelyek lehetővé tették a mobil egészségügyi ellátás kialakítását. Ennek eredményeként mozgó orvosi rendelőket állítottak szolgálatba, amelyek különösen fontos szerepet játszottak a hátrányos helyzetű térségek egészségügyi ellátásában. A mozgó orvosi rendelők, a mozgó tüdőszűrő buszok, valamint az egészségügyi felszerelésekkel ellátott speciális tehergépjárművek olyan egyedi műszaki fejlesztéseknek tekinthetők, amelyek jelentősen növelték a szervezet egészségbiztonsági kapacitását. Ezek az eszközök lehetővé teszik, hogy a természeti vagy humanitárius

¹³ 1993. évi iii. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

katasztrófák sérültjeinek ellátását, illetve a menekültek egészségügyi támogatását a szervezet bárhol és bármikor biztosítani tudja. Ez az infrastruktúra a gyakorlatban olyan egészségbiztonsági szakfeladatokat is képes pótolni, amelyek egyébként az állami katasztrófavédelmi rendszer hatáskörébe tartoznának [207].

Napjainkban ezt az egészségbiztonsági rendszert további intézmények és programok egészítik ki. Ilyen például a Pomázi Szakorvosi Rendelőintézet működtetése, valamint a Bicskén működő Naszlady Attila Egészségfejlesztési Program, amely a telemedicina alkalmazásával az ország egyik legkorszerűbb egészségügyi szolgáltatási modelljét képviseli. A szervezet további fontos technikai fejlesztései közé tartozik a házi jelzőrendszeres segítségnyújtás rendszere is. Ez a szolgáltatás különösen az egyedül élő idős emberek számára jelent életmentő biztonsági hálót, hiszen vészhelyzet esetén gyors segítségnyújtást tesz lehetővé. A rendszer sikeressége miatt később számos más szervezet is átvette és alkalmazta ezt a modellt [220].

Hasonló jelentőségű innovációnak tekinthető a Webnővér informatikai rendszer, amely digitális platformon keresztül biztosít lelki gondozást, ápolási tanácsadást és egyéb humánbiztonsági szolgáltatásokat. A rendszer lehetővé teszi, hogy a felhasználók a világ bármely pontjáról segítséget kérhessenek, jelenleg magyar, angol és német nyelven [175].

A civil szervezetek működését tovább erősítette a 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről, amely újra értelmezte a közhasznúság fogalmát és annak feltételeit. A törvény értelmében a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kiemelten közhasznú szervezetként működhetett tovább, amely lehetővé tette számára, hogy a társadalmi feladatvállalás területén még szélesebb körű tevékenységet folytasson¹⁴. A szervezet a magyar társadalomban elsősorban szociálbiztonsági, humánbiztonsági és egészségbiztonsági szereplőként van jelen, ugyanakkor tevékenysége már a kezdetektől túllépte az ország határait. A Szeretetszolgálat a szomszédos országokban is képes humanitárius és katasztrófavédelmi feladatokat ellátni. Nemzetközi szerepvállalása már megalakulásának évében megkezdődött, amikor az 1989-es események során aktívan részt vett a keletnémet menekültek ellátásában. A szervezet 1989. augusztus 14. és november 14. között jelentős humanitárius segítséget nyújtott az NDK-ból érkező menekültek számára, amely közvetetten a Németország újraegyesítése folyamatának egyik fontos társadalmi tényezőjévé vált [226]. A Szeretetszolgálat nemcsak ellátást biztosított a menekültek számára, hanem segítette őket az osztrák határ felé történő eljutásban is. Ennek

¹⁴ 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről

érdekében térképeket készítettek, valamint az önkéntesek személyesen kísérték a menekülteket a határ közelébe [226].

A romániai forradalom időszakában indított segélykonvojok tovább erősítették a szervezet határokon átnyúló humanitárius tevékenységét. Hasonló jelentőségű volt a szervezet jelenléte az 1991-ben kirobbant délszláv konfliktusok idején, amikor a Jugoszláv háborúk következtében menekültek ellátásában és emberek kimenekítésében is részt vett [65],[67],[68].

Az 1990-es évek végétől egészen 2008-ig szinte minden évben történt olyan nemzetközi természeti vagy humanitárius katasztrófa, amelyben a Szeretetszolgálat is szerepet vállalt. Ezekben az esetekben különösen az egészségügyi és egészségbiztonsági segítségnyújtás területén töltött be fontos szerepet [84],[185].

A szervezet a fővárosi és Pest megyei intézményeinek működtetése mellett, valamint a közel háromszáz hazai önkéntes csoport ellátása és a hajléktalanellátás bővítése mellett több jelentős természeti katasztrófa kezelésében is részt vett. Az 1997-es lengyelországi árvíz idején, amikor az Odera folyó kilépett medréből és súlyos pusztítást okozott, a Szeretetszolgálat egészségügyi felszereléseket, fertőtlenítő szereket, élelmiszert és gyógyszereket szállított a katasztrófa sújtotta térségekbe. A rendelkezésre álló források szerint a segítségnyújtás mintegy hat kamionnyi szállítmányt jelentett [135].

A következő évben a Tisza felső szakaszának áradása okozott súlyos károkat Kárpátalja területén. Ebben az esetben a humanitárius segítség már jóval komplexebb beavatkozást igényelt, mivel az egészségügyi felszerelések és segélyszállítmányok mellett nyolc településen összesen mintegy 85 lakóház újjáépítését is megszervezte a Szeretetszolgálat. 1999-ben a Tisza áradása már Felső-Magyarország térségében okozott jelentős károkat. Az árvíz következtében több száz családot kellett kitelepíteni és ideiglenesen elhelyezni. Ebben a katasztrófahelyzetben a Szeretetszolgálat mintegy 950 család számára nyújtott segítséget lakóházaik helyreállításában, ingóságaik pótlásában, valamint egészségügyi és ételmezési szállítmányok biztosításával. A 2000-es és 2001-es évek szintén a tiszai árvizek jegyében teltek. Ezekben az években közel 610 kitelepített család ellátásáról kellett gondoskodni, majd az árhullám levonulását követően a Magyar Vöröskereszt szervezetével együttműködve – 50–50%-os arányban – összesen 1575 család lakóházának berendezését biztosították [148],[202],[222].

Mindeközben a kárpátaljai területek is súlyos árvízi károkat szenvedtek el. A térségben a lakosság szegénysége és a gyenge infrastruktúra miatt különösen nagy jelentősége volt a humanitárius segítségnek. A Szeretetszolgálat technikai felszereléseket, egészségügyi eszközöket, fertőtlenítő anyagokat és szaniter rendszereket biztosított a települések számára. Minél szegényebb egy közösség, annál alacsonyabb a katasztrófákkal szembeni ellenálló képessége, vagyis rezilienciája, így nehezebben képes megbirkózni egy természeti katasztrófa következményeivel [135].

A katasztrófahelyzetek során szerzett tapasztalatok és a humánbiztonság iránti elköteleződés következtében a Szeretetszolgálat tevékenysége az európai kontinensen kívülre is kiterjedt. 2004-ben a szervezet részt vett az indiai-óceáni cunami áldozatainak megsegítésében, elsősorban Srí Lanka területén [164]. Ez volt a szervezet első jelentős ázsiai humanitárius missziója. Ezt követően a Szeretetszolgálat egyre több nemzetközi katasztrófahelyzetben vett részt, ahol humanitárius és technikai eszközeivel támogatta a mentési és helyreállítási munkákat. A szervezet célja ezekben az esetekben nemcsak a közvetlen segítségnyújtás volt, hanem az állami és nem állami mentőszervezetek tehermentesítése is [27].

A 2000-es évek elejére a Szeretetszolgálat már jelentős katasztrófavédelmi raktárkészlettel rendelkezett. A készletek között megtalálhatóak voltak többek között tábori ágyak, sátrak, világítási rendszerek, áramfejlesztők, fűtési berendezések, tábori konyhák, informatikai és kommunikációs eszközök, egészségügyi felszerelések, mobil orvosi rendelők, teajáratok, takarók, tartós élelmiszerkészletek, szaniter rendszerek és fertőtlenítő anyagok. Ezek a készletek a szervezet logisztikai parkjának köszönhetően gyorsan mozgósíthatók voltak, így szükség esetén rövid időn belül bárhol bevetethők. Ennek a logisztikai rendszernek a hatékonysága jól megmutatkozott a 2005–2006-os dunai árvizek idején, amikor több ezer kitelepített ember elhelyezését kellett rövid időn belül megszervezni. A 2005-ös erdélyi árvíz esetében a szervezetnek nem kellett kitelepítési feladatokat vállalnia, azonban jelentős szerepet vállalt a helyreállításban, különösen iskolák és templomok felújításában [135].

A távol-keleti katasztrófák sorozata újabb nemzetközi feladatokat hozott a szervezet számára. A 2005-ös pakisztáni földrengés idején a Szeretetszolgálat sátorkórház felállításában vett részt, ahol az orvosmissziós csoport számos sérült ellátását végezte [178].

A szervezet jelen volt a 2006-os izraeli-libanoni háború idején is, ahol elsősorban élelmiszerbiztonsági és egészségügyi támogatást nyújtott. A következő években további

nemzetközi missziók következtek: 2007-ben Palesztina területén, majd 2008-ban Mianmar, Burma és Kína is igényt tartott a Szeretetszolgálat orvoscsoportjainak segítségére [143],[146].

Bár a katasztrófavédelmi tevékenység a szervezet működésének kezdete óta jelen volt, az ezredfordulót megelőző és követő évek gyakori természeti és humanitárius katasztrófái jelentős tapasztalatfelhalmozást eredményeztek. Ezek az események nemcsak a szakmai tudás bővüléséhez járultak hozzá, hanem szükségessé tették a humán és technikai erőforrások folyamatos fejlesztését, valamint új műszaki rendszerek kialakítását is. Az ezredfordulót követően a szervezet felismerte, hogy a katasztrófavédelmi beavatkozások hatékonysága nagymértékben függ a bevethető szakemberek és önkéntesek felkészültségétől. Ennek érdekében kiemelt hangsúlyt kapott a képzési és oktatási rendszer fejlesztése [149],[154],[156],[159].

A karitatív szervezetek katasztrófavédelmi szerepvállalását jogilag is megerősítette a 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről, amelynek 18. §-a szabályozza az önkéntes és karitatív szervezetek részvételét a katasztrófavédelmi intézkedések kezelésében. Ennek alapján a Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2012-ben együttműködési keretmegállapodást kötött a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság szervezetével [171],[179]. Ez a megállapodás keretet biztosít a szervezet részvételéhez a természeti és humanitárius katasztrófák kezelésében. A megállapodás értelmében a Szeretetszolgálat minősített katasztrófavédelmi szervezatként vesz részt a humanitárius és természeti katasztrófák kezelésében, a katasztrófavédelmi irányítási rendszer keretein belül. A szervezet katasztrófavédelmi csoportja rendszeresen szervez gyakorlatokat, szakmai képzéseket és oktatásokat, valamint aktívan részt vesz hazai és nemzetközi katasztrófavédelmi gyakorlatokban [193]. A Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenységben betöltött előnye részben abból fakad, hogy már a kilencvenes évek közepére rendkívül kiterjedt országos hálózatot épített ki. Számos megyében több tucat településen működik önkéntes csoport vagy intézmény, amely lehetővé teszi, hogy a szervezet az ország szinte minden térségében gyorsan jelen tudjon lenni. Ez a hálózati struktúra biztosítja, hogy szükség esetén gyorsan mozgósítható legyen a humán erőforrás, ami a katasztrófavédelmi beavatkozások egyik kulcsfontosságú tényezője. Az ilyen mértékben kiterjedt, országos jelenléttel rendelkező civil hálózat ma is ritkaságnak számít a humanitárius szervezetek között [135].

A tízéves emlékv során a szervezet országos hálózattal rendelkezett, és szociális szerepe már megkerülhetetlen volt, különösen az 1997-ben elnyert Kiemelt Közhasznú szervezeti státusz

révén, amely lehetővé tette az Európai szintű szakmai konferenciák megrendezését és szervezését [152]. Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása újabb szervezeti átalakulást hozott, amelynek következtében az országos működés hét regionális központra tagolódott, élükön a Budapesti székhelyű Országos Központtal. A regionális felosztás az állami régiók szerkezetét követte, ami kiemelten fontos volt az uniós pályázatok szakszerű és átlátható elbírálása szempontjából [135].

A Szeretetszolgálat az Európai Unió csatlakozás évében, amely egyben a szervezet 15. évfordulója is volt, az Országos Központ telephelyén magas rangú diplomáciai jelenlét mellett (Német kancellár, Magyar Államfő és további méltóságok) avatta fel a Befogadás szobrát, és ünnepelte az 1989-es NDK-menekültek megsegítéséért kitüntetett egykori önkénteseket [43]. A befogadás és a jelenlét a szervezet alapfilozófiáját képviseli: a rászorulóknak legfontosabb szükséglete, hogy valaki jelen legyen az életükben, elfogadja és befogadja őket [44]. Ezt a szemléletet képviselte a szervezet az NDK-menekültek esetében, és ugyanígy érvényes minden természeti és humanitárius katasztrófa során. A katasztrófa sújtotta személyek befogadása és életükben való jelenlét a kor legnagyobb pszichoszociális segítsége, míg a többi műszaki és humanitárius támogatás hozzáadott értéket jelent, amelyet csak az önkéntes és elkötelezett szakmai csapat képes hitelesen közvetíteni. A szervezet regionalizációja és az uniós csatlakozás új szemléletet hozott, amely gyors intézményesülést eredményezett [42]. A regionális központok – Budapest, Miskolc, Debrecen, Szeged (később Kecskemét), Pécs, Székesfehérvár (később Tata) és Győr – már nem csupán az önkéntes csoportok alakulását és működését koordinálták, hanem tudatosan keresték a regionális szociális és társadalmi problémák megoldásait [5]. Tevékenységi területük széles skálát ölel fel: a szegénység elleni küzdelem, az idősek gondozása, a fogyatékkal élők támogatása, a magányos emberek felkarolása, hajléktalanoknak otthoneremtés, szenvedélybetegek gyógyítása, katasztrófák áldozatainak segítése, hátrányos helyzetű gyermekek oktatásának elősegítése, tehetséggondozás, elmaradott régiók felzárkóztatása, munkanélküliség elleni küzdelem, közösségteremtés, lakhatási programok indítása, gazdasági fejlesztés és szemléletformálás [53],[55],[59].

Gyakorlatilag a szociális problémák és a megoldásra váró kérdések teljes spektruma a Szeretetszolgálat fókuszába került. Országos szinten folyamatosan indultak új intézmények, programok és kísérleti projektek, amelyek révén a szervezet képes volt jelentős humanitárius problémákat kezelni, társadalmi szemléletet formálni, és kiemelkedő társadalmi támogatottságot élvezni [150]. A humánbiztonsági tevékenységeket az egészségügyi

innovációk és műszaki fejlesztések emelték kiemelkedő színvonalra, lehetővé téve olyan mobil egészségügyi szolgáltatások bevezetését, amelyek korábban csak intézményi keretek között voltak elérhetők [155]. Ilyen például a tüdőszűrést végző mobilbusz, amely bárhol bevethető, vagy a Mozgó Orvosi Rendelők, amelyek a katasztrófa sújtotta területeken is képesek orvosi ellátást biztosítani, és amelyek infrastruktúrája egyedülálló egészségügyi szolgáltatást nyújt. Ezek a fejlesztések nemcsak Magyarországon, hanem külföldi, konfliktusos régiókban is alkalmazásra kerülnek, ahol nagy szükség van rájuk [135].

Az önkéntes csoportok segélyezési szerepe továbbra is jelentős maradt: magánszemélyeknek és intézményeknek egyaránt juttattak élelmet, ruhát, egészségügyi eszközöket és különféle berendezéseket. 2000 és 2010 között a szervezet humánbiztonsági tevékenysége tizenegy természeti és humanitárius katasztrófa során volt jelen, műszaki infrastruktúráját és szakértői humánerőforrásait mozgósítva. Ezek az események a következők voltak: 2000 – dunai és tiszai árvizek; 2001 – tarpai gátszakadás és beregi áradás; 2004 – a Sri Lankai cunami áldozatainak segítése; 2005 – nyikói (Erdély) áradások és pakisztáni földrengés; 2006 – indonéziai vulkánkitörés és libanoni menekülttáborok; 2007 – sátoraljaújhelyi viharkárok; 2008 – kínai földrengés; 2010 – felsőzsolcai áradások és a MAL Zrt. vörösiszap-katasztrófája [28],[29],[36].

Fontos mérföldkő a Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenységében az 2009-ben megtartott első önálló katasztrófavédelmi gyakorlat, ahol a szervezet már nem pusztán résztvevőként, hanem szervezőként és szakmai koordinátorként jelent meg, megerősítve ezzel hazai és nemzetközi szintű szakmai hitelességét [158],[160],[167],[194],[197].

Az elmúlt évtizedek társadalmi problémái, a humánbiztonsági kérdések és a szaporodó természeti, valamint humanitárius katasztrófák következtében a Magyar Állam és biztonságvédelmi szervei arra a felismerésre jutottak, hogy a szociális, egészségügyi, humanitárius és katasztrófavédelmi területeken a civil szervezetek (NGO-k) jelenléte elengedhetetlen a hatékony védekezés, az életmentés és a károk helyreállítása érdekében. Ez a szemlélet mára már globálisan is gyorsan terjed, hiszen a 21. század nemzeti és nemzetközi humánbiztonsági szervezeteinek paradigmaváltása alapvetően átalakítja az ember biztonságáról alkotott gondolkodását, egyúttal az emberi biztonság fogalmát is teljesen új kontextusba helyezi [107]. Ma a humánbiztonság egy rendkívül komplex rendszert alkot, amely eltérő gyakorlatok mentén ugyan, de minden esetben az embert helyezi a középpontba, nem az államot, a birodalmat vagy bármely közösséget. Függetlenül attól, hogy az érintett ember ki, hol

tartózkodik, miért van ott, milyen származású, neme, vallása, kultúrája, gondolkodása vagy bőrszíne milyen, az ő életének, jogainak és lehetőség szerint értékeinek védelme kötelező [87].

Ezt a szemléletet tükrözi a Magyar Állam és a Máltai Lovagrend által 2010-ben elfogadott és aláírt 2010. évi CXL. törvény, amely részletesen rendelkezik a Szeretetszolgálat tevékenységeiről, törvényi szintre emelve azok fontosságát¹⁵. A szervezet kárpát-medencei tevékenysége már évek óta kiterjedt volt, és nagyobb katasztrófák esetén az Európai kontinensen kívül is megjelent. 2010 után azonban új szakmai szempontok alapján, a globális humánbiztonság elveit követve, olyan térségekben is aktívvá vált, ahol emberek millióinak életbiztonsága, egészségbiztonsága és emberi méltósága volt a legnagyobb veszélyben. Ilyen régió ma többek között az Afrikai Szubsahara, különösen a keleti afrikai országok, köztük Uganda, Kenya és Tanzánia [172],[174]. A szervezet Kelet-Afrika térségében való megjelenése nem csökkenti a nemzeti és európai programok számát; épp ellenkezőleg, a szakmai képességek bővülésével egyre több területen képes humánbiztonsági feladatokat ellátni, miközben a nemzeti szociális rendszerben is kiemelkedő szerepet tölt be a 2010-es évektől kezdődően. A szervezet által kiválasztott Kenya, Uganda és Tanzánia olyan országok, amelyek jelentős nyomornegyedekkel rendelkeznek, és ahol a tisztavíz-ellátás kritikus helyzetben van. A fertőzések kockázata rendkívül magas, ami különösen a gyermekek életét veszélyezteti. Ennek megfelelően a szervezet úgy döntött, hogy szanitációs központokat és víztisztító rendszereket fejleszt és épít ki, amelyek révén jelentősen csökkenthető a fertőzések terjedése, és a leginkább veszélyeztetett csoportok, elsősorban gyermekek és idősek életbiztonsága javítható [188].

Ugyanezen időszakban a hajléktalanellátás, a gyermekvédelem, a fogyatékkal élők támogatása, a műszaki rendszerek fejlesztése, valamint az oktatási feladatok vállalása főként a hátrányos helyzetű településeken nagyszabású szociális hálózatok kialakulását eredményezte. A feladatrendszerek mérete és összetettsége miatt külön működésű szakalapítványok, mint az MMSZ Iskola Alapítvány, sportegyesületek és nonprofit Kft-k jöttek létre, hogy az országos szintű feladatok decentralizált és szakorientált elvégzése minél hatékonyabb legyen [135].

A Szeretetszolgálat 2011-ben visszaadta a Váci Szeretetskórházat, amelyet 1995 óta működtetett, a Betegápoló Irgalmasrendnek, azonban 2021-től Pomázon, Boldog Gellért Szakkórház néven ismét egy komplex egészségügyi intézmény tulajdonosa és működtetője lett.

¹⁵ 2010. évi CXL. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispótyalos Rend közötti Együttműködési Megállapodás kihirdetéséről

A Máltai Lovagrend több évszázados tevékenységéből adódó értékrendje megköveteli, hogy a szervezet az egészségbiztonsági feladatokat kiemelt jelentőséggel lássa el. Ezt a szemléletet tükrözi a Szíriába küldött önkéntes orvosok részére eljuttatott egészségügyi eszközök és gyógyszerek adománya, a Heves megyei egészségfejlesztési programok, a líbiai harcok sérültjeinek ellátása, a szolnoki gyermekkórházban teljesített szolgálat, valamint az Ukrajnában indított és folytatott újraélesztő-oktató képzések. Ezért a 2012-es év a szervezet sokrétű tevékenységeinek éve volt, hiszen a fent említett programok a hazai tevékenységekkel párhuzamosan fejlődtek, gyarapodtak és teljessé váltak ki [135].

A 2013-as év kiemelkedő volt a Szuverén Máltai Lovagrend 900. évfordulója miatt, amikor a rend minden szervezete részt vett a találkozón a Római központban, majd az eseményt pápai köszöntő zárta. Ebben az évben a szervezet fontos új projektek megvalósításában is részt vett. Ilyen volt az EVRECA projekt, amely a Karib-térség katasztrófavédelmi önkéntességének fejlesztését célozta, a BE DRIN albániai katasztrófavédelmi oktató program, valamint a V-IOLA projekt, amely a digitális katasztrófavédelmi képességek fejlesztését szolgálta Szerbiában és Montenegróban [152]. Természeti katasztrófákból sem volt hiány 2013-ban: a szervezet a dunai árvíz elleni védekezésben jelentős szerepet vállalt Győrtől Bajáig, és az egészségbiztonság terén újabb szerepet kapott a Máltai Sportegyesület megalapítása, amely lehetőséget biztosít a hátrányos helyzetű, esélytelen, de tehetséges gyermekek és fiatalok számára [40]. A magyar egészségügy egyik fontos fejlesztéseként ekkor indult a Webnővér honlap, amelyen keresztül mindenki tájékozódhatott az otthoni gondozás, az idősgondozás, gyermekgondozás vagy sérült személyek ápolásának kérdéseiről, valamint a jogi tanácsadásról [175]. Ez az innováció 2014-ben jelentős előrelépésnek számított, hiszen az interneten minden olyan információ elérhetővé vált, amely a gondozás minden területét lefedi.

A 2014-es év a szervezet megalakulásának 25. évfordulója is volt. A jubileumi rendezvényen a központban magas rangú bel- és külföldi politikai, kulturális képviselők is részt vettek, díjakat és elismeréseket adtak át, valamint felavatták a befogadás szimbólumát képviselő Rieger Tibor (Kossuth-díjas) szobrát, amely ma is a szervezet központjában található [45]. Ebben az évben a szervezet a természeti katasztrófák elhárításában sem maradt tétlen: Szerbia nagyon hideg tél után árvízzel szembesült, és a Szeretetszolgálat részt vett a károk elhárításában és az újjáépítésben [180].

A 2015-ös év a felgyorsult migrációs hullám miatt kiemelkedően nagy humanitárius kihívásokat jelentett. A Keleti pályaudvaron kialakult tömeges helyzet humanitárius

katasztrófával is végződhetett volna, ezért a szervezet önkéntes és alkalmazott vészhelyzetkezelési csoportjai, mentőszolgálat és mozgó orvosi rendelői aktívan részt vettek a feltorlódott menekültek ellátásában, gondozásában, étkeztetésében és egészségügyi szolgáltatás biztosításában. Az év során a déli határ mentén belépő, legtöbbször a zöldhatáron illegálisan érkező menekültek, gyakran gyermekekkel és nőkkel, kimerülten, éhesen és különböző sérülésekkel érkeztek. A szervezet egészségügyi és műszaki komponensei folyamatosan rendelkezésre álltak, miközben a nyugati határon is jelen voltak, élelmet osztottak, egészségügyi ellátást biztosítottak, valamint egyéb alapvető szükségleteket elégítettek ki. A kiemelt határmenti jelenlét során a szervezet több száz önkéntest mozgósított, ezáltal tehermentesítve az állami védelmi szervezeteket és infrastruktúráikat. Időnként országosan 15–18 ponton is napi 24 órában biztosították a működést, így megelőzve a humanitárius katasztrófa kialakulását [186],[187],[189]. A menekültek ellátása nem korlátozódott Magyarországra: a szervezet Horvátországban, Szerbiában és Szlovéniában is humánbiztonsági feladatokat látott el. Szerbiával külön megállapodást kötöttek a délvidéki területeken rekedt menekültek ellátására, legális keretek között [38],[196]. A későbbi években a szervezet Olaszország menekülthullámainak ellátásában is részt vett, mivel Magyarország déli határainak lezárása csökkentette a hazai menekültek számát, de az Európába igyekvő menekültek száma nőtt, és útvonalai megváltoztak [39]. Ugyanakkor a szervezet ebben az időszakban részt vett számos nemzetközi szakmai fórumon és kerekasztal-beszélgetésen, a WHO, az ICRC és az Európai Parlament szervezésében Rómában, Bécsben, Münchenben, Kassán és más városokban, összesen közel 30 eseményen [135]. A fórumok gyakorisága a migrációs válság következménye volt, és indokolta a humánbiztonsági állami és civil szervezetek folyamatos szakmai egyeztetését.

Magyarországon a szervezet a szociális alaptevékenységét is magas szinten folytatta, különösen az ország legszegényebb településein élő emberek integrációját segítve. Emellett 2015 után az Európán kívüli tevékenysége is fokozódott: Kelet-Afrikában, a Közel-Keleten és Ázsiában számos természeti és humanitárius katasztrófa következtében humánbiztonsági bevetéseken alkalmazták tudásukat és műszaki eszközeiket, mint a tüdőszűrési mobil rendszerek, mozgó orvosi rendelők, mentők, betegszállítók és falszárító gépek [157].

Bár 2016-ban csökkent a migrációs nyomás a déli határon, a menekültek továbbra is a szerb-magyar zöldhatárt tekintették potenciális útvonalként. Emiatt a szervezet több száz önkéntessel és alkalmazottal folytatta aktív részvételét a déli és nyugati határon, napi 24 órás ügyeletet

biztosítva, elsősorban a Röszei határ és a Hegyeshalomi határátkelő környékén. Ebben az évben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szokatlan módon együttműködési megállapodást kötött a Szerb Kormány képviselőjével, amelynek értelmében a határzár felépítése miatt a Vajdaságban rekedt menekültek ellátásában is aktívan részt vett [25].

A migrációs válság európai szintűvé válása lehetőséget teremtett szakmai fórumok és rendezvények létrehozására, amelyeket többnyire az ENSZ szakosított intézményei szerveztek Münchenben, Bécsben, Brüsszelben és más városokban. Ezeken a fórumokon a Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi munkacsoportja is részt vett, ahol magas színvonalú szakmai képzések valósultak meg a szervezet vészhelyzetkezelési csoportja számára [135].

A Közel-Kelet konfliktusai következtében számos egészségügyi létesítmény megsemmisült, ami komoly egészségbiztonsági problémát jelentett a térségnek. Ennek megfelelően a szervezet 2016-ban Kelet- Allepóban egyik kórházának egy részét felújította, hogy a polgárháborús övezet sérültjei számára biztosítsa az egészségügyi ellátást [198].

A folyamatos szociálbiztonsági feladatok, amelyeket ekkor már többnyire szakosított intézmények keretein belül végez a szervezet, nemzeti és nemzetközi szinten is kiemelkedővé tették a Szeretetszolgálatot. Tevékenysége a globális szociális feladatok minden területére kiterjed: társadalmi és közösségi szempontból, anyagi és jóléti előmozdításban, együttérző és a közösségek érdekeit szem előtt tartó elvek mentén, valamint a szociális készségek, a szocializáció és a humanitárius elvek érvényesítésében. A szervezet tevékenysége így egyszerre ötvözi az életmentő és értékmentő szerepkört.

Mivel a Szeretetszolgálat már évek óta végez humanitárius és katasztrófavédelmi tevékenységet Afrika és a Közel-Kelet térségében, a civil szféra nemzetközi fórumain is aktívan részt vesz. Ilyen például az I. Közép-európai Civil Konferencia 2017-ben, ahol a szervezet szakmai ismereteit osztotta meg a résztvevőkkel. Ugyanebben az évben a szervezet a Veronai buszbaleset kapcsán kiemelkedő pszichoszociális szerepet töltött be, segítve a tragédiában elhunytak hozzátartozóit [135]. 2017-ben indult a venezuelai magyarok visszatelepítési programja, amely a hazaköltöző, magyar gyökerekkel rendelkező venezuelai állampolgárok életének védelmét célozta, és a program éveken át zajlott, a mai napig folytatódik. Ugyanebben az évben a szervezet folytatta az állami szociális intézmények átvételét Budapesten és vidéki településeken, ahol szakmai tudásával és a máltai eszmeiség szellemiségével megkönnyítette az intézmények dolgozóinak és ellátottjainak mindennapjait. A 2018-as év szintén jelentős volt:

a nemzetközi programok folyamatosak maradtak, a hazai intézmények bővülése sem állt le, azonban ebben az évben már az oktatási intézmények bevonása is erőteljesebbé vált a Máltai Iskola Alapítvány keretein belül. Emellett bővültek az infrastrukturális fejlesztések, az egészségügyi rendszerek és kiszolgáló egységek (mosoda, fürdő, varroda, asztalos műhely, rádióműsor, díjak alapítása). Kiemelt humánbiztonsági kihívást jelentett a pakisztáni keresztények kimenekítése a veszélyes térségekből, amely során a program lebonyolítói gyakran komoly személyes veszélynek voltak kitéve [190]. A 2019-es év mérföldkő a szervezet életében, amely ekkor ünnepelte megalakulásának 30. évfordulóját. Ebben az évben indult el a Magyar Állam támogatásával a szervezet nagymérvű szociális programja, amely a FeTe – Felzárkózó Települések projekt keretében az ország azon településeit integrálja újra a gazdasági, munkaerőpiaci, oktatási és egészségügyi rendszerekbe, amelyek az elmúlt 30 évben kimaradtak a fejlődésből. A projekt keretében mind a 300 kiválasztott településre egyedi diagnózis készül, amely alapján végrehajtható a rehabilitáció. A program nemcsak állami, hanem Európai Unió forrásokat is képes bevonni, célja a települések lakóinak értékeinek megőrzése, az elvándorlás megállítása, az egészségügyi problémák csökkentése és a további pusztulás megelőzése. A FeTe projekt mintáját a szervezet korábbi Jelenlét programjai szolgáltatták, amelyek sikeresen rehabilitáltak többek között Tarnabod, Tarnasádnagy, Erk településeket, valamint Monor városának szegregátumát [135].

A következő évek új kihívásokat hoztak, különösen a globális Covid-19 világjárvány formájában, amely alapjaiban változtatta meg az emberiség eddigi attitűdjét és szemléletét. A szervezet szociális ellátó rendszere, egészségügyi szakfeladatai és katasztrófaelhárító tapasztalata hatalmas felelősséget rótt alkalmazottjaira és önkénteseire. Elsődleges feladatként az idősothonok lakóinak védelme, az utcán élő védtelen szegények megóvása, valamint a mélyszegénységben élő közösségek támogatása került előtérbe. A szervezet az egészségbiztonság terén gyorsan reagált: kijelölt szűrőállomásokat működtetett országosan, különösen a fővárosban, és részt vett az oltási kampányok lebonyolításában. Saját fenntartású intézményeinek lakóit soron kívül oltották be, majd ezt követően a lakosság széles körének biztosították az oltást. Kritikus helyzetekben, amikor a fertőtlenítő anyagok és védőeszközök hiányoztak, a szervezet saját készleteit mozgósította, és szükség esetén saját előállításban pótolta azokat, hogy más intézmények és szervezetek számára is biztosítani tudja a szükséges eszközöket [135]. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat minden kapacitását mozgósította: kommunikációs csapatát, logisztikai központját, vészhelyzetkezelési önkénteseit és alkalmazott humánerőforrásait, egészségügyi komponenseit, mentőit, mozgó orvosi rendelőit, valamint

szűrésre alkalmas mobil rendszereit. Magyarország minden közigazgatási régiójában jelen van a szervezet, így nincs olyan járás, ahol ne tudott volna aktívan segíteni kiterjedt szakmai tudásával.

Ebben az időszakban, 2022 februárjában váratlanul kitört az orosz–ukrán háború, amelynek következtében emberek milliói indultak útnak nyugat felé. Az ukrán határnál kialakult humanitárius katasztrófa azonnali reagálást követelt meg azoktól a civil és humanitárius szervezetektől, amelyek az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság akkreditált és minősített partnerei voltak. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat már az első menekültek átlépésénél jelen volt a határnál teljes műszaki eszközrendszerével, valamint erre kiképzett önkénteseivel és alkalmazottjaival. A gyors reagálás szükségessége ebben a katasztrófában is bizonyította, hogy a civil szervezetek reakcióképessége gyakran meghaladja az állami védelmi szervekét. A civil szervezetek rugalmasak, felkészültek, készenléti állapotban vannak, és országos kiterjedésük miatt gyorsan tudják mozgósítani humánerőforrásaikat. A háború kitörése óta a Magyar Máltai Szeretetszolgálat több százezer menekültet látott el, több tízezer embernek biztosított szállást, és a menekülthullám elhúzódása miatt kiemelkedő erőforrásokat mozgósított a menekültek integrációs projektjeinek lebonyolítására. A szervezet tevékenységének hatékonysága érdekében országosan több menekültellátó központot hozott létre, biztosítva, hogy a nagy létszámú menekültek ellátása szakszerűen történjen, és minden esetben megfeleljen az emberi méltóság követelményeinek. Emellett az országban maradt menekültek számára megfelelő lakhelyet és munkalehetőséget biztosított. Integrációs és pszichoszociális szolgáltatásai napjainkban is országos lefedettséggel működnek, különös figyelmet fordítva az Észak-Alföldi régióra, ahol a humanitárius válság alapvetően keletkezett [7],[14].

A szociális és egészségügyi tevékenységek folyamatos gyarapodása 2023-ban is folytatódott. Ebben az évben a szervezet a Pomázi Kórházat vette tulajdonába, amely a Boldog Gellért Szakellátó Központ nevet kapta a Máltai Lovagrend alapítójáról. Ezzel a szervezet fontos egészségügyi komponenssel bővült, amelyet természeti és humanitárius katasztrófák esetén is hatékonyan tud alkalmazni és hasznosítani [214].

2023-ban Törökország–Szíria térségét váratlan földrengés sújtotta, amely komoly kihívás elé állította a védelmi szerveket, így a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak is át kellett csoportosítani erőforrásait a katasztrófa enyhítése érdekében. Elsősorban Aleppóban mozgó

orvosi rendelők kerültek bevetésre, majd a törökországi áldozatok számára gyógyszerekkel, élelemmel és egyéb orvosi eszközökkel nyújtottak segítséget [201],[211],[212].

A szervezet műszaki rendszereinek folyamatos fejlődése az elmúlt 35 év során végig tetten érhető. Magasan képzett személyzete folyamatos innovációval keresi azokat a megoldásokat, amelyek révén a legkiszolgáltatottabb helyzetbe került emberek számára is biztosítani tudják az egészségbiztonságot. A természeti és humanitárius katasztrófák menekültjei, a hajléktalan emberek, valamint a legszegényebb települések lakói továbbra is a szervezet fő fókuszában állnak, amelyet a műszaki fejlesztések és egészségügyi komponensek révén igyekeznek minél hatékonyabban biztosítani.

A legújabb fejlesztéseket 2022-ben Bicskén kezdték meg, és 2023-ban indult el a Naszlady Attila Egészségügyi Program (NEAP). A program alapvető célja a Telemedicina néven ismert mobil egészségvizsgálatok, szűrések és gyógyszeradagolások helyben történő biztosítása, így a betegnek nem kell utaznia az ellátásért. Ez a fejlesztés lehetővé teszi, hogy minden katasztrófa sújtotta embert elérjen az orvosi vizsgálat, és csökkentse az egészségügyi kockázatok mértékét [208]. Az 1989-ben bejegyzett Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2025-re olyan szintű fejlődésen ment keresztül a humánbiztonsági területeken, hogy tevékenysége nélkülözhetetlen lett a katasztrófavédelem, a szociális ellátórendszer, az egészségügy, az integrációs rendszerek és a humánbiztonság minden szegmense számára Magyarországon és azon kívül egyaránt. A szervezet megalakulásától 2024-ig az alapító elnök, Kozma Imre vezette a szervezetet. Halálát követően a Máltai Lovagrend új elnököt jelölt a szervezet vezetésére, biztosítva a működés folytonosságát és a humánbiztonsági küldetés további erősítését.

2. Fejezet

Első hipotézis megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása

***Hipotézis 1:** Igazolhatónak látom, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, mint karitatív és humanitárius szervezet, sikeresen vehet részt a természeti és a humanitárius katasztrófavédelmi tevékenységekben az állampolgárok biztonságérzetének növelése érdekében, mert ezáltal hozzájárulhat a hazai katasztrófavédelem rendszeréhez és kiegészítheti a hivatásos mentőszervezetek erőforrásait.*

Az általam megfogalmazott hipotézis bizonyításához a szervezet történetének kronológiai sorrendjét követve mutatom be, hogyan kezdte el tevékenységét a civil, karitatív szervezet a

katasztrófavédelem területén, milyen természeti és humanitárius katasztrófák során vállalt aktív szerepet, valamint hogyan működött és működik együtt a Magyar Állam katasztrófavédelmi és rendvédelmi szerveivel, javítva a polgárok biztonságát, és növelve az állami szervek hatékonyságát. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) harminchat éves története során – nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt – folyamatosan jelen van a közösségekben, kiemelt figyelmet fordítva a katasztrófavédelmi feladatokra országos szinten. A szervezet kialakulásának és elterjedésének megértéséhez szükséges megismerni kezdeti alapelveit, célkitűzéseit, valamint az alapítók szándékait.

Az MMSZ-t 1989. február 10-én jegyezte be a Fővárosi Bíróság a 01-02-000010 számú nyilvántartási számon, így a magyar törvények életbe lépése után szinte az elsők között alakult meg civil szervezetként, hiszen a magyar jogszabályok 1989. február 4-től tették lehetővé hivatalosan az ilyen jellegű szervezetek megalakulását és bejegyzését. Fontos megjegyezni, hogy a szervezet nem hivatalos működése már 1987-től megvalósult, kezdetben informális formában [69]. A Nyugat-Németországban élő Magyar Máltai Lovagok közbenjárásával, valamint az emigrációban élő magyarok segítségével folyamatosan érkeztek a Magyar Népköztársaságba használt, de még jó állapotú orvosi műszereket szállító kamionok. Ezek az eszközök elsősorban állami kórházakba és egészségügyi intézményekbe kerültek, ahol az orvostechikai felszereltség gyakorlatilag hiányos volt [135].

Kezdetben a szállítmányokat egy-egy kórház igényei szerint irányították, azonban a szállítmányok mennyiségének növekedésével szükségessé vált egy központi raktár létrehozása, ahonnan logisztikai módszerekkel lehetett szétosztani az eszközöket. A cél az volt, hogy a műszerek olyan intézményekbe kerüljenek, ahol valóban szükség van rájuk, és ne maradjanak használaton kívüli vagy felesleges eszközök. Kezdetben a szállítmányok szervezői az Esztergomi Érsekségnél kerestek lehetőséget a bázis kialakítására, azonban az Állami Egyházügyi Hivatal közbeavatkozása miatt nem kaptak engedélyt. Ennek következtében a szállítmányok szervezői a Zugligeti Szent Család Plébánia akkori plébánosához fordultak, aki már korábban is kiemelkedett papi tevékenységével és a közösség iránti elkötelezettségével [69]. A hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek során az állam bizonyos mértékig figyelemmel kísérte a plébánia tevékenységét, sőt, időnként a fekete bőrkabátosok is felkeresték a közösséget és annak vezetőjét, de komolyabb retorziókra nem került sor. 1987-től a Nyugat-Németországból érkező szállítmányok már nem ad hoc módon jutottak el az egyes egészségügyi intézményekhez, hanem a plébánia pincéje szolgált logisztikai bázisként, ahonnan országos

szinten osztották szét a műszereket. Két éven át, a hivatalos megalakulás előtt, az MMSZ már jelentős értékű orvosi eszközöket juttatott el szinte minden magyar egészségügyi intézménybe. A hivatalos megalakulás után a szállítmányok intenzitása tovább növekedett, különösen az 1989. augusztus 14. és november 14. között lezajlott NDK-menekültek ellátása kapcsán végzett katasztrófavédelmi tevékenység után [72].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi szerepének kialakítására irányuló törekvések 1990-re kristályosodtak ki. Az alapítók sajtótájékoztató formájában jelentették be, hogy a szervezet „katasztrófavédelmi szolgálatot” kíván létrehozni a Németországtól kapott több mint 100 millió márka értékű felszerelés felhasználásával [82]. A közlemény szerint a műszaki eszközöket országos kiterjedésű bázispontokon helyezik el, egy budapesti és öt vidéki helyszínen. Az MMSZ kuratóriumának közös erőfeszítései révén a szállítmányt a szervezet megkapta, és az eszközök hasznosítását az állami védelmi szervekkel együttműködve végezték. A katasztrófavédelmi tevékenység kialakításáról készült stratégiai dokumentumokat az akkori miniszterelnöknek, valamint az összes érintett minisztériumi vezetőnek is megküldték, amelyeket a dolgozat végén mellékletként csatolok [76],[77].

2.1. Az 1989-es NDK menekültek befogadása

A most már hivatalos formában működő szervezet első, s talán legmeghatározóbb katasztrófavédelmi tevékenysége az NDK-menekültek táborainak felépítése 1989 augusztusában és azok több hónapon át való működtetése volt [71]. Ez a történet gyakorlatilag a szervezet alappillérvé vált, amely majd egész történetét meghatározta. Kelet-Németország állampolgárainak azon döntése, hogy a baráti országokban eltöltött nyári pihenésük után már nem kívánnak visszatérni a Német Demokratikus Köztársaságba, hanem megpróbálnak Magyarországra nyugati határán át a Német Szövetségi Köztársaságba eljutni, komoly politikai előzmények határozták meg. Ugyanis két alapvető ténytet kell kiemelnünk az 1989-es magyar belpolitikai történésekből. Az egyik a Magyar Kormány azon döntése, hogy a nyugati műszaki határzár kerüljön lebontásra, annak magas, tarthatatlan költségei miatt, ugyanis a magyar állampolgárok útlevele szabad kiutazást tett lehetővé, így már nem érdekük a zöldhatár megsértése. A másik nagyon fontos tény pedig az, hogy Magyarország csatlakozik a Genfi menekültügyi konvencióhoz, ezzel gyakorlatilag kivonja magát az egyoldali szerződések teljesítése alól, mely szerint a visszatérni nem szándékozó, vagy határsértés bűnét elkövető baráti országok állampolgárait visszaküldjék, vagy átadják származási országuk hatóságainak [223],[228]. Ez a két fő tény a mozgatórugója az év eseményeinek, de természetesen sok apró,

de nem jelentéktelen esemény is szerepet játszott a „csodák évének” nevezett időszakban. Ilyen volt a Gorbacsovi glasznoszty és peresztrojka politikájának meghirdetése, a hidegháborús légkör enyhülése, a Keleti-blokk államainak reformtörekvései. Mindezek tükrében történik meg, hogy a Kelet-német állampolgárok a magyarországi, bulgáriai és romániai területekről megrohamozzák az NSZK nagykövetségét Budapesten, majd ugyanezen módszerrel találkozunk Prágában is, a későbbi hónapokban. Budapest NSZK nagykövetsége 1989 augusztus első napjaiban olyan nagy tömegű Kelet-német állampolgár megjelenésével szembesült, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vált annak működése, ezért bezárásra került [225]. Az áttelepülni akarók magas létszáma miatt, már az épület körüli utcákban, járdákon telepedtek le a Kelet-német állampolgárok. Magyarország belpolitikai eseményei ezen időszak után felgyorsultak, olykor-olykor átláthatatlan fordulatok jellemezték, a döntéshozók részben nyaraltak vagy éppen nyaralni készültek, a folyamatok bonyolódtak, a szereplők érthetetlenül álltak az ismeretlen helyzetek előtt, ugyanis humanitárius katasztrófa kibontakozásának lehetőségét látták, mert az áttelepülni kívánó polgárok hajthatatlanok voltak, és egyre többen érkeztek. Magyarország még szocialista állam, nem működnek a nyugati államokéhoz hasonlóan civil, karitatív szervezetek, hogy a kialakult humánbiztonsági problémát gond nélkül megtudják oldani. A Magyar Vöröskereszt ugyan létezik, de az állampárt direktívái szerint egészségügyi szerepet tölt be, az Egyházak karitatív szervezetei közül csak a nemrég bejegyzett Magyar Máltai Szeretetszolgálat végez szociális tevékenységet, de katasztrófavédelmi tevékenységhez infrastrukturális hiányosságokkal rendelkezik. A helyzet gyors alakulása nem tett lehetővé a hosszas mérlegelést a döntéshozók számára, hanem meg kellett keresni azon humánbiztonsági aktorokat, akik a humanitárius katasztrófa elhárításában mielőbb részt tudnak venni. Ezért történt meg, hogy a Nyugat-Német nagykövetség a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetőit keresi meg, hogy segítsenek a polgárok ellátásában, elhelyezésében és gondozásában. A szervezet 1989. augusztus 14. -én nyitja meg első táborát a Zugligeti Szent Család plébánia templomkertjében [228]. A tábor felépítéséhez szükséges infrastrukturális eszközei ekkor még nem álltak rendelkezésre, de a következő nap reggelén a Münchener DMCD (Deutscher Malteser Caritasdienst) máltai katasztrófavédelmi egységei már a Zugligeti templom előtt voltak teljes katasztrófavédelmi infrastrukturális felszereléssel. A szállítmány felszerelésének tartalma: lakósátor, tábori konyha, tarolásra alkalmas mobilkonténer, szanitációs konténer, egészségügyi felszerelés, kommunikációs rendszerek és berendezések, összecsatolható ágyak, hálósákok, takarók, ruha, élelem, gyógyszerek, és a tábort működtető személyzet. A tábor felépítése a nyugaton már begyakorolt katasztrófavédelmi előírásoknak megfelelően zajlott, nagyon rövid idő alatt, ezért a szervezet egy-két napi megfeszített munka

után több száz menekültnek tudott biztonságos menedéket nyújtani. Mind ehhez természetesen kellett a Nyugat-német testvérszervezetének anyagi és infrastrukturális támogatása, de az alapvető feladatok ellátását a fiatal Magyar Máltai Szeretetszolgálat végezte [72]. Miután a tábor néhány napon belül megtelt, a szervezet vezetőinek keresnie kellett a megfelelő helyet a következő tábor, esetleg táborok megépítéséhez. A második menekülttábort az úttörők által használt Csillebérci gyerektáborban nyitották meg, amely tábor már rendelkezett megfelelő infrastruktúrával, ezért annak személyzetét kellett csak meghatározni, illetve az állami szervek hozzájárulását is meg kellett szerezni, amely valószínűleg a Magyar Vöröskereszt részről történhetett meg. Ezt a tábort alapvetően a Vöröskereszt működtette, de csak munkaidő keretei között, a munkaidő utáni időszakot a Máltaiak önkéntesei látták el felügyelettel [222]. Forrásaink még megemlítik két táborhely megnyitását, amelyek a Hárshgyi úttörők camping területén lettek kialakítva, de elmondások alapján humánbiztonsági okokból kevesen voltak és viszonylag rövid ideig [83]. Azt látni fogjuk, hogy miután ezen táborok kapacitásai is kimerültek, hogy az állami szervek is megnyitnak új táborokat Zánkán, Leányfalun, amelyeket a magyar néphadsereg működtet. Erre azért volt szükséges, mert a Csehszlovákiában rekedt NDK-menekültek is Magyarországra igyekeztek, mert tudomásuk volt arról, hogy a nyugati határon sikeresen át lehet menni Ausztria felé. Ugyanezzel párhuzamosan a Kelet-német kiutazási kérelmek is egyre nagyobb számban lettek beadva az NDK-ban, amit az NDK szervei nehezen tudtak megakadályozni, hiszen szabályos, a baráti országokba történő nyaralási kérelmek voltak. A Magyarországi táborok lakói, a források szerint, folyamatosan cserélődtek, ezt a Zugligeti tábor vezetői is megerősítették, de a megüresedett helyekre naponta érkeztek új menekültek, így értelmezhető az, hogy a Zugligeti tábor nyitvatartása a határ megnyitása után is nyitva maradt és fogadta a menekülteket, egészen november közepéig, és így becslések szerint mintegy 48 600 menekültet láttak el. Mindenki tudta, hogy a tábor lakói időnként megkísérlik a zöldhatáron való átszökést, és forrásaink szerint folyamatosan voltak sikeres kísérletek [46],[135],[228].

NDK menekültek 1989-ben:

Település, Táborhely	Zugliget	Csillebérc	Hárshgyi I.II.	Zánka	Leányfalu
Működtető:	MMSZ E	Magyar Vöröskereszt MMSZ E	MMSZ E	Magyar Néphadsereg	Magyar Néphadsereg

Működési idő:	1989.08.14- 1989.11.15.	1989.08.20- 1989.09.vége	1989.08. egy hétig	1989.09.- 1989.10.	1989.08.- 1989.09.
Ellátottak száma:	48 600 fő	20-25 000 fő	2-3 000 fő	40-60 000 fő	1-2 000 fő

Forrás: készítette a szerző

A táborok lakói nagyon nehezen értették meg Magyarország demokratizálódási folyamatát, és elbeszélésekből, a táborot működtető önkéntesektől, saját maguk későbbi bevallásaikból tudjuk, hogy nagyon féltek, főleg attól, hogy visszaküldik őket az NDK-ba, ahol az ígéretek ellenére komoly retorziók elé néztek. A rendvédelmi szervek személyzete számukra ijesztő volt, ezért az elején óvakodtak is a rendruhát viselőktől, a Zánkai tábor lakói pedig egyenesen rettegtek, hogy a katonák azért felügyelik a táborot, hogy majd az NDK rendvédelmi szerveinek kiadják őket. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat által működtetett táborok lakói is gyanakvóak voltak, hiszen a táborban is és a táboron kívül is találkoztak a Stazi ügynökeivel, időre volt szükségük, hogy megértsék, a katolikus szervezet táborában biztonságban vannak, nem készülnek a kiadatásukra. A Csillebérci tábor lakói a Vöröskeresztet elfogadták, azért, mert nagyon sok lelkész, pap is megfordult közöttük, és pszichológusok hiányában az egyházi személyek próbáltak mentálhigiénés feladatokat ellátni, bátorítani, biztatni [228].

Beszámolók szerint a táborokban térképmásoló tevékenység zajlott, hogy minél többen tudjanak átjutni a zöldhatáron, mert az első hetekben még nagy volt a bizonytalanság, Magyarország vezetése hezitált, nem tudták mi lenne a jó lépés, mert nem ismerték Moszkva szándékát. Tudniillik, ekkor még Magyarországon állomásozott 80 000 szovjet katona, de senki nem tudta, hogy mire lehet számítani egy esetleges határnyitáskor. A NDK politikai vezetése Magyarországot hibáztatta, hogy ilyen helyzet alakult ki, hiszen hibás lépésnek minősítették a határzár lebontását, az ENSZ menekültügyi konvencióhoz való csatlakozást sem üdvözltek, valamint a kétoldalú megállapodásokat kérték számon. A humanitárius katasztrófa végül a Magyar Állam döntésével ért véget, mely döntés lehetővé tette, hogy az országban maradt menekültek átköltözhessenek nyugatra, ami azt jelentette, hogy a magyar kormány 1989 szeptember 10-én megnyitotta a nyugati határát az NDK menekültek kiutazására. Ezzel egyidőben Lipcsében ismét elkezdődtek a megmozdulások, a Prágai NSZK nagykövetségére bejutott NDK állampolgárok helyzete tarthatatlan lett, amely folyamatok végül a Berlini fal leomlásához vezetett 1989.11.09-én [43].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi szerepe az NDK menekültek kapcsán nem csak a hazai közvélemény számára vált közzismertté, hanem a történet európai és globális visszhangot kapott, hiszen a bipoláris világrend összeomlásának pillanatában zajlottak Kelet-Európa átalakulásának eseményei, így minden, a térséget érintő történet eljutott a föld minden kontinensére. Azt mindenképpen állíthatjuk, hogy ezen humánbiztonsági cselekvés, amely az NDK menekültek megsegítésére irányult Európában hatalmas hírnek örvendett, a kontinens minden országa élőben tudósított minden fontos eseményről. Mindennek tükrében a szervezet humánbiztonsági szerepe komoly elismertséget és rokonszenvet váltott ki, főleg a nyugati demokratikus államok részéről. Ezzel az első és jelentős katasztrófavédelmi szereppel a szervezet kivívta az ország vezetőségének is a tiszteletét és elismerését, valamint a magyar társadalom rokonszenvét is, amely elég volt ahhoz, hogy egy-két év alatt országos hálózattá nője ki magát, mert humanitárius elvei vonzóvá váltak. Természetesen az országos elterjedéshez kellett az országban folyamatosan felmerülő szociális problémák is, valamint a hazai és a szomszéd országok természeti és humanitárius katasztrófa eseményei is. Az NDK menekültekért kifejtett humánbiztonsági és katasztrófavédelmi tevékenységet nem kiképzett személyzet végezte, de volt szakképzett vezetőjük is, a Münchener Máltaiak vezetője, Wolfgang Wagner személyében, mindezek ellenére ezen esemény kiindulópontnak és viszonyítási alaptevékenységnek minősül mind a mai napig, és majd látni fogjuk, hogy katasztrófavédelmi szerepük itt nem ért véget, hanem katalizátora lesz a kiépülő civil, karitatív szervezetnek. A Németországi Máltai Katasztrófavédelmi Szervezet mindent megtett az első években, hogy felkészítse, valamint infrastrukturális felszerelését biztosítsa a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak [72].

2.2. Romániai menekültek támogatása, megjelenés Erdélyben

A romániai helyzet sajátosságából adódóan külön kiemelendő az Erdélyből a zöldhatáron átszökő, elmenekült, többnyire magyar etnikumú menekültek helyzete. Pontos adatok állnak rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy mely évben történt drasztikus növekedés a zöldhatárt megsértők számában a romániai oldalról Magyarország irányába. Bár folyamatos határsértési kísérletek zajlottak ezen a határszakaszon, 1988-ban különösen nagy számban érkeztek az erdélyi menekültek az ország keleti részében található nagyobb városokba, így Debrecenbe, Békéscsabára és Szegedre. Becslések szerint 1988 és 1989 között több mint 20 ezer menekült szökött át a határon, akiket Magyarország nem toloncolt vissza származási országukba [228]. Budapesten is kialakultak nagyobb menekültellátó központok, amelyek működését részben az állam, részben a magyar társadalom biztosította. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ)

tényleges, jogilag bejegyzett megalakulása előtti időszakban már aktívan részt vett az erdélyi menekültek ellátásában. Az adományokat elsősorban a plébániákon keresztül juttatták el a rászorulóknak, miközben a határmenti településekkel kialakított kapcsolati háló egyben a későbbi „hátizsákos akciók” kiindulópontját is jelentette. Ezeknek az akcióknak az volt a lényege, hogy az országba érkező nyugati élelmiszer- és ruhanemű-adományok egy részét célzottan az erdélyi menekültekhez juttassák el [83].

Ennek eredményeként a szervezet legkorábban megalakult vidéki területi központjai már 1989-ben ezekre a településekre, például Békéscsabára és Debrecenbe kerültek, melyek kiemelt figyelmet kaptak a karitatív tevékenység során, mivel az adományok legnagyobb része ide érkezett. A „hátizsákos akciók” keretében a Zugligeti közösség és más fiatal önkéntesek időnként turistának álcázva szállítottak gyógyszereket és élelmiszert az erdélyi lakosságnak. Ezek az akciók komoly logisztikai szervezést igényeltek, ugyanakkor az interjúalanyok beszámolóí alapján rendkívül fontos humánegészségügyi tevékenységnek bizonyultak. Sok esetben életmentő akciókról volt szó, hiszen olyan gyógyszerhiányt pótoltak, amely más módon nem lett volna megoldható [85].

A nyolcvanas évek második felében Románia vezetése meghirdette a falurombolásnak ismert, alapvetően az erdélyi magyarságot érintő településkonzentrálási programot, amelyet a termőföld felszabadításának neveztek. A program nagy felháborodást váltott ki a magyar társadalomban, és Budapesten tünetést szerveztek ellene. Az 1988-as Grósz Károly és Nicolae Ceaușescu közötti aradi találkozó nem hozta meg a várt eredményeket: a román diktátor erőteljes nemtetszését fejezte ki amiatt, hogy a menekülteket Magyarország nem toloncolja vissza, és a Varsói Szerződés tagállamainak kötelezettségeit is számonkérte. Magyarország azonban nem kívánta visszaadni a menekülteket Romániának, ezért a későbbiekben kereste a lehetőségét annak, hogy csatlakozzon a Genfi menekültügyi konvencióhoz, amely a Kelet-német menekültek helyzetét is szabályozta 1989-ben [223].

A menekültek folyamatos támogatása mellett a romániai forradalom kitörése után az MMSZ még 1989 év végén több alkalommal is, mintegy 23 megrakott teherautó konvoj formájában indította el legnagyobb romániai humanitárius akcióját. Ezek a tevékenységek rendkívül veszélyesek voltak, sok önkéntes nem merte vállalni az utazást [161]. Az NDK menekültek ellátásának eufóriája még tartott, a források korlátozottak voltak, a szervezet önkéntes személyzete fáradt volt, de az MMSZ humánbiztonsági szempontból kiemelkedő szerepet töltött be, és jelentős mértékben segítette az erdélyi menekültek ellátását és integrációját.

A romániai menekültek ellátása a következő években is folytatódott, mivel a több mint 20 000 menekült integrálása a magyar társadalomba hosszabb időt vett igénybe. Békéscsabán és Debrecenben megalakult szervezeti egységek működése alapvetően ezen tevékenységekre koncentrált, a civil és egyházi hálózat koordinációjával biztosítva a folyamatos támogatást, a humánbiztonsági, élelmezési és egészségügyi szükségletek folyamatos kielégítését [135],[141].

Összességében elmondható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat a megalakulás előtti időszakban is rendkívül proaktív, innovatív és életmentő humánbiztonsági tevékenységet végzett, amely megalapozta a későbbi, a Dél-vidéki háborúk és a többi menekültválság során végzett átfogó humanitárius és katasztrófavédelmi tevékenységét.

2.3. A Délvidéki háború és menekültjeinek támogatása

A 20. század végén kialakult európai politikai és társadalmi viszonyok, valamint a nemzeti ébredések olyan lavinát indítottak el az egész kontinensen, amely a humánbiztonság szempontjából jelentős kockázatokat hordozott. A Szovjetunió összeomlása és a hidegháború lezárulása következtében a nemzetek önrendelkezési törekvései felerősödtek, különösen Közép- és Kelet-Európában, valamint a Balkán térségében. A Szovjetunió nyugati tagállamainak Moszkvai függőségről való békés vagy erőszakos úton történő leválása, a két Németország egyesülése, mind-mind olyan precedenst teremtett, amely más nemzeteket is arra ösztönzött, hogy saját önrendelkezésük és nemzeti biztonságuk érdekében aktívan politizáljanak [230]. A Balkánon Jugoszlávia létrejötté több kis ország egyesítésével járt, melynek célja a pánszlávizmus eszméjének megfelelően egy stabil, biztonságos és működőképes államszövetség kialakítása volt. Az államszövetség létrehozásának folyamata azonban több kísérletet igényelt, mígnem Josip Broz Tito (aki szlovén és horvát szülők gyermekeként született) hatalomra jutott. Tito vezetése alatt a szocialista Jugoszlávia több évtizedig fennmaradt, és bár a főbb nemzetek dominanciája érezhető volt, Tito különleges szocialista politikája a „harmadik világ” összefogását is támogatta, a két szuperhatalom – az Egyesült Államok és a Szovjetunió – ellenében [230]. A szocialista mintát azonban a későbbiekben nem sikerült fenntartható módon működtetni. Tito 1980-as halála után nem jelöltek ki erős utódot, így a szövetséges államok rotációs formában képviselték magukat az államszövetség vezetésében. A délszláv államok 1986 után kezdtek ténylegesen a saját nemzeti érdekeik mentén politizálni. Ebben az időszakban az erősebb képviselettel rendelkező nemzetek, mint a szlovének, horvátok és bosnyákok, előnyösebb pozícióból indultak, míg mások, például a koszóvíi albánok vagy a vajdasági magyarok, hátrányos helyzetbe kerültek.

A feszültségek Koszovóban kezdtek igazán kiteljesedni, ahol a helyi lázadások nyomán Slobodan Milošević neve vált ismertté. Két tartomány, Vajdaság és Koszovó, önrendelkezési jogát visszavonták, ami olyan láncreakciót indított el, amely a mesterségesen összekovácsolt államszövetség nemzetiségei között tíz év alatt Európa egyik legvéresebb konfliktusává, népiirtásokkal és humanitárius katasztrófákkal terhelt háborúvá nőtte ki magát. A folyamat lezárásához 1999-ben a NATO katonai beavatkozására is szükség volt [230].

Magyarország, melyet több száz kilométeres határ választott el az egykori Jugoszláviától, a 1990–1991-es katonai konfliktus közvetlen érintettjévé vált. Nem csupán földrajzi közelsége miatt, hanem azért is, mert a konfliktusos területeken magyar nemzetiségű közösségek éltek. A háborús katasztrófa gyorsan átgyűrűzött az országra: a menekültek nemcsak magyar nemzetiségűek voltak, hanem a Balkán minden régiójából, különböző etnikai háttérrel érkeztek. A magyar állam katasztrófavédelmi rendszerei a rendszerváltozást követő első években még nem voltak kiforrottak, ezért a civil szervezetek és a lakosság aktív beavatkozása vált szükségessé.

Ebben a helyzetben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kulcsszerepet vállalt a humanitárius segítségnyújtásban. A Dél-vidéki háborúk menekültjeinek műszaki infrastruktúráját a szervezet Németországból tudta biztosítani, míg az élelem és ruhanemű már a hazai gyűjtésekből is rendelkezésre állt. A pénzügyi források nagyrészt külföldről érkeztek, de korlátozott mennyiségben már hazai, a magyar kormány által biztosított katasztrófavédelmi források is rendelkezésre álltak. Beszámolók szerint csak Németországból az UMCD (Ungarische Malteser Caritas Dienst), amely 1988-ban jött létre, több mint 40 millió márka értékben biztosított forrásokat, pénzt, élelmet, ruhát, gyógyszereket, egészségügyi eszközöket, valamint katasztrófavédelmi műszaki felszereléseket [64]. További források érkeztek Kanadából, az Egyesült Államokból és Európa több országából. A humán erőforrás ekkor még 95%-ban önkéntesekből állt, csak néhány alkalmazottja volt a szervezetnek [66].

Minden megyeszékhelyen létrejöttek területi központok, amelyekhez a megye falvaiban szerveződött önkéntes csoportok csatlakoztak, így alapvetően országos hálózat jött létre.

1993-ban az MMSZ elnöke átfogó és hosszútávú stratégiát készített a magyar kormányfő részére a délvidéki térség megsegítésére. A stratégia célja az volt, hogy ne csak a menekült polgároknak nyújthassanak védelmet humánbiztonsági tevékenységükkel, hanem a háborús

övezetben ottmaradt emberek helyzete is figyelmet kapjon. A stratégia legfontosabb elemei a következők voltak [65]:

- *a magyar segítségnyújtás készségének kifejezése az MMSZ részéről,*
- *a nagyvilágból összegyűjthető segélyek eljuttatása magyar segélyszervezet közreműködésével,*
- *a segélyek az ott élő magyarok közvetítésével jussanak el a helyi magyarokhoz és nem magyarokhoz egyaránt,*
- *az ott élő magyar közösség jelenlétének hangsúlyozása,*
- *az ott élni kénytelen magyarság jövőbeni helyzetének javítása és jobb pozíciójának elősegítése.*

Humánbiztonsági szempontból a szervezet külön figyelmet fordított a boszniai menekült asszonyok helyzetére. Külön szállást kívántak létrehozni az elmenekült nők, a megerőszakolt asszonyok és gyermekeik számára, melyhez pénzügyi támogatásért a Norvég Népsegély Alaphoz fordultak. Bár a kért támogatást nem kapták meg, sikerült felhívni a fontos humánbiztonsági szereplők figyelmét a problémára, és hosszabb távon a jelenséggel való komolyabb foglalkozás irányába hatni [67]. Nem volt titok, hogy a háborús környezetben, a kölcsönös népiirtási és erőszakos cselekmények közepette számos, az emberi méltóságot súlyosan sértő eset történt, többek között a nők megerőszakolása, a gyermekek bántalmazása és éheztetése, valamint az idősek és betegek megalázása. A Jugoszlávia felbomlását előidéző háborús katasztrófa komoly műszaki és humán erőfeszítéseket igényelt az MMSZ részéről, amely a közel egy évtizedes katasztrófa helyzetben is magas színvonalon látta el humánbiztonsági feladatait.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1991 tavaszától a háborúk végéig a következő tevékenységeket végezte [135]:

1. *Sebesült katonák szállítása saját mentőautókkal a magyar kórházakba.*
2. *Két iskola tanulóinak és tantestületének Magyarországra telepítése, valamint egy pszichiátriai intézet lakóinak elhelyezése Pécsen.*
3. *Menekülttáborok létesítése és gondoskodás a magyar családoknál menedéket talált 60 ezer fő élelmezéséről.*
4. *Kétezer magatehetetlen idős és beteg ember, valamint gyermek evakuálása Magyarországra.*
5. *Az MMSZ elnökének közbenjárására a körülfárt Vukovár városából 4 500 civil lakos szabad elvonulását engedélyezte a szerb vezetés (ezzel kapcsolatban írásos dokumentum nem áll rendelkezésre).*
6. *Részt vállalt a menekültek hazatelepülésének koordinálásában és lebonyolításában.*

Összességében elmondható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat már a megalakulás első éveiben olyan komplex humánbiztonsági és katasztrófavédelmi tevékenységet volt képes ellátni, amely jelentős mértékben kompenzálta a magyar állami rendszerek hiányosságait, és példát mutatott a civil szervezetek szerepvállalásának fontosságára a posztkommunista Kelet-Európában.

MMSZ Dél-vidéki menekültek ellátására támogatott táborok, kórházak:

Pécs	Szeged	Balatonalmádi	Tiszaörs	Mohács
Tábor, orvosi rendelő, Kórházi ellátás	Egészségügyi ellátás	Tábor	Tábor	Táborok
40-60 ezer	20 ezer	600	500-1000 között	30-35 ezer

Forrás: szerző kutatásai alapján

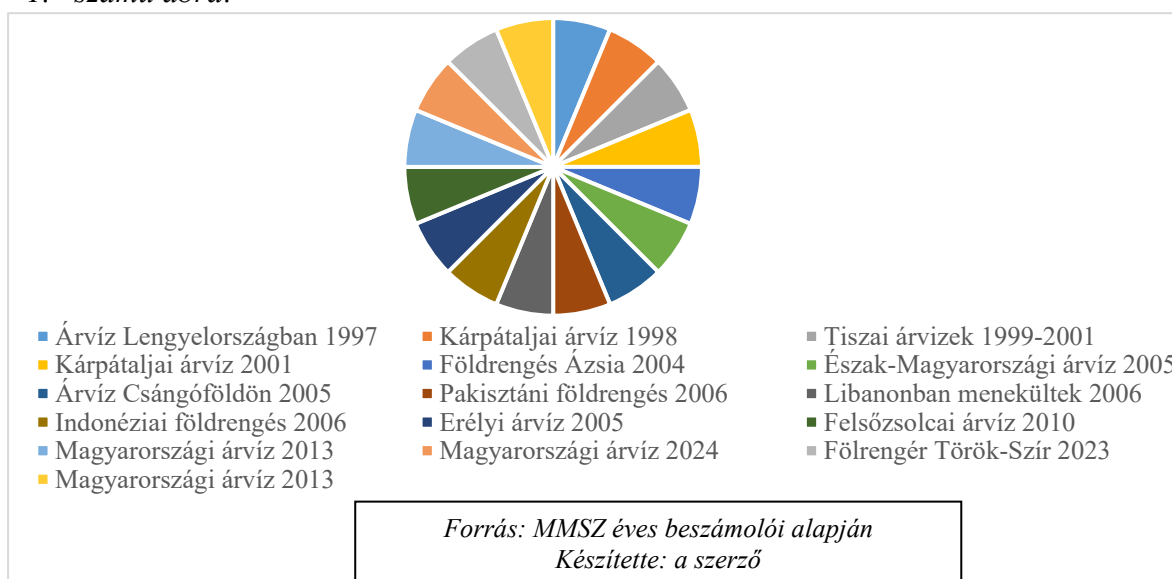
2.4. Természeti Katasztrófák

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat humánbiztonsági szerepe hazai és külföldi területeken egyaránt nem korlátozódott néhány területre. Alapvetően az a szemlélet hatotta át a szervezet vezetőit, önkénteseit, alkalmazottjait, amely egyébként a jelmondatában is benne van, nevezetesen a szegényekért – akik humánbiztonsági háttér nélkül komoly szenvedéseknek vannak kitéve – végzett szociális tevékenység, valamint a rászorulóért vállalt felelősség. A rászoruló fogalmának értelmezése szükséges ebben az esetben. Meghatározását a következő képpen tudom leírni, annak érdekében, hogy érteni tudjuk, kik azok a rászorulók, akikről a szakterület értekezik: alapállításunk értelmében az, hogy minden olyan ember is, akit természeti katasztrófa sújt, *rászoruló*. Azért, mert: anyagi és társadalmi nehézségekkel küzd, nem tud önmagáról gondoskodni (ez lehet átmeneti vagy tartós), nincsenek meg az alap életfeltételei, ezért társadalmi segítségre szorul, azaz valamilyen erőforrás vagy támogatás hiányából fakadó nehéz helyzete van. Tehát, minden ember, akit természeti vagy humanitárius katasztrófa érint, lehet rászoruló. Ezért a szervezet nem csak a tartósan szegénységben élő rászorulókat támogatását vállalta és vállalja fel, hanem az ideiglenesen rászorultsági helyzetbe került embereket is. Ilyenek a katasztrófa sújtotta területeken élők, és ilyenek lesznek az ebből adódó menekültek is. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a természeti katasztrófák megsegítésében élen járt már a megalakulásának első évétől [55]. A szervezet beszámolóit szerint az első külföldi természeti katasztrófa, amelyen aktívan részt vett, az az 1977-es lengyelországi árvíz volt, ahová az emberek megsegítésére egészségügyi eszközöket, gyógyszereket, fertőtlenítőszereket és élelmiszereket szállított. Az adatok szerint mintegy 6 kamion szállítmányt tudott Lengyelország természeti katasztrófa sújtotta területeire átvinni, amely szállítmányok már tartalmaztak egészségügyi- orvosi- műszaki felszereléseket is [148]. A következő nagyméretű és az ország területén kívül végrehajtott humánbiztonsági akció, amely szintén természeti katasztrófa által érintett terület volt, az 1998-as Kárpátaljai Tisza áradások által okozott árvíz áldozatainak megsegítése volt. Erre a katasztrófa eseményre már sokkal több önkéntest is sikerült bevetni,

hogy minél több érintett rászorulóknak tudjanak segíteni, ugyanakkor a szállítmányok száma is jóval meghaladta a lengyelországi mennyiséget. Ha hihetünk a forrásoknak, valamint az összesített korabeli beszámolóknak, akkor nagyságrendileg 110 kamion élelem, fertőtlenítők, orvosi műszerek, vegyes műszaki cikkek, gyógyszerek, ruhanemű volt. Itt már nem csak a személyes részvét, illetve az odaszállított anyagi javak jelentették a beavatkozási területet, hanem a beszámolók szerint részt vettek mintegy 85 lakóház újjáépítésében is 8 településen [11],[12].

Az 1999-es Felső-Tiszaí árvíz Magyarországon is sok áldozatot követelt, nagyon sok kárt okozott és mintegy 165 település lakóit érintette. A természeti katasztrófa bekövetkezése után a szervezetet Magyarország köztársasági elnöke kérte fel a károk elhárításában és helyreállításában való részvételre, amelyhez ezúttal pénzügyi forrásokat is biztosítottak. A program neve „Együtt az árvíz áldozataiért” volt, amely révén azt akarták sugallani, hogy lehetőség szerint minden állami biztonságvédelmi szerv és minden az országban működő civil szervezetre szükség lesz, hogy minél hatékonyabb legyen a védekezés, elhárítás, valamint majd a helyreállítás is. A források szerint 950 családot érintett a természeti katasztrófa, mintegy 110 házat kellett újjáépíteni, valamint 740 házban keletkezett kárt kellett kijavítani. Mindezek mellett a szervezet segített az élelmezés megoldásában, valamint az egészségügyi ellátásban való együttműködése az állami rendszerrel szintén hatékonynak bizonyult, a pszichológiai segítség nyújtása pedig az önkéntes szakemberek bevonásával ugyancsak nagy segítség volt [12].

1. számú ábra:

Nagyon rövid idő elteltével Magyarország ismételen szembesült a Tisza-menti települések árvíz sújtotta természeti katasztrófájával, amelyet 2000 és 2001 évek árvizeként ismerünk. A szervezet ezen katasztrófa tevékenységéről nagyon részletes beszámolót készített az elhárításról és a helyreállításról is. A dokumentumok alapján a szervezet alapvetően három területet jelölt meg magának. Az első „Támasz a családoknak” – amely keretén belül alapvetően a gyermekek étkeztetésére összpontosított, hogy a károsult, ideiglenesen rászorulóvá vált családok terheit enyhítsek. A második program „Legyen a ház újra otthon”, amelynek lényegét tekintve a katasztrófa legfontosabb segítsége, hiszen a károsultaknak legnagyobb segítségét jelentette, mert a megsérült és összeomlott ingatlanokat fel kellett újítani, illetve ujjakat kellett építeni. A harmadik programja a szervezetnek „Segítség az újrakezdésben”, amely arról szólt, hogy az ingóságokat is pótolni kell [33]. Ezt a katasztrófavédelmi bevetést az addigi tapasztalatok révén már sokkal profibb módon tudta a szervezet levezényelni. A felállított alap-pontok szerint a szervezet elnöke által kijelölt menetrend szerint kezdték el és végezték a katasztrófa helyszínein a védelmi, az elhárítási és a helyreállítási munkálatokat. Az első lépés az volt, és ez a szemlélet a továbbiakban minden katasztrófavédelmi bevetésen megmaradt, hogy egy kijelölt településen létrehozzanak egy logisztikai központot, valamint az operatív irányítást végző kollégáknak infrastruktúrával ellátott irodát bérelnék, illetve a lakhatásuk megoldását megoldják. A következő lépés a munka megkezdése, amikor felveszik a kapcsolatot a helyi település vezetőivel, valamint a katasztrófaelhárítást végzők vezetőjével, hogy a koordináció gördülékenyen működjön. Minden településen megjelennek a szervezet önkéntesei és alkalmazott szakemberei, s miután a felmérések megtörténtek, elkezdik a személyre szabott segítségnyújtást, amely addig tart, amíg arra igény mutatkozik. Ezen természeti katasztrófa esetében a Magyar Vöröskeresztrel megosztva közel 1575 családi házat kellett újra bútorozni, pénzügyi támogatást nyújtani, illetve a védekezésben dolgozó rendvédelmi szervek személyzetének alapellátásáról is gondoskodni. Ezzel egyidőben Kárpátalján is szerepet vállalt a szervezet hasonló természeti katasztrófa eset miatt, ahol többnyire a kitelepítettek lakhatási körülményeit javította átadott eszközeivel, illetve itt is részt vett közel 112 család házáinak újjáépítésében [33],[222].

A Dél-Kelet Ázsiai földrengés következményeként kialakult Sri Lanka-i cunami áldozatainak száma nagyon magas volt 2004-ben, több százezren veszítették életüket, és több millióan maradtak lakóotthon nélkül. Erre a természeti katasztrófára nagyon sok nemzetközi szervezet válaszolt, így a Magyar Máltai Szeretetszolgálat is részt vett a helyreállításban úgy, hogy saját forrásból egy elpusztult közintézményt épített fel és adott át a helyi hatóságoknak [164].

A következő években folytatódtak a természeti katasztrófák, így 2005-ben sem tudott pihenni a szervezet személyzete, hanem Észak-Magyarország térségében, Székelyföldön, Csángóföldön vettek részt az árvízi károk elhárításában, a károk helyreállításában, a károsultak megsegítésében [178].

A 21. század első éveiben sűrűnek tűnő természeti katasztrófák valójában a globális nyitottságnak egyik jelensége is. Ugyanis a távolnak látszó földrajzi területek már könnyen megközelíthetővé váltak, és a tömegmédiának köszönhetően pillanatok alatt értesül mindenki a világban minden katasztrófáról. A segítségnyújtás diverzifikációja lehetővé teszi a katasztrófát elszenvedő lakosság számára, hogy gyors, hatékony szakszerű és életmentő beavatkozásban legyen részük, mert már nem csak a helyi közösség tud segíteni, hanem az állam szervei mellett nagyon sok felkészült komoly nemzetközi szervezet tud csatlakozni rövid időn belül a mentésekhez, helyreállításokhoz, így az élet újra normalizálódása gyorsabban megtörténhet, ezzel több életet és értéket mentenek meg globálisan. Ezen szemlélet mentén érthető meg a Magyar Máltai Szeretetszolgálat számára addig távolinak látszó területeken való megjelenése is, így Pakisztán, Indonézia, Libanon, Szíria, Palesztina, Mianmar, Kína, Burma már számíthattak a szervezet egészségügyi és egészségbiztonsági támogatására, amely segítséget 2006-tól 2009-ig folyamatosan igyekezett nyújtani [162],[163],[176],[184].

A szervezet gyakori katasztrófavédelmi bevetései azt eredményezték, hogy a szervezeten belül egy Katasztrófavédelmi munkacsoportot hozott létre, melynek az volt a feladata, hogy a bevetésre alkalmas csapatot, önkénteseket és alkalmazottakat, felkészítse és folyamatos készenlétben tartsa [199]. Az első gyakorlatokat már 2008-ban elkezdte, majd minden évben elvégzik a szimulált gyakorlatokat hazai terepen és nagyon gyakran nemzetközi szervezetekkel együtt külföldi terepen is. A kezdeti időszakban a szomszédos országok, többnyire Közép- és Kelet-Európai országok szervezeteivel együtt gyakorlatoznak, ma már nemzetközileg kiemelkedő, akár más kontinensen lévő szervezetekkel együtt végzik el rendszeres katasztrófavédelmi gyakorlataikat. Ezeken a gyakorlatokon már komplexebb szakterületeket együttesen alkalmaznak, amit éles helyzetekben is be tudnak vetni. Ma már szoros részét képezi a pszicho-szociális szakemberek akár önkéntes, akár fizetett formában történő szerepeltetése, bevetése egy-egy katasztrófa esetben [179],[197]. Ezt már láthatjuk a 2010-ben a Felsőzsolcai árvíz kapcsán, amely eseményen profi katasztrófavédelmi csapattal, pszichológusokkal, felépített menedzsmenttel jelentek meg a katasztrófa helyszínein [35]. A katasztrófavédelmi tevékenység hatékonysága a szervezetnek sokat nőtt, gyorsabban tudott reagálni, valamint a mentálhigiénés szakemberei komplexebb humánbiztonsági eredményeket tudtak elérni [32].

A 2010-ben elöntött települések lakosai már profi katasztrófavédelmi tapasztalattal rendelkező szervezéssel találkoztak a Szervezet részéről, mivel az elmúlt évek árvizei lehetőséget teremtettek arra, hogy a szervezet Katasztrófavédelmi munkacsoportja éles helyzetekben kialakítsa saját stratégiáját, együttműködve az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal (OKF), valamint a többi, katasztrófavédelmi tevékenységre minősített karitatív szervezettel [31],[179]. A Felsőzsolca-i eset jól példázza a szervezet katasztrófavédelmi filozófiáját, szemléletét. Az első lépés a katasztrófa sújtotta helyszínen történő letelepedés. A lenti táblázatban felvázolt stratégia alapvetően minden fajta katasztrófa esetében alkalmazható, azonban igényeknek megfelelően lehetnek eltérések, illetve életveszély esetében a forgatókönyv változhat.

Az MMSZ Katasztrófavédelmi Munkacsoport kialakított stratégiája:

- <u>helyszínrre érkezés</u> – Katasztrófavédelmi Munkacsoport vezetője + munkatárs
- <u>információ gyűjtés</u> – helyszíni forrás, média, vezetők, stb.
- <u>kapcsolatfelvétel</u> : OKF, helyi vezetőség (polgármester, plébánia), közösség képviselői, egyéb szervezetek, állami szervek
- <u>jelenlét kiépítése</u> (helyiség bérlése) - alkalmazott szakértő + kiképzett önkéntes
- <u>a segítségnyújtás megtervezése</u> : életveszély elhárítás, elsősegély, élelem, ruha, pszicho-szociális támogatás, műszaki rendszereinek bevonása
- <u>a településen maradás (kisézés)</u> - amíg szükséges

Forrás: a szerző szerkesztette

Voltak olyan árvízvédelmi tevékenységei a szervezetnek, például a 2013-as Dunai árvíz, amikor a fenti stratégia nem volt alkalmazható. Ebben az esetben az önkéntes csoportok arra figyeltek, hogy a védekezésben résztvevők igényeit (élelem, ruházat, tisztítószerek) tudják kielégíteni, ugyanez elmondható a 2024-es árvízvédelem esetében is [40].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak a Nemzetközi katasztrófavédelmi tevékenysége is kiemelkedik már ebben az időszakban, mert szerepelt már Ázsia-i katasztrófaelhárításoknál, Európában természeti és humanitárius katasztrófák eseteiben, a Közel-Keleten, valamint Afrikában [192]. A Törökországi és a Szíriai földrengés esetében alapvetően Szíriára koncentrált a szervezet, mert ez volt az az ország, ahová más szervezetek, állami szervek nem tudtak bejutni, azonban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat évek óta folytatott szíriai tevékenysége lehetőséget biztosított a szervezetnek, hogy a Mozgó Orvosi Rendelői nagyon hatékony egészségbiztonsági tevékenységet fejtsenek ki. A segítségnyújtás Törökország irányában is megnyilvánult gyógyszerek, gyógyászati felszerelések formájában, amit helyszíni felmérések alapján állított össze a szervezet és szállított ki repülőgép segítségével [210],[211],[212].

Összegezve, a fent felsorolt természeti katasztrófák eseteiben való részvételét a szervezetnek, elmondhatjuk, hogy az OKF- val együttműködve, valamint a többi civil szervezettel összehangoltan a Magyar Máltai Szeretetszolgálat értékelhető humánbiztonsági szerepet töltött be minden esetben, amikor az állampolgárok biztonsága érdekében mozgósította szakképzett Katasztrófavédelmi munkacsoportját, illetve az önkéntes kiképzett tagjait is, így ezáltal a humanitárius jelenléte és tevékenysége növelte a polgárok biztonságát [168].

2.5 Ipari katasztrófák

Az ország legsúlyosabb ipari katasztrófája 2010 október 4-én következett be, amikor a szervezet önkéntesei és alkalmazottai még nagy mértékben a 2010. június 4-én, árvíz által elárasztott felső-magyarországi településeken dolgoztak, ahol a szakmai csapat teljes létszámával jelen voltak, valamint a bevont és kiképzett önkéntesekkel váltó műszakban. A MAL Zrt. iszaptározójának egyik gátja szakadt át és öntötte el az erősen lúgos vörösiszappal azokat a településeket, amelyek alacsonyabban voltak. A legnagyobb károkat Devecser településen okozta, de érintette Kolontárt, illetve Somlóvásárhelyet. A katasztrófa tíz emberi életet követelt, több száz állat életét, valamint emberek és állatok esetében is több száz sebesülttel néztek szembe a szakemberek [30],[34].

Már a katasztrófa keletkezésének napján a szervezet Katasztrófavédelmi munkacsoportjának vezetője megjelent a településen, hogy tájékozódjon a kialakult helyzetről. A látottak alapján a szervezet vezetése már tudja, hogy itt hosszú időre fog berendezkedni, amit azonnal el is kezdenek iroda bérlés, illetve raktárhelyiség bérlése formájában. A következő napon már aktív résztvevőként van jelen a településeken elsősorban önkéntes pszichológusokkal, élelmezést biztosítókkal, valamint elsősegély nyújtást ellátó személyzettel, mentőkkel, mozgó orvosi rendelőkkel. Mivel a szervezet országosan jelen van, ezért értelemszerűen a terület régióközpontját, ez esetben a MMSZ Egyesület Győri régióját, valamint a régióhoz tartozó önkénteseket riasztják első körben, majd fokozatosan az összes régiója bekapcsolódik a munkálatokba, azok önkéntes csoportjaival együtt. Ebből adódóan a szervezet a legnagyobb létszámmal van jelen ezen katasztrófa sújtotta településeken [30],[36].

A katasztrófa sajátosságából adódóan a szervezet új jelenséggel nézett szemben, eddig számára is ismeretlen veszélyforrást jelentett, azonban felkészültségének köszönhetően nagyon gyorsan tudott reagálni, katasztrófavédelmi felszereléseit is szakszerűen tudta alkalmazni, tudását pedig az állami szervek is bizalommal fogadták.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenységének összefoglalása Devecserben, Kolontáron, Somlóvásárhelyen:

27 segítő program: elsősegély, élelem, ruházat, pszicho-szociális ellátás, egészségügyi ellátás, teajarat, gyermekékeztetés, iskolai programok, adománygyűjtések stb.
220 önkéntes: alkalmazott szakképzett munkatársak, önkéntes szakképzett személyzet
155 albérletben elhelyezett család: a szervezet elsősorban saját költségén albérleti lehetőséget biztosított azoknak a családoknak, akik nem mehettek vissza otthonaikba, amíg elkészült az új házuk
11 felújított ház: nem minden érintett házat kellett lebontani, sok házat meg lehetett menteni
54 lakás teljes berendezése: a lerombolt házak helyett újakat építettek, ezek berendezését a karitatív szervezetek vállalták
19 melléképület felépítése: a megépített házak melléképületeit ne tartalmazta a kártalanítás, ezeket a civil szervezetek pótolták
1 játszótér kialakítása: a szervezet országosan nagyon sok játszótérrel épített már, ez sajátossága is egyben
200 millió forint ráfordítás: az állami támogatások és az összegyűjtött adományokon kívül, saját tartalékból

*Forrás: Veled Vagyunk Devecser prospektus alapján (2011)
Készítette: a szerző*

A szervezet műszaki beavatkozásai közé sorolhatjuk a Bioptron-lámpás kezelések alkalmazását, melyeket a lág által okozott égési sérülések gyorsabb gyógyulása érdekében végeztek. Az eszközök beszerzését két féle módon oldották meg: adomány formájában, amelyek ma már készlet állományának részét képezik katasztrófa esetekre, valamint bérleti formában, hogy minél több sérültet tudjanak ellátni [37].

Minden megvalósított programot és elhárítási-helyreállítási tevékenységet az OKF együttműködésének koordinációjában végezte a szervezet, de nagyon fontos volt a többi civil és karitatív szervezettel való együttműködés is, annak érdekében, hogy ne történjen meg a keresztsegélyezés lehetősége, mely aránytalanságok kialakulásához vezetett volna.

A kitelepedett munkacsoport minden reggel munkamegbeszéléssel kezdte a napot, este pedig értékeléssel zárta a napi tevékenységeket. A szolgálatot teljesítő csapatot mindig egy kiképzett, a katasztrófavédelmi munkacsoport munkatársa vezette, aki a napvégi jelentést is elkészítette.

Összeségében megállapítható, hogy a szervezet az ország legsúlyosabb ipari katasztrófa esetében nagyon hatékonyan vett részt az elhárításban és a helyreállításban egyaránt az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság koordinálásában. Humanitárius és műszaki támogatása az életveszély csökkentését, az elveszített javak pótlását, valamint a lelki traumák feldolgozását segítette elő a katasztrófa sújtotta lakosság körében, így jelenlétével, tevékenységével, beavatkozásaival növelte az állampolgárok biztonságát, valamint hozzájárult a lakosság biztonságának növeléséhez [36],[168].

2.6 Menekültek ellátása 2015-ben és utána

A következő humanitárius katasztrófa, amely 2015-ben zajlott le Magyarországon, ugyancsak igénybe vette a szervezet humán erőforrásait, tartalékait és annak infrastruktúráját. A szervezet már az év tavaszán megkezdte a menekültekért végzett tevékenységét, ugyanis nagyon sok menekülő családnak nyújtott védelmet és biztonságot, hogy az elhagyott országból ne értesüljenek hollétükről, így titokban tartva kilétüket sikerült biztonságos országba segíteni. A szervezet saját bevallása szerint erről nem tudósíthattak, azért, hogy senkinek ne essék bántódása [25].

Ez év nyár közepén azonban a menekültek feltorlódnak az ország bizonyos pontjain, a fővárosban a vasúti pályaudvarok jelentettek számukra menedékhelyet, olyan humánbiztonsági kockázatokat vállalva, amely a civil szervezetek beavatkozását követelte. Nagyon fontos volt az élelmezési feladatok megoldása, az egészségügyi szolgáltatások nyújtása, valamint, ahogy közeledett az ősz, úgy a meleg ruházat kiegészítése is fontos beavatkozásnak minősült. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Vészhelyzetkezelési csoportja és az Önkéntes Mentőorvosok, a Mozgó Orvosi Rendelők, a Mentők mind részt vettek a pályaudvaroknál zsúfolt aluljárókban, parkokban, majd a későbbiekben a határbeléptetéseknél, végül pedig az országot elhagyó határátkelőknél. A felsorolt munkacsoportokat kiegészítették a szociális utcagondozó munkacsoportjai, akik folyamatosan meleg teát, takarókat, élelmet vittek a menekülteknek [87].

Az osztrák határ 2015. szeptember 4. -én való megnyitásakor a magyar kormány kérésére a szervezet komoly segítséget nyújtott az menekültek átszállításában a határra, mivel a rendvédelmi szervektől féltek a menekültek.

Adatok a 2015-ös menekülthullám ellátásáról: ahol a szervezet tevékenykedett

Időszak: 2015.04-2015.11
Országok: Magyarország, Szerbia, Horvátország, Szlovénia
Települések: Budapest, Röske, Horgos (SRB), Mórahalom, Sid (HR), Opatovac (HR), Mohács, Magyarboly, Barcs, Zákány, Letenye, Szentgotthárd, Körmend-Pikalmindszent, Győr, Hegyeshalom
Önkéntesek + alkalmazottak: 500+150
Menekültek száma: 400 ezer felett
Felhasznált anyagok: élelem, ruha, gyógyszerek, kötszerek
Műszaki beavatkozás: Mozgó Orvosi Rendelők, Felépített táborok, Mentők

Forrás: a szerző kutatásai alapján

Humánbiztonsági tevékenységét nem csak az ország határain belül hajtotta végre a szervezet, hanem az igényeknek megfelelően mindazon szomszédos országokban is, ahol a menekültek útvonala húzódott. Ilyen országok voltak:

- *Szerbia* – a menekültek gyakorlatilag átutazták az egész országot dél irányából észak irányába a magyar határig, valamint a horvát átkelőig. A magyar határzár megépítésével nagyon sokan rekedtek a határmenti vajdasági településeken, például Horgoson, ezért a szervezet megpróbált bejutni a spontán módon kialakult táborokba, életmentési szándékkal [20].
- *Horvátország* – A magyar határzár miatt Szerbiából már nyugat irányába indultak a menekültek Sid átkelőhelyet megcélozva, hogy majd onnan Opatovac és Tovarnik települések érintésével Horvátországba jussanak, innen észak irányba ismét Magyarország felé indultak.
- *Szlovénia* – akkor lett a menekültek célpontja, amikor már a magyar-horvát határon is akadályba ütköztek, és ahhoz, hogy elérjék Ausztriát ez volt a legrövidebb útvonal [38].

Az alapellátások mellett a szervezet pszichoszociális támogatást is nyújtott önkéntes pszichológusai segítségével, akik ugyanúgy ott voltak az aluljárókban, a táborokban beléptetéskor és kiléptetéskor egyaránt, valamint a mentőszolgálat aktív részvétele is számottevő volt, akkor amikor hetente több beteget is kórházba kellett szállítani.

Összességében megállapítható, hogy a 2015-ben kialakult helyzet humanitárius katasztrófa fenyegette az országot, ezért a magyar rendvédelmi és katasztrófavédelmi szervekkel együtt a Magyar Máltai Szeretetszolgálat aktív részvétele nagyban hozzájárult a katasztrófa elhárításához, teljesítve ezzel katasztrófavédelmi küldetését [36],[135].

2.7 Az MMSZ Covid-19 járvány alatti tevékenysége

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat története során nagyon változatos természeti és humanitárius katasztrófák eseteiben vállalt humánbiztonsági szerepet hazai és nemzetközi terepen egyaránt, úgy mint árvizek, menekültek, földrengések. Azonban a 2019. évben Kínában útnak indult egészségügyi járvány, mely 2020-ban Magyarországon is nagy erővel megjelenik mint a világjárvány része, és mivel számos országban humanitárius katasztrófával fenyegető súlyos egészségbiztonsági kockázatot vetített előre, ezért a magyar hatóságok, állami védekező szervek nagyon komolyan vették a védekezést, amely során igénybe kellett venniük mindazon civil szervezeteket is, amelyek egészségbiztonsági tevékenységet addig is végeztek, valamint rendelkeztek a védekezéshez megfelelő képességekkel is, úgy

infrastrukturális, mint humán erőforrás tekintetében egyaránt. A szervezet egészségügyi komponenseit 2018-ig folyamatosan fejlesztette, ugyanis a pandémia elindulásakor már a következő egészségügyi rendszerekkel bírt [207]:

1. Mobil Tüdőszűrő buszok, teherautók – a busz 1997 óta van üzemben
2. Gyermekszemészeti szűrőbusz
3. Mozgó Orvosi Rendelők
4. Mozgó Egészségügyi Központok
5. Mentők
6. Mobil Tábori Kórház

Ezen mobil egészségügyi komponenseket kiegészítették az évtizedek óta stabilan működő egészségügyi intézményei. Ilyenek voltak: a) *24 órás egészségügyi centrumok Budapesten, Szegeden, Veszprémben, b) Pécsi Járóbeteg szakellátó, c) Miskolci ápolási otthon, d) 1995-2011 között Váci szeretet Kórház, e) 2019 óta Pomázi Kórház, 2022 óta Bicskei Telemedicina Központ.*

Mindezen képességi komponensek ismeretében és a 2013. évben megkötött együttműködési szerződés értelmében az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat elkezdte védekezési, elhárítási és helyreállítási tevékenységét a pandémia kialakulását követően – kooperatív együttműködésben a többi, a Karitatív Tanács által elismert civil szervezettel. Az együttműködést az OKF vezetésével végezték a szervezetek [183].

A szervezetnek a koronavírus járvány idejében kifejtett tevékenységét három szakaszra osztottam.

Első szakasz: elkezdődik a védekezés, amikor elsősorban az intézményeiben lakó idős és fogyatékkal élők védelmét részesítette előnyben, majd munkatársainak védelme következett, valamint a hátrányos helyzetű lakossághoz, mint a hajléktalanok, a gondozottak, a szegény települések lakossága. Ebben a szakaszban elkezdődik a gyártani a védekezéshez szükséges fertőtlenítőszerkészítést, illetve a piacon már nem elérhető szájmaszkokat, elrendeli a ki- és bejárati tilalmat, elhalasztja az adományok átvételét, valamint nagy hangsúlyt fektet az általa működtetett iskolás gyermekek felszerelésének beszerzésére, ami legfőképpen számítástechnikai eszközök beszerzését jelentette [135].

Második szakasz: A szervezet megszervezi a tesztelési központok létrehozását Budapesten és a regionális központjaiban egyaránt. Budapesten több szűrési pontot létesítenek, valamint a mobil szűrőállomás is elkezdődik a működést, majd beszerzi a szükséges tesztek és ellátja szűrőállomásait országos szinten [201].

Harmadik szakasz: Az oltóanyag megjelenése lehetővé tette, hogy a szervezet létrehozza oltó centrumait a fővárosban és a vidéki központokban egyaránt [203].

Összesített ellátottak száma:

Védelemben részesített ellátottak száma: 18000 fő bentlakó, 5-10 ezer hajléktalan, 6500 dolgozó, 200 hátrányos helyzetű település
Tesztelt lakosság száma: 170 000 ember
Beoltottak száma: 250 000 ember

Forrás: a szerző kutatásai alapján

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat koronavírus idején kifejtett tevékenysége alapján elmondhatjuk, hogy katasztrófavédelmi tevékenységnek minősíthető védekezést valósított meg az állampolgárok biztonságának növelése érdekében, ezáltal az önkéntes orvosok és egyéb személyzet részvételével hozzájárult az állami rendszerek tehermentesítéséhez, melynek révén az állami védekező egységek kapacitásai javultak, valamint azok más területekre való átcsoportosítása lehetővé vált.

2.8 Orosz-Ukrán háború menekültjeinek ellátása

Kutatási témám megfogalmazásakor még semmi jele nem volt annak, hogy az egyik szomszédos országban egy évekig elhúzódó háború fog kezdődni és a dolgozat írása alatt is gyakorlatilag zajlik a háború. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ebben a humanitárius katasztrófában ugyan úgy részt vesz, mint ahogyan az állami katasztrófavédelmi szervek is. Sajátos helyzete miatt, ami abból adódik, hogy a szervezet rendelkezik Kárpátaljai tagszervezettel, ezért tevékenysége nem csak a határain belülre korlátozódik, hanem önkénteseivel, katasztrófavédelmi komponenseivel, vészhelyzetkezelési csoportjával gyakorlatilag a határ mindkét oldalán aktívan jelen van. Katasztrófavédelmi tevékenysége is összetett. Ugyanis a menekültek ellátása mellett, melyet alapvetően Kárpátalján és Magyarországon lát el, a Máltai Lovagrend által kiadott feladatként a háborús övezet belsejében is megjelenik humanitárius tevékenysége, azaz a front közelében levő településeket is felkeresi [8],[204].

A háború kitörésének első napján azonnali mozgósítást hajtott végre a szervezet, amely napjainkra egy komplex ellátó rendszerré alakult ki országos lefedettséggel. A katasztrófa első évében alapvetően négy fontos rendszer épült ki: *információs központok, adományfogadás-adományosztási központok, szállásadó központok és logisztikai központok*. Mindezen központok közel 22 területen létesültek. A szervezet által elfoglalt Beregsurány

határátkelőhelyen gyakorlatilag egy teljes fogadóközpontot épített ki konténeres és sátras elemekből, valamint épületek bérletével egészítette ki azt [14].

Az Ukrán menekülteket ellátó rendszerek és helységek:

Infó pontok	Adomány pontok	Szállás pontok	Logisztika központ
Beregsurány	Beregszász	Beregsurány	Beregszász
Batthyány tér (Bp.)	Beregsurány	Debrecen	Szatmárcseke
BOK Csarnok (Bp.)	Miskolc	Miskolc	Tarpa
Győr	Debrecen	Budapest	Vásárosnamény
	Budapest	Kecskemét	Kisvárd
	Márokpapi	Győr	Gacsály
	Kecskemét	Agárd	Fehérgyarmat
	Győr	Soltvadkert	Miskolc
		Kiskunmajsa	Debrecen
		Márokpapi	Budapest
			Győr
			Kecskemét

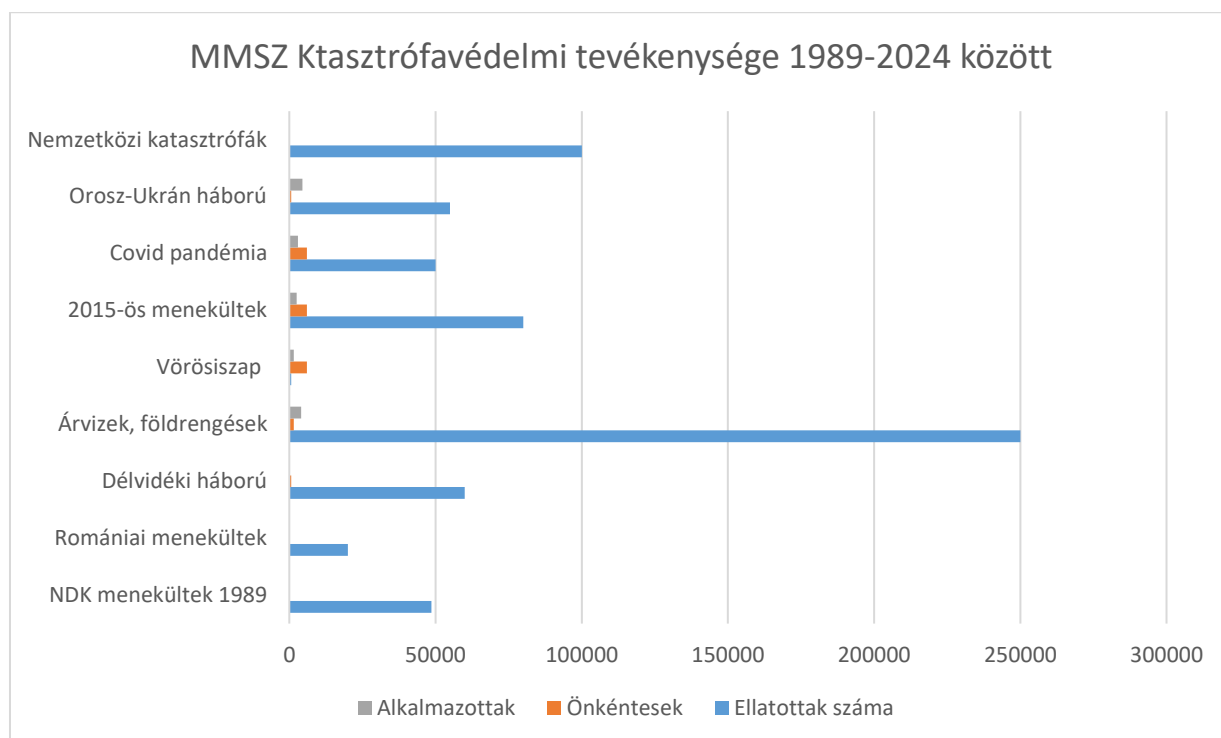
Forrás: készítette a szerző

A kialakított központok létrehozásánál a szervezet figyelembe vette a menekültek útvonalait, az országon áthaladó tranzit zónákat, valamint a meglévő országos infrastruktúrákat. Tevékenységét több mint hatszáz önkéntes részvételével végzi, illetve az alkalmazottak szerepére is nagy hangsúlyt fektet. Feladatrendszerét meghatározta pszicho-szociális szolgáltatás nyújtása, mely tevékenységét humán és műszaki infrastruktúrájának használata után a legmagasabb színvonalon teljesíti, ugyanis egy háborús övezetből menekülők számára ez a legfontosabb. A Vészhelyzetkezelés munkacsoport vezetője által elmondottak alapján a háború kezdete óta közel harminc pszichológus teljesít szolgálatot a menekültek ellátásában. A szervezet tevékenységei közé tartozik még az integrációs folyamatok irányítása is, amely program az országban maradt ukrán családok beilleszkedését és önálló életvitel elkezdését segíti elő. Ezt a programot is országosan látja el, amely annak köszönhető, hogy a szervezet intézményrendszere, illetve önkéntes csoportjai országos lefedettséget biztosítanak [15].

Az általam részletesen bemutatott aktív részvétele a szervezetnek a természeti és humanitárius katasztrófák esteiben eredményesnek bizonyultak. Megalakulásától napjainkig minden humanitárius és természeti katasztrófa esetében részt vett humánbiztonsági tevékenységével, amely tevékenységgel támogatta az állami katasztrófavédelmi szervek munkáját,

együttműködött a védelmi szervek utasításai szerint, valamint a felhasznált erőforrásaival hatékonyabb védekezést eredményezett. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenysége lehetővé tette, hogy a védekezésben résztvevő hivatásos állami védelmi szervek erőforrásokat tudjanak átcsoportosítani, hogy azokat más területeken tudják hasznosítani. A szervezet humán erőforrásai, az infrastrukturális eszközrendszerei, valamint a gyűjtések során összegyűjtött pénzadományok és egyéb anyagi adományok mind hozzájárultak a hatékonyabb védekezésekhez, amellyel növelték az állampolgárok komplex biztonsági érzetét.

2 sz. ábra:

Forrás: MMSZ éves beszámolója alapján

Magyar Máltai Szeretetszolgálat Katasztrófavédelmi tevékenysége alatt ellátott személyek:

Az 1989-es NDK állampolgárok ellátása: 46800 fő
A Romániai menekültek ellátása: több éven át – közel 20 000 fő
Délvidéki háború ellátottjai: 60 000 fő
Árvizek, földrengések ellátottjai: közel 250-300 000 fő
Vörösiszap ellátottjai: 155 család
A 2015-ös menekülthullám ellátottjai: 60-80 000 fő
Pandémia ellátottjai: 40-50 000 fő
Orosz – ukrán háború ellátottjai: 55 000 fő
Nemzetközi katasztrófák ellátottjai: 150 000 fő

Összeségében elmondható tehát, hogy a táblázatban felsorolt ellátottakat nem az állami szervek által és nem állami költségvetésből kellett ellátni, hanem a Magyar Máltai Szeretetszolgálat humánerőforrásaival, annak gyűjtéseiből, illetve annak saját műszaki infrastruktúráit felhasználva.

Hipotézis 1: *Igazolhatónak látom, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, mint karitatív és humanitárius szervezet, sikeresen vehet részt a természeti és a humanitárius katasztrófavédelmi tevékenységekben az állampolgárok biztonságérzetének növelése érdekében, mert ezáltal hozzájárulhat a hazai katasztrófavédelem rendszeréhez és kiegészítheti a hivatásos mentőszervezetek erőforrásait.*

Eredmény: Igazolt

Indoklás: A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenysége során az 1989 és 2024 közötti időszakra a következő eredményeket közölte. A szervezet éves beszámolóiban megvizsgáltam, hogy a katasztrófavédelmi tevékenységei során mennyi ellátottról jelent, valamint az ellátottak megsegítését mely humánerőforrásai segítségével végezte. Megalakulásának első évtizedében még nagyon kevés alkalmazott vesz részt ezen tevékenységekben, ugyanis nem is rendelkezett számottevő alkalmazottal, többnyire önkéntesek segítségét vette igénybe. Az ezredfordulót követő időszakban már több alkalmazott áll a rendelkezésére, azonban az önkéntesek mellett az alkalmazottak is kötelesek önkéntes feladatokat ellátni, ezért nehéz szétválasztani az alkalmazottak tevékenységének jogi státuszát.

Az alkalmazottak növekedésével az önkéntesek száma nem csökken, sőt olykor nő, de alapvetően évtizedek óta stagnál, azaz éves kimutatások alapján közel 10.000 állandó önkéntesre számíthat a szervezet évente. Alkalmazottainak számnövekedése egybeesik intézményesülésének növekedésével, azaz magas intézményeinek száma kiemelkedően magas alkalmazotti számot von maga után, melynek révén éves költségvetései is folyamatos növekedést mutatnak, attól is függően, hogy milyen projektek kivitelezését vállalja el.

Humánbiztonsági és katasztrófavédelmi tevékenységét magas számú intézményrendszerének működtetése mellett végzi, mindezek mellett a kimutatásokból megállapítható, hogy katasztrófavédelmi szerepe kiemelkedő, eredményes és az állami védelmi szervek számítanak a szervezet tevékenységére természeti és humanitárius katasztrófák eseteiben.

3. Fejezet

Második hipotézis megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása

Hipotézis 2: *Igazolhatónak látom, hogy a kormányzati szervek – szociális ellátásban, egészségügyben és a nemzeti védekezés rendszerében történő – szabályozott együttműködése a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal növeli az állampolgárok biztonságát, biztonságérzetét.*

A kezdeti időszakban a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége során gyakorlatilag a segélyezés és a menekültek megsegítése, valamint a katasztrófa által érintett társadalmi rétegek segítése, támogatása és ellátása élvezett prioritást, amint ezt a fenti fejezetben részletesen kifejtettem. Azonban a menekültek ellátása mellett hamarosan rájött a szervezet, hogy az állam által nehezen kezelhető szociális ellátási szakterületek nagyon sok feladatot biztosítanak. Az alapokiratában megfogalmazott „rászorulók” iránti elköteleződése a társadalom szükségét szenvedő csoportjait jelentette, így a hajléktalan emberek egyre növekvő száma, az elidősödő társadalom magukra maradt idősei, a szenvedélybetegek növekvő száma, az otthon nélküli emberek rehabilitációs intézményeinek hiánya, a fogyatékkal élők nehéz körülményei, valamint a szülők nélkül maradt gyermekek felnevelésének gondjai is hamar a szervezet fókuszába kerültek. A magyar állam 40 éves rendszerének összeomlása hatalmas társadalmi változásokat idézett elő, hiszen megszűnt a „gondoskodó állam” szerepe, nagyon sokan kerültek munkanélküli helyzetbe, elindult egy gyors elszegényedés és az ország egyre súlyosabb szociális gondokkal küzdött, egyik napról a másikra lettek fedél nélkül tömegesen, az idősothonok hatalmas anyagi gondokkal küzdöttek, az elszegényedés magával hozta a különböző szerek használatának gyakoriságát, majd addiktív helyzetek kialakulását, az állami kórházak nem voltak képesek működtetni huzamos lábadozókat az otthonukat elveszített hajléktalanok számára, a fogyatékosokat ellátó intézmények az emberi méltóság veszélyeztetésének vizionálását sejtette, és az elhagyatott, mély szegénységben élő gyermekek kilátásai sem voltak biztatóak. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat minden lecsúszott társadalmi rétegének igyekezett valamilyen formában támogatást nyújtani, számukra intézményeket létesíteni, vagy az államtól átvenni azokat az intézményeket, valamint az intézmények alapfeladatait, amellyel enyhíteni tudták a szenvedéseket. A magyar állam ebben együttműködő partnerként vett részt, együttműködési megállapodásokat, pénzügyi forrásokat igyekezett biztosítani, valamint infrastruktúrák megszerzését is lehetővé tette a szervezet számára. Az államtól megkapott infrastrukturális és pénzügyi eszközöket a szervezet folyamatos adománygyűjtésével egészítette ki, így biztosítani tudta az ellátottaknak az emberi méltóságát.

A szervezet humánbiztonsági tevékenysége a szociális szektorban ma már kiemelkedő, több száz intézményt működtet és az ellátottak száma is folyamatosan növekszik.

3.1 Az MMSZ Hajléktalan ellátásának története

Magyarországon a látható hajléktalanság története gyakorlatilag akkor kezdődött, amikor alapvetően a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megkezdte szociális-karitatív tevékenységét. A rendszerváltozás kezdetén egyben a szociális problémák kidomborodása látható, addig az utcán élők köztörvényes munkakerülőknek számítottak, így az állami rendvédelmi szervek igyekeztek összeszedni, elzárni, munkára kényszeríteni – ennek révén a szállásproblémát is megoldották munkásszállókon, az állam által fenntartott szociális rendszerekben. A szociális államrendszer megbukásával a szociális problémák láthatóvá válása is megtörtént, ami nem azt jelenti, hogy addig nem léteztek a láthatóvá vált szociális gondok, csak az tudjuk, hogy az állami rendszer nem engedélyezte ezen problémák kommunikálását, láttatását [224]. A jogállamiság kialakulásával a szociális gondok megoldását az állam fokozatosan kezdte áttenni a „szociális ellátások területére”, ugyanis addig gyakorlatilag a rendvédelem feladatkörébe tartozott. A '90-es évektől kezdődően a magyar szociális lakásprobléma megoldásának kudarca tovább növelte a hajléktalanok számát az ország egész területén, azonban a legjelentősebb közismert problémák a fővárosban jelentkeztek. Ennek több oka is volt. Részben a nagyvárások könnyebb megélhetést, lehetőséget jelentettek és jelentenek mind a mai napig az egzisztenciájukat veszítettek számára, mint a kisebb települések, ahol jobban szem előtt vannak, nehezebb elrejtőzni, mindenki ismer mindenkit szemlélet uralkodik, a szegény így erősebb érzelmi faktort jelent ezen településeken. Az életben maradás esélyei is nagyobbak egy fővárosban, ahol könnyebb esetleg eseti munkát találni, koldulni, vagy az eldobott élelmet kigyűjteni a szemetesekből – ami szintén növeli a szegény érzelmi tényezőit [224]. Látni kell tehát, hogy a szabadsággal együtt járt a társadalmi peremre kerülés lehetősége is, hiszen megszűntek a munkahelyek, családok estek szét, egyre gyakoribb volt a kilátástalanság kialakulása, megjelentek a tiltott szerek használatának lehetőségei, nőtt az alkoholizmus, ezek mind olyan tényezők, amelyek egyre több embert sodortak a legszegényebb társadalom rétegébe, a teljes nincstelenek közé. Ezen személyek kapcsolati rendszere is összeomlott, elzárkóztak a rokonok, a barátok, így egyre nehezebben tudtak visszakapaszkodni. A rendszerváltozás pillanatában ez a leszegényedett társadalmi réteg magára vonta az MMSZ vezetőinek és önkénteseinek figyelmét, így észrevették, hogy itt nagyon nagy emberi méltósági problémák vannak, az állam nem tudja kezelni a kialakult szociális problémákat, az emberek viszonya a hajléktalan emberekhez humánbiztonsági kérdéseket vetett fel, mert a társadalom nem volt felkészülve a

kialakult, emberhez nem méltó életkörülmények között élők elfogadására, megsegítésére [150]. Értehető volt, hiszen magas egészségügyi kockázatnak voltak kitéve az utcán élők, ezen kockázat pedig veszélyt jelenthetett az átlag társadalom számára is, ezért a humanitárius szervezetek megfelelően reagáltak a kialakult helyzetre [53].

A Máltai Lovagrend által alapított MMSZ emberbaráti szemlélete már a kezdetektől fogva kimagaslóan érvényesült. Megalakulása után egy évvel elkezdődött az intézményesülés folyamata, amikor a szervezet magára vállalta a legkiszolgáltatottabb társadalmi rétegek humánbiztonsági feladatainak ellátását. Mindeközben folyamatosan együttműködött a magyar állami szervekkel, valamint a főváros vezetésével annak érdekében, hogy minél szélesebb körben kiépíthesse szociális intézményhálózatát. Az első időszakról kezdődően a szervezet vezetése és önkéntesei arra törekedtek, hogy a lehető legkomplexebb formában javítsák a hajléktalan emberek életkörülményeit. Egy hajléktalan ember számára az egzisztenciavesztés teljes mértékű formában valósul meg: nincs fedél a feje felett, ezért télen ki van téve a fagyhalál veszélyének, nyáron pedig a szélsőséges hőségnek. Nincs elegendő élelme, ezért ki van téve az éhezés veszélyének, nem jut megfelelő egészségügyi ellátáshoz, nincs megfelelő ruházata, nem tud tisztálkodni, és sok esetben munkalehetősége sincs. Emellett gyakran hiányoznak életéből a családi és baráti kapcsolatok is, ezért pszicho-szociális segítségre is szorul [135]. Éppen ezért a kezdeti intézmények már ezeknek az alapvető szükségleteknek a kielégítését próbálták biztosítani. Amikor a Magyar Állami Vasutak vezetése 1990-ben arról hozott döntést, hogy az állomásokat éjszakára bezárják, a szervezet tárgyalásokat kezdeményezett a főváros vezetésével annak érdekében, hogy a megüresedett, III. kerületi Miklós utcai volt katonai laktanyát a hajléktalan emberek ellátására megkaphassa. Ezzel párhuzamosan zajlott az akkor még Moszkva téren működő Zsíroskenyerező megnyitása is. A Miklós utcai intézmény megalakulására 1990. október 15-én került sor. Azóta a szervezet országosan közel harminc hajléktalanellátó intézményt alapított és működtet. Ezek közül a legtöbb a főváros budai térségében található, amelynek hajléktalanellátását a szervezet az évek során gyakorlatilag teljes mértékben átvette. Az ország valamennyi regionális központjában és számos nagyobb városában is működtetnek komplex, integrált hajléktalanellátó intézményeket [135].

A hajléktalanellátás rendszere ma már kiegészül más, országosan is kiemelkedő tevékenységet végző civil szervezetek intézményeivel. Ilyen szervezetek például a Magyar Vöröskereszt, a Karitatív Tanács tagjai – a Baptista Szeretetszolgálat, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat, a Magyar Református Szeretetszolgálat és a Magyar Katolikus Karitás –, valamint a

Hajléktalanokért Közalapítvány, a Menhely Alapítvány és számos más kisebb civil szervezet [173],[222].

Az MMSZ néhány hajléktalan intézményeinek területi eloszlása, szolgáltatásai:

<i>Intézmény neve, helye</i>	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>	<i>Ellátás:</i>	<i>Egészségügyi Műszaki kiegészítések</i>
Miklós utcai Integrált Hajléktalanellátó Központ: 1990.10.15-napjaninkig Budapest	Igen	Igen	Komplex életmentő*	Mobil Tüdőszűrés, Orvosi ellátás
Vonat - Hajléktalanok Éjjeli menedékhelye: 1993-2023, Budapest	Igen	Nem	Komplex életmentő	Átírányított
Vitalij Zakrutkin nevű hajó – Óbudai hajógyár: 1993-1996, Budapest	Igen	Nem	Részleges***	Nincs
Utcai Gondozó Szolgálat - Békéscsaba	Igen	Igen	Részleges	Átírányított
Utcai Gondozó Csoport - Kalocsa	Igen	Igen	Részleges	Átírányított
Utcai Gondozó Szolgálat - Kecskemét	Igen	Igen	Részleges	MOR**
Utcai Gondozó Szolgálat - Szeged	Igen	Igen	Részleges	MOR
Rimaszombati úti Szociális Központ Alapszolgáltatásokat Nyújtó Integrált Intézmény - Budapest	Igen	Igen	Komplex életmentő	MOR Tüdőszűrés
Krisztinavárosi Hajléktalan Centrum - Budapest	Igen	Igen	Komplex életmentő	MOR
Megbecsülés Háza Hajléktalanok Krízis szállása - Pécs	Igen	Igen	Komplex életmentő	Átírányított
Hajléktalanok átmeneti Szállása - Miskolc	Igen	Igen	Komplex életmentő	Átírányított

*Fedél, élelem, egészségügyi ellátás, ruha, tisztálkodás, mosás, étkezés, csomagmegőrzés, postacím létesítés, internetelérés, telefonálás, szociális ügyintézés, jogsegélyszolgálat, hajvágás **Mozgó Orvosi Rendelő keresi fel a hajléktalanokat ***A szolgáltatások csak egy részét tudja biztosítani

Forrás: Szerző kutatásai alapján

Ezáltal gyakorlatilag teljes országos lefedettséget tud a szervezet biztosítani a hajléktalanellátó rendszer hálózatában, amely magas fokú biztonságot jelent minden egzisztenciavesztett személy számára, függetlenül attól, hogy az ország mely területén él. Ez a tendencia egyúttal a hajléktalanság fővárosban való koncentrálnódását is mérsékli.

Az MMSZ intézményeinek humánbiztonsági tevékenysége alapvetően az egyéni szükségletek teljes spektrumát lefedi, így az emberi méltóság keretei között igyekszik segíteni a legszegényebb, legrászorultabb, illetve legelhagyatottabb társadalmi rétegeket. Hazai kutatások szerint mintegy 12–15 ezer hajléktalan él ma Magyarországon, ebből becslések szerint

körülbelül 1000–1500 ember él az utcákon, közterületeken, erdőszéleken vagy különböző rejtékhelyeken [131]. Az intézményeken kívül élők gondozása is hatalmas humánbiztonsági feladatot jelent a szervezet számára, különösen a szélsőséges időjárási időszakokban. Ilyenkor speciálisan kialakított és felszerelt eszközökkel keresik fel a sokszor rejtőzködő hajléktalan embereket az Utcai Gondozó Szolgálatok munkatársai. A hajléktalanellátó rendszerben működtetett pszicho-szociális szolgáltatások célja, hogy minél több hajléktalan embert reintegráljanak a társadalomba, melynek eredményességét további kutatások igazolhatják [131],[135].

Az MMSZ hajléktalanellátó intézményrendszerének kutatása során arra a megállapításra jutottam, hogy feltevésemet igazoltnak értékelem. Eszerint a szervezet együttműködik az állammal és az önkormányzatokkal a szociális ellátás területén, és ennek révén a hajléktalan emberek ellátásában jelentős szerepet vállal. Ezzel tehermentesíti az államot és az önkormányzatokat, miközben kiemelkedő szaktudásával professzionálisan végzi feladatát, és biztosítani tudja a legelesettebbek számára az emberi méltóság megőrzését, valamint sok esetben az életük megmentését.

3.2 Az MMSZ Időszotthonok működtetésének története

Mint minden európai társadalomban, a magyarországi lakosság előregedése is folyamatosan zajlik már a rendszerváltozás óta. A modern társadalmi struktúrák létrejötte olyan helyzet elé állította az állami szociális rendszereket, hogy az elidősödött generációkról intézményes keretek között kelljen gondoskodni. Az aktív korú lakosság munkavállalása – mind a férfiak, mind a nők esetében – nagyon magas arányokat öltött, ezáltal felborult a hagyományos családmodell, mely szerint a gondozásra szoruló szülőkről a gyermekek gondoskodtak életük végéig. A magyar társadalomban a rendszerváltozást követően is mindkét szülő munkába állása vált általánossá, hogy a megélhetés biztonsága ne kerüljön veszélybe. Így az önellátásra már nem képes idős szülők gondozását más formában kellett megoldani.

Ma Magyarországon az idősellátó rendszer két típusát különböztetjük meg: az intézményi ellátást, valamint az otthoni gondozást. Az intézményi ellátást három fenntartói modell határozza meg. Az egyik az állami fenntartású időszotthonok rendszere, amelyek száma napjainkban csökkenő tendenciát mutat. A második modell a magán időszotthonok rendszere, amelyek száma jelenleg növekvő tendenciát mutat. Ezekben az intézményekben jellemzően jól szituált, anyagi gondokkal nem küzdő családok hozzátartozói kerülnek elhelyezésre, mivel a

fenntartónak fizetendő hozzájárulási költségek alapvetően magasak, ezért az ilyen intézményekben nyújtott ellátás színvonala is általában magas. A harmadik fenntartói modell az egyházi fenntartású idősotthonok rendszere, amelyek alapvetően a történelmi egyházak által létrehozott, átvett és működtetett intézményeket jelenti [224].

Az idősellátó rendszer másik típusa az otthoni ápolás, amelynek szintén három modelljét ismerjük. Az első modell a házi segítségnyújtás, amely azt jelenti, hogy a szolgáltatást nyújtó szervezet által kijelölt személyzet az idős embereket saját otthonukban keresi fel, és ott nyújtja számukra azt a támogatást és segítséget, amelyre szükségük van. Ilyen feladatok lehetnek például a bevásárlás, takarítás, fürdetés vagy különböző ügyintézés [21]. Ebben az esetben az idős embernek nem kell elhagynia otthonát, mivel a szükséges szolgáltatásokat a saját lakókörnyezetében kapja meg. Ilyen szolgáltatásokat végeznek például a Magyarországi Ferences Rend házigondozó intézményei, valamint egyéb civil szervezetek is.

A második modell a szakápolás, amely már egészségügyi szakfeladatok ellátását jelenti, és szakmai engedélyhez kötött. A feladatok közé tartozik például a gyógyszerelés, az infúzió beadása, az injekciózás, a sebkötözés, valamint egyéb, egészségügyi végzettséghez kötött szakfeladatok ellátása. Ilyen tevékenységet végez napjainkban az Erdélyi Katolikus Karitás házi szakápolási szolgálata is [135].

A harmadik modell a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás. Ennek lényege, hogy az idős ember egy nála lévő készülék segítségével egyetlen gombnyomással segítséget tud kérni. A jelzés a diszpécserközpontba érkezik, így rövid időn belül a szakellátást végző munkatársak a helyszínre tudnak érkezni. Ezt a műszaki rendszert a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezette be Magyarországon, amelyet aztán 1999-ben a magyar állam is átvett. Az MMSZ másik nagy, innovatív – szintén műszaki alapú – fejlesztése a Webnővér rendszer bevezetése volt 2013-ban, amelynek lényege, hogy az otthonápolást végzők számára hatékony szakmai és lelki segítséget nyújtson [21],[49].

Az MMSZ 1992-ben döntött úgy, hogy tevékenységei közé az idősgondozást is beemeli. Ugyanebben az évben Pátyon indult el az első intézményesített idősotthon megépítése egy sajátos modellformában. Ennek az volt a lényege, hogy az intézmény köré öt nagyméretű családi házat is építettek, amelyekbe többgyermekes családok költözhetek be azzal a szándékkal, hogy saját gyermekeik mellett állami gondozásból érkező gyermekeket is befogadnak, és nevelőszülői feladatokat látnak el. Ez a modell kettős értéket képviselt. Az egyik

érték abban állt, hogy az állami intézményekből gyermekek kerültek szerető családi közegbe. A másik értéke pedig az volt, hogy a családi házak által körülvelt idősotthonban élő szépkorú lakók gyakorlatilag nagyszülői szerepkört kaptak, ami mind a gyermekek, mind az idősök számára biztonsági és érzelmi stabilitást jelentett [3],[49].

A szervezet ma már közel harminc intézményesített idősotthont működtet, amelyek egy részét a magyar államtól vette át fenntartói és üzemeltetői feladatkörrel. Így ezen intézmények pontos típusa és működési modellje intézményes egyházi fenntartású idősotthonként határozható meg. Az MMSZ azonban megalakulása óta folyamatosan kereste az innovatív megoldásokat annak érdekében, hogy lehetővé tegye: az idősebb generációk minél hosszabb ideig a családi környezetben maradhassanak. Jelenlétük a családok életében ugyanis hozzájárul a tapasztalat és a bölcsesség generációk közötti átadásához. E célkitűzés mentén hozta létre a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás rendszerét, valamint a Webnővér programot is [175].

A magyar állam szociális rendszeréből átvett idősotthonok működtetésével és fenntartásával az MMSZ szoros együttműködését bizonyítja a szociális ellátás területén mind az állammal, mind az önkormányzati szervekkel. Az intézményes idősotthonok lakói nagyrészt olyan emberek, akik önmagukról már nem képesek gondoskodni, ezért a nap 24 órájában segítségre és felügyeletre szorulnak. Ennek következtében ez a tevékenység humánbiztonsági szempontból rendkívül kiemelt jelentőséggel bír [49].

Az önmagukról gondoskodni nem képes társadalmi réteg ellátása magas szintű szakmai ismereteket és innovatív műszaki megoldásokat igényel annak érdekében, hogy az ellátott személyek emberi méltóságát meg lehessen őrizni. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat az állammal együttműködésben képes ezt a feladatot biztosítani.

3.3 Családvédelmi centrumok és pszichoszociális tevékenységük

Az MMSZ szociális és karitatív tevékenysége során nagyon hamar szembesült az addiktív betegségek széles skálájával, ugyanis ezek a betegségek sok esetben az embereket a szegénységbe és a hajléktalanságba sodorják, valamint a betegek hozzátartozóinak is ezek a függőséggel járó betegségek okozzák a legtöbb anyagi és lelki problémát. A hajléktalanok, a mélyszegénységben élők, valamint a nyomortelepek (szegregátumok) lakói gyakorlatilag mind ki vannak téve az alkoholproblémának, a drogproblémának, a játékfüggőségnek, valamint az elmúlt években egyre gyakoribbá váló internetfüggőségnek is [135]. A szervezet

humánbiztonsági tevékenységei közé ezért be kellett emelni a függőségek kezelését és gyógyítását is szakpszichológusok bevonásával annak érdekében, hogy a rehabilitációs és reintegrációs törekvések sikerrel járhassanak. Ennek eredményeként jelenleg az országban több pszichoszociális intézményrendszere működik a szervezetnek: Budapesten, Monoron, Esztergomban, Nagykanizsán, Gödöllőn, Győrben és Fehérgyarmaton [41]. A tevékenység mindenfajta függőség kezelésére kiterjed, azonban a leggyakoribb problémát az alkoholizmus, valamint az olcsó és sokszor életveszélyes drogok használata jelenti ezekben a közösségekben [41]. Ezek a függőségek alapvetően a legnagyobb akadályai a mélyszegénységből való kiemelkedésnek, az új generációk pedig gyakran esélytelenül küzdenek az emberi méltóságnak megfelelő életminőség eléréséért. A szervezet szerepe a függőséggel küzdők esetében a szociális, egészségügyi és mentális állapotuk megfelelő szinten tartása, amelyen keresztül biztosítottá válik a mindennapi életük és életritmusuk fenntartása. Célja továbbá a hozzátartozók támogatása is, amelynek segítségével a járulékos ártalmakat minél hatékonyabban csökkenteni, illetve megszüntetni tudják. A szolgáltatásokat ingyenesen és anonim módon vehetik igénybe mind a betegek, mind a hozzátartozóik. Alapvetően bárki igénybe tudja venni az egyéni terápiát, a csoportterápiát, a párterápiát, az egyéni konzultációkat, a felépülési segítséget, az előgondozást, valamint szociodráma-csoportok is működnek a szenvedélybeteg családok kiskorú gyermekei számára [56].

„A szenvedélybetegek közösségi ellátásának célja elsősorban az alkohol-, szerencsejáték-, társfüggőségben és gyógyszerfüggőségben szenvedő személyek megkeresése, rehabilitációja, valamint a társadalmi és családi életbe való aktív bevonása oly módon, hogy a szenvedélybetegek integrált és teljes jogú tagjai maradjanak a társadalomnak, illetve reintegrálódjanak a közösségbe. A szolgáltatás olyan önkéntesen igénybe vehető, hosszú távú és közösségi alapú ellátást nyújt, amelynek végső célja az absztinencia elérése, az addiktív személy magatartásában és élethelyzetében kedvező változások előidézése, az önértékelés erősítése, az erőforrások feltárása és mozgósítása, a kapcsolati háló megerősítése, az életmódváltozás elindítása, segítése és nyomon követése. Ennek érdekében a gondozás a pszichoszociális rehabilitáció és a tanácsadás minden formáját biztosítja a szenvedélybeteg otthonában, illetve lakókörnyezetében, tartózkodási helyén. Segítséget nyújt a szenvedélybetegek számára egészségi és pszichés állapotuk javításában; meglévő képességeik és készségeik megtartásában, illetve fejlesztésében; a mindennapi életükben adódó konfliktusok feloldásában és problémáik megoldásában; szociális és mentális gondozásukban, valamint az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutásukban. A közösségi ellátás akkor hatékony, ha átfogó,

tehát nem csak szigetszerűen épül ki, és integrált módon működik. Ez azt jelenti, hogy megfelelő szabályozással ösztönözni kell a különböző szolgálatok – az egészségügyi és a szociális szolgáltatások – szoros együttműködését az ellátottak céljainak megvalósulása érdekében.”
(Szabó Péter pszichológus, szakmai vezető, esztergomi intézmény – Máltai Hírek)

A szervezet humánbiztonsági tevékenysége a szenvedélybetegek és hozzátartozóik számára így több településen is elérhető. Az intézmények működtetésében jelentős szerepet vállalnak az önkéntes szakpszichológusok és más szakemberek, akik szakmai tudásukkal és elkötelezettségükkel járulnak hozzá a szenvedélybetegségek kezeléséhez és a társadalmi reintegráció elősegítéséhez.

3.4 Az MMSZ EÜ centrumok és lábadozók

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségügyi és egészségbiztonsági tevékenysége gyakorlatilag alapfilozófiájának részét képezi már megalakulása óta. A Máltai Lovagrend alkotmánya szerint szervezetei minden esetben és a világ minden részén végeztek, és a mai napig végeznek egészségügyi feladatokat [55]. A rend ispotályos jellege az évszázadok során végig megmaradt, mind a Rodoszi szigeten, ahol felépítette első – a kor viszonyaihoz képest a legkorszerűbbnek számító – kórházát, és párhuzamosan szorgalmazta a gyógyítók (orvosok) oktatását, mind pedig Máltán, ahol szintén megépítette a korszak egyik kiemelkedő gyógyító intézményét, amelynek épülete mind a mai napig megtekinthető [19].

A 20. század nagy világháborúi szintén arra készítették a Rendet és szervezeteit, hogy magas színvonalon vegyenek részt a sebesültek egészségügyi ellátásában, hiszen ez az alaptevékenységük évszázadokon keresztül megmaradt. A második világháború idején polgári és katonai légi járműveket alakítottak át betegek és sérültek szállítására, és magas számú humánerőforrást tudtak mozgósítani a leleményes műszaki eszközök kezelésére, valamint a sérültek ellátására [19].

A 20. század végén, amikor a szervezet Magyarországon megalakult, az egészségbiztonsági tevékenység szintén alapfeladatai közé tartozott. A szervezet korai dokumentumaiban részletes információkat találhatunk arról, hogy a magyar állam Népjóléti Minisztériuma már 1990 óta több területen folyamatos együttműködésben állt a szervezettel [70]. Ilyen volt például a mentőszolgálatok működtetésének kérdése, a kórházi műszerek beszerzésének támogatása, a

gyógyszerek beszerzésének segítése, valamint a szakápolók képzésének és fejlesztésének ügye [78].

A későbbiekben a kórházak működtetésének kérdése is folyamatos együttműködést jelentett a szervezet részéről a magyar állami szervekkel, többek között a Népjóléti Minisztériummal, az Országos Mentőszolgálattal, az Egészségügyi Minisztériummal, az Emberi Erőforrások Minisztériumával, a Belügyminisztériummal, valamint a Semmelweis Egyetem különböző intézményeivel. Az országban működő kórházak jelentős része együtt kívánt működni a szervezettel, mivel a műszaki eszközök beszerzése és a gyógyszerekhez való hozzájutás területén a szervezet fontos eredményeket tudott elérni az egészségügyi intézmények számára [142],[145].

Az 1990-es évek elején még a gyermekgyógyászat területén is készítettek tervek a szervezet önkéntes orvosai, amelyek később a Heim Pál Gyermekkorházal és a Bethesda Gyermekkorházal kialakított együttműködésekben valósultak meg. Egy 1990-ben keletkezett dokumentum, amelyet Dr. Antall József miniszterelnök részére címeztek, azt bizonyítja, hogy a szervezet már ekkor is jelentős szakmai tekintélynek örvendett az egészségügyi szakterületek körében. A dokumentum szerint a szervezet a Magyar Háziorvosi Társasággal közösen hívta össze azon szerzetesrendek vezetőit „...közös problémafeltáró és célegyeztető megbeszélésre... azon szerzetesrendek vezetőit, amelyek feladatai közé tartozik a betegápolás, a háziápolás vagy a szociális tevékenység” [75]. A dokumentumban infrastrukturális hozzájárulást kértek a magyar államtól annak érdekében, hogy a szerzetesrendek és karitatív szervezetek újra tudják indítani, illetve folytatni tudják tevékenységüket addig az időpontig, amíg visszaigényelhetik korábbi, saját tulajdonú épületeiket.

Mindezek tükrében megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta kiterjedt egészségügyi és egészségbiztonsági tevékenységet végez, és ezt a munkát mind a mai napig folytatja. E tevékenységeket folyamatos együttműködés keretében végzi a különböző szakosított szervekkel, valamint az állam által kijelölt intézményekkel [135].

1. A Lovagrend megalakulásakor ispotályos tevékenység – 1113-tól II. Pascal pápa elismerése óta bizonyítottan
2. Kórház építése Rodosz szigetén – orvosok oktatásának szorgalmazása – (1309-1523)
3. Kórház építés Málta szigetén (1530-1798)
4. 20. század két világháború sebesültjeinek ellátása, szállítása (1914-1918, 1939-1945)

5.	1989-ben elindul az elsősegély oktatás – Németországból szakértők érkeznek
6.	1990-tól Együttműködés a Népjóléti Minisztériummal (Mentő, Kórházi műszer, Gyógyszer, Gyógyászati segédeszköz területeken)
7.	1990-óta folyamatos együttműködés az Országos Mentőszervezettel
8.	1991-Pécs városában orvosi rendelő indul a menekültek ellátásáért + Lábadozó
9.	1991 óta Miskolc területén egészségügyi Lábadozó működik
10.	1996. évi LXIII. törvény szerinti ÁNTSZ együttműködés (448/CSK sz. dok.)
11.	1998 óta Kecskeméten orvosi rendelő működik a hajléktalanok ellátására
12.	2000 óta Budapesten 24 órás egészségügyi centrum a hajléktalanok ellátására + Lábadozó
13.	2020 óta az MMSZ együttműködik a Budavári Önkormányzat Egészségügyi Szolgálatával
14.	2021 Pomázi kórház átvétele – Pszichiátriai elfekvő, rehabilitáció
15.	2022 óta az MMSZ együttműködik a Semmelweis Egyetem Mozgástudományi Intézetével
16.	2024 óta az MMSZ együttműködik a Semmelweis Egyetem Mentálhigiénés Kutató Intézetével kutatási céllal

Forrás: a szerző kutatási alapján

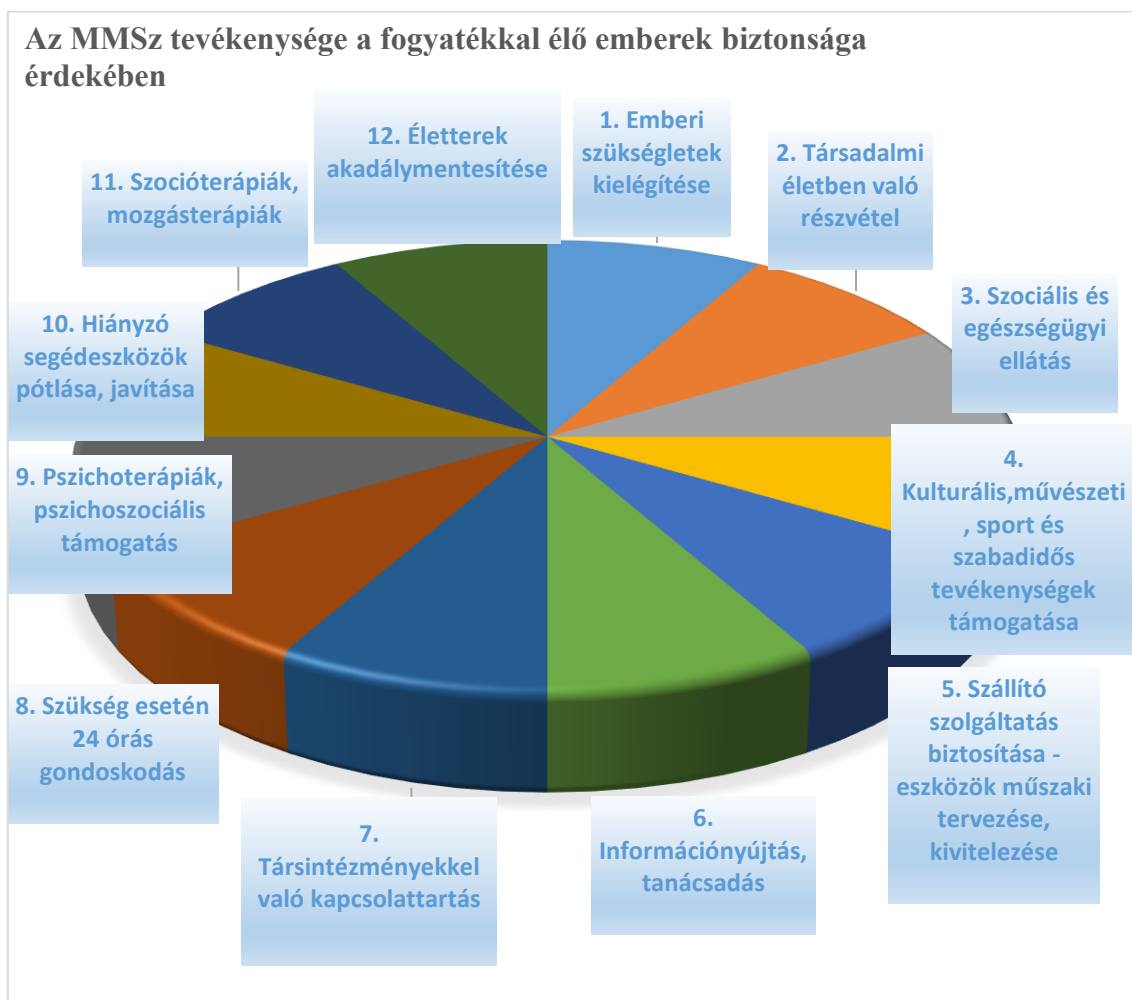
Napjainkban a szervezet több városban is működtet olyan egészségügyi intézményeket, amelyek elsősorban a hajléktalan emberek rehabilitációját szolgálják, illetve azt a gyógyulási időszakot vállalják át, amikor a betegek már nem szorulnak kórházi ellátásra, ugyanakkor még nem képesek önállóan gondoskodni magukról. Ezt az időszakot az általános lakosság esetében rendszerint saját otthonukban, családi környezetben töltik el, azonban a hajléktalan emberek esetében ez sokszor nem megoldható. Ilyen intézmények működnek például Budapesten, Miskolcon, Pécsen és Kecskeméten, valamint 2021 óta a szervezet a Pomázi kórház tulajdonosa és működtetője is egyben. Korábban, 1995 és 2011 között Vác városában is fenntartott és működtetett egy Szeretetkórházat. Az elfekvő és rehabilitációs feladatokat ellátó intézmények mellett minden esetben orvosi rendelő is működik, ahol önkéntes orvosok rendelnek a hajléktalan emberek egészségbiztonságának biztosítása érdekében. Ugyanakkor az ellátás mindenki számára nyitott, így bárki igénybe veheti, aki az adott rendelőben segítséget kér.

3.5 Az MMSZ fogyatékkal élők gondozása, támogatása

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat humánbiztonsági tevékenysége kiterjed a társadalom egyik legkiszolgáltatottabb csoportjára is: a tartósan beteg, valamint a fogyatékkal élő emberek gondozására, ápolására és támogatására. A szervezet megalakulása előtt a közösség vezetője már szorgalmazta a fiatalok körében, hogy tekintsék feladatuknak a Baba utcai intézetben élő fogyatékos gyermekek látogatását és segítségét [135]. Ez a kezdeményezés nem csupán karitatív jellegű volt, hanem egy olyan szemléletet közvetített, amely a társadalmi felelősségvállalást és

az emberi méltóság tiszteletét helyezte középpontba. Miután a szervezet hivatalosan is megalakult, ez a tevékenység tovább folytatódott, sőt egy időszakban az MMSZ komolyan fontolóra vette, hogy fenntartói és működtetői szerepkörben átveszi a fent említett intézmény működtetését. A kezdeményezés végül adminisztratív okok miatt nem valósulhatott meg, azonban a fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek támogatása továbbra is a szervezet egyik fontos tevékenységi területévé vált. Napjainkban a szervezet két alapvető formában van jelen a fogyatékkal élő emberek gondozásában és támogatásában. Az egyik formát az évente megrendezett fogyatékos és mozgássérült táborok megszervezése jelenti, amelyek nemzeti és nemzetközi keretek között egyaránt megvalósulnak. Ezek a táborok nem csupán rekreációs és közösségi élményt nyújtanak a résztvevők számára, hanem jelentős pszichoszociális támogatást is biztosítanak számukra. A programok célja, hogy a fogyatékkal élő emberek közösségi élményeken keresztül erősítsék önbizalmukat, társadalmi kapcsolataikat, valamint integrációjuk lehetőségét a szélesebb társadalmi közegben. A táborok megszervezése során a szervezet önkéntesei, szakemberei és egészségügyi munkatársai egyaránt részt vesznek a résztvevők biztonságának és megfelelő ellátásának biztosításában [59]. A másik formát az intézményi ellátás jelenti. A szervezet jelenleg országosan 31 fenntartott és működtetett intézménnyel rendelkezik ezen a területen, amelyek rendkívül széles gondoskodási spektrumot fednek le. Ezek az intézmények különböző ellátási formákat biztosítanak a fogyatékkal élő emberek számára, figyelembe véve az egyéni szükségleteket és a különböző élethelyzeteket. Az intézmények között megtalálhatók nappali ellátást biztosító intézmények, bentlakásos intézmények, valamint olyan komplex szolgáltatási formák is, amelyek a két ellátási mód kombinációját valósítják meg. Az intézmények működésének finanszírozása több forrásból történik. A szervezet az ellátórendszer fenntartását alapvetően négy fő finanszírozási forrásból biztosítja: állami működési támogatásból, fenntartói hozzájárulásokból, különböző pályázati forrásokból, valamint a társadalmi adományokból. Ez a finanszírozási struktúra lehetővé teszi, hogy a szolgáltatások hosszú távon fenntartható módon működjenek, miközben a szervezet megőrzi karitatív jellegét és társadalmi küldetését. A szolgáltatások formái rendkívül sokszínűek. A nappali ellátást biztosító intézmények célja, hogy a gondozott személyeket lehetőség szerint saját lakókörnyezetükben támogassák. Ennek érdekében a gondozáshoz szükséges műszaki infrastruktúrát és humán erőforrást gyakran közvetlenül a gondozottak otthonába vagy közvetlen lakókörnyezetébe viszik el. Ez különösen fontos azokban az esetekben, amikor a családok nem rendelkeznek azokkal az eszközökkel és infrastrukturális feltételekkel, amelyek szükségesek a fogyatékkal élő családtag mindennapi életvitelének megfelelő támogatásához. Nem minden család képes biztosítani azokat a műszaki és gondozási

feltételeket, amelyek elősegítik a fogyatékkal élő emberek önállóbb életvitelét. Éppen ezért a megfelelő műszaki infrastruktúrával felszerelt máltai intézmények és szolgáltatások az ország számos területén jelen vannak. Ezek az intézmények olyan támogató környezetet biztosítanak, amelyben a gondozott személyek fizikai, mentális és szociális biztonsága egyaránt garantálható [135].

Forrás: szerző kutatásai alapján

A fogyatékkal élő emberekért végzett humánbiztonsági tevékenység tehát az emberi élet teljes spektrumát lefedi. A szervezet munkája hozzájárul ahhoz, hogy a fogyatékkal élő emberek megőrizhessék emberi méltóságukat, és lehetőségük legyen a társadalmi életben való aktív részvételre. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ezt a feladatot az állami és önkormányzati szervekkel együttműködésben végzi, ami lehetővé teszi, hogy a szolgáltatások széles körben elérhetőek legyenek, és hatékonyan járuljanak hozzá a társadalmi szolidaritás erősítéséhez [1],[18].

Összességében megállapítható, hogy a szervezet fogyatékkal élő emberekért végzett tevékenysége jelentős humánbiztonsági értéket képvisel, hiszen nemcsak az ellátott személyek életminőségét javítja, hanem a családok és a helyi közösségek számára is stabilitást és támogatást nyújt.

3.6 Az MMSZ Nevelőszülői hálózata

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat közel három évtizede végez nevelőszülői tevékenységet, amely azon gyermekek megmentését és védelmét teszi lehetővé, akiket az állami gyermekvédelmi szolgálat a nem megfelelő családi vagy szociális körülmények miatt kénytelen kiemelni eredeti környezetükből. A gyermekek kiemelése minden esetben olyan élethelyzetek következménye, amelyek veszélyeztetik a gyermek testi, lelki vagy szociális fejlődését. Ilyen esetekben a gyermekvédelmi rendszer egyik legfontosabb célja, hogy a gyermekek számára biztonságos, szeretetteljes és stabil környezetet biztosítson [232].

A kiemelt gyermekek olyan családokhoz kerülnek, amelyek minden tekintetben megfelelnek a szigorú felkészítési és alkalmassági követelményeknek, valamint képesek megfelelő érzelmi, nevelési és fizikai környezetet biztosítani az ideiglenesen vagy tartósan befogadott gyermekek számára. A nevelőszülők kiválasztása és felkészítése komplex folyamat, amely pszichológiai, pedagógiai és szociális szempontokat egyaránt figyelembe vesz. A szervezet szakemberei folyamatos támogatást nyújtanak a nevelőszülők számára annak érdekében, hogy a befogadott gyermekek harmonikus fejlődését elősegítsék [231].

A szervezet 1996-ban kezdte meg a nevelőszülők támogatását a Pátyon felépített intézménykomplexum keretein belül. Ebben a modellben öt család vállalta, hogy saját gyermekeik mellett nevelésbe vett gyermekeket is befogadnak és gondoznak. A kezdeményezés különlegességét az adta, hogy az intézménykomplexum részeként egy idősotthon is működött, amelynek lakói napi kapcsolatban álltak a nevelt gyermekekkel. Ez a sajátos, generációkat összekapcsoló modell egy olyan közösségi környezetet hozott létre, amelyben a gyermekek nem csupán nevelőszülőkkel és testvérekkel, hanem az idős emberekkel is rendszeres kapcsolatba kerülhettek [135]. Humánbiztonsági szempontból ez a modell kiemelkedő jelentőséggel bírt, mivel a gyermekek komplex nevelési környezetben fejlődhettek. A családi struktúrában jelen voltak a nevelőszülők mint szülői szerepmoделlek, a testvérek mint kortárs kapcsolatok, valamint az idősotthon lakói, akik nagyszülői szerepet tölthettek be a gyermekek

életében. Ez a többgenerációs közösségi struktúra hozzájárult a gyermekek érzelmi biztonságának kialakulásához, valamint a társadalmi kapcsolatok és értékek elsajátításához.

Az elmúlt évtizedek során a Magyar Máltai Szeretetszolgálat nevelőszülői hálózata jelentős mértékben bővült. Napjainkban a szervezet már 12 megyében működteti ezt a rendszert, amelynek koordinációját mintegy 45 szakember végzi. Ezek a munkatársak folyamatos szakmai és személyes támogatást biztosítanak a nevelőszülők számára, segítik a gyermekek beilleszkedését, valamint kapcsolatot tartanak a gyermekvédelmi hatóságokkal és a családokkal [231]. A nevelőszülők a szervezet szakmai hátterére minden tekintetben számíthatnak, legyen szó pedagógiai, pszichológiai vagy szociális támogatásról. A rendszer egyik fontos eleme a folyamatos szakmai felügyelet és a képzések biztosítása, amelyek lehetővé teszik, hogy a nevelőszülők felkészülten és magabiztosan tudják ellátni feladataikat.

A rendelkezésre álló források szerint a szervezet eddigi nevelőszülői tevékenysége során mintegy ezer gyermek számára tudott segítséget nyújtani. Ezek a gyermekek a nevelőszülői családoknál olyan életkörülményeket kaptak, amelyek biztosították számukra az emberi méltóságnak megfelelő életfeltételeket, a stabil érzelmi környezetet, valamint a fejlődésükhöz szükséges nevelési és oktatási lehetőségeket. A nevelt gyermekek között jelentős arányban találhatók fogyatékkal élő vagy speciális szükségletű gyermekek is. Ezen gyermekek ellátása különösen nagy szakmai felkészültséget és empátiát igényel a nevelőszülők részéről, hiszen sok esetben egészségügyi, fejlesztőpedagógiai vagy pszichológiai támogatásra is szükségük van. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ezért olyan támogató rendszert működtet, amely lehetővé teszi a speciális szükségletű gyermekek megfelelő gondozását és fejlesztését is [233]. A nevelőszülői hálózat működtetése humánbiztonsági szempontból kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen hozzájárul ahhoz, hogy a veszélyeztetett gyermekek ne intézményi környezetben, hanem családi közegben nevelkedhessenek. Ez a modell nemcsak a gyermekek életminőségét javítja, hanem hosszú távon a társadalmi integrációjukat is elősegíti.

Összességében megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat nevelőszülői tevékenysége jelentős szerepet tölt be a gyermekvédelem területén [231]. A szervezet az állami gyermekvédelmi rendszerrel együttműködve olyan családi alapú ellátási formát biztosít, amely a gyermekek testi, lelki és szociális biztonságát egyaránt szolgálja, és hozzájárul ahhoz, hogy a veszélyeztetett gyermekek esélyt kapjanak egy stabilabb és emberi méltóságuknak megfelelő életre.

3.7 Az MMSZ Vészhelyzetkezelési Munkacsoportja

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület megalakulása óta, 1989-től kezdődően végez katasztrófavédelmi tevékenységet. A szervezet első dokumentumai részletes és egyértelmű tájékoztatást adnak arról, hogy a megalakult civil-karitatív szervezet tényleges fő tevékenységi funkciója alapjaiban megegyezett volna a Máltai Lovagrend németországi szervezeteinek tevékenységével, vagyis a legfőbb tevékenységi köre a katasztrófavédelem lett volna [77],[82]. Miután a szervezet népszerűsége hazai és nemzetközi szintén is kiemelkedővé vált az 1989-ben az NDK menekülteknek nyújtott segítség révén, németországi társszervezeteinek mintájára kézenfekvő volt azt tervezni, hogy a szaporodó természeti és humanitárius katasztrófák elleni küzdelemben a szervezet kiemelkedő szerepet vállaljon. Közép-Európa súlyosbodó politikai és társadalmi problémái tovább erősítették ezt a lehetséges szerepvállalást a szervezetben. A romániai forradalom, valamint Jugoszlávia szétesése olyan mély társadalmi és humanitárius válsághelyzeteket idézett elő, amelyek következtében a régióban működő civil-karitatív szervezetek – köztük a Magyar Máltai Szeretetszolgálat – keresték annak lehetőségét, hogy minél hatékonyabb segítséget tudjanak nyújtani mind a társadalmi problémák kezelésében, mind pedig a növekvő menekülthullámok ellátásában[223],[224],[228].

A kilencvenes évek elején Németország több mint 40 millió német márka értékben adott át katasztrófavédelmi eszközöket a szervezetnek. Ezek az eszközök a magyarországi, korábban kiüresedett katonai laktanyák raktárbázisaiban kerültek elhelyezésre. Az eszközök között járművek, kórházvonatok, terepjárók, mentőautók, sátrak, tábori felszerelések, tartós élelmiszerek, védőfelszerelések, valamint egyéb kiegészítő infrastrukturális eszközök is megtalálhatóak voltak. Mindezen eszközök fogadásának és felhasználásának koordinálásába bevonták a magyar kormány illetékes szerveit, valamint a védelmi és szakmai minisztériumokat is annak érdekében, hogy az eszközök a lehető leghatékonyabban kerüljenek felhasználásra. Annak értékelésére azonban, hogy a későbbiekben ezek az eszközök pontosan milyen formában és milyen mértékben hasznosultak, sajnálatos módon nem állnak rendelkezésre egyértelmű és részletes források [81].

Szükséges kitérni a szervezet történetének – kutatásom szempontjából – egyik legfontosabb strukturális változására, amely azóta is folyamatos fejlődésen megy keresztül. A Vészhelyzetkezelési Munkacsoport, valamint a Katasztrófa Krízis-Intervenciós Pszichoszociális Szolgáltató és ezen belül a Katasztrófavédelmi Pszichoszociális Egység megalakulása előtt – tehát egészen a 2010-es évek elejéig – a szervezet részvétele a természeti

és humanitárius katasztrófák kezelésében alapvetően más struktúrában valósult meg [135]. Ebben az időszakban az alkalmazottak és az önkéntesek közösen, a szervezet alapszabályának megfelelően vettek részt a védekezési, kárelhárítási és helyreállítási feladatokban. Fontos szempont volt, hogy az intézmények mindennapi működése és ellátási feladatai ne sérüljenek, ezért a munkatársak egymást váltva kapcsolódtak be a katasztrófavédelmi tevékenységekbe [37]. A helyszíni feladatokat minden esetben a helyi vezetők irányították, akik az állami szervekkel együttműködve szervezték és koordinálták a csoportok munkáját. Bár a szervezet megalakulásakor katasztrófavédelmi szervezetté kívánt válni, több mint egy évtizeden keresztül nem alakult ki önálló, professzionális katasztrófavédelmi munkacsoportja. Ennek ellenére a szervezet folyamatosan jelen volt mind a hazai, mind a Kárpát-medencei, sőt gyakran a távolabbi országok és kontinensek katasztrófahelyzeteiben is, ahol hatékony segítséget nyújtott a bajba jutott lakosságnak [35].

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) rögzíti az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető emberi jogot, valamint a tulajdonhoz való jogot. Ezzel összhangban a 2011. évi CXXVIII. törvény rendelkezik a civil, önkéntes és minősített szervezetek bevonásáról a katasztrófavédelem rendszerébe, míg a 234/2011. (XI. 10.) kormányrendelet a katasztrófavédelmi törvény végrehajtásának részletes szabályait határozza meg. E jogszabályi keretek lehetővé tették, hogy 2012-től kezdődően minden civil és önkéntes szervezet részvétele a természeti és humanitárius katasztrófák kezelésében a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága által kiadott minősítési engedélyhez kötött legyen [171]. E minősítést ötévente meg kell újítani. Ennek értelmében minden regisztrált és minősített civil szervezet katasztrófahelyzetekben riasztható és bevethető az OKF felügyelete alatt. Ilyen együttműködési megállapodással a Magyar Máltai Szeretetszolgálat is rendelkezik 2012 óta. Ez az együttműködés nemcsak a bevetések lehetőségét biztosítja, hanem előírja a szükséges katasztrófavédelmi gyakorlatokon való rendszeres részvételt is. A szervezet Vészhelyzetkezelési Munkacsoportja ennek megfelelően 2015-ben egy, a Katasztrófa Krízis-Intervenciós Önkéntesek képzésére alkalmas szöveggyűjteményt adott ki, amelyet napjainkig használnak a képzések során. A kiadvány részletesen ismerteti a Vészhelyzetkezelési Munkacsoport működésének jogi kereteit mind nemzeti, mind nemzetközi szinten, és átfogó tájékoztatást nyújt a képzésben részt vevő önkéntesek számára. A szöveggyűjtemény további fejezetei olyan területeket ölelnek fel, mint a pszichológia, a szociális munka alapjai, a katasztrófahelyzetek értékelése, a katasztrófák történeti áttekintése, a katasztrófakockázat csökkentésének módszerei, az elsősegélynyújtás, a projektmenedzsment szemlélete, valamint

az adatvédelem és az adminisztratív alapismeretek [221]. Mindezek a témakörök azt a célt szolgálják, hogy a képzésben részt vevő önkéntesek – akik szükség esetén katasztrófahelyzetekben bevetésre kerülhetnek – átfogó elméleti tudással, megfelelő gyakorlati felkészültséggel, valamint a különböző katasztrófahelyzetek kezeléséhez szükséges komplex szemlélettel rendelkezzenek. A képzések és gyakorlatok következtében az önkéntesek olyan tapasztalatokat szereznek, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy hatékonyan és szervezeten tudjanak részt venni a katasztrófák következményeinek enyhítésében és a bajba jutott emberek megsegítésében.

Hipotézis 2: *Igazolhatónak látom, hogy a kormányzati szervek – szociális ellátásban, egészségügyben és a nemzeti védekezés rendszerében történő – szabályozott együttműködése a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal növeli az állampolgárok biztonságát, biztonságérzetét.*

Eredmény: Igazolt

Indoklás: A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tehát a fenti fejezetekben részletesen ismertetett és dokumentált adatok alapján megállapíthatóan meghatározó szerepet tölt be Magyarország szociális ellátórendszerében, különösen a társadalom legkiszolgáltatottabb rétegeinek támogatása területén. A szervezet tevékenysége kiterjed a szociális ellátás számos területére, így többek között a hajléktalanellátásra, a fogyatékkal élők gondozására, az idősgondozásra, a gyermekvédelem egyes formáira, valamint a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok egészségügyi ellátásának támogatására.

A szervezet működésének egyik legfontosabb sajátossága, hogy tevékenysége nem csupán karitatív segítségnyújtás formájában valósul meg, hanem intézményes keretek között, professzionális szakmai háttérrel, kiterjedt intézményrendszer működtetésével. Az ország számos pontján fenntartott intézményei, szolgáltatásai és programjai lehetővé teszik, hogy a társadalom leginkább rászoruló csoportjai számára komplex támogatási rendszert biztosítson, amely egyszerre szolgálja a szociális biztonság, az egészségbiztonság és az emberi méltóság megőrzésének célját.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége emellett nemcsak a szociális ellátórendszerben betöltött szerepében jelentős, hanem a nemzeti védekezési rendszerben való részvételében is. A szervezet az elmúlt évtizedek során számos természeti és humanitárius katasztrófa esetében bizonyította, hogy képes hatékonyan együttműködni az állami szervekkel a lakosság védelme és a károsultak megsegítése érdekében. A katasztrófahelyzetek kezelésében

való részvétele, valamint a vészhelyzetkezelési és pszicho-szociális intervenciók tevékenységei egyaránt hozzájárulnak a társadalmi stabilitás és a humánbiztonság erősítéséhez.

Mindezek mellett a szervezet folyamatos és intézményesített együttműködést alakított ki a magyar állam különböző szerveivel. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat rendszeresen együttműködik a mindenkori magyar kormánnyal, annak szakminisztériumaival, valamint az állami és önkormányzati intézményrendszer különböző szereplőivel. Ez az együttműködés több területen is megvalósul, így például a szociális ellátás, az egészségügyi szolgáltatások, a gyermekvédelem, a katasztrófavédelem, valamint a humanitárius segítségnyújtás területén.

A szervezet tevékenységének jelentőségét tovább erősíti az a tény, hogy működése során nem csupán kiegészíti az állami ellátórendszer feladatait, hanem számos esetben tehermentesíti is azt. Az intézmények fenntartása, a különböző szociális és egészségügyi szolgáltatások működtetése, valamint a krízishelyzetekben nyújtott gyors és hatékony segítség mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a társadalom rászoruló tagjai időben és megfelelő formában részesüljenek támogatásban.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenységének eredményességét és legitimitását több tényező is alátámasztja. Egyrészt a szervezet kiterjedt intézményhálózata és széleskörű szolgáltatási rendszere bizonyítja, hogy a segítségnyújtás nem csupán alkalmi jellegű, hanem hosszú távon fenntartható, intézményes formában valósul meg. Másrészt a szervezet által kifejtett konkrét tevékenységek – legyen szó szociális ellátásról, egészségügyi szolgáltatásról, gyermekvédelemről vagy katasztrófavédelmi feladatokról – kézzelfogható eredményekkel járnak a társadalom számára.

Harmadrészt a szervezet működésének jogi és intézményi kereteit a különböző együttműködési megállapodások, szerződések és partnerségi kapcsolatok is alátámasztják. Ezek a megállapodások nemcsak a magyar állami szervekkel, hanem különböző hazai és nemzetközi szervezetekkel is létrejöttek, amelyek lehetővé teszik a hatékonyabb koordinációt és az erőforrások optimális felhasználását.

Összességében tehát megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége jelentős mértékben hozzájárul a magyar társadalom humánbiztonságának erősítéséhez. Az általa működtetett intézmények, programok és szolgáltatások, valamint az állami szervekkel kialakított együttműködések révén a szervezet képes hatékonyan támogatni a társadalom

leginkább rászoruló tagjait, miközben aktív szerepet vállal a közösségi biztonság és a társadalmi stabilitás fenntartásában is.

4. Fejezet

Harmadik hipotézis megfogalmazása, kifejtése, valamint bizonyítása

Hipotézis 3: *Feltételezem, hogy korunk legjelentősebb kihívásait jelentő humanitárius krízishelyzetek kezelésében való részvétele a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak, és a hasonló profilú szervezeteknek, kibővítve az egészségügyi ellátó képességeikkel, műszaki eszközeikkel, eredményesebb válságkezelés valósítható meg, nemzeti és nemzetközi területen egyaránt.*

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat humánbiztonsági tevékenysége nem sorolható a klasszikus értelemben ismert civil-karitatív szervezetek közé, mivel számos tekintetben eltér az ilyen típusú szervezetektől mind működésében, mind eszközállományában. Az első szembetűnő eltérés a szervezet mentőállománya, vagyis az a tény, hogy mentőegységeket működtet a Magyar Országos Mentőszolgálat felügyelete és koordinációja alatt [17],[78]. Emellett egyéb, magas szintű orvosi-technikai infrastruktúrával is rendelkezik: mobil tüdőszűrő állomásokkal, szemészeti szűrőbusszal, telemedicina központtal, mozgó orvosi rendelőkkel, valamint gyógyászati segédeszköz-kölcsönző és -javító műhellyel. Mindezek együttesen egy olyan humanitárius szervezet képét rajzolják ki, amely tevékenységében jóval túlmutat a hagyományos karitatív modell keretein [207].

A 21. század humánbiztonsági és egészségbiztonsági kihívásaira a szervezet adekvát válaszokat adott. Tevékenységét nem kizárólag az önkéntesen jelentkezők humán erőforrására alapozta, hanem már megalakulásának évében első, műszakilag jól felszerelt mentőautóját a Magyar Országos Mentőszolgálat rendelkezésére bocsátotta [78]. Ez a kezdeményezés a későbbiekben is folytatódott, és napjainkra az egyik legsikeresebb önkéntes mentőszolgálati modell kialakulását eredményezte. A szervezet történetét mindvégig végig kíséri az önkéntes mentőszolgálat működése és fejlődése. Az egészségügyi szolgáltatások további bővülése 1991-ben következett be, amikor létrejött és működni kezdett a Gyógyászati Segédeszköz Kölcsönző és Javító Műhely [135]. Ezt követően, 1996-ban a Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Fővárosi Intézete a 16/705/1996. számú határozatával engedélyt adott a szervezet számára Mozgó Orvosi Rendelők működtetésére. Ezek a mobil egészségügyi egységek ma már nemcsak Magyarországon működnek, hanem elsősorban a közel-keleti térségben is hozzájárulnak az egészségbiztonság erősítéséhez. A mozgó rendelők létjogosultságát

elsősorban azok a társadalmi csoportok indokolják, amelyek tagjai különböző okok miatt nem képesek felkeresni az állami egészségügyi intézményeket. Ilyen társadalmi csoportnak tekinthetők például a hajléktalan emberek, valamint azok a kistelepüléseken élők, akik földrajzi, közlekedési vagy szociális okokból nem tudnak eljutni a hagyományos egészségügyi rendelőkbe [135].

A szervezet egészségügyi tevékenysége a következő években tovább bővült. Egy évvel később elindította betegszállítási szolgáltatását is, amely nemcsak Magyarország területén működött, hanem különösen krízishelyzetekben a határ menti országokba és onnan vissza is szállított betegeket. Ugyancsak ebben az időszakban kezdte meg működését a Mobil Tüdőszűrő Autóbusz, amely egészségbiztonsági szempontból az egyik legfontosabb műszaki egészségügyi komponensévé vált a szervezetnek Magyarországon. Napjainkban ezt a szolgáltatást már korszerűbb és kibővített technikai eszközparkkal végzi a szervezet [165]. Az egészségügyi tevékenységet jelentősen erősítette az 1995 és 2011 között működtetett Váci Szeretetkórház, amelynek fenntartását később eredeti tulajdonosa, a Betegápoló Irgalmasrend vette át. A rend vezetője egyben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetője is volt, ami jól mutatja a két intézmény közötti szoros együttműködést és szervezeti kapcsolatot. A 21. század természeti és humanitárius katasztrófáinak kihívásai, valamint a technológiai fejlődés új lehetőségeket teremtettek a szervezet számára. Ennek eredményeként jött létre a Bicskei Egészségfejlesztési Logisztikai Központ, amely a telemedicinát alkalmazza, amely ma a szervezet egyik legkorszerűbb egészségügyi komponensének tekinthető [22],[23]. A felsorolt egészségügyi rendszerek és műszaki kapacitások számos krízishelyzetben bizonyították hatékonyságukat: menekültellátásban, árvízvédelmi műveletekben, földrengések következményeinek kezelésében, járványügyi helyzetekben, valamint fegyveres konfliktusok idején.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat műszaki egészségügyi komponenseit nemcsak Magyarország határain belül használja, hanem több közel-keleti és afrikai országban is fejlesztett és működtetett mozgó orvosi rendelőket, víztisztító rendszereket és szanitációs központokat [54],[198]. Nemzetközi tevékenységét minden esetben összehangolja az Egyesült Nemzetek Szervezete szakosított intézményeivel, a helyi civil szervezetekkel, valamint sok esetben a beavatkozási terület állami szerveivel és vezetőivel. Külföldön végzett humánbiztonsági tevékenységét a szervezet a nemzetközi humanitárius normák betartásával, a humanitárius alapelvek figyelembevételével és az emberi méltóság tiszteletben tartásával végzi. Ez a komplex, technikai és szervezeti háttérrel rendelkező működés egyértelműen azt mutatja,

hogy a szervezet humánbiztonsági tevékenysége jelentősen túlmutat a hagyományos karitatív segítségnyújtás keretein, és a modern humanitárius beavatkozások egyik fontos modelljének tekinthető.

4.1 Az MMSZ Mentőszolgálat

Az önkéntes mentésnek jelentős történelmi előzményei vannak Magyarországon. A dualizmus korában, 1881-ben egy Bécsben bekövetkezett súlyos tüzeset következtében – amely során a szervezett mentés hiánya miatt sokan életüket veszítették – létrehozták az első önkéntes mentőalakulatot. Ez az esemény nagy hatással volt a térség mentésszervezési gyakorlatára. A Temesvári Önkéntes Mentő Társulat létrejöttét is egy tragikus baleset indokolta: a Béga folyó mentén történt szerencsétlenséget követően határozták el a társulat megalapítását 1886-ban, két évvel a bécsi mentőalakulat megszervezése után. A társulat 1947-ig működött Temesvár városában és a környező településeken. Tevékenységét elsősorban önkéntes tagokkal végezte, azonban időnként alkalmazott szakmentőket is bevont a munkába. Működését jelentős mértékben támogatták a város tehetős polgárai, akik anyagi hozzájárulásukkal segítették a mentési infrastruktúra fenntartását és fejlesztését [61].

Budapesten 1887-ben Kresz Géza orvos megalapította a Budapest Önkéntes Mentőegyesület nevű szervezetet, amely szintén önkéntesek segítségével végezte a fővárosban a mentési feladatokat. A szervezet jelentős szerepet játszott a modern magyar mentésszervezés alapjainak kialakításában, valamint a mentés szakmai és technikai feltételeinek fejlesztésében. Néhány évtizeddel később, 1926-ban létrehozták a Vármegyék és Városok Országos Mentő Egyesülete nevű szervezetet, amely elsősorban az ország vidéki területein szervezte meg az önkéntes mentési tevékenységet. A két szervezet – a fővárosi és a vidéki mentési struktúra – hosszú ideig párhuzamosan működött. Végül ezek összevonásával 1948-ban megalakult a Országos Mentőszolgálat, amely már nem önkéntes személyzettel dolgozott, hanem államilag megszervezett és koordinált mentőszervezetté vált, egységes irányítási és működési rendszerrel [234].

A rendszerváltozás időszaka új lehetőségeket teremtett a civil szervezetek számára. Ennek eredményeként 1989. február 10-én hivatalosan is bejegyezték a Magyar Máltai Szeretetszolgálat egyesületét. A szervezet első feladatai között szerepelt az elsősegélynyújtó tanfolyamok megszervezése és lebonyolítása, amelyeket német és osztrák szakemberek bevonásával valósítottak meg. A képzések célja az volt, hogy felkészített önkénteseket

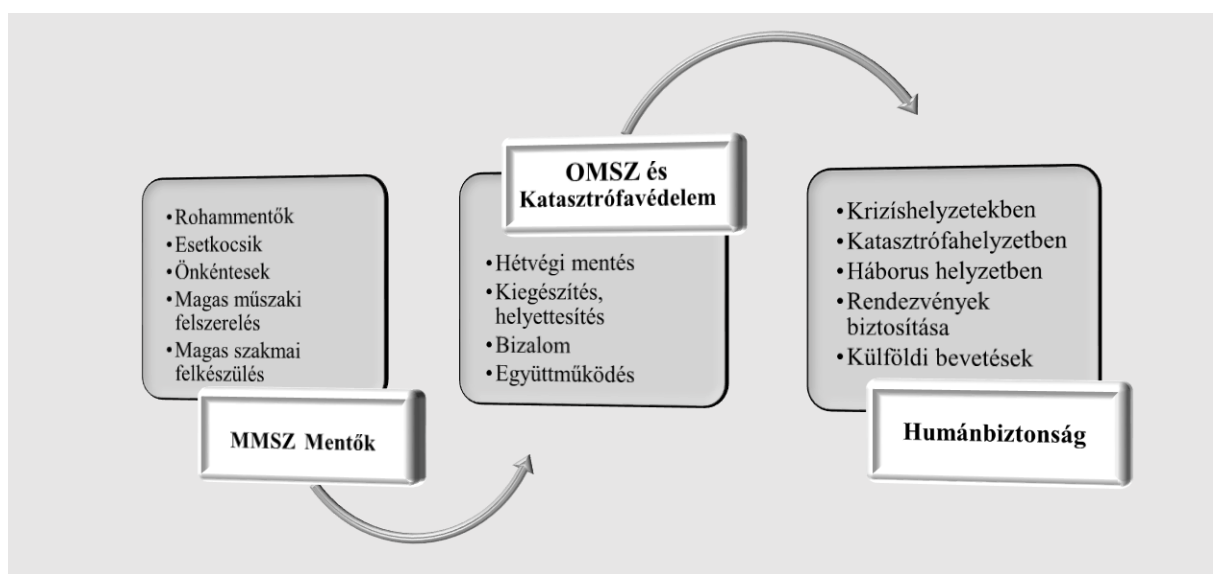
biztosítsanak a szervezet humanitárius és egészségügyi tevékenységeihez. A megalakuló szervezet nagy hangsúlyt fektetett a katasztrófavédelmi tevékenységek elsajátítására, az egészségügyi ellátások felvállalására, valamint arra, hogy a humanitárius tevékenységek minél szélesebb skáláját kínálja fel feladatként önkéntesei számára [4]. A mentés, mint humanitárius tevékenység különösen magas támogatottságot élvezett az önkéntesek körében. Az első sikeresen elvégzett képzések után a szervezet megkapta első mentőautóját. Mivel azonban ekkor még nem állt rendelkezésre elegendő képzett személyzet a folyamatos működtetéshez, a mentőautó az Országos Mentőszolgálat használatába került azzal a feltétellel, hogy a járművön elhelyezett máltai jelzéseket nem távolítják el. Beszámolók szerint ez volt az egyik legjobban felszerelt mentőautó az Országos Mentőszolgálat állományában, a kor legmodernebb műszaki eszközeivel. Egy további feltétel az volt, hogy a mentőautót a máltai önkéntesek egyházi és civil rendezvények egészségügyi biztosítására is használhassák [6]. Ez a tevékenység a későbbiekben is fennmaradt, és napjainkban is a szervezet egyik fontos szolgáltatási területe. Hivatalosan 1991. március 1-jén indult el az első máltai mentőautó az Országos Mentőszolgálat Alkotás utcai telephelyéről, önkéntes személyzettel és korszerű felszereléssel. A máltai mentőszolgálat önkéntes tevékenységét az Országos Mentőszolgálat koordinációjában végzi, és annak rendszerébe integrálva működik. A riasztások a mentőszolgálathoz érkeznek be, és az úgynevezett M28-as kóddal működő máltai egységek hétfői időszakokban – pénteken, szombaton és vasárnap – képesek voltak kiváltani a hivatásos mentőegységeket. Az elmúlt több mint három évtized során a szervezet folyamatosan több mentőautót is üzemben tartott, amelyek különböző időszakokban eltérő bázisokról indultak szolgálatba [61].

1991-2000	Buda II. OMSZ Mentőállomás – Alkotás utca (párhuzamosan a Máltai Lovagrend mentőjével)
1992-1993	Korányi és MÁV szanatórium Budakeszi határában
1993-2000	Budai Vár, Fortuna utca, A Máltai Lovagrend Szövetségének székhelye
2000	Pesterzsébet OMSZ mentőállomás
2000-2003	Pesthidegkút, Községháza u.
2003-2026	MMSZ Országos központja, KMR regionális központja, Bem rkp. 28.

Az üzemeltetett mentőautók nemcsak belföldön teljesítettek szolgálatot, hanem külföldi humanitárius missziókban is részt vettek. Emellett minden jelentős természeti és humanitárius katasztrófa esetén bevetésre kerültek: menekültválságok idején, árvízvédelmi időszakokban, földrengések után, ipari katasztrófák során, valamint járványügyi helyzetek idején is.

A máltai mentőegységek rendszeresen részt vesznek tömegrendezvények egészségügyi biztosításában is. Ezek között elsősorban egyházi és társadalmi rendezvények szerepelnek, de

számos esetben sportesemények egészségügyi biztosítását is vállalják. A szervezet alapvetően rohamkocsik üzemeltetésére képes, amelyek a legmagasabb szintű műszaki felszereléssel és képzett személyzettel rendelkeznek. A személyzet rendszerint mentőorvosból, mentőápolóból, gépkocsivezetőből és szekundánsból áll. Előfordult olyan időszak is, amikor a szervezet csak esetkocsit tudott biztosítani, mivel nem állt rendelkezésre elegendő képzett személyzet. Azóta azonban a szervezet rendszeresen szervez mentő- és elsősegélynyújtó tanfolyamokat, amelyeknek köszönhetően folyamatosan rendelkezésre áll a megfelelő számú önkéntes szakszemélyzet. A szervezet mentőegységei magas felszereltségük miatt kiemelt szerepet töltenek be az állami szervek szemében is. A korszerű orvostechikai eszközökkel – többek között diagnosztikai berendezésekkel – felszerelt mentőjárművek lehetővé teszik a magas szintű, biztonságos helyszíni ellátást. Az önkéntes szakemberek bevonásával működő rendszer számos esetben tehermentesíti az állami mentőszervezetet, és hozzájárul ahhoz, hogy az állami erőforrásokat más területekre lehessen átcsoportosítani [17],[61].

*Az MMSZ Mentőinek tevékenysége – eredményessége:
Készítette: a szerző*

Ezáltal a szervezet mentői és önkéntesei nemcsak krízishelyzetekben, hanem a mindennapi mentési feladatok során is hozzájárulnak az állami mentőegységek munkájának támogatásához. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségbiztonsági tevékenysége, valamint magas szintű technikai felszereltséggel rendelkező mentőegységei jelentősen növelték a polgárok biztonságérzetét, és erősítették a mentésbe vetett társadalmi bizalmat. „A máltai mentőautó volt az első, melyen helyszíni vérrögoldó kezelést lehetett végezni, és máltai rohamkocsin volt először vezeték nélküli ultrahangkészülék” [6].

4.2 Az MMSZ Mobil szűrőállomásai

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egyik legjelentősebb egészségbiztonsági újítása a mozgó egészségügyi intézmények elindítása volt a rendszerváltozást követő években. Amikor 1995-ben megszületett a döntés a szervezet vezetői részéről, hogy a nehezen elérhető hajléktalan emberek körében hatékony módszerekkel kívánják megelőzni a tuberkulózis (TBC) fertőzés terjedését, még nem gondolták, hogy a később kifejlesztett és ma már a legmodernebb berendezésekkel működő mozgó egészségügyi intézmények nemcsak az állami egészségügyi rendszerből kiszorult, illetve nehezen elérhető hajléktalan emberek ellátását szolgálják majd, hanem természeti és humanitárius katasztrófák esetén is a Szeretetszolgálat egyik leghatékonyabb műszaki eszközévé válnak. A rendszerváltozást követő évek számos új társadalmi és humanitárius kihívást hoztak Magyarország számára. A megoldandó feladatok között szerepelt az egykori NDK-ból érkező menekültek ellátása, a Romániából – különösen Erdélyből – áttelepülők helyzetének kezelése, valamint a délszláv háborúk következtében kialakuló menekülthullám humanitárius következményeinek kezelése. Ezek mellett a nagyvárosokban, különösen Budapesten, jelentős számú hajléktalan ember jelent meg, akik számára biztosítani kellett a legalapvetőbb emberi szükségleteket: a szállást, az ételmezt, a ruházatot, valamint az egészségügyi ellátást [135]. A hajléktalan emberek számára kialakított szállások létrehozása részben megoldódott az elhagyatott katonai laktanyák átalakításával, amelyekben hajléktalanszállókat hoztak létre. Az ételmezés és a ruházat biztosítása szintén megoldható volt, elsősorban a Nyugat-Európából érkező, nagy mennyiségű adományoknak köszönhetően. Az egészségügyi ellátás megszervezése azonban jóval bonyolultabb feladatnak bizonyult. Köztudott volt, hogy az állami egészségügyi intézmények ugyan ellátták a hajléktalanságban élő embereket, ám ennek egészségmegőrző hatékonysága alacsony maradt. Ennek oka az volt, hogy az utcán vagy hajléktalanszállókon élő emberek jelentős része nem, vagy csak nagyon ritkán vette igénybe az állami egészségügyi szolgáltatásokat. Az is ismert tény volt, hogy az utcán élő emberek életkörülményeikből adódóan általában rosszabb egészségi állapotban voltak, és sokkal nagyobb mértékben voltak kitéve különféle fertőző betegségeknek. Ebből következően nagyobb arányban fordult elő körükben olyan fertőző betegség, mint a tuberkulózis, a Hepatitis vagy akár a AIDS. A higiénés feltételek hiánya, az alultápláltság, valamint a rendszeres szűrővizsgálatok hiánya mind olyan tényezők voltak, amelyek hozzájárultak a betegségek kialakulásához és terjedéséhez. A kezeletlen fertőző betegségek pedig jelentős kockázatot jelentettek a továbbfertőzés szempontjából is [235].

Ezért alapvető kérdésként merült fel, miként lehet megoldani ezt az egyszerre egészségügyi és szociális problémát, illetve milyen hatékony módszerrel lehet elérni a rejtőzködő, de potenciálisan fertőző betegségeket hordozó hajléktalan embereket Magyarországon. A civil szervezetek és az egészségügyi szakma elismert képviselői egy komplex egészségügyi rendszer koncepciójának kidolgozásán kezdtek el gondolkodni. Ebben a folyamatban jól megfigyelhető volt a szociális és karitatív civil szervezetek katalizátorszerepe. Mivel az állami intézmények gyakorlatilag képtelenek voltak felkutatni és bevonni a mélyszegénységben élő hajléktalan embereket a rendszeres egészségügyi ellátás rendszerébe, a civil szervezetek kénytelenek voltak tevékenységüket bővíteni. Ennek következtében az egészségbiztonsági feladatok is a szervezetek tevékenységének részévé váltak [235].

A korábbi alfejezetben részletesen bemutattam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat már megalakulásakor bekapcsolódott az egészségügyi ellátásba mentőegységeinek szolgálatba állításával. Ezért az egészségügyi tevékenység nem volt ismeretlen terület a szervezet számára. A több évszázados múlttal rendelkező Szuverén Máltai Lovagrend egészségügyi szemlélete és gyakorlata a magyar szervezet működésében is tovább élt. A szervezet folyamatosan kereste az innovatív megoldásokat, mind szemléletében, mind műszaki eszközeinek fejlesztésében. A szervezet beszámolói szerint a kilencvenes évek elején Budapesten mintegy húszezer hajléktalan ember élt, akik közül mindössze körülbelül háromezren jelentek meg a hajléktalanszállókön [131]. Őket viszonylag könnyebb volt szűrni, mivel a szervezet szociális munkásai igyekeztek őket eljuttatni a megfelelő egészségügyi intézményekbe. A valódi nehézséget azonban az úgynevezett „láthatatlan” hajléktalan emberek felkutatása és szűrése jelentette, valamint az, hogy miként lehet biztosítani számukra a szükséges kezeléseket. Ebből a felismerésből született meg az a gondolat, hogy ha nem lehet elvárni az utcán élő emberektől, hogy ők keressék fel az egészségügyi intézményeket, akkor az egészségügyi szolgáltatást kell elvinni oda, ahol ezek az emberek tartózkodnak. Így született meg a Mobil Tüdőszűrő Állomás koncepciója és annak megvalósítási terve [135],[236]. Az első jármű egy külföldről behozott, átalakított, vontatható – busz jellegű – jármű volt, amelyben egy röntgenberendezéssel felszerelt szűrőállomás kapott helyet. Ez a berendezés lehetővé tette, hogy a szűrővizsgálatokat gyakorlatilag bárhol és bármikor el lehessen végezni. Ezzel a műszaki megoldással a szervezet gyakorlatilag áttörte a hagyományos, intézményi keretek között működő egészségügyi ellátás korlátait. Az orvosi vizsgálatok immár nem kizárólag kórházi vagy rendelőintézeti környezetben történtek, hanem az igényeknek megfelelően, az utcán vagy más helyszíneken is elvégezhetők voltak. Ez jelentősen megkönnyítette a fertőző betegségek korai felismerését és

izolálását. A komplex egészségbiztonsági rendszert a szervezet mentőegységei egészítették ki. Amennyiben a mobil szűrőállomáson fertőzött beteget találtak, a mentőegységek azonnal a megfelelő szakellátó intézménybe tudták szállítani a beteget a kezelés mielőbbi megkezdése érdekében [236]. Ugyanezt a működési modellt alkalmazták később természeti és humanitárius katasztrófák esetén is. A második, akkor modernnek számító mobil szűrőállomás finanszírozását szintén egy civil szervezet vállalta [165]. Ez egy Ikarus gyártmányú autóbusz átalakításával jött létre. A szervezet ezt az egészségügyi műszaki egységet mintegy tizenöt éven keresztül használta, és jelentős szerepet játszott abban, hogy csökkenjen a fertőző betegségek előfordulása a magyarországi hajléktalan emberek körében. Napjainkban a szervezet több mobil szűrőegységgel rendelkezik: egy mobil szűrőbusszal, egy mobil szűrőteherautóval, egy mobil szemészeti szűrőbusszal, valamint egy fix szűrőállomással, amely a szervezet egyik komplex szociális ellátó intézményének területén működik. A mobil egészségügyi ellátás különlegessége abban rejlik, hogy az egészségügyi szolgáltatások szorosan összekapcsolódnak a szociális ellátással. Ez humánbiztonsági szempontból kiemelkedően fontos. Míg a családban élő emberek esetében a gyógyulási arány általában magasabb, addig az utcán élő hajléktalan emberek esetében ez korántsem volt magától értetődő. A legyengült, alultáplált szervezet megerősítéséhez megfelelő táplálkozásra és higiénikus környezetre volt szükség még a kórházi kezelés után is. Ezért a szervezet szociális lábadozó intézményeket hozott létre Budapesten, Miskolcon és Pécsen. Ezekben az intézményekben a hajléktalan emberek addig maradhattak, ameddig teljesen fel nem épültek. Nem volt szigorú határidő, és ez a gyakorlat napjainkban is fennmaradt. A rendszer újdonsága abban állt, hogy a szervezet képes volt egyszerre biztosítani az egészségügyi kezelést és a szociális rehabilitációt. Ez a modell jelentősen tehermentesítette az állami egészségügyi intézményeket is, amelyek így hatékonyabban tudtak működni a nemzeti egészségügyi ellátórendszer keretében. Amikor a szervezet megkezdte ezt a tevékenységet, a „Morbus Hungaricus”-ként is emlegetett tuberkulózis még komoly problémát jelentett Magyarországon. Évente mintegy 600–700 halálesetet okozott, és a fertőzöttek száma évente közel 20%-kal növekedett. Napjainkban ezek a számok már jelentősen alacsonyabbak, még a hajléktalan társadalom körében is [235].

Menekült szűrések 2017-2024		
DÁTUM	HELYSZÍN	MEGSZŰRT FŐ
2017.07.13	Röszke	27
2017.07.14	Röszke	27
2017.07.19	Tompa	83
2017.07.20	Tompa	33

2017.08.29	Tompa	62
2017.08.29	Röszke	35
2017.09.22	Röszke	28
2017.09.22	Tompa	36
2017.10.26	Röszke	36
2017.10.26	Tompa	49
2017.11.24	Röszke	34
2017.11.24	Tompa	31
2017.12.18	Tompa	33
2017.12.18	Röszke	38
2018.01.22	Tompa	56
2018.01.22	Röszke	52
2018.02.23	Röszke	32
2018.02.23	Tompa	16
2018.03.29	Tompa	11
2018.03.29	Röszke	11
2018.05.22	Budapest	31
2018.05.24	Budapest	19
2018.05.29	Budapest	7
2022.05.28	Budapest	26
ÖSSZESEN:		813

Forrás: Dénes Gábor riport alany

Készítette: a szerző

A szervezet eredményes tevékenysége nemcsak békeidőben mérhető, hanem az elmúlt évtizedek menekültválságai során is. A mobil szűrőállomások akár éveken keresztül képesek egy adott helyszínen – például határátkelőhelyeken – működni, ahol szükség szerint egészségügyi vizsgálatokat és ellátást biztosítanak. Az országba érkező emberek folyamatos szűrése jelentősen csökkenti az egészségbiztonsági kockázatokat, hiszen az esetleges fertőzések már a határ átlépésekor kiszűrhetők, ezáltal megelőzhető a fertőzések továbbterjedése az ország területén. A magyar hajléktalan társadalomban ma az egyik leggyakoribb krónikus betegség a krónikus obstruktív tüdőbetegség (COPD), amelyet szintén rendszeresen szűrnek a mobil szűrőállomásokon. Emellett ma már a Hepatitis, a AIDS és más fertőző betegségek szűrését is párhuzamosan végzik a tüdőszűrésekkel [235]. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségbiztonsági szerepe tehát komplex tevékenységet jelent a tüdőbetegségek és egyéb fertőző betegségek megelőzése és kezelése területén. A szervezet sajátos működési modelljének egyik legfontosabb eleme, hogy a diagnózis felállítása után nem engedi el a betegek kezét: a pácienseket végig kíséri a gyógyulás teljes folyamatán, egészen addig, amíg teljes mértékben fel nem épülnek. Ez a komplex, egészségügyi és szociális elemeket egyaránt integráló

megközelítés a modern humánbiztonsági gondolkodás egyik fontos gyakorlati példájának tekinthető [235].

4.3 Az MMSZ egyéb Egészségügyi Intézményei

Az egészségügyi ellátási kötelezettségekről és a területi finanszírozási normatívákról szóló 1996. évi LXIII. törvény értelmében a Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) Fővárosi Intézetének 1996–448/CSK számú dokumentuma alapján a Magyar Máltai Szeretetszolgálat – mint egészségügyi intézményfenntartó – az ÁNTSZ Egyeztető Fórumának tagjává vált [237]. Ez a lépés fontos mérföldkőnek tekinthető a szervezet egészségügyi intézményrendszerének fejlődésében, mivel hivatalosan is elismerte azt a szerepet, amelyet a szervezet a magyar egészségügyi és szociális ellátórendszer kiegészítésében betöltött. A tagság egyben azt is jelentette, hogy a szervezet aktív résztvevője lett az egészségügyi szakmai egyeztetéseknek és koordinációs folyamatoknak, amelyek az állami és civil egészségügyi szolgáltatók együttműködését szolgálták. A szervezet már 1995-ben megkezdte első fekvőbeteg-ellátó intézményének működtetését Máltai Szeretetszolgálat néven [135]. Az intézmény a korábbi Betegápoló Irgalmasrend kórházának épületében működött Vácott, amely történetileg is jelentős egészségügyi intézmény volt a térségben. A kórház működését az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat 1122-5 számú engedélyével hagyta jóvá [238]. A kórház működtetése nem csupán a szervezet egészségügyi tevékenységének bővülését jelentette, hanem azt is, hogy a civil-karitatív szervezet intézményes formában kapcsolódott be a fekvőbeteg-ellátás rendszerébe. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a váci kórház működtetését egészen 2011-ig folytatta, majd az intézményt visszaadta eredeti tulajdonosának, a Betegápoló Irgalmasrendnek. A több mint másfél évtizedes működés során a kórház jelentős szerepet töltött be a szociálisan rászoruló betegek ellátásában, valamint a hajléktalan és mélyszegénységben élő emberek egészségügyi kezelésében és rehabilitációjában [135]. Ugyancsak 1995-ben, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Fővárosi Intézetének 9198/2/1995. számú határozata alapján megindult a Magyar Máltai Szeretetszolgálat felnőtt háziorvosi tevékenysége a 1119 Budapest, Borszéki utca 1. szám alatt [239]. Ez a rendelő a szervezet egyik első, államilag engedélyezett alapellátási intézményévé vált, amely elsősorban a szociálisan hátrányos helyzetű emberek, hajléktalanok és rászorulóknak egészségügyi ellátását szolgáltatta.

A következő évben a szervezet benyújtotta kérelmét egy mozgó orvosi rendelő működtetésének engedélyezésére. A kérelmet az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Fővárosi

Intézete a 16/705/1996. számú határozatával hagyta jóvá [240]. Az engedély feltételeként rögzítették, hogy a mozgó orvosi rendelő bázisa a már működő Borszéki utcai felnőtt háziorvosi rendelő legyen. Az engedélyezési dokumentáció részletesen tartalmazta a rendelő működésében részt vevő szakorvos megnevezését, valamint a mozgó rendelő járművének típusát és rendszámát is. A járművet az engedélyezéshez szükséges valamennyi orvosi és diagnosztikai eszközzel felszerelték, így az megfelelt a hatályos egészségügyi előírásoknak. A mozgó orvosi rendelők a magyar társadalom számára már a kilencvenes években is kiemelkedően fontos szerepet töltek be, és jelentőségük napjainkban is megmaradt. Definíciójuk szerint olyan gépjárművekben kialakított, speciálisan felszerelt háziorvosi rendelők, amelyek képesek magas színvonalú alapellátást és gyógyszerellátást biztosítani olyan célcsoportok számára, amelyek tagjai különböző okokból nem tudják igénybe venni a hagyományos, fix telephelyű egészségügyi intézményeket [135]. Funkcionálisan a mozgó rendelők a hagyományos háziorvosi rendelők tevékenységéhez hasonló szolgáltatásokat nyújtanak. Ide tartoznak a háziorvosi vizsgálatok, az alapvető diagnosztikai eljárások, a gyógyszerfelírás és gyógyszerellátás, valamint az egészségügyi tanácsadás. Célcsoportjukba elsősorban a hajléktalan emberek, a szociálisan rászoruló, a szegregált településrészekben élők, a menekültek, valamint a természeti vagy humanitárius katasztrófák által sújtott területek lakói tartoznak. A mobil egészségügyi szolgáltatás egyik legnagyobb előnye abban rejlik, hogy képes eljutni azokhoz a társadalmi csoportokhoz is, amelyek a hagyományos egészségügyi ellátórendszer számára nehezen elérhetőek [22]. Ezáltal nemcsak az egyéni betegellátás válik hatékonyabbá, hanem a közegészségügyi kockázatok csökkentése is megvalósul, hiszen a fertőző betegségek korai felismerése és kezelése jelentősen hozzájárul a járványügyi biztonság növeléséhez. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a mobil orvosi rendelők rendszerét az évek során folyamatosan fejlesztette és bővítette. A szolgáltatás nemcsak Magyarország területén működik, hanem a szervezet nemzetközi humanitárius tevékenységének részeként több közel-keleti országban is alkalmazásra került. Ezekben a térségekben a mozgó egészségügyi egységek különösen fontos szerepet töltenek be a menekülttáborokban, a háborús konfliktusok által érintett régiókban, valamint a fejletlen infrastruktúrával rendelkező településeken. Az egészségügyi intézmények létrehozásával és működtetésével a Magyar Máltai Szeretetszolgálat jelentős mértékben hozzájárult a magyar nemzeti egészségügyi rendszer működéséhez. A szervezet tevékenysége különösen abban jelentett többletet, hogy a hagyományos egészségügyi ellátás mellett szociális szolgáltatásokat is biztosított. Ez a komplex megközelítés lehetővé tette, hogy a betegek ne csupán orvosi kezelésben részesüljenek, hanem a gyógyuláshoz szükséges szociális támogatást is megkapják. Ez a kettős – egészségügyi és szociális – szolgáltatási modell

jelentős mértékben tehermentesítette az állami egészségügyi intézményeket és a közigazgatási szerveket. Ennek következtében a szervezet tevékenysége egyértelműen egészségbiztonsági szerepet töltött be Magyarországon, és hozzájárult a társadalom egészének biztonságához. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközi szinten is jelentős. A szervezet humanitárius missziói során mobil egészségügyi egységei és orvosi szolgáltatásai számos válságövezetben járultak hozzá a lakosság egészségügyi ellátásához. Hasonló jellegű egészségügyi és humanitárius tevékenységet Magyarországon civil-karitatív szervezetként ebben az időszakban elsősorban a Magyar Vöröskereszt végzett, és végez mind a mai napig [222]. A két szervezet tevékenysége sok tekintetben kiegészíti egymást: míg a Máltai Szeretetszolgálat elsősorban a szociálisan leginkább kiszolgáltatott rétegek egészségügyi és szociális ellátására helyezi a hangsúlyt, addig a Magyar Vöröskereszt szélesebb körű humanitárius és közegészségügyi programokat működtet. Mindkét szervezet munkája jelentős mértékben hozzájárul a magyar társadalom egészségbiztonságának fenntartásához és fejlesztéséhez.

4.4 Az MMSZ Telemedicina alkalmazása

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat egészségbiztonsági eszközeinek alkalmazása, valamint a hazai egészségügyi rendszer szolgálatába állított egészségügyi komponensei és műszaki eszközei az elmúlt több mint három és fél évtized során jól nyomon követhetők. A mentőegységek szolgálatba állítása az Országos Mentőszolgálat rendszerében, a betegszállító járművek működtetése, a mobil röntgenkészülékek alkalmazása a hátrányos helyzetű vagy katasztrófák által sújtott lakosság szűrésére, valamint a mozgó orvosi rendelők működtetése mind azt mutatják, hogy a szervezet tudatosan építette fel egészségbiztonsági tevékenységét. A szervezet működésében fontos szerepet kaptak az egészségügyi intézmények fenntartására irányuló törekvések is. Ilyenek voltak például a kórházak, fekvőbeteg-ellátó intézmények, járóbeteg-rendelők vagy egyéb egészségügyi szolgáltató egységek működtetése. Ezek az intézmények és technikai eszközök együttesen jól tükrözik a szervezet egészségbiztonsági tudatosságát és az ezen a területen vállalt hosszú távú elköteleződését. Azoknak az egészségügyi és technikai komponenseknek az alkalmazása, amelyek segítségével a szervezet igyekezett a meglévő ellátási hiányosságokat csökkenteni, vagy az állami intézmények munkáját támogatni, folyamatos fejlesztést és újragondolást igényelt. A szervezet alapvetően azokat a területeket kereste, ahol az állami, fix helyszínen működő intézmények nem voltak jelen, vagy ahol kapacitáshiány miatt nem tudtak megfelelő ellátást biztosítani. A mobil

tüdőszűrési rendszerek bevezetése jól példázza ezt a szemléletet, hiszen ezek az eszközök lehetővé tették, hogy a szűrővizsgálatok eljussanak a nehezen elérhető társadalmi csoportokhoz is. Az a fajta szolgáltatásnyújtás, amely valamilyen technikai eszköz segítségével biztosít orvosi ellátást egy beteg számára, nem a 21. század találmánya. A telefon feltalálását követően már a 19. század végén megjelentek a távoli orvosi konzultáció első formái [241]. A telekommunikációs és teleinformatikai technológiák fejlődése azonban jelentősen kibővítette ezeknek a lehetőségeknek a körét. Az információs és kommunikációs technológiák fejlődése lehetővé tette az orvostudomány számára, hogy a beteg és az orvos földrajzi távolsága ellenére is biztosítható legyen a szakorvosi ellátás, a diagnosztikai szolgáltatás vagy akár a laboratóriumi vizsgálatok egy része. A szakirodalomban ismert távegészségügy – vagyis telehealth – ma már világszerte alkalmazott megoldás. Az internet széles körű elterjedésével az úgynevezett e-health rendszerek alkalmazása tovább gyorsította a telemedicina fejlődését és terjedését [241],[242]. Ezek a rendszerek elsősorban a gazdaságilag fejlettebb régiók egészségügyi rendszereiben jelentek meg és terjedtek el, bár jogi szabályozásuk sok országban még ma is fejlesztésre szorul [243]. Magyarországon és világszerte a telemedicina szélesebb körű gyakorlati alkalmazása különösen a COVID-19 pandémia idején vált ismertté és általánossá. A járvány idején az egészségügyi ellátórendszerek világszerte kényszerültek olyan megoldások alkalmazására, amelyek csökkentették a személyes találkozások számát, ugyanakkor biztosították a folyamatos betegellátást [241]. Magyarországon a telemedicina alkalmazásának jogi kereteit ideiglenesen a 157/2020. kormányrendelet szabályozta. A telemedicina fogalmát a Egészségügyi Világszervezet (WHO) a következőképpen határozza meg: „a telemedicina olyan egészségügyi szolgáltatások nyújtása, amelynek központi fogalmi eleme a földrajzi távolság.” A WHO 2010-ben készített tanulmánya iránymutatásokat fogalmazott meg az egyes országok számára a telemedicina alkalmazásával kapcsolatban. A tanulmány hangsúlyozza, hogy bár a telemedicina hatékony és számos pozitív hatással rendelkezik, globális szinten szükség van a jogi és szabályozási keretek pontosítására. Az egészségpolitikai, etikai, orvosi titoktartási és adatvédelmi kérdések, valamint az engedélyezési mechanizmusok mind olyan területek, amelyek további szabályozást igényelnek. A szakértők ugyanakkor egyetértenek abban, hogy a telemedicina jelentős előnyökkel jár a gyors beavatkozás és az állapotfelmérés szempontjából, különösen akkor, ha a hagyományos egészségügyi intézményekkel együttműködve működik [241],[242],[243].

Az innovatív infokommunikációs technológiák alkalmazása a betegellátásban elsősorban a fejlett országok egészségügyi rendszereiben figyelhető meg. Ezek a rendszerek lehetővé teszik

nagy földrajzi távolságok áthidalását, és jelentős szerepet játszanak az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés egyenlőtlenségeinek csökkentésében. A fejlett nyugati országok telemedicinális rendszerei között természetesen jelentős különbségek vannak, azonban közös bennük az a törekvés, hogy a társadalmi egyenlőtlenségeket csökkentsék, és a lakosság számára területi különbségektől függetlenül biztosítsák az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést [243]. A szakirodalom általában a telemedicina három alapvető működési modelljét különbözteti meg: az állami egészségügyi rendszer keretében működtetett rendszereket, a magánegészségügy által létrehozott rendszereket, valamint azokat a modelleket, amelyeket civil vagy szociális szervezetek működtetnek [241]. Magyarországon ez utóbbi kategóriába tartozik a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által létrehozott telemedicinális ellátási forma. A szervezet szociális feladatainak ellátása mindig is megkövetelte a komplex humánbiztonsági szemlélet alkalmazását. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok támogatása, valamint a katasztrófavédelmi tevékenységek során folyamatosan szükség volt innovatív gondolkodásra annak érdekében, hogy a segítség minél hatékonyabban jusson el a rászorulókhöz. A szervezet egészségügyi eszközeinek fejlesztése 2022-ben új szintre lépett a Naszlady Attila Egészségfejlesztési Program keretében megvalósított telemedicina projekt révén [22]. A program gyakorlati működése 2023-ban indult el, és alapvetően a leghátrányosabb helyzetű településekre fókuszált [216]. A megvalósított telemedicinális egészségügyi rendszer a korszerű infokommunikációs és orvostechikai eszközök integrált alkalmazására épül, amely lehetővé teszi, hogy magas szintű szakellátás legyen elérhető az úgynevezett „egészségügyi sivatagokban”. Az „egészségügyi sivatag” olyan területeket jelöl, ahol a lakosság nem jut hozzá még a legalapvetőbb egészségügyi ellátáshoz sem [241]. Magyarországon sajnos számos olyan település található, ahol orvoshiány vagy infrastrukturális hiányosságok miatt nem működnek megfelelően az egészségügyi ellátó intézmények. Ezekben a térségekben a lakosság önhibáján kívül kerül hátrányos helyzetbe. Ezeknek a problémáknak a kezelésére jöttek létre a program keretében működő Mobil Egészségügyi Központok. A rendszer központja az Egészségügyi és Logisztikai Központ, amely Bicskén található. Innen indulnak minden reggel a mobil egészségügyi egységek a különböző településekre. A mobil egységek korszerű diagnosztikai eszközökkel vannak felszerelve, és az infokommunikációs rendszerek segítségével a vizsgálatokat távoli szakorvosok végzik a helyszínen jelen lévő szakápolók közreműködésével [241]. A program jelenleg 12 Mobil Egészségügyi Központtal rendelkezik. Ezekben az egységekben többek között laboratóriumi vizsgálati lehetőségek, EKG-berendezések és ultrahangkészülékek is rendelkezésre állnak. 2025-ben öt kiemelt helyszínen működtek úgynevezett Mobil Egészség Pontok, ahol a rendeléseket központi koordinátor irányította. A

rendelkezésre álló adatok szerint 2023 és 2024 között a program keretében több mint 40 000 egészségügyi vizsgálatot végeztek el. Ez a tevékenység jelentős egészségbiztonsági szerepet tölt be az ország különböző szegregált településein. A jelenlegi működés ugyanakkor csupán a program első fázisát jelenti. A hosszú távú tervek szerint a rendszer mintegy 300 településen fog működni, ami gyakorlatilag lefedi majd Magyarország valamennyi hátrányos helyzetű térségét [218],220].

*Az MMSZ Telemedicina program működési helyszínei 2023-2024-ben a Naszladý Attila
Egészségfejlesztési program keretén belül:*

Bicske: MMSZ Egészségügyi és Logisztikai Központ – 12 MEK
Országosan 5 MEP

1. LITKE MEP: települések: Ipolytarnóc, Nógrádszakál, Ságújfalu, Magyargéc, Nógrádmegyer, Sóshartyán
2. SZALONNA MEP: települések: Martonyi, Bódvalenke, Csenyété, Gadna, Szakácsi, Balajt
3. NYÍRKÁTA MEP: települések: Besenyőd, Magy, Hodász, Porcsalma, Gacsály, Nyírpilis
4. HIRICS MEP: települései: Kisszentmárton, Piskó, Lúzsok, Gilvánfa, Sósvertike, Drávaiványi
5. ZALAKOMÁR MEP: települései: Pálmajor, Táská, Szentpéterúr, Kistolmács, Zajk, Oltárc

Összességében megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által kialakított, egyedi ellátási modell – bizonyos korlátai és nehézségei ellenére – rendkívül hatékony egészségbiztonsági szerepet tölt be országos szinten. A rendszer jelentős mértékben kiegészíti a nemzeti egészségügyi ellátórendszert, különösen azokon a területeken, ahol az állami infrastruktúra korlátozottan működik.

Gazdasági szempontból a rendszer fenntartása – különösen a kezdeti időszakban – jelentős költségekkel járhat, ezért rövid távon nem feltétlenül tekinthető költséghatékonynak. Ugyanakkor humánbiztonsági szempontból az általa elért eredmények jelentős társadalmi haszonnal járnak, és hosszabb távon megtérülést hozhatnak a társadalom számára. Fontos szempont az is, hogy ezek az egészségügyi műszaki komponensek nemcsak a hátrányos helyzetű lakosság ellátására alkalmasak. Ugyanezek az eszközök és rendszerek hatékonyan alkalmazhatók különböző katasztrófahelyzetekben is, akár Magyarországon, akár nemzetközi humanitárius missziók keretében. E fejlesztések és tevékenységek révén a Magyar Máltai Szeretetszolgálat a humánbiztonság területének egyik meghatározó szereplőjévé vált. Civil szervezetként való működése rugalmasabb, társadalmi elfogadottsága magas és képes gyorsan

reagálni a társadalmi és humanitárius kihívásokra. Mindezek együtt biztosítják, hogy a szervezet humánbiztonsági tevékenysége hatékonyan támogassa a magyar társadalom biztonságát [241].

A fent ismertetett egészségügyi intézmények, műszaki eszközök és szolgáltatások jelentősen hozzájárulnak az állami egészségügyi intézmények hatékonyabb működéséhez. A szervezet által nyújtott szolgáltatások sok esetben pótolják vagy kiegészítik az állami ellátórendszert, lehetővé téve, hogy az állami intézmények erőforrásait más területekre csoportosítsák át, akár békeidőben, akár katasztrófhelyzetekben. Ez az együttműködés a modern humánbiztonsági rendszer egyik fontos pillérét jelenti Magyarországon.

4.5 Az MMSZ szerepe és tevékenysége Európában és Európán kívül

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Magyarországon végzett humanitárius, katasztrófavédelmi és humánbiztonsági tevékenysége mellett megalakulása óta az ország határain kívül is kiemelkedő szerepet vállal a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás területén [135]. A szervezet működéséből egyértelműen megállapítható, hogy a magyar civil szektor szervezetei között kiemelkedő helyet foglal el intézményrendszerének sokrétűsége, nemzetközi humanitárius jelenléte, valamint a humanitárius diplomácia területén vállalt aktív szerepvállalása révén. A szervezet külföldi tevékenységei egyaránt magukban foglalják a humanitárius segítségnyújtást, a katasztrófhelyzetekben végzett mentési és ellátási feladatokat, valamint a hosszabb távú fejlesztési és stabilizációs programokat. E tevékenységek alapját a karitatív szemlélet, a rászorulókat támogatása iránti elkötelezettség, valamint a humánbiztonság komplex értelmezése adja, amely a társadalmi, egészségügyi és életminőségi tényezők együttes javítására törekszik. A fellelhető források, visszaemlékezések, beszámolók és dokumentumok alapján a szervezet első jelentős határon túli tevékenysége Románia, azon belül is Erdély irányába mutatott [141]. A beszámolók szerint már a rendszerváltás előtti években megkezdődött a kapcsolatfelvétel a nyugat-romániai lakossággal. A tevékenység fő célja az volt, hogy pótolják azokat a hiánycikkeket – különösen gyógyszereket és egészségügyi eszközöket –, amelyek hiánya komoly hatással volt a helyi lakosság egészségbiztonságára. E korai időszakban egy különleges és kockázatos segélyezési módszer alakult ki. Fiatal egyetemisták – turistának álcázva – hátizsákokban rejtett gyógyszereket és egyéb szükséges eszközöket vittek át a határon. A csomagokat előre egyeztetett kapcsolattartóknak adták át, akik azokat továbbjuttatták a rászoruló betegekhez és családokhoz. A résztvevőket később „hátizsákos turistáknak” nevezték el, akik a rendszerváltást követően beszámoltak

tevékenységükről. Az akkori politikai környezetben ez a segítségnyújtás nem volt veszélytelen, hiszen a határátlépések és az adományok átadása komoly kockázatokkal járt [135]. A gyógyszereken kívül élelmiszert, könyveket és egyéb alapvető fogyasztási cikkeket is eljuttattak a kijelölt célpontokra. A fennmaradt dokumentumok között több oldalas címlisták is szerepelnek, amelyek az erdélyi települések széles körét lefedték, ami arra utal, hogy a segélyezési tevékenység mögött egy jól szervezett és kiépített hálózat működött [70]. Az események jelentős fordulatot vettek az 1989 decemberében kitört romániai forradalom idején, amely a Romániai forradalom (1989) néven vált ismertté. A határnyitás és a politikai változások következtében lehetővé vált a segélyszállítmányok nyílt és szervezett átszállítása az országhatáron. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ekkor már egész kamionkonvojokat indított útnak adományokkal megrakodva, amelyeket Erdély különböző városaiba juttattak el a korábban kialakított kapcsolati háló segítségével [71]. A segélyezési műveletek lebonyolítása érdekében négy logisztikai bázispontot hoztak létre, amelyek 24 órás ügyeleti rendszerben működtek. Az egyik központ Budapesten, Zugligetben működött, egy másik a magyar–román határ térségében, míg további kettő Erdély területén biztosította a segélyszállítmányok fogadását és továbbítását. Ez a nagyszabású humanitárius művelet egészen 1990 tavaszáig folytatódott intenzív formában. Ebben az időszakban a magyar kormány a szervezetet bízta meg a segélyszállítmányok koordinálásával, ami jól mutatja a szervezet iránti bizalmat és szakmai elismerést [71],[161]. A későbbi években is több közös projekt valósult meg romániai magyar településeken, amelyek célja a helyi közösségek támogatása és fejlesztése volt. Emellett a szervezet részt vett több közös katasztrófavédelmi gyakorlatban is a már időközben létrejött Romániai Máltai Segélyszervezet együttműködésével [221]. A következő jelentős határon túli humanitárius szerepvállalást a balkáni háborúk kitörése indokolta. Az 1991 és 1999 között zajló konfliktussorozat – amely a Jugoszláv háborúk néven vált ismertté – végül a volt Jugoszlávia felbomlásához vezetett. A szervezet aktív humanitárius jelenléte elsősorban Horvátország területén valósult meg, ugyanakkor a források szerint a szerb fennhatóság alatt álló területeken élő magyar lakosság támogatásában is részt vett [84]. A szervezet egyik legfontosabb feladata ebben az időszakban a határon át érkező menekültek fogadása volt. Emellett részt vett a sebesültek kórházakba szállításában, a menekültek ellátásában, valamint azoknak az ellátó intézményeknek a működtetésében, amelyeket a pécsi máltai csoport és regionális központ hozott létre. A fegyveres harcok megszűnését követően a szervezet tevékenysége elsősorban a vajdasági magyar közösségek támogatására koncentrált. Európában egy másik jelentős segítségnyújtási akció Lengyelország irányába történt, ahová a szervezet egészségügyi eszközöket, fertőtlenítőszereket és élelmiszersegélyeket szállított [63],[67].

A Kelet-Európai térségben kiemelt jelentőséggel bír Ukrajna, amely 1991-ben nyerte el függetlenségét. Az ország nyugati, Magyarországgal szomszédos régiójában – Kárpátalján – jelentős számú magyar nemzetiségű lakosság él. A Felső-Tisza mentén a kilencvenes évek végétől rendszeresen jelentkeztek súlyos árvizek, amelyek komoly károkat okoztak a térségben élő lakosságnak. A szervezet éves beszámolóí alapján megállapítható, hogy 1999 óta szinte minden jelentősebb árvízi katasztrófa esetén részt vett a károk enyhítésében, a mentési munkálatok támogatásában és a lakosság megsegítésében. A szervezet Kárpátalján szervezetileg is jelen van: Beregszászon napjainkban is működik a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Szuverén Máltai Lovagrend által fenntartott humanitárius tevékenység. A misszió keretében a szervezet önkéntesei heti rotációs rendszerben érkeznek a térségbe, ahol különböző humanitárius feladatokat látnak el. A térség szerepe különösen felértékelődött a Orosz–ukrán háború kitörését követően, hiszen az ország keleti részéből érkező menekültek nagy számban keresnek menedéket Kárpátalja területén [11],[135].

A Szuverén Máltai Lovagrend globális jelenléte lehetővé teszi, hogy az általa létrehozott nemzeti segélyszervezetek – így a magyar szervezet is – a világ különböző pontjain vegyenek részt humanitárius műveletekben. Ennek következtében a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége fokozatosan kilépett az európai térségből, és megjelent a Közel-Kelet több országában is. A térségben 2011-ben kibontakozó politikai és fegyveres konfliktusok – különösen a Szíriai polgárháború – arra ösztönözték a szervezetet, hogy humanitárius és egészségbiztonsági tevékenységét a térségben is megerősítse [54]. Ennek keretében mozgó orvosi rendelőket működtetett, valamint részt vett a háború során megrongálódott egészségügyi intézmények helyreállításában [198]. Palesztina területén a szervezet aktívan támogatta a menekülttáborok működését. Ennek keretében oktatási központokat hozott létre, iskolai támogatási programokat szervezett, valamint egészségügyi intézmények működését segítette [135]. Hasonló jellegű tevékenységet végzett Jordániában is, ahol a nagyszámú menekülttáborban élő lakosság számára oktatási és egészségügyi támogatást nyújtott. A libanoni menekülttáborokban a szervezet komplexebb humánbiztonsági programokat valósított meg. Ezekben a táborokban a lakosság egészségügyi és pszichoszociális helyzete különösen súlyos volt, ezért a szervezet pszichoszociális támogatási programokat indított, amelyek a mentális egészség megőrzését és a traumák feldolgozását segítették [135].

A 21. század első évtizedeiben a szervezet tevékenysége Ázsia több országára is kiterjedt, így például Pakisztán, Srí Lanka, Kína és Mianmar területére [19]. Ezekben az országokban

elsősorban természeti katasztrófák – földrengések, árvizek és más természeti csapások – következményeinek enyhítésében vett részt. A segítségnyújtás orvosi csoportok kiküldéséből, gyógyszerek és egészségügyi eszközök szállításából, valamint humanitárius ellátás biztosításából állt. Pakisztánba a szervezet több alkalommal is visszatért, mivel a térséget ismétlődő földrengések és árvizek sújtották.

A szervezet egyik leghatékonyabb és leginnovatívabb humánbiztonsági programját azonban a szubszaharai Kelet-Afrika három országában valósította meg: Kenya, Uganda és Tanzánia területén [24],[135]. A program tudományos feldolgozását több publikációban is megjelentettem. Az egyik angol nyelvű tanulmány „Clean Water in the Slums of East Africa” címmel jelent meg az Insights Into Regional Development című folyóiratban 2022-ben. A magyar nyelvű publikáció „Tiszta vizet Kelet-Afrika nyomornegyedeibe! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai missziója” címmel jelent meg a Belügyi Szemle 2023/3. számában.

Egy további tanulmány „NGOs for Global Security (Human Security and Health Security Role of the Hungarian Charity Service of the Order of Malta in the International Field)” címmel jelent meg a Journal of Security and Sustainability Issues című nemzetközi folyóiratban 2023-ban. A szervezet első afrikai humanitárius projektjét Kenya fővárosában, Nairobi egyik nyomornegyedében valósította meg 2011 és 2012 között. Az adott településrész közel egymillió lakossal rendelkezik, miközben gyakorlatilag semmilyen alapvető infrastruktúra nem áll rendelkezésre. A projekt célja egy olyan szanitációs központ létrehozása volt, amely hosszú távon biztosítani tudja a lakosság számára a tiszta ivóvízhez való hozzáférést, és csökkenti a szennyezett víz fogyasztásából eredő egészségügyi kockázatokat. A program sikeresnek bizonyult, és később Kenya egy másik nagyvárosában, Mombasa egyik nyomornegyedében is hasonló projekt valósult meg, ahol víztisztító berendezések telepítésével javították a lakosság egészségbiztonságát. A következő hasonló program Kampala városában, az úgynevezett Kironde Zone nyomornegyedben valósult meg. Bár ez a településrész kisebb, mint a nairobi projekt helyszíne, itt is több százezer ember él rendkívül nehéz életkörülmények között. A projekt célja az alapvető higiéniai és ivóvíz-ellátási feltételek javítása volt. A Tanzánia területén megvalósított program szintén a szanitáció javítására irányult, azonban ebben az esetben egy iskola egészségügyi és higiéniai infrastruktúráját fejlesztették. A projekt célja az volt, hogy az oktatási intézmény tanulói és dolgozói számára megfelelő higiéniai körülményeket biztosítsanak [135],[172],[174].

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai tevékenysége ezekkel a programokkal nem zárult le. A szervezet napjainkban is több fejlesztési és humanitárius projektet működtet afrikai városokban, különösen Kenyában [185]. Ezek a programok hosszabb távú fejlesztési célokat szolgálnak, és várhatóan még több éven keresztül folytatódnak, hozzájárulva a helyi közösségek életkörülményeinek és egészségbiztonságának javításához.

Hipotézis 3: *Feltételezem, hogy korunk legjelentősebb kihívásait jelentő humanitárius krízishelyzetek kezelésében való részvétele a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak, és a hasonló profilú szervezeteknek, kibővíti az egészségügyi ellátó képességeikkel, műszaki eszközeikkel, eredményesebb válságkezelés valósítható meg, nemzeti és nemzetközi területen egyaránt.*

Eredmény: Igazolt

Indoklás: A rendszerváltozást követően működését megkezdő Magyar Máltai Szeretetszolgálat karitatív civil szervezet alaptevékenységének részletes áttekintése és elemzése alapján az a következtetés fogalmazható meg, hogy a szervezet az elmúlt több mint három és fél évtizedben Magyarországon és nemzetközi szinten is meghatározó szerepet töltött be a humanitárius és társadalmi krízishelyzetek kezelésében. A vizsgált időszakban a szervezet számos olyan társadalmi, szociális és egészségügyi területen vállalt aktív feladatot, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a válsághelyzetek enyhítéséhez, valamint a rászoruló társadalmi csoportok támogatásához és életkörülményeik javításához.

A szervezet tevékenységének egyik legfontosabb jellemzője az a komplex szemlélet, amely a társadalmi problémák kezelését nem elszigetelt kérdésként, hanem a humánbiztonság összetett rendszerének részeként értelmezi. Ennek megfelelően a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működése során nem csupán egy-egy konkrét krízishelyzet kezelésére koncentrált, hanem törekedett arra is, hogy hosszú távú megoldásokat keressen a társadalmi kiszolgáltatottság, a szegénység, az egészségügyi ellátáshoz való egyenlőtlen hozzáférés, valamint az oktatási és szociális hátrányok problémáira.

A szervezet az elmúlt évtizedek során Magyarországon gyakorlatilag minden olyan jelentősebb társadalmi és humanitárius válsághelyzetben aktív szerepet vállalt, amely a lakosság egyes csoportjainak biztonságát, megélhetését vagy életminőségét veszélyeztette. A beavatkozások érintették többek között az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás, a katasztrófavédelem, valamint az emberi méltóság védelmének területét is. A szervezet programjai különös figyelmet

fordítottak azokra a társadalmi csoportokra, amelyek a gazdasági és társadalmi változások következtében a leginkább kiszolgáltatott helyzetbe kerültek.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége kiterjedt a szegénység enyhítésére, a társadalmi kirekesztettség csökkentésére, valamint az esélyegyenlőség megteremtésének támogatására. A szervezet számos olyan programot indított és működtetett, amelyek célja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – különösen a hajléktalanok, a mélyszegénységben élők, a szegregált települések lakói, valamint a katasztrófák által érintett közösségek – életkörülményeinek javítása volt.

A humanitárius segítségnyújtás mellett a szervezet különös hangsúlyt fektetett az emberi méltóság megőrzésére és a társadalmi integráció elősegítésére is. E szemlélet jegyében a segélyezési tevékenység nem csupán anyagi támogatást jelentett, hanem olyan komplex programok megvalósítását is, amelyek hozzájárultak a rászorulóknak önálló életvitelének megerősítéséhez, társadalmi beilleszkedésük elősegítéséhez és hosszú távú életminőségük javításához.

A szervezet működésének egy további fontos jellemzője az innovációra való nyitottság és a gyakorlati tapasztalatokból fakadó fejlesztési szemlélet. Az elmúlt évtizedek során a szervezet nemcsak szociális és humanitárius programokat valósított meg, hanem több esetben saját fejlesztésű vagy egyedileg kialakított műszaki és egészségügyi eszközök alkalmazásával is hozzájárult a segítségnyújtás hatékonyságának növeléséhez. Ezek az eszközök – például mobil egészségügyi rendszerek, mozgó orvosi rendelők vagy egyéb egészségügyi technológiai megoldások – lehetővé tették, hogy a szervezet olyan területeken is segítséget nyújtson, ahol a hagyományos intézményi infrastruktúra nem állt rendelkezésre.

A műszaki és egészségügyi eszközök folyamatos fejlesztése és alkalmazása különösen fontos szerepet játszott az egészségbiztonság erősítésében. Az ilyen jellegű innovációk révén a szervezet képes volt hatékonyan támogatni azokat a társadalmi csoportokat, amelyek az egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférés tekintetében hátrányos helyzetben voltak. A mobil egészségügyi szolgáltatások, a szűrőprogramok és a különböző egészségügyi beavatkozások mind hozzájárultak ahhoz, hogy az elszegényedett vagy perifériára szorult társadalmi rétegek számára is elérhetővé váljanak az alapvető egészségügyi szolgáltatások.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége az elmúlt 36 évben jelentős mértékben hozzájárult a humánbiztonság erősítéséhez Magyarországon és nemzetközi szinten egyaránt. A szervezet által végzett humanitárius, szociális és egészségügyi programok nem csupán a krízishelyzetek azonnali kezelését szolgálták, hanem hosszabb távon is elősegítették a társadalmi stabilitás, az egészségbiztonság és az emberi méltóság védelmét.

A vizsgált időszak tapasztalatai és az elemzett programok eredményei alapján ezért megállapítható, hogy a szervezet humánbiztonsági tevékenységének bemutatása során megfogalmazott kutatási hipotézis igazolást nyert. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat működése egyértelműen bizonyítja, hogy egy civil-karitatív szervezet – megfelelő intézményi háttérrel, szakmai felkészültséggel és társadalmi elkötelezettséggel – képes jelentős és tartós hatást gyakorolni mind a nemzeti, mind a nemzetközi humánbiztonsági folyamatokra.

5. Fejezet

5.1 Hipotézisek bizonyításának összefoglalása

Kutatásaim eredményeként **megállapítottam**, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta tudatosan és következetesen vállalt szerepet Magyarországon, valamint az ország határain túl kialakult természeti és humanitárius katasztrófák kezelésében. A szervezet működésének vizsgálata egyértelműen **rámutat arra**, hogy nem csupán eseti jelleggel, ad hoc módon reagált a krízishelyzetekre, hanem már a kezdetektől stratégiai szinten készült arra, hogy a hazai katasztrófavédelem meghatározó civil szereplőjévé váljon. A fellelhető belső dokumentumok, stratégiai tervek, vezetői beszámolók és együttműködési megállapodások azt **igazolják**, hogy a szervezet alapítói és irányítói világosan megfogalmazták: a karitatív tevékenységet a professzionális katasztrófavédelmi jelenléttel kívánják összekapcsolni [82].

A dokumentumelemzés során **bizonyítást nyert**, hogy a szervezet már a kezdeti időszakában megerősítette szándékát az állami vezetők és rendvédelmi szervek irányába, hangsúlyozva együttműködési készségét és szakmai elkötelezettségét. Ez a törekvés nem pusztán deklaratív jellegű volt, hanem konkrét intézkedésekben, szervezeti struktúrafejlesztésben és eszközbeszerzésekben is megmutatkozott. A szervezet tudatosan építette ki azt az infrastruktúrát és kapcsolatrendszert, amely lehetővé tette, hogy sürgősségi helyzetben gyorsan és hatékonyan reagáljon, az állami katasztrófavédelmi rendszerrel összehangoltan [77],[81].

Részletesen **bemutattam**, hogy a szervezet mikor, hol és milyen mértékben vett részt különböző természeti katasztrófák – árvizek, belvizek, viharkárok – valamint humanitárius krízisek – menekültválságok, szociális katasztrófavédelmi helyzetek, járványügyi kihívások – kezelésében [135]. Az egyes események kapcsán feltártam az ellátott személyek számát, a beavatkozás időtartamát, a mozgósított humánerőforrás mennyiségét, valamint az alkalmazott technikai eszközpark jellegét. Az elemzésből **egyértelműen kirajzolódik**, hogy a szervezet minden esetben komplex módon közelítette meg a katasztrófavédelmi feladatokat: az azonnali mentési és kárelhárítási munkákat humanitárius ellátással, pszichoszociális támogatással és hosszabb távú rehabilitációs programokkal egészítette ki.

Kutatásom egyik fontos **megállapítása**, hogy a szervezet nem csupán humánerőforrásával – alkalmazottai és önkéntesei révén – támogatta az állami szerveket, hanem már a kezdeti időszakban jelentős értékű műszaki eszközöket is alkalmazott. A belső dokumentációk tanúsága szerint mentők, nagy teljesítményű szivattyúk, áramfejlesztők, szállító járművek, mobil egészségügyi intézmények és logisztikai eszközök álltak rendelkezésre, amelyek a védekezés, az elhárítás és a helyreállítás hatékonyságát jelentősen növelték. Ez a technikai felkészültség azt **bizonyítja**, hogy a szervezet nem csupán karitatív segélyszervezetként, hanem professzionális katasztrófavédelmi partnerként definiálta önmagát [78].

A komplexitás nemcsak az eszközrendszerben, hanem a szervezeti működésben is megmutatkozott. A szervezet infrastruktúrája – raktárbázisok, logisztikai központok, képzési programok – biztosította, hogy a beavatkozások ne esetlegesek, hanem szervezeten és ellenőrzötten történjenek. A kutatás során bemutatott statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy egy-egy jelentősebb katasztrófavédelmi helyzet során több száz, esetenként több ezer ellátottról gondoskodtak, miközben a munkálatokban jelentős számú főállású munkatárs és önkéntes vett részt. Az önkéntesség intézményesített formában, képzési és koordinációs rendszerbe ágyazva működött, ami tovább növelte a beavatkozások szakmai színvonalát.

Kiemelt figyelmet fordítottam az 1989-es keletnémet menekültek helyzetének elemzésére. Az akkori NDK-ból érkező menekültek tömeges megjelenése Magyarországon – különösen Budapesten – olyan humanitárius krízist idézett elő, amely gyors és összehangolt beavatkozást igényelt. A Német Demokratikus Köztársaság állampolgárainak tömeges kiáramlása nem csupán politikai, hanem humanitárius kihívást is jelentett a magyar állam számára. A szervezet által nyújtott támogatás – ideiglenes szállás biztosítása, ételmezés, egészségügyi ellátás, szociális és lelki segítségnyújtás – egyértelműen humanitárius cselekvésnek minősíthető. E

tevékenység elemzése alapján **megállapítottam**, hogy a szervezet ténylegesen részt vett egy **humanitárius katasztrófa elhárításában**, még ha az nem is klasszikus természeti csapás formájában jelent meg.

A történeti áttekintés során világossá vált, hogy a szervezet működésének egyik alapelve a folyamatos jelenlét és a felelősségvállalás volt. Soha nem vonta ki magát a kialakult természeti vagy humanitárius katasztrófák kezeléséből, hanem minden esetben – a rendelkezésére álló anyagi és humánerőforrások mértékében – bekapcsolódott a védekezési és kárenyhítési munkálatokba. Fontos hangsúlyozni, hogy tevékenységét minden esetben az állami szervek irányításával és koordinációjával összhangban végezte, ezzel erősítve a civil és állami szféra közötti együttműködés modelljét.

Az árvízvédelmi helyzetekben végzett munka – különösen a nagy folyók mentén kialakult veszélyhelyzetek során – jól példázza ezt az együttműködést. A szervezet részt vett a gátak megerősítésében, a kitelepített lakosság ellátásában, valamint a helyreállítási munkálatokban. Menekültügyi krízisek idején ideiglenes befogadóállomásokat működtetett, járványügyi helyzetekben pedig részt vett a legkiszolgáltatottabb társadalmi csoportok ellátásában, ezzel csökkentve az állami ellátórendszer terheit. Mindezek alapján megállapítható, hogy a szervezet az országban kialakult árvízvédelmi, menekültügyi, járványügyi és egyéb katasztrófavédelmi helyzetek során érdemi és strukturált katasztrófavédelmi tevékenységet végzett.

Azt is **igazoltnak találtam** a kezdeti fellelhető dokumentumok elemzésekor, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta aktív szereplője a szociális rendszer ellátásának, fontos szerepet tölt be az állami egészségügy rendszerében innovatív mobil egészségügyi intézményeivel, valamint az állam minden körülményekben számíthat a szervezet együttműködésére a nemzeti védekezés szegmenseiben, törvények által szabályozott együttműködési formában.

Fontos megállapítása és bizonyítása volt a dolgozatomnak az, hogy minden katasztrófa és krízis helyzetben részt vett humánerőforrásaival, infrastruktúrájával és az általa kifejlesztett, valamint beszerzett innovatív műszaki eszközeivel is, amelyek egészségügyi támogatást biztosító képességekként eredményesebb válságkezeléshez segítettek hozzá a nemzeti védelmi szerveket. Mindezen tevékenységét a szervezetnek nemcsak nemzeti védekezés rendszerében láthatjuk, hanem nemzetközi szerepvállalása is kimagasló és eredményes.

Összegzésként kijelenthető, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működése a vizsgált időszakban túlmutatott a hagyományos karitatív segítségnyújtáson. A belső dokumentumok, az esettanulmányok és a statisztikai adatok együttesen bizonyítják, hogy a szervezet komplex katasztrófavédelmi szereplőként működött: humánerőforrásait, technikai eszközeit és infrastrukturális kapacitásait integrált módon alkalmazta a védekezés, az elhárítás és a helyreállítás érdekében. Tevékenysége hozzájárult az állampolgárok biztonságérzetének növeléséhez, az állami szervek munkájának támogatásához, valamint a humanitárius krízisek hatásainak mérsékléséhez nemzeti és nemzetközi szinten is. Mindezek alapján tudományos igényvel alátámasztható, hogy a szervezet a hazai katasztrófavédelmi rendszer meghatározó és nélkülözhetetlen civil pillérévé vált.

5.2 Tézisek Összefoglalása, megfogalmazott új tudományos eredmények

Értekezésemben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi szerepvállalását, a szociális, egészségügyi és nemzeti védekezésben betöltött szerepét, innovatív műszaki eszközeinek alkalmazását vizsgáltam történeti és funkcionális megközelítésben, valamint esetenkénti nemzetközi tevékenységét. Kutatásaim célja az volt, hogy feltárjam, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulása óta milyen módon, milyen eszközrendszerrel, valamint milyen intézményi működés keretében vett részt Magyarországon, illetve az ország határain kívül kialakult katasztrófák kezelésében.

A primer források - belső stratégiai dokumentumok, éves és szakmai beszámolók, megállapodások és vezetői határozatok, statisztikai kimutatások és szakterületi tervezetek, szakterületek vezetőivel készített interjúk – elemzése alapján megállapítottam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat már létrejöttének kezdetekor tudatosan készült arra, hogy aktív és strukturált katasztrófavédelmi, szociális és egészségbiztonsági szereplővé váljon nemzeti és nemzetközi területen is. A szervezet nem csupán reagált a természeti és humanitárius katasztrófák esteiben kialakult krízishelyzetekre, a szociális és egészségbiztonsági problémák kezelésére, hanem hosszútávú stratégiai célként fogalmazta meg ezen rendszerekben betöltendő funkcióját, és ezt a szándékát, a dokumentumok ismerete alapján, az állami, valamint a rendvédelmi szerveknek is egyértelműen megerősítette.

Kutatásaimban részletesen feltártam, hogy a szervezet mely természeti (árvíz, viharkár, rendkívüli időjárási események) és humanitárius (menekültügyi, szociális, járványügyi) katasztrófák során milyen földrajzi területeken és milyen időbeli lefolyás mellett végzett tevékenységet. Igazoltam, hogy minden esetben az állami katasztrófavédelmi szervek

irányításával és koordinációjával, azok tevékenységét kiegészítve és támogatva járt el. Elemzésem azt is kimutatta, hogy a szervezet támogatása nem merült ki a humánerőforrás biztosításában, hanem már a kezdeti időszakban jelentős értékű és mennyiségű műszaki és logisztikai eszközparkot alkalmazott, amelyek a védekezés, elhárítás és helyreállítás hatékonyságát növelték. Ezzel a szervezet tevékenysége túlmutatott a hagyományos karitatív szerepfelfogáson. Részletes statisztikai feldolgozás alapján bemutattam az ellátott személyek számát, az alkalmazott és önkéntes állomány nagyságát, valamint azok arányát a beavatkozások során. Az adatok alátámasztják, hogy a szervezet jelentős mobilizációs műszaki kapacitással rendelkezett, amellyel képes volt nagy létszámú ellátotti kör komplex támogatására.

A történeti elemzés során igazoltam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működésének egyik alapelve a Jelenlét és Felelősségvállalás volt: egyetlen jelentős szociális terület és ezen területek egészségügyi ellátása esetében, valamint egyetlen természeti és humanitárius katasztrófa esetében sem maradt távol a beavatkozástól, hanem mindig a rendelkezésére álló anyagi, műszaki és humánerőforrásai mértékében kapcsolódott be a védekezésekbe nemzeti és nemzetközi területen egyaránt.

Az értekezés új tudományos eredményei:

1. Elsőként bizonyítottam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat már megalakulásának kezdeti időszakában, stratégiai szinten megfogalmazott katasztrófavédelmi koncepcióval rendelkezett, amely túlmutat a klasszikus karitatív segélyszervezeti működésen.
2. Primer belső dokumentumok feldolgozásával igazoltam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat a rendszerváltozás időszakától kezdve intézményesített együttműködésre törekedett az állami és rendvédelmi szervekkel, és a kapcsolat nem eseti, hanem strukturált és kölcsönösen elismert partnerségen alapult.
3. Új megközelítésben értelmeztem a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenységét mint komplex katasztrófavédelmi modellt, komplex szociálbiztonsági és egészségbiztonsági aktort, valamint azt, hogy integrált formában képes alkalmazni humánerőforrásait, műszaki-technikai eszközeit és infrastrukturális kapacitásait.
4. Empirikus adatokkal alátámasztottam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat jelentős műszaki eszközállománnyal rendelkezett már működésének korai szakaszában, ami a civil katasztrófavédelmi szerepvállalás professzionalizálódásának egyik korai példája Magyarországon.

5. Statisztikai elemzéssel kimutattam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat beavatkozásai során az ellátottak száma és a mozgósított humán erőforrás nagysága országos léptékben is jelentősnek tekinthető, így a tevékenysége mérhető módon járult hozzá a nemzeti katasztrófavédelmi kapacitás növekedéséhez.
6. Elméleti szinten megfogalmaztam, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működése a civil-állami együttműködés olyan hibrid modelljét valósította meg, amely a hazai katasztrófavédelmi, szociális és egészségbiztonsági rendszer fejlődésének meghatározó tényezőjévé vált.

Összességében kutatásom hozzájárult a hazai katasztrófavédelem, a szociális ellátás, az egészségbiztonság és a nemzeti védekezés történetének és intézményi fejlődésének mélyebb megértéséhez, valamint új megvilágításba helyezi a civil szervezetek szerepét a nemzeti biztonság és humánbiztonság rendszerében, nemzeti és nemzetközi téren.

5.3 Következtetések, ajánlások

Kutatásaim eredményei alapján megállapítható, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat a hazai katasztrófavédelmi rendszerben nem csupán kiegészítő, hanem strukturálisan beágyazott, funkcionálisan integrált civil szereplőként van jelen. Működése túlmutat a hagyományos karitatív tevékenységen: szervezeti struktúrája, eszközrendszere, humán erőforrás-kapacitása és intézményesített állami együttműködése alapján komplex katasztrófavédelmi aktorként értelmezhető.

Első következtetésként rögzíthető, hogy a szervezet stratégiai szemlélete már megalakulásának kezdetén megalapozta hosszú távú katasztrófavédelmi szerepvállalását. Ez a tudatos intézményépítés lehetővé tette, hogy a különböző történelmi korszakokban – a rendszerváltozás időszakától napjainkig – stabil és megbízható partnerként működjön együtt az állami szervekkel a katasztrófavédelem területén, a nemzeti védekezés területén, a szociális problémák megoldásában, valamint az egészségbiztonságban.

Másodszor megállapítható, hogy a civil és állami szféra együttműködése nem pusztán operatív, hanem strukturális jellegű. A szervezet tevékenysége minden esetben az állami irányítás keretei között valósult meg, ugyanakkor érdemben hozzájárult a nemzeti katasztrófavédelmi kapacitás növeléséhez. Ez a modell a közfeladat-ellátás hibrid, partnerségi formáját testesíti meg.

Harmadik következtetésként rögzíthető, hogy a műszaki eszközpark korai és tudatos fejlesztése a civil katasztrófavédelmi professzionalizáció egyik meghatározó eleme volt. A szervezet példája azt mutatja, hogy a civil szereplők nem csupán humánerőforrásaik bevetésével, hanem technikai-operatív képességekkel is képesek hozzájárulni a védekezéshez.

Negyedik következtetés, hogy a humánerőforrás és az önkéntesség intézményesített rendszere kulcsfontosságú tényező a hatékony reagálásban. A képzett önkéntes állomány és a főállású szakemberek együttműködése biztosította a gyors mobilizációt és a szakmai színvonal fenntartását.

Ötödik következtetés, hogy a szervezet megalakulásának pillanatától kiemelkedően szociális és egészségbiztonsági együttműködést valósított meg az állami és önkormányzati intézményekkel, amely révén erős nemzeti védekezés valósult meg, hazai területen és az ország határain kívül is.

Összességében levonható az a következtetés, hogy a szervezet működése hozzájárult a hazai katasztrófavédelem szemléletének tágításához: a fizikai kárelhárítás mellett a humánbiztonság, az egészségbiztonság, a társadalmi stabilitás és a szociális rehabilitáció is a rendszer szerves részévé vált.

Ajánlások:

1. Intézményesített **civil–állami partnerség** további erősítése: Indokolt a civil szervezetek – különösen a komplex kapacitásokkal rendelkező, **országos hálózattal** bíró szervezetek – jogszabályi és stratégiai szintű integrációjának további erősítése a nemzeti katasztrófavédelmi rendszerbe. A bevált együttműködési **modellek kodifikálása** növelheti a rendszer kiszámíthatóságát és hatékonyságát.
2. A civil katasztrófavédelmi kapacitások tudatos fejlesztése: Ajánlott a civil szervezetek műszaki és logisztikai eszközparkjának **célzott támogatása** pályázati és állami finanszírozási rendszeren keresztül. A kutatás igazolja, hogy a technikai felkészültség jelentősen növeli a beavatkozások hatékonyságát.
3. Önkéntes-képzési rendszer országos szintű harmonizálása: Javasolt egy egységesített, államilag elismert képzési és minősítési rendszer kialakítása a katasztrófavédelmi feladatokat

ellátó civil önkéntesek számára. Ez biztosíthatja az **interoperabilitást (munkafolyamatok összehangolását)** és a szakmai standardok egységes érvényesülését.

4. A humanitárius katasztrófák önálló kategóriaként történő kezelése: Szakmailag indokolt a humanitárius krízisek – menekültügyi, járványügyi, tömeges elszegényedéssel járó válságok – katasztrófavédelmi kontextusban történő egyértelműbb szabályozása és stratégiai kezelése. A tapasztalatok azt mutatják, hogy időnként ezen helyzetek komplex, integrált reagálást igényelnek.

5. Tudományos kutatás és adatfeldolgozás ösztönzése: Ajánlott a civil katasztrófavédelmi szerepvállalás történeti és empirikus vizsgálatának további támogatása. A primer dokumentumok feldolgozása és a statisztikai elemzések hozzájárulhatnak a stratégiai tervezés megalapozásához.

6. A humánbiztonsági szemlélet erősítése: A katasztrófavédelem jövőbeli fejlesztése során indokolt a humánbiztonság fogalmának hangsúlyosabb megjelenítése. A fizikai károk elhárítása mellett a társadalmi kohézió, a pszichoszociális támogatás és a hosszú távú rehabilitáció integrált kezelése növeli az ország ellenálló képességét.

A vizsgálat alapján kijelenthető, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat működése modellértékű a civil–állami együttműködés területén. Tapasztalata és szervezeti fejlődése olyan adaptálható gyakorlatokat kínál, amelyek hozzájárulhatnak a nemzeti katasztrófavédelmi rendszer további megerősítéséhez, a szociális rendszer fejlődéséhez, az egészségbiztonság rendszerének elérhetőségéhez, és a társadalmi reziliencia növeléséhez.

5.4 Végző

A jelen értekezés célja azon tudományosan megfogalmazott igény feltárása volt, hogy a Magyar Máltai Szeretetszolgálat milyen szerepet töltött és tölt be a hazai és nemzetközi természeti, valamint humanitárius katasztrófák kezelésében, és miként járult hozzá a magyar katasztrófavédelmi rendszer fejlődéséhez, valamint miként működött és működik együtt az állami intézményekkel szociális és az egészségbiztonság területein, illetve milyen műszaki eszközök alkalmazását képes használni katasztrófa és krízishelyzetekben. A kutatás során bemutatott történeti, szervezeti és empirikus adatok egyértelműen igazolták, hogy a szervezet működése túlmutat a hagyományos karitatív segítségnyújtás keretein, és egy komplex, integrált humánbiztonságvédelmi tevékenységként értelmezhető.

Az elemzés rámutatott arra, hogy a civil szervezetek szerepe a modern katasztrófavédelemben nem periférikus, hanem strukturálisan beágyazott és stratégiai jelentőségű. A vizsgált szervezet példája azt bizonyítja, hogy megfelelő szervezeti felkészültséggel, technikai-műszaki háttérrel, intézményesített együttműködéssel és elkötelezett humánerőforrással a civil szféra érdemi módon képes hozzájárulni a nemzeti biztonság és a humánbiztonság erősítéséhez.

A kutatás egyik legfontosabb tanulsága, hogy a katasztrófavédelem fogalmát tágabb összefüggésben szükséges értelmezni. A természeti csapások mellett a humanitárius válságok, a menekültügyi helyzetek, a járványok és a társadalmi krízisek egyaránt olyan komplex kihívások, amelyek integrált, állami és civil együttműködésen alapuló válaszokat igényelnek. Ebben a modellben a civil szervezetek nem csupán végrehajtó szereplők, hanem kezdeményezők, innovatív és adaptív partnerek.

Az értekezés hozzájárul a hazai katasztrófavédelem történetének és intézményi fejlődésének mélyebb megértéséhez, valamint elméleti keretet kínál a **civil–állami együttműködés** vizsgálatához. Megerősíti azt az állítást, hogy a társadalmi reziliencia nem kizárólag állami kapacitások függvénye, hanem a közösségi felelősségvállalás, az önkéntesség és az intézményesített partnerség eredője.

A vizsgálat lezárásaként megállapítható, hogy a katasztrófák kezelésében a szakmaiság, az együttműködés és az emberközpontú szemlélet együttes jelenléte teremti meg a hatékony és fenntartható reagálás alapját. E felismerés nem csupán a múlt értékeléséhez nyújt támpontot, hanem a jövő katasztrófavédelmi stratégiáinak kialakításához is iránymutatást ad.

5.5 A témakörből készült publikációim

1. Babos Tibor és Tampu Stelian: *Egy civil szervezet a humánbiztonság érdekében (A Magyar Máltai Szeretetszolgálat nemzetközi terepen végzett humánbiztonsági és egészségbiztonsági szerepe)* In: *Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs: a belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata* (2010-) 73 : 2 pp. 303-321. , 19 p. (2025)

2. Sáfár Brigitta ; Tampu Stelian: *Humanitarian Response to the Basic Psychosocial Needs of Refugees* In: Kovács, Tünde Anna; Fürstner, Igor (szerk.) *Critical Infrastructure Protection: Advanced Technologies for Crisis Prevention and Response* Dordrecht, Hollandia : Springer Netherlands (2025) pp. 263-277. Paper: Chapter 19 , 15 p.

3. Tampu Stelian: *A katasztrófamenekültek ideiglenes elhelyezéséhez szükséges infrastrukturális követelmények és egy nem kormányzati szervezet szerepe* In: *Műszaki Katonai Közöny* 34 : 1 pp. 101-116. , 16 p. (2024)

4. Tampu, Stelian :*Basic Infrastructural Requirements for the Temporary Accommodation of Disaster Victims and to Demonstrate the Functioning of an NGO In: Defence Review: The central journal of the hungarian defence forces* 152 : 1-2 pp. 93-107., 15 p. (2024)
5. Juhász Gergő Péter ; Tampu Stelian: *Tiszta vizet Kelet-Afrika nyomornegyedeibe! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai missziója In: Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs: A belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata* (2010-) 71 : 3 pp. 407-428. , 22 p. (2023)
6. Tampu Stelian ; Babos Tibor : *NGOs for Global Security (The Human Security and Health Security Role of the Hungarian Charity Service of the Order of Malta in the International Field) In: Journal of Security and Sustainability Issues* 13 : 1 pp. 99-110. , 12 p. (2023)
7. Stelian, Tampu ; Juhasz, Peter Gergő: *Clean water in the slums of East Africa In: Insights Into Regional Development* 4 : 3 pp. 34-47. , 14 p. (2022)
8. Tampu Stelian: *Az 1989-es NDK menekültek humanitárius helyzete (krízise) In: Belügyi Szemle / Academic journal of internal affairs: A belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata* (2010-) 70 : 6 pp. 1215-1228. , 14 p. (2022)
9. Tampu Stelian: *The humanitarian situation (crisis) of the 1989 GDR refugees In: Molnár, András; Wenczel, Dóra (szerk.) Third International Conference on Effective Response : Conference Proceedings Budapest, Magyarország : Magyar Vöröskereszt* (2022) 125 p. pp. 56-67. , 12 p. Konferenciaközlemény (Könyvrészlet) |
10. Tampu, Stelian : *The Political Historical Background of the 1989 Gdr Refugees Passing Through Hungary, In: Strategic Impact (Romania)* 76 : 79 pp. 145-161. , 17 p. (2021)
11. Rácz Attila ; Stelian, Tampu : *Migrația Ilegală a Maselor din Perspectivă Civilă, In: Strategic Impact (Romania)* 2020 : 2 pp. 59-73. , 15 p. (2020)
12. Racz Attila PhD ; Tampu Stelian: *The Irregular Mass Migration From The Civilian Perspective In: Strategic Impact (Romania)* 75 : 2 pp. 75-88. , 14 p. (2020)
13. Tampu, Stelian: *A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület szerepe az 1989-es NDK menekültek megsegítésében In: Biztonságtudományi Szemle* 2 : 2 p. 1–14 (2020)

5.6 Konferenciákon való részvételem

1. Third International Conference on Effective Response: 2021.11.05.-én – Rendezte a Magyar Vöröskereszt, Békéscsabán
2. „Pszichoszociális segítségnyújtás krízis- és katasztrófavhelyzetekben” konferencia: 2025.március 18, Budapest, Rendezte a Magyar Vöröskereszt

5.7 Hivatkozott szakirodalom

- [1] *Árvíz 2001: Beszámoló a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenységéről, 2001, március 06-30.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2001.
- [2] B. Sáfár, "A humanitárius segítségnyújtás elméleti és gyakorlati kérdései a Vöröskereszt nemzetközi tevékenységének tükrében, Doktori (PhD) Értekezés," Nemzeti Közszeretetszolgálati Egyetem, 2018.
- [3] "Máltai Hírek. Interjú Kozma Imrével," ed: A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja, 1995, p. 2.
- [4] "Máltai Hírek. Az Magyar Máltai Szeretetszolgálat mentőszolgálatának tevékenységéről," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 2, no. 4, p. 4, 1996.
- [5] "Máltai Hírek. A Pécsi Gondviselés Háza (Henn Péterné)," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 3, no. 2, p. 5, 1997.
- [6] "Máltai Hírek. Harminc év Máltai mentés," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 27, no. 1, pp. 8-10, 2021.
- [7] "Máltai Hírek. Egy év szolgálat, A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ukrainai menekülteket segítő tevékenysége," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 1, p. 5, 2023.
- [8] "Máltai Hírek. Érkezés után, Ukrainai menekültek újrakezdése Magyarországon," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 1, pp. 6-7, 2023.
- [9] "Máltai Hírek. Akik a Máltai Szeretetszolgálatnál találtak menedéket," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 1, p. 8, 2023.
- [10] "Máltai Hírek. A mérhetetlen segítség," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 28, no. 1, pp. 1-22, 2022.
- [11] J. Lupkovics, "Máltai Hírek. Az évszázad árvize Kárpátalján," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 4, no. 4, p. 5, 1998.
- [12] "Máltai Hírek. Az MMSZ az ár-és belvízsújtotta területeken," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 5, no. 3, p. 5, 1999.
- [13] I. Kozma, "Máltai Hírek. Visszaemlékezés a keletnémet menekültek befogadására," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 6, no. 1, pp. 1-3, 2000.
- [14] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves beszámoló. Az Orosz-Ukrán háború menekültjeinek éves összesítője.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2022.
- [15] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves beszámoló, Érkezés után: a menekült családok integrációja Magyarországon.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2023.
- [16] "Máltai Hírek. Egészségügyi szakmai nap," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 28, no. 3, p. 3, 2022.
- [17] "Máltai Hírek. Adományból Rohamkocsi," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 28, no. 3, p. 4, 2022.

- [18] "Máltai Hírek. Miért hívja be az állam az egyházakat," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 28, no. 3, pp. 8-9, 2022.
- [19] "Máltai Hírek. A rend segélyszervezete, a Malteser International," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 28, no. 3, p. 14, 2022.
- [20] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves beszámoló, együttműködés Szerbiával.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2016.
- [21] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves beszámoló, jelzőrendszeres házigondozás.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2016.
- [22] "Máltai Hírek. Távolról sem lehetetlen. Az egészség útján," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 4, p. 5, 2023.
- [23] "Máltai Hírek. A kisgyermekes anya, aki szegényeket gyógyít a nappalijában," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 4, pp. 6-7, 2023.
- [24] "Máltai Hírek. Ha fehér ember van velük, akkor komoly a dolog," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 29, no. 4, pp. 14-15, 2023.
- [25] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves beszámoló: Migránsokat segítő misszió (p. 4-8). Migránsokat segítő szolgálat (p. 2-17).* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2015.
- [26] "Máltai Hírek. A lefóliázott falú, Egy hétköznapi katasztrófa," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 23, no. 3, p. 5, 2017.
- [27] "Máltai Hírek. Karitatív óvoda Sri Lankán," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 27, no. 3, p. 7, 2011.
- [28] "Máltai Hírek. El nem felejtett katasztrófák, Felsőzsolca," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 27, no. 3, p. 16, 2011.
- [29] *Nyolcágú Kereszt. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tájékoztatója; „Veled vagyunk Devecser!”.* *A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége az iszapkatasztrófa térségében (p. 7).* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2012.
- [30] "Máltai Hírek. A vörösiszap-katasztrófa," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 26, no. 4, pp. 1-2, 2010.
- [31] *Nyolcágú Kereszt. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tájékoztatója; Maratoni segélyakciók, Maradunk, amíg a segítségre szükség van (p. 6.).* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2010.
- [32] *Nyolcágú Kereszt. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tájékoztatója. Tartják egymásban a lelket: Kozma Imre atya a katasztrófák utáni összefogás üzenetéről (p. 4.).* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2010.
- [33] "Máltai Hírek. A leghosszabb segélyakció," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 17, no. 2, pp. 2-3, 2011.
- [34] "Máltai Hírek. Veled vagyunk Devecser," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 18, no. 1, pp. 10-11, 2012.
- [35] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves Beszámoló; Az Árvíz - Felsőzsolca (pp.4-5).* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2010.

- [36] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves Beszámoló; Az iszapkatasztrófa - Devecser (pp. 6-7.). Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2010.*
- [37] "Országépítő. Interjú Adányi Lászlóval. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Devecseri tevékenysége," *Kós Károly Egyesülés folyóirata*, no. 3, pp. 15-25, 2020.
- [38] "Máltai Hírek. A határ mentén segít a Szeretetszolgálat," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, no. 2, p. 5, 2016.
- [39] "Máltai Hírek. Korunk nyomasztó jelképe a népvándorlás. A Nagymester beszámolója a 2015-ös évről," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, no. 1, pp. 6-7, 2016.
- [40] "Máltai Hírek. A védelem második vonala, 2013-as Dunai árvíz," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 19, no. 2, pp. 2-10, 2013.
- [41] "Máltai Hírek. Kimondható, Volt történetek az alkoholról," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 26, no. 3, pp. 14-15, 2020.
- [42] "Máltai Hírek. A befogadás napja, az NDK menekültek befogadásáról," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 20, no. 3, pp. 4-7, 2014.
- [43] "Máltai Hírek. A Vasfüggöny és a berlini fal," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, Különszám, p. 4, 2014.
- [44] "Máltai Hírek. A befogadás, A befogadás napja," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, Különszám, pp. 5-6, 2014.
- [45] "Máltai Hírek. Így történt...Személyes emlékek 1989-ből," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, Különszám, pp. 8-9, 2014.
- [46] "Máltai Hírek. Kapuk és szívek kitarva, 30 éve volt a keletnémet menekültek befogadása," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 25, no. 3, pp. 6-7, 2019.
- [47] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége. Éves Beszámoló. A befogadás napja: 25 éves a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tevékenysége (pp. 2-3). Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2014.*
- [48] "Máltai Hírek. A határnyitás 20. évfordulója," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 15, no. 3, p. 9, 2009.
- [49] Z. Szémán and Á. Utsi, *A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Budapesti Központjának szerepe az idősek életében. Egy III. kerületi felmérés eredményei, MTA Társadalmi Konfliktuskutató Központja, MTA Politikatudományi Intézet, 1995 Budapest. Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi Konfliktuskutató Központja. Politikatudományi Intézet, 1995.*
- [50] "Máltai Hírek. Máltai segítség (2015-ös menekültválság)," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 21, no. 3, pp. 4-11, 2015.
- [51] "Máltai Hírek. Piae Postulatio voluntatis ...," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 19, no. 1, pp. 8-10, 2013.
- [52] "Máltai Hírek:. Mi nem egy kofferral hoznánk adományokat," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 22, no. 3, pp. 8-9, 2016.

- [53] "Máltai Hírek. Ahol a boldogságot a második pár cipő jelenti," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 21, no. 4, pp. 10-11, 2015.
- [54] "Máltai Hírek. Ágnes Nővér nem fél (Szíriai tevékenysége)," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 24, no. 4, pp. 8-9, 2018.
- [55] "Máltai Hírek. Ott vagyunk mindenhol, ahol szükség van ránk a világban," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 18, no. 3, pp. 6-8, 2012.
- [56] "Máltai Hírek. Ott segítünk, ahol a legjobban fáj," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 24, no. 2, pp. 5-7, 2018.
- [57] "Máltai Hírek. Piszkítsuk be kezünket!," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 21, no. 1, pp. 4-6, 2015.
- [58] "Máltai Hírek. A Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szuverén Ispotályos Szent János Lovagrend Haitin," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 15, no. 1, pp. 9-10, 2010.
- [59] "Máltai Hírek. Felejtsd el, hogy mozgássérült vagy!," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 18, no. 3, pp. 2-7, 2012.
- [60] "Máltai Hírek. Magyarok és a keresztesek," *A Magyar Máltai Lovagok Szövetsége és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat lapja*, vol. 24, no. 1, pp. 14-15, 2018.
- [61] E. Parák and B. Radványi, *Mentés Másként. A Máltai Mentőszolgálat története*. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Közép-Magyarországi Régiója, 2022.
- [62] Belügyminisztérium Katasztrófavédelmi Főosztály, *A Magyar Máltai Szeretetszolgálat állami támogatásával kapcsolatban (Kozma Imre Irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p. kiohmmsz.1. sz. dokumentum, 1991.
- [63] UMCD – Höllinghofen: *Levél a Népjóléti Minisztérium államtitkárának. Délvidéki menekültek támogatása (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.2. sz. dokumentum, é.n.
- [64] UMCD - *Ungarischer Malteser Caritas Dienst 1991. évi beszámoló (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.3. sz. dokumentum, 1991.
- [65] Magyar Máltai Szeretetszolgálat, *Levél Dr. Antall József Miniszterelnöknek – Vajdasági magyarok megsegítésének stratégiája (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.4. sz. dokumentum, é.n.
- [66] Magyar Máltai Szeretetszolgálat, *Kimutatás az 1991. évi devizamozgásokról (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.6. sz. dokumentum, 1991.
- [67] *Norvég Segélyalap válasza – Megerőszakolt boszniai nők érdekében (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.8. sz. dokumentum, é.n.
- [68] UMCD – Höllinghofen: *Horvát Menekült Tábor, későbbi felhasználása az MMSZ által (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.21. sz. dokumentum, é.n.
- [69] *Máltai Lovagrend – Dessewffy László beszámolója a lovagrendi adományokról (Kozma Imre irattári hagyatéka)*. P. KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.27. sz. dokumentum, é.n.

- [70] *Szociális- és Egészségügyi Minisztérium – levél az MMSZ elnökének: romániai menekültek ellátása, elhelyezése (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 1 mappa; p.kiohmmsz.30. sz. dok., é.n.
- [71] *UMCD – Höllinghafen; Levél a Gyulafehérvári érseknek – támogatások, a romániai máltai szervezet megalakulása (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P.KI OH MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.38. sz. dok., é.n.
- [72] *Malteser Hilfsdienst, Einsatzbericht über die Betreuung von DDR-Flüchtlingen in Budapest (Ungarn) vom 27.09-24.9.89; Wolfgang Wagner (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KO OH MMSZ 2 mappa; p.kiohmmsz.108. sz. dok., 1989.
- [73] *Cilla von Boeselager Liborius Díj. Csilla beszéde a díj átvételekor (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.107. sz. dok., 1992.
- [74] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Beszámoló. Kozma Imre beszámolója a Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1991. évi tevékenységéről a pápa személyes kérésére (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa; p.kiohmmsz.77. sz. dok., 1992.
- [75] *Levél Dr. Antall József Miniszterelnöknek. A Magyar Háziorvosi Társaság, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és Várszegi Asztrik püspök levele a Miniszterelnöknek (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.75. sz. dok., 1990.
- [76] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat Katasztrófaelhárítás. Csilla von Boeselager jegyzőkönyve a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Kuratóriumának a szervezet Katasztrófaelhárításának kialakításáról (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.73. sz. dok., 1991.
- [77] *UMCD-Höllinghofen. Csilla von Boeselager levele Antal József Miniszterelnöknek a Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi tevékenysége szándékáról (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa; p.kiohmmsz.72. sz. dok. P. KI OH MMSZ 2 mappa; p.kiohmmsz.72. sz. dok., 1992.
- [78] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat főtitkárának jelentése. A szervezet jelentése a rohammentők éves tevékenységéről, működéséről (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2; p.kiohmmsz.71. sz. dok., 1992.
- [79] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnöki jelentése. Beszámoló a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Mentőszervezete munkájáról (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2, p.kiohmmsz.70. sz. dok., 1993.
- [80] *UMCD – Höllinghofen. A Német Belügyminisztérium adománya katasztrófavédelmi műszaki eszközök listája (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.66. sz. dok., 1991.
- [81] *Belügyminisztérium Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, A Magyar Máltai Szeretetszolgálat katasztrófavédelmi műszaki eszközeinek tárolása (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa; p.kiohmmsz.65. sz. dok., 1991.
- [82] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat Sajtótájékoztató. A Magyar Máltai Sajtótájékoztatója a Katasztrófavédelemről (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.64. sz. dok., 1990.
- [83] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat Beszámoló. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1989-es évről készített beszámolója (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 2 mappa, p.kiohmmsz.63. sz. dok., 1990.

- [84] *Medicinski Centar Vinkovci. A Horvátországi Kórház köszönetet mond az Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnökének a kórháznak nyújtott segítségért (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 3 mappa, p.kiohmmsz.115. számú dok., 1993.
- [85] *Magyar Máltai Szeretetszolgálat 1990. évre vonatkozó beszámolója. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Országos Központjának 1990 évi beszámolója (Kozma Imre irattári hagyatéka).* P. KI OH MMSZ 3 mappa, p.kiohmmsz.111. sz. dok., 1990.
- [86] A. Blahó and Á. Prandler, *Nemzetközi szervezetek és intézmények.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 2014.
- [87] B. Buzan, O. Wæver, and J. De Wilde, *Security. A New Framework for Analysis.* London: Lynne Rienner Publisher., 1998.
- [88] M. P. Karns and K. A. Mingst, *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance. 2nd edition.* Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2010.
- [89] C. A. Kupchan and C. A. Kupchan, "The Promise of Collective Security," *International Security*, vol. 20, no. 1, pp. 52-61, 1995. [Online]. Available: www.uio.no/studier/emner/hf/iakh/HIS4421/h11/undervisningsmateriale/HIS4421_KupchanCollectiveSecurity.pdf. (accessed 2018.08.29.)
- [90] United Nations (UN). "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Az ENSZ-közgyűlés, A/RES/70/1. sz. határozata (2015. október 21.). Uniting Our Strength for Peace. Politics, Partnership and People. Report." www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (accessed 2018.08.29.)
- [91] Á. Prandler, "Az ENSZ szerepe a konfliktus-kezelésben és a békefenntartásban. A Biztonsági Tanács," in *ENSZ-Akadémia*, M. Déder Ed. Budapest: Magyar ENSZ Társaság, 1993, pp. 29-38.
- [92] United Nations (UN). "Fenntartható Fejlődési Célokról." <https://sustainabledevelopment.un.org/> (accessed 2018. 08. 29.)
- [93] F. Gazdag, Ed. *A változó NATO. Dokumentumok 1989–1994 (p. 45-47.).* Budapest: Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, 1994.
- [94] N. Ferguson, *Végzet, A Katasztrófa politikája*, Scholar, 2021.
- [95] I. Gyarmati, "Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete," in *Nemzetközi szervezetek és intézmények (3. átdolgozott, bővített kiadás)*, A. Blahó and Á. Prandler Eds. Budapest: Aula Kiadó, 2011, pp. 247–259.
- [96] A. Rowry. "The Evolution of NATO: A Collective Defence or Collective Security Organization? PONI Conference. Los Alamos, New Mexico, United States." <http://permalink.lanl.gov/object/tr?what=info:lanl-repo/lareport/LA-UR-12-22335> (accessed 2018. 08. 29.)
- [97] L. Valki, *A NATO. Történet, szerkezet, stratégia, bővítés.* Budapest: Corvina, 1999.
- [98] "Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes keretbe foglalt változata. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (Lisszaboni szerződés)." https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/eu_citizenship/consolidatedtreaties_hu.pdf (accessed 2018. 08. 29.)
- [99] S. Biscop. "The EU Global Strategy. Realpolitik with European Characteristics. Egmont Institute, Security Policy Brief, No. 75." Magyar Máltai Szeretetszolgálat.

- www.egmontinstitute.be/content/uploads/2016/06/SPB75.pdf?type=pd (accessed 2018. 08. 29.)
- [100] A. Molnár, "Közös jövőkép, közös cselekvés: erősebb Európa. Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája," *Nemzet és Biztonság*, vol. 9, no. 2, pp. 75-85. [Online]. Available: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_2_07_molnar_anna_kozos_jovokep_kozos_cselekvés_eroosebb_europa_kozos_kul_es_biztonsagpolitikai_strategia.pdf
- [101] N. Tocci, "Interview with Nathalie Tocci on the Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy," *The International Spectator*, vol. 51, no. 3, pp. 1-8, 2016.
- [102] A. Molnár, "Az Európai Unió- a biztonsági közösségtől a kollektív védelemig terjedő folyamat," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 81-97.
- [103] N. Witney. "European Union Defence Efforts Miss the Open Goal Again 15th November." www.ecfr.eu/article/commentary_eu_defence_efforts_miss_the_open_goal_again (accessed 2018.08.29.)
- [104] É. Remek, "Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet- kooperatív biztonság," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 99-113.
- [105] T. Csiki. "A NATO biztonságfelfogásának új elemei a 21. században. Reflexió a magyar stratégiái kultúrára." http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1367571723_CSIKI_Tamas_A_NATO_biztonsagfelfogasanak_uj_elemei_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (accessed 2018. 08. 29.)
- [106] F. Gazdag, Ed. *Biztonsági tanulmányok – biztonságpolitika*. Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2011.
- [107] R. Balogh, *A civilszervezetek szerepe a nemzetközi fejlesztésben*, pp. 81-107 In: *Nemzetközi segélyezés a 21. század elején*, Szerk: Kiss Judit
- [108] L. Nyusztay, "Nemzetközi szervezetek az új világrendben. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)," in *Külkereskedelmi Főiskolai Füzetek*, vol. 7, P. Majoros Ed. Budapest: S.n., 1997.
- [109] S. Osváth, K. Osváth, and L. Imre, *Az EBESZ szerepe az európai biztonsági rendszerben*. Budapest: HM SVKH, 2002.
- [110] É. Remek, "Az EBESZ I. Világrend, biztonság, nemzetközi szervezetek, elméletek," *Hadtudományi Szemle*, vol. 10, no. 2, pp. 126-142, 2017. [Online]. Available: http://uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2017/2017_2/17_2_bp_remek_1.pdf.
- [111] É. Remek, "Az EBESZ II. története, helye, szerepe és jellemzői a nemzetközi szervezetek rendszerében," *Hadtudományi Szemle*, vol. 10, no. 2, pp. 143-162, 2017. [Online]. Available: http://uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2017/2017_2/17_2_bp_remek_2.pdf.

- [112] A. Szabó. "Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE). Győri Paragrafus." <http://rs1.szif.hu/eltegyor/paragrafus/az%20ujzag/oktober/osce.htm> (accessed 2018. 08. 29.)
- [113] Z. Szenes, "A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete – kollektív védelem," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 115-128.
- [114] Z. Szenes. "Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének Alapokmánya (Szenes Zoltán ford.)." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm (accessed 2018.08.29.)
- [115] V. Marsai, "A biztonság közös fejlődése az afrikai kontinensen," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 129-157.
- [116] S. Hanson. "The African Union." www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/05/01/AR2008050101585.html (accessed 2023.02.23.)
- [117] P. Wagner, "Az Öböl Menti Együttműködési Tanács: egy sosem volt katonai szövetség," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 159-173.
- [118] M. Szalai, *Öböl Menti politikai rendszerek legfontosabb jellemzői és kihívásai a XXI. század elején* (KKI Tanulmányok, T-2013/10). 2013.
- [119] J. Onley, "Britain and the Gulf Shaikhdoms, 1820–1971. The Politics of Protection. CIRS Occasional Paper No.4,," 2009.
- [120] A. Bartók, "Az ASEAN és az ASEAN Regionális Fórum," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 175-192.
- [121] A. Balogh, *Délkelet-Ázsia történelme*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2016.
- [122] N. M. Morada, "The ASEAN Regional Forum," in *Cooperative Security in the Asia-Pacific. The ASEAN Regional Forum*, J. Haacke and N. M. Morada Eds. Oxford: Routledge, 2010, pp. 427-449.
- [123] R. Kiss, "A Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO)," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 193-204.
- [124] B. Hegedűs, "Amerikai Államok Szervezete – kollektív védelem," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 205-218.
- [125] "OAS: Az Amerikai Államok Szervezetének Alapokmánya." www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-41_charter_OAS.asp#Chapter_I (accessed 2025.01.11.)
- [126] A. Lénárt, "Latin-Amerika a Monroe-doktrína (1823–2013) árnyékában," *Orpheus Noster*, vol. 8, no. 4, pp. 57-69, 2016. [Online]. Available: <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/9756/1/Monroe-doktrina%20%28Orpheus%20Noster%20cikk%29.pdf>.
- [127] J. K. Asqui, "Riói szerződés – kollektív védelem," in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 219-231.
- [128] T. Magyarics, *Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Mítosz és valóság: érdekek és értékek*. Budapest: Antall József Tudásközpont, 2014.

- [129] D. Halmosy, *Nemzetközi szerződések, 1945–1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződései*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Gondolat Könyvkiadó., 1985.
- [130] B. Szent-Iványi, "Nemzetközi fejlesztési szervezetek és a fejlesztés „biztonságiasodása”,” in *Nemzetközi biztonsági szervezetek*, Marsai-Molnár-Szenes Ed. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2019, pp. 233-246.
- [131] P. Győri, *Idősorok a hazai hajléktalanságról* (Társadalmi Riport). S.l.: S.n., 2020.
- [132] I. Marjai, *A kereszt és a kard lovagjai. A Máltai Lovagrend*. Budapest: Új Nap Könyv- és Lapkiadó, 1990.
- [133] J. Török and L. Legeza, *Máltaiak (Szerzetesrendek a Kárpát- Medencében)*, . Budapest: Mikes Kiadó, 2009.
- [134] Z. Hunyadi, *Szent János Ispótyalos testvérei. A johanniták Magyarországon a 12. század közepétől a konstanzi zsinatig* (Máltai Tanulmányok). 2019.
- [135] T. Romhányi, D. Solymári, and G. Tihanyi, *Szolgaló Szeretet, A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Története*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2021.
- [136] R.-S. Jonathan, *The Knights of St John in Jerusalem and Cyprus, c. 1050-131*. London: S.n., 1967.
- [137] N. Helen. "The Templars, Hospitallers and other military orders in the eyes of their contemporaries, 1128-1291." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <http://the-orb.arlima.net/encyclop/religion/monastic/knights.html> (accessed 2024.05.21.)
- [138] Sir. W. Henry Lannin, *A History of Malta Knighthood, A Historis Review of the Order of the Knights Hospitallers of St. John of Jerusalem, of Rhodes, and Malta Boston*. S.l.: S.n., 1922.
- [139] K. Karol, "The International Legal Status of the Sovereign Military Hospitaller Order of St. John of Jerusalem of Rhodes and of Malta," *International Community Law Review*, no. 14, p. 1932, 2012.
- [140] S. Vajay, *A Máltai Rend Magyar Lovagjai (I-II kötet)*. S.l.: S.n., 2001.
- [141] "Összetartozunk" Máltai Ifjúsági Tábor. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Észak-magyarországi Régiója évek óta segíti a határon túli magyarokat természetbeni adományokkal." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/40> (accessed 2024.02.10.)
- [142] "Együttműködési Megállapodás a Kórházzal." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/53> (accessed 2024.12.10.)
- [143] "A Magyar Máltai Szeretetszolgálat feladatvállalása a mianmari és a kínai természeti katasztrófák okozta szükséghelyzetekben." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/63> (accessed 2024.10.11.)
- [144] "Életet mentettek a máltai mentők." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/68> (accessed 2022.10.12.)
- [145] "A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Mentőszolgálat a több mint tíz éve tart mentőápolói tanfolyamokat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/71> (accessed 2023.05.21.)
- [146] "A kínai természeti katasztrófákra reagálva a Magyar Máltai Szeretetszolgálat még májusban felajánlotta segítségét Kína magyarországi nagykövetségén keresztül." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/74> (accessed 2024.08.01.)

- [147] "Kedves Olvasó! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Mentőszolgálata több, mint tíz éve tart ingyenes mentőápolói tanfolyamokat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/79> (accessed 2024.11.12.)
- [148] "Gyűjtés az árvízkárosultak számára; A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a jószándékú adományozók segítségét kéri." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/82> (accessed 2024.11.12.)
- [149] "A Máltai Mentőszolgálat szeptember 6-án Sukorón nagyszabású gyakorlatot tartott a társszervek részvételével." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/91> (accessed 2024.11.12.)
- [150] "Szociális chartát indított útjára Szabó Máté általános ombudsman és Vecsei Miklós, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke és a Hajléktalanokért Közalapítvány Kuratóriumának elnöke." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/98> (accessed 2024.11.12.)
- [151] "Mentőszolgálatunk önkéntesei is segítettek október 18-án délelőtt annál a tragikus kimenetelű balesetnél, ahol több kamion és egy személyautó ütközött össze az M0-s jobb pályáján, az M7-es leágazásánál, közölte a Pest megyei Rendőr-főkapitányság sajtóügyelete." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/102> (accessed 2024.11.12.)
- [152] "Hidat építünk Európában egy éves önkéntes szociális szolgálattal (ICE - RESEAU FRANCOPHONE 18-26 év)." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/111> (accessed 2024.11.12.)
- [153] "Megágyazunk a színvonalas betegellátásnak." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/126> (accessed 2024.11.12.)
- [154] "Katasztrófavédelmi önkéntes képzés, Az elmúlt évtizedben hazánkban és a Kárpát-medencében gyakran fordultak elő árvizek, rendkívüli esőzések, buszbalesetek, a távolabbi vidékeken pedig földrengések, szökőár." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. (accessed 2024.11.12.)
- [155] "Mentőápolói tanfolyamot indítunk, Több mint tíz éve szervezünk mentőápolói tanfolyamokat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/171> (accessed 2024.11.12.)
- [156] "Gyakorlat és képzés Sukorón Már hagyomány, hogy minden évben Sukorón az Arborétum területén gyakorlatot tart a Máltai Mentőszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/173> (accessed 2024.11.24.)
- [157] "Katasztrófa Délkelet-Ázsiában." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/189> (accessed 2024.11.12.)
- [158] "2009. október 13-án katasztrófavédelmi önkéntesek közös képzésének előkészítő megbeszélése zajlott le Nagybányán (Baia Mare)." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/197> (accessed 2024.11.12.)
- [159] "Képzetten a vészben, A katasztrófavédelmi önkéntesek számára rendezett első képzésünk befejeződött, tizennégyen kaptak tanúsítványt." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/206> (accessed 2024.11.12.)
- [160] "Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Szövetség (HAND)." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/232> (accessed 2024.11.12.)

- [161] "1989. december 22., Temesvár 20 évvel ezelőtt a Máltai Szeretetszolgálat önkéntesei a rádióban hallották a lövések hangját is közvetítő tudósítást a forradalom kitöréséről." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/237> (accessed 2024.11.12.)
- [162] "Dr. Tran Ngoc Thanh kórházigazgató átveszi az adományt az MMSZ ügyvezető alelnöktől Vizi László nagykövet társaságában, Vietnam." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/244> (accessed 2024.11.2.)
- [163] "Segítség HaitinA földrengés áldozatain segíteni szándkozók adományt fizethetnek be az alábbi számlára: Magyar Máltai Szeretetszolgálat MKB Bank Rt." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/245> (accessed 2024.11.2.)
- [164] "Vuk ovi Srí Lankán A Külügyminisztérium által kiírt nemzetközi fejlesztési pályázaton a Magyar Vöröskeresztrel együttműködve elnyertünk egy pályázatot közösségi intézmény felépítésére Srí Lankán, azon a területen, ahol 2004-ben pusztított a szökőár." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/255> (accessed 2024.11.12.)
- [165] "Új tüdőszűrő busz állt szolgálatba, Mozgó Tüdőszűrő Állomásunk a Norvég Finanszírozási Mechanizmus támogatásával új buszt kapott." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/285> (accessed 2024.11.12.)
- [166] "Segítünk az árvízkárosultaknak, A Máltai Szeretetszolgálat kéréssel fordul mindenkihez, aki támogatni tudja a károsultakat(Felsőzsolca)." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/287> (accessed 2024.11.12.)
- [167] "Katasztrófagyakorlat Sukorón – 2010, Magyarországon kívül Ausztriából, Csehországból, Írországból, Lengyelországból, Németországból és Romániából érkeztek összesen 160 fővel." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/311> (accessed 2024.11.2.)
- [168] "Segítség az iszappal elöntötteknek." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/321> (accessed 2024.11.24.)
- [169] "A katasztrófa pszichológiája, Az utóbbi években egyre több katasztrófa sújtotta Magyarországot." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/333> (accessed 2025.03.20.)
- [170] "A Civil Humanitárius Koordinációs Központ keretében Devecserben együttműködő segítő szervezetek együtt szerveztek karácsonyi programot a vörös iszap károsultjainak." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/351> (accessed 2023.10.10.)
- [171] "Együttműködés a Belügyminisztériummal, tizennégy intézménnyel és szakmai szervezetekkel, köztük a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal kötött együttműködési megállapodást a Belügyminisztérium, amely partnereit a jogszabályok megalkotásának egész folyamatába szeretné bevonni." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/481> (accessed 2023.7.13.)
- [172] "Százazren ihatják - Máltai ajándék a tiszta víz az afrikai nyomorban." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/717> (accessed 2024.11.2.)
- [173] "Az idén életbe lépett új katasztrófavédelmi törvény kapcsán a civil szervezetekkel kötött együttműködési megállapodás aktualizálására kérte az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság a karitatív szervezeteket." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/847> (accessed 2024.11.12.)

- [174] "A Second Water Sanitation Facility Opens in Kenya." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/928> (accessed 2024.11.12.)
- [175] "A WebNővér munkacsoport első találkozója." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1017> (accessed 2023.05.19.)
- [176] "Élelmiszert oszt a Fülöp szigeteken a máltai segélyszervezet." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1259> (accessed 2024.11.12.)
- [177] "Hetedik alkalommal találkoztak egymással a magyarországi vezető karitatív szervezetek a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által szervezett munkaértekezleten a természeti katasztrófák következményeire történő felkészülés időszakában." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1322> (accessed 2024.11.12.)
- [178] "Orvosmisszió Pakisztántól Csángóföldre." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1362> (accessed 2024.11.12.)
- [179] "Katasztrófavédelmi együttműködés. A Máltai Szeretetszolgálat elsősorban egészségügyi, pszichológiai és lakosságvédelmi feladatokat lát el a központi polgári védelmi szervezetben." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1411> (accessed 2024.11.12.)
- [180] "A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Szerbiában, Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában segít az árvízkárosultaknak." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1429> (accessed 2024.12.23.)
- [181] "Valóság a katasztrófavédelmi gyakorlat volt." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1445> (accessed 2024.11.12.)
- [182] "Katasztrófák helyszínén bevetendő önkéntesek képzése indul." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. (accessed 2024.11.12.)
- [183] "Katasztrófavédelmi tanácskozás a Szeretetszolgálatnál. Tizedik találkozásához érkezett az a megbeszélés-sorozat, amelyet a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság folytat a karitatív szervezetekkel." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1639> (accessed 2023.06.12.)
- [184] "Máltai segítségnyújtás Nepálban." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1669> (accessed 2023.04.12.)
- [185] "Máltai segítségnyújtás a nagyvilágban." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1690> (accessed 2024.11.12.)
- [186] "Egészségügyi ellátással segíti a menekülteket a Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1703> (accessed 2024.10.13.)
- [187] "Naponta több tucat beteget lát el a Keletinél a máltai rendelő." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1705> (accessed 2023.4.12.)
- [188] "Befejeződött a Szeretetszolgálat tanzániai missziója." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1711> (accessed 2023.06.17.)
- [189] "Máltai segítség Hegyeshalomban." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/1730> (accessed 2023.07.12.)
- [190] "A máltai orvosok ott voltak a Pakisztánban és Indonéziában bekövetkezett földrengéseknél." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/2168> (accessed 2024.11.12.)

- [191] "Máltai Honlap Hírei 2016: A pincébe költözött a máltai gyermekkorház Aleppóban." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/2295> (accessed 2024.11.12.)
- [192] "Életmentő máltai segítségnyújtás a hurrikán sújtotta Haitin." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/2374> (accessed 2024.11.12.)
- [193] "Az Év Önkéntes Programja Díjat nyert a máltai pszichológiai tanácsadás." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. (accessed 2023.06.13.)
- [194] "A következő katasztrófa után már ők is segíthetnek." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/2783> (accessed 2024.11.12.)
- [195] "Missziónk Afrikában - Angol nyelvű kiadvány." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/2867> (accessed 2024.11.12.)
- [196] "Máltai Honlap Hírei 2018: Határon átnyúló egészségügyi programot indít a Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3027> (accessed 2024.11.12.)
- [197] "Szerbiából és Montenegróból érkezett katasztrófavédelmi szakembereknek tartott képzést a Magyar Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3396> (accessed 2023.10.12.)
- [198] "Aleppo. Háború. Újjászületés - Kiállítás nyílik a Máltai Szeretetszolgálat szíriai segítő munkájáról." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3430> (accessed 2024.12.13.)
- [199] "Vészhelyzetkezelési alapképzést indít a Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2020." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3629> (accessed 2024.11.12.)
- [200] "A Szuverén Máltai Lovagrend tevékenysége a koronavírus járvány alatt." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3774> (accessed 2024.11.12.)
- [201] "Mobil tesztállomás épül ki a Máltai Szeretetszolgálat telephelyén." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/3999> (accessed 2024.11.12.)
- [202] "Villámárvíz után segít Somogy megyében a Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4180> (accessed 2024.11.12.)
- [203] "Mozgó orvosi rendelő érkezik a kistelepülésekre." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4235> (accessed 2024.11.12.)
- [204] "Megnyitotta segélypontját a beregsurányi határátkelőnél a Magyar Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4347> (accessed 2024.12.23.)
- [205] "Befogadnak, megerősítenek, összekapcsolnak – Napi összefoglaló a máltai munkáról az ukrainai válsághelyzetben." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4349> (accessed 2024.11.23.)
- [206] "Háromezer ukrainai menekült beilleszkedését segíti a Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4513> (accessed 2024.11.24.)
- [207] "Egészségügyi Seregszemle a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál." Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál. <https://maltai.hu/cikk/hir/4529> (accessed 2024.12.27.)
- [208] "Személyre szabott gyógyszerellátást vezet be a Máltai Szeretetszolgálat új központja." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4542> (accessed 2025.12.06.)
- [209] "MAláírták az ENSZ és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat együttműködését az ukrán menekültekért." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4574> (accessed 2024.11.12.)

- [210] "A szíriai földrengés helyszínein segít a Magyar Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4618> (accessed 2024.11.12.)
- [211] "Megkezdte működését a mobil klinika Szíriában a földrengés után." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4626> (accessed 2024.11.12.)
- [212] "Gyógyszerszállítmányt küldött Törökországba a Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4643> (accessed 2024.11.12.)
- [213] "Tüdőgyulladásra és skarlátra is fény derült már a legszegényebb településeken végzett telemedicinális rendeléseken." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4737> (accessed 2024.11.25.)
- [214] "Energetikailag korszerűbb szakkórház Pomázon." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4748> (accessed 2024.11.25.)
- [215] "Guruló rendelők a helyszínen, vizsgálat a távolból: telemedicinális rendelés a felzárkózó településeken." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4829> (accessed 2024.11.25.)
- [216] "„A telemedicina nem cél, hanem eszköz” – lezárult a Naszlady Attila Egészségfejlesztési Program, de a tevékenység folytatódik." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4840> (accessed 2024.11.25.)
- [217] "Négyezer vizsgálat több száz kilométer távolságból: telemedicinális ellátás pótolja a felzárkózó településekről hiányzó háziorvosokat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4841> (accessed 2024.11.25.)
- [218] "Máltai Honlap Hírei 2024: A digitális egészségügyi alapellátás időkapuját nyitotta meg a Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4868> (accessed 2024.11.25.)
- [219] "Félezer ukrán menekült családot segített új életük első évében a Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4886> (accessed 2025.05.28.)
- [220] "Máltai Honlap Hírei 2024: Életet is mentett már a hajléktalan emberek számára indított telemedicinális orvosi ellátás." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/4896> (accessed 2025.05.20.)
- [221] L. Adányi, *Katasztrófavédelmi Krízis-Intervenciók Önkéntesek képzése. Szöveggyűjtemény.* Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2015.
- [222] Á. Jantsits, *Fejezetek a Magyar Vöröskereszt történetéből. A rendszerváltás évei 1987-1993.* S.n., 2022.
- [223] J. Jauer, *Urbi et Gorbi: A keresztények mint a fordulat úttörői.* Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, 2009.
- [224] K. Lévai and Z. Széman, *Társadalmi Trigonometria.* Scientia Humana, 1993.
- [225] A. Oplatka, *Egy döntés története. Magyar határnyitás – 1989.szeptember 11. nulla óra.* Helikon Kiadó, 2008.
- [226] H. Hegedüs, Ed. *Határáttörés Sopronnál – Út Európában 1989-2009, 20 éves a Páneurópai Piknik.* Konrad Adenauer Alapítvány, 2011.
- [227] *A Magyar Máltai Lovagok Szövetségének emlékkönyve 1928-1978.* Róma: Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, 1978.
- [228] M. Dobos, *A szeretet önkéntesei, Fórum Rt. Kiadó.* Fórum Kiadó, 1990.

- [229] T. Heribert, *A Jeruzsálemi Szent János (Máltai) Lovagrend Magyar Bibliográfiája*. Budapest: S.n., 1941.
- [230] N. Davies, *Európa története*. Osiris Kiadó, 2002, pp. 995-1075.
- [231] "Több száz gyermek vár befogadásra – Nevelőszülői képzést indít a Magyar Máltai Szeretetszolgálat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/5404> (accessed 2026.03.05).
- [232] "Nevelőszülő leszek – Máltai Családok Háza Nevelőszülői Hálózat." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/neveloszuloleszek> (accessed 2025.07.16.)
- [233] "Rangos elismerést kapott a Máltai Családok Háza Nevelőszülői Hálózat egyik nevelőszülője." Magyar Máltai Szeretetszolgálat. <https://maltai.hu/cikk/hir/5353> (accessed 2025.12.10.)
- [234] I. Romsics, *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó, 2005.
- [235] *Éves beszámoló a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak. Mobil Tűdöszűrő állomás Intézet vezetőjének beszámoló a 2008-2023 között (belső dokumentumok)*. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Irattára, n.d.
- [236] Soros Alapítvány and Magyar Máltai Szeretetszolgálat, "A hajléktalanság és a TBC (film)," ed, 1998.
- [237] Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Fővárosi Intézete, "1996-448/CSK számú dokumentum," in *MMSZ 1 mappa, p.kiohmmsz.49. sz. dok*: Kozma Imre irattára, , n.d.
- [238] Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, "1122-5 számú dokumentum," in *P. KIOHMMSZ3 mappa, p.kiohmmsz.210. sz.dok.*: Kozma Imre irattára, n.d.
- [239] Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Fővárosi Intézet, "9198/2/1995. sz. határozat," in *P. KIOHMMSZ3 mappa, p.kiohmmsz.234. sz. dok.*: Kozma Imre irattára, n.d.
- [240] Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, "16/705/1996 számú rendelet," in *P. KIOHMMSZ3 mappa, p.kiohmmsz.98. sz. dok.*: Kozma Imre irattára, n.d.
- [241] R. Kovács *et al.*, "Teleszakorvosi Szolgáltatások bevezetése a Magyar Máltai Szeretetszolgálat telemedicinális programjába," *IME- Egészségügyi Vezetők Szaklapja. Tudományos Folyóirata*, vol. 24, no. 1, pp. 11-22, 2025, doi: <http://doi.org/10.53020/IME-2025-102>.
- [242] G. Kovács, "Felelősségi kérdések a telemedicina- szolgáltatásban," *Információs Társadalom*, vol. 22, no. 3, pp. 61-74, 2022, doi: 10.22503/inftars.XXII.2022.3.4.
- [243] C. Dózsa and Á. Ruzsovics, "A telemedicina nemzetközi helyzetének ismertetése és a hazai telemedicina program szabályozási és finanszírozási kihívásai, I. rész," *IME- Interdiszciplináris Magyar Egészségügy*, vol. 18, no. 4, pp. 47-53, 2019.

Magyar Jogforrások:

- 1. 1993. évi XL. törvény a Magyar Vöröskeresztről
- 2. 2010. évi CXL. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispotályos Rend közötti Együttműködési Megállapodás kihirdetéséről
- 3. 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

4. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
5. 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
6. 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról
7. 178/2013. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti Humanitárius Koordinációs Tanácsról
8. 23/1997. (III. 19.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek és hivatásos állományú tagjainak kártérítési felelősségéről
9. 223/2014. (IX.4.) Korm. rendelete a vízügyi igazgatási és a vízügyi, valamint a vízvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

Európai Unió jogforrások:

1. 1313/2013/EU határozata az EU Polgári védelmi Mechanizmusáról
2. 1257/96/EK tanácsi rendelet a humanitárius segítségnyújtásról (1996.06.20)
3. 2021-2027 közötti UCPM keretstratégia (Európai Bizottság)
4. RescEU kapacitásokra vonatkozó végrehajtási határozatok (pl. 2019/570/EU)

Nemzetközi Jogforrások:

1. A Genfi Egyezmények (1949) és a kiegészítő jegyzőkönyvek (1977)
2. A Szuverén Máltai Rend 2022-es Alkotmánya és Törvénykönyve
3. A Nemzetközi Vöröskereszt és a Vörösféldhold Mozgalom Alapszabálya
4. Az ENSZ Humanitárius Elvek (Humanity, Neutrality, Impartiality, Independence)
5. UNDRR – Sendai Framework for Disaster Risk Redukcion 2015-2030 (Az ENSZ katasztrófakockázat -csökkentési hivatala)
6. OCHA- Civil Military Coordination Guidelines (2018)

5.8 Riportalanyok

1. Ugron Imre – Máltai Lovag – G.C.D.O., Egyesület alapító tagja, 2. Kozma Imre- MMSZ elnöke, alapítója – Ch.G.C.C.H., 3. Adányi László – MMSZ Önkéntes, Vészhelyzetkezelés Munkacsoport vezetője, alapító tag, 4. Záhóné Zsuzsanna – MMSZ Vészhelyzetkezelés csoport tagja, 5. Romhányi Tamás – MMSZ Kommunikációs vezető, 6. Szabján Imre – MMSZ Vészhelyzetkezelés jelenlegi vezetője, 7. Pallos András – Máltai Lovag, volt MMSZ munkatárs, 8. Nagy Ferenc – Nagy Ferenc -MMSZ Telemedicina Logisztikai közp. vezetője, 9. Vándor Attila – MMSZ Vészhelyzetkezelés tag, 10. Horváth Ádám – MMSZ Nevelőszülői hálózat, 11. Dénes Gábor – MMSZ Tüdőszűrés , 12. Dr. Horváth Tamás – MMSZ Önkéntes, volt Mentőszervezet vezetője, 13. Frankó András – MMSZ Pszichoszociális segítő közp. vezetője, 14. Ugron Béla – Máltai Lovag – volt alelnök, 15. Chemez Edit – MMSZ Alapító tag – Máltai Dáma, 16. Schumiczky András – Máltai Lovag – volt MMSZ egyesület titkár, 17. Dobos András – Volt Máltai mentő és betegszállító , 18. Szentkereszt Tamás – MMSZ Hajléktalan Int. vezetője, 19. Tihanyi Gábor – Máltai Lovag – Tag, alkalmazott, 20. Seidl Gábor – volt Máltai önkéntes, 21. van der Meer Gusztáv – Máltai alkalmazott – katasztrófavédelmi tag.

5.9 Fotók

Az első Mobil Tüdőszűrést végző Röntgen jármű

1995-ben egyedileg kialakított Ikarusz busz Mobil Röntgen állomás

Ma is használatban levő 2010-ben kialakított Mobil Szűrőállomás

Az Ikarusz busz belsőjében kialakított röntgen állomás

A Máltai Lovagrend jelenléte a világban

1990

Sajtótájékoztató

A német kormány több millió DM értékben adományoz felszerelést a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) felépítéséhez. Ezzel a felszereléssel kívánjuk többek között az MMSZ magyarországi katasztrófavédelmi szolgálatát kiépíteni.

A politika mentes máltai eszme egyik alapgondolata a rászorulóknak megsegítése. Erre a támogatásra különösen akkor van szükség, amikor a megoldásra váró kérdések halmozottan jelentkeznek (természeti katasztrófák, tömegszerencsétlenség, menekültek, stb).

A mostani adománnyal teherautók, mentőautók, darusautók, terepjáróautók, mentőszerkocsik (kb. 70 jármű) érkeznek. Valamint több száz ember elhelyezését biztosító katasztrófa ágy (matrac, lepedő, pokróc és törülköző). Mozgókonyhák (8 darab) és tábori étkezési felszerelések. Ezenkívül kb. 600 tonna élelmiszer, ruhanemű, gyógyszer és egészségügyi felszerelés.

Hálánkat szeretnénk kifejezni a német kormánynak az értékes adományért, amely Magyarországon a felépítés nehézségeivel küzdő katasztrófavédelem számára nagy lehetőséget hordoz. Tervünk, hogy az ajándékba kapott műszaki állományt egy budapesti és öt vidéki bázisunkon üzemeltetjük. Az üzemeltetéssel kapcsolatos kérdések tisztázásában a majdan önálló Magyar Máltai Szeretetszolgálat Katasztrófavédelmi Szolgálat és az illetékes minisztérium vezetése alatt működő polgári, azaz katasztrófa elhárító hálózathoz integrálódik.

Előkészítőleg az UMCD kérvényt nyújtott be a Rheinland-Pfalzi Miniszterelnökhöz, hogy katasztrófa elhárításban jártas szakembert kölcsönözzön Magyarországnak tanácsadóként. Április-májusban itt tartózkodott Magyarországon Hellendahl úr, aki a Belügyminisztériumnál dolgozott. Az egész országot beutazta, hogy képet kapjon a mai helyzetről és a meglévő felszereltségről. Ez a tanácsadó a véleményét az új elhárító szolgálatra vonatkozóan átnyújtotta.

A járműveket az MMSZ által kérvényezett laktanyákban helyezük el (Budapest, Pestlőrinci Szovjet laktanya; Miskolc, a Petőfi laktanya egy része; Pécs, a Tüzér laktanya egy része). Az adományt a német Honvédelmi Minisztérium Regensburgban gyűjti össze. Innét hajóval hozza a MAHART a Csepeli kikötőbe. Hálásan köszönjük a MAHART főigazgatójának, Jakab György úrnak, hogy az adományt visszáruként díjmentesen hozatja el.

Köszönjük a Német Nagykövetségnek, hogy ezt a sajtótájékoztatót az UMCD-nek és az MMSZ-nek megszervezte.

1990!

Antall József urnak,
a Magyar Köztársaság miniszterelnökének
Budapest
Parlament
Kossuth tér 1-3
H- 1055

Mélyen Tisztelt Miniszterelnök Ur!

Kérem, nézze el nekem, hogy ezernyi teendője közepette magam is Önhöz fordulok, ám meggyőződése, hogy alapos indoka van e levélnek. A Széchenyi-ünnepségen mondott nagy hatású beszédének híre ide, német földre is eljutott. Ön a néhai amerikai elnököt, John Fitzgerald Kennedyt idézte: "Ne azt kérdezd, mit kaphatsz Amerikától, hanem azt nézd, mit nyújthatsz neki". Az idézetbe foglalt üzenet a magyar helyzetre vetítve is időszerű és igaz. Biztosíthatom Önt, Miniszterelnök ur, hogy szavait sokan megértették. Talán nem tekinti szerénytelenségnek, ha megemlítem; hosszú évek óta magam is azért tevékenykedem, hogy minél többen ~~magyarországi~~ segítséget nyújtsanak Magyarországnak, a környező országokban élő magyarságnak és velük együtt minden rászorulóknak. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat alapítójaként és az Ungarischer Malteser Caritas Dienst elnöknőjeként elmondhatom, hogy - hála támogatóink nagy számának és önzetlenségének - e tevékenység nem tekinthető sikertelennek.

Kizárólag azért fordulok Önhöz, hogy ez a munka még hatékonyabb legyen, még több elesett embertársunk részesülhessen segítségben. Mi nemcsak a napi segélyező feladatokra igyekszünk figyelni, terveink hosszú távúak, s eredményes beteljesülésük feltételezi a Magyar Köztársaság Kormányának tevékeny közreműködését.

Tisztelt Miniszterelnök Ur! Németország a világ egyik leggazdagabb állama, az itt is gyötrelmes szociális gondok megoldásában mégis támaszkodik a német Malteser Hilfdienst tevékenységére, amely maga mögött tudhat több mint félmillió fizető-támogató tagot, 60 ezer önkéntest és 20 ezer főállású alkalmazottat. Sok-sok nyugati fejlett országhoz hasonlóan

Németország is birtokába jutott annak a felismerésnek, hogy közös társadalmi teendők megoldásában bizton támaszkodhat a jól szervezetten, hatékonyan és - miért hallgatnánk el? - olcsón működő segélyszervezetekre. Németországban nincs például országos mentőszolgálat, városonként, településenként változó összetételben hat szervezet végzi a teendőket. /A Máltai, a Hohannita, az Arbeiter Samaritenbund, a Vörös-kereszt, valamint az önkéntes, továbbá a főállású tűzoltók testülete./ Létezik ugyan kormány szintű polgári védelem, /Zivilschutz/ a katasztrófaelhárításra azonban az imént felsorolt hat szervezetet veszik igénybe.

Miniszterelnök Ur, a Máltai is katasztrófaelhárító szervezet, mindennapi munkájával egyéni emberi "kiskatasztrófákat" kísérel meg elhárítani. Persze, ez is pusztán megközelítés kérdése, hogy ■ mi számít "kiskatasztrófának"? Lehet-e így nevezni a szegénységet, a betegséget, az emberi rászorultság megannyi kifejeződési formáját - s kicsi-e ez a katasztrófa, ha annak országos kihatásait, tendenciáit nézzük? A választ megadja a tavaly megalakult szabad Magyar Kormány Programja, a választ ismerhetjük az Ön államférfiúi megnyilatkozásaiból, kormányának nyomon követhető törekvéseiből. Ám ismerjük azokat a nyomasztó körülményeket is, amelyek akadályozzák eme emberséges és felelősségteljes tervek gyors megvalósulását.

A "kiskatasztrófáknál" tartottam. Nos, egyebek mellett ruhát gyűjtünk Magyarországon és nagy mennyiségű, remek állapotban levő ruhaszállítmányokat küld a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak az ■ Ungarischer Malteser Caritas Dienst ~~szolgálat~~ /UMCD/. A szállítmányokat Magyarországon önkéntesek válogatják, raktárakban helyezik el, onnan jutnak el az adományok a szegényeknek, a nagycsaládosoknak, a menekülteknek - a rászorultaknak. Már most 44 városban, településen van szervezete a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak, amelynek irányítása alatt körülbelül 5 ezer önkéntes tevékenykedik.

A segélyek, a feladatok nagysága miatt már régóta nem elegendők a rendelkezésünkre bocsátott helyiségek, raktarak, üres iskolák. Az önkormányzati és egyházi segítség e tekintetben a jelek szerint elérkezett a határhoz, munkánk

a megtorpanás előtt áll. Főleg a Győrhöz, Miskolchoz és Pécshez hasonló megyeszékhelyeken vált tarthatatlanná a helyzet.

Miniszterelnök Ur! Október 15-én újabb, rendkívül jelentős segély érkezik Magyarországra, hogy az jobban felkészülhessen az esetleges katasztrófahelyzetekre. A körülbelül 14 millió márkás adomány előteremtésében közreműködött Genscher külügyminiszter ur, Stoltenberg védelmi miniszter ur és ~~Wigand~~ Waigel pénzügyminiszter ur. Az adományt tehát a kormánytól kapta az UMOD, s az adományban fellelhető lesz egyebek mellett 25 teherautó, 28 mentőkocsi, 11 gulyáságyú, 11 kompletten felszerelt tábori konyha, daruskocsik, terepjárók, mentőszerkocsik sora. Érkezik tábori kórház, 900 ágy, 2 ezer ágynemű, ezer törölköző, 200 sátor, ezer tonna élelmiszer és egyenruha is az önkéntesek használatára. Mi nem ~~lehet~~ engedhetjük meg ~~magunknak~~ magunknak azt, amit a németek megtehetnek, hogy a hallatlanul értékes - imént felsorolt - segélyszállítmányt pusztán készenlétben tartsuk esetleges nem várt helyzetben történő alkalmazásra. A szállítmány jó része - például a mentő-és teherkocsik sora - mindennapos alkalmazásra kerül. Természetesen mi is készülünk katasztrófahelyzetekre - árvíz, földrengés, nagy tűz, a jelenleginél is nagyobb menekülthullám - de a készenléti helyzet nem azt jelenti, hogy folyamatosan nem cseréljük, nem töltjük fel készleteinket.

Tevékenységünk egyre átfogóbb és egyre inkább érezzük, hogy kormányeggyüttműködés nélkül nem léphetünk tovább. A magyar társadalom elismeri tevékenységünket. ~~A sokat és túl sokszor joggal bíralt~~ magyar sajtó folyamatosan ismerteti, támogatja munkánkat. Abban bizom, hogy esetleges együttes munkánk a kormánnyal a kormány számára is hozhatna a tömeg-tájékoztatásban olyan visszhangot, amelyet a kormány megérdemel és joggal elvár.

Mélyen tisztelt Miniszterelnök Ur! Győrben kérvényt nyújtottunk be - máltai centrum céljára -, hogy birtokba vehessük a polgári védelem kiképző központját. Pécssett a Honvédelmi Minisztérium hatáskörébe tartozó Nagy Sándor

/éppen üres/ laktanya felelne meg a leginkább céljainknak. Miskolcon ~~laktanya~~ a Petőfi laktanya néhány épületére jelentettük be igényünket, ám az épület a BM hatáskörébe került, úgy tudjuk, rendőrképzési célokra fogják hasznosítani.

Kormányhivatalokban kilincselünk és megismerünk sok jó szándéku, tehetséges embert - előre azonban nem jutunk, mert teljes koncepciónkat sehol sem vállalják, nem is vállalhatják fel. Mi több minisztériumhoz „tartozunk”, hol a ~~■~~ népjóléti, hol a honvédelmi, hol a belügyi, hol az oktatásügyi tárcához. Ki lenne az az egyetlen és a feladat nagyságához mértén felelős beosztású vezető a kormányban, aki meghallgatna bennünket, aki felgyprsíthatná folyó ügyeink intézését, akitől tanácsot kaphatnánk és - Isten bocsássa meg nekem - akinek esetleg mi is adhatnánk tanácsot? Ki lenne az, akit meggyőzhetnénk például arról, hogy néhány főállású alkalmazott állami költségvetésből biztosított munkába állítása százszorosan megtérül Magyarország számára?

Őszintén remélem, hogy szándékaink komolyságát nem kell külön bizonyítanom. Az UMCD és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat közreműködésével már eddig is 100 millió márka értékű /!!!/ adomány érkezett Magyarországra. S mekkora a határokon túli magyarokhoz eljuttatott adományok mennyisége! A továbbiakban nekik is csak akkor adhatunk, ha lesz tároló kapacitásunk, megfelelő számú kiszolgáló létesítményünk Magyarországon.

Mélyen tisztelt Miniszterelnök Ur! Az eredményes jövő biztosítása érdekében kérem, nyújtson nekünk segítséget, s juttassa el válaszáat ~~hozzám~~ *Kazma János* *relektívus* *elér* *a Magyar Máltai Szeretetszolgálat* *elér*
Történelmi mércével mérhető munkájához sok sikert és jó egészséget kívánok.

Tisztelettel üdvözli:

Csilla von Boeselager

dátum

A MMSZ Kuratoriumnak
 Kozma Imre - MMSZ Elnök
 Dr. Csiba László
 Schumicky András
 Ugron Béla
 Vecsei Miklós

Augusztus 15, 1991

Jegyzőkönyv

MMSZ Katasztrofa elhárítás

A katasztrofa elhárítás tradicionálisan máltai munka. Erre gondoltam mikor beadtam a kérvényt a német hadügyminisztériumba. Az egész idő alatt mindenki erről informálva volt. A kérvényt személyesen adtam be 1991 December 6án, az MMSZ elnökével együtt Bonn-ba.

112 jármű érkezik október 15én magyarországra, 100 sátor, 900 ágy, 2000 lepedő, 1000 takaro, orvosságok, kötszerek és 1000 tonna élelmiszer.

Kérem a MMSZ kuratoriumnak írásbeli döntését Szeptember 15ig, hogy az MMSZ akar-e vagy sem országos szinten a katasztrofa elhárítással foglalkozni. Az új SPD Rheinland-Pfalzi miniszterelnök Október első felébe 10 magyar embert hív meg egy hétre Mainz-ba, hogy tanulmányozzák a német katasztrofa elhárítorendszert. Egy ilyen levelet már elküldött a magyar belügyminiszternek. Nekem tudnom kell, hogy az MMSZ a munkát vállalja-e hogy eszerint a 10 ember között több máltai is legyen.

Ha az MMSZ nem akar foglalkozni országszinten ezzel a szolgálattal, akkor kérem a helybeli vezetőkkel kapcsolatban lépni és őket megkérdezni hogy kinek lenne kapacitása ezt a munkát végezni. Akkor az adományt ezek a helybeli MMSZek között lesz elosztva és ezeknek a munkatársai lesznek Mainz-ba meghívva.

Mindefajta félreértések kikerüléseért leszeretném itt szögezni, hogy nekem senki személyes szivességet nem csinál azáltal, hogy ezt a szolgálatot vállalja. Tehát a döntésüket úgy hozzák ahogy ezt a kuratorium jónak tartja. Az adományt én a német államnál az MMSZ számára kértem, de egészen bizonyosan megfogom tudni oldani azt, hogy abban az esetben hogy az MMSZ nem akkor katasztrofa elhárító munkát végezni, az adományt áttudom adni a magyar államnak.

Együttal semmiféle döntést, még ajánlatot se tettem, hogy ki legyen itt a vezető, vagy kivegyen ebbe a munkában részt.

Boeselager Csilla

PK104mm 72
"J. ANTALL"

Csilla v. Boeselager levele
Antall miniszterelnök úrnak

1992. június 10.

Igen tisztelt Miniszterelnök Ur!

Nagy gondjaim késztetnek arra, hogy ma Önhöz forduljak, - a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) nehéz pénzügyi helyzetben van és ez a Kormány nagyon csekély állami támogatásával függ össze.

A Magyarországon létesült immár 78 MMSZ helyi szervezete nehéz, sürgős és szükséges szociális munkát végez: gondozzák és segítik a szegényeket, a szociális esteket pl. betegeket, nyugdíjasokat, munkanélkülieket, stb. Mivel azoknak a száma, akik ma Magyarországon a létminimum alatt élnek, állandóan növekszik, a Máltaiak munkája akaratlanul is a szociális helyzet enyhítését szolgálja, ami viszont a politikai helyzet stabilizációjához járul hozzá. Szeretném hangsúlyozni, hogy az MMSZ, mint a többi Máltai Szervezet világszerte, nem tevékenykedik politikai téren, de munkájuk kihat arra, mivel a szükségben lévő ember segítségére siet. Ilyenformán kellene, hogy minden Kormány érdeke legyen ezt a munkát nemcsak támogatni, hanem ezért mindent megtenni és segíteni. Ha ezt a munkát egyidőre megszüntetik (mint pl. most anyagi nehézségek miatt), ez természetesen éreztetni fogja hatását, de ezt a munkát mindenkor újra fel lehet venni és folytatni.

Az MMSZ szociális ténykedéséhez szükséges anyagok adományának külföldről való beszerzését nagyrészt szervezetem, az Ungarischer Malteser Caritas Dienst (UMCD) intézi. Több mint 19.000 szervezet igyekszik - csak itt Németországban - gyógyszereket egészségügyi készülékeket, kórházak, szociális otthonok és iskolák felszereléseit, használt ruhákat, élelmiszert karitatív célokra megszerezni. Az UMCD egyike a legsikeresebb és legtekintélyesebb szervezeteknek, mely 40,7 millió DM értékű adományt szerzett az MMSZ-nak 1991-ben. Példaként megemlítem Weizsäcker Szövetségi elnök jótékonysági koncertjét a berlini Filharmonikusokkal 1992. március végén, mely a tiszta nyereség felét az UMCD egyik erdélyi projektjére fordítja és az 1992. június 26-án megtartandó jótékonysági bált, melynek egész bevételét az UMCD javára a pátyi projekt részére adományozzák. Sikerünk oka, hogy az adományokat megbízhatóan és pontosan szállítjuk el. Az UMCD már évek óta együttműködik a HUNGAROCAMION-nal, ez a vállalat tehergépkocsiját sofőrrel együtt önköltségi áron bocsátja rendelkezésünkre. A számlákat az MMSZ Budapesten mindig forintban egyenlíti ki. Május elejéig már 10 millió forintba emelkedett a fuvar költség 1992-re, ezt az összeget az MMSZ nem tudta kifizetni. Ezek után a HUNGAROCAMION már nem adott több kamiont adományok elhozatalára. Ez április végén volt és éppen 814 éjjeliszekekrényt kellett volna a Frankfurt/Höchst-i kórházból elhozni.

A nagyon erős konkurencia miatt itt Németországban, de Svájcban, Hollandiában és az USA-ban is az effajta munka megszaki-
tása helyrehozhatatlan!

Ezekután Ön bizonyára megérti, hogy milyen nagy gondot okoz
nekem az MMSZ problémája! Erthetetlen számomra a Kormány
pénzügyi felosztása és hogy miért kapott az MMSZ idén keve-
sebb állami támogatást mint 1991-ben, mely már akkor sem volt
elegendő az MMSZ fuvarköltsegeire. Merem állítani, hogy más
szociális szolgálattal/szervezettel összehasonlítva nincs még
egy hasonló Magyarországon, mely oly sok értékes adományt hoz
be ebbe az országba mint az UMCD és mely oly sikeresen viseli
a szociális terhet mint az MMSZ.

Szeretném ezért Önt megkérni, hogy tegyen meg mindent, hogy
itt egy kiutat találjunk. Azt hiszem bebizonyítottuk, hogy
munkánk támogatásánál nem szélbe szórt alamizsnáról van szó.
Minden forint, amelyet az MMSZ kap, a magyar népnek és az
országnak ezerszeres kamatként térül vissza.

Sajnálom, hogy Önt ezekkel a problémákkal terhelem, de a
dimenziók, melyekről itt szó van igazolják elhatározásomat,
hogy ezt a levelet megírjam.

Kivánok Önnek minden jót, de legfőképp jó egészséget!
Szívélyes üdvözlettel

Csilla von Boeselager